DE MORBIS PVERORVM TRACTATVS LOCVPLETISSIMI,

Variaq; doctrina referti non ſolùm Medicis, verum-
etiam Philoſophis magnopere vtiles;

*Ex ore Excellentiſsimi Hieronymi Mercurialis Foroliuienſis
Medici clariſsimi diligenter excepti, atque
in Libros tres digeſti:*

Opera Iohannis Chroſczieyoioskij

CVM LICENTIA, ET PRIVILEGIO.

CARMELITANI SCALZI
... MARIA DELLA SCALA

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Venetijs, Apud Paulum Meietum Bibliopolam Pat.
M. D. LXXXIII.

AMPLISSIMO SENATVI POSNANIENSI.

QVOTIES mihi veſtrorum in me beneficiorum redit memoria, Senatus Ampliſſime, redit autem perſæpe, vt par eſt, toties non poſſum non maximè animo excitari, & cogitare rationes, quibus me eorum memorem eſſe comprobem; ſi namque ſua quidque magnitudine metiendum eſt, atque in beneficijs aduertendum, quo tempore aut loco, & à quo, aut quibus de cauſis collocantur, ego, eo ampliora accepi, quod à vobis Senatu grauiſſimo nihil interea ſimile promeritus, diuerſis temporibus, opportune admodum, multa & magna accepi. Neq; enim vlla vtilitatis ſpe ducti, quidpiam in me collocauiſtis, neque aliqua de me opinio ad bene mihi faciendum excitare vos potuit, quod à tenuitate mea ſperari nihil queat, ſed veſtra tantum in bonas artes concitata propenſio, & quidam erga me amor, veluti fontes extitere, è quibus veſtra in me benefacta manarunt. Itaque quò maiora ſunt hæc omnia pluribus ornata conditionibus, eo magis contendam & enitar opus eſt, vt gratum me vel aliqua ſaltem ex parte cognoſcatis. Non ergo diutius differendum putaui da-

ta nunc mihi vobis gratificandi occaſiuncula, quin aliquod memoris erga vos animi argumentum darem. Clariſſimus Præceptor meus Hieronymus Mercurialis, vir inter eos, qui de arte medica noſtra hac tempeſtate bene ſunt promeriti, facilè princeps, cum multis hinc inde præclariſſimorum virorum literis ſollicitaretur, vt copiam ſuarum de puerorum morbis diſputationum faceret, quod ſcilicet illæ eſſent eiuſmodi (vt tanti viri ſunt omnia) quæ multò in medicina vſui eſſe poſſent, plurima continentes ex varijs grauiſſimorum veterum monumentis eruta, & maximo cum iudicio ſimul comportata: iuſtis amicorum petitionibus cupiens ſatisfacere cum tot exempla manu ſcribi non poſſent, quot petebantur tandem ſecum ipſe ſtatuit, pro communi omnium vtilitate eas typis imprimendas dare. At quoniam nullum earum exemplar domi ſuæ habebat, quæ tantum apud aliquos eius auditores ex ore ipſius, cùm olim publicè illas habuiſſet exceptæ reperiebantur, ſciens me quoq; fideliter deſcriptas habere, mihi id iniunxit negocij, meliorem in formam eas redigerem, reuiderem, & typis aptas facerem. Etſi vero iam in procinctu ad iter eram, quod me optimus pater meus ad ſe reuocaret, lubens tamen eius voluntati obtemperaui, & opus totum qua maxima potui diligentia ſæpius iterata lectione, à mendis omnibus, quæ paſſim in celeri ſcriptione facilè occurrunt, perpurgaui, ſuprema etiam ipſius Auctoris manu adhibita. Perfecto ergo ſic operi, atque in lucem exeunti, nomen ve-

ſtrum

ſtrum Senatus ampliſsime præfigendum putaui, tum idcirco vt vos, (qui antehac ſemper mihi defenſores fuiſtis) hac quoque in parte laboris mei protectores habeam, tum etiam vt dum optatiſsimus Liber iſte, varias in regiones feretur, veſtræ in honeſtas Artes munificentiæ, & mei in vos grati animi luculentiſsimum per loca omnia ſimul euulget teſtimonium. Neque tamen inconuenit, tractationem De morbis puerorum, Senatui dicari: ſi enim mores animi corporis temperamenta ſequuntur, et à teneris vitia & virtutes imbibi queunt, atq; ex puerorum iactura aliqua Rebuſpu. detrimenta ingruunt; fortaſſe ad vos quoque pertinuerit, in veſtra quam ſuſtinetis Repub. prouidere, vt ne vlla circa pueros fiant errata. Suſcipite ergo læta fronte expectatiſsimi huius libri tutelam, & Auctorem virum ſpectatiſsimum amplexemini, & bene valete. Dat. pridie Kal. Maij M. D. LXXXIII.

Amplitudini veſtræ

maxime addictus

Ioannes Groſceſius P. et M. D.

IN OPVS

DE MORBIS PVERORVM

EPIGRAMMATION

FRANCISCI HVNNIADINI TRANSILVANI.

ECQVA poli regio trifidi quis angulus orbis
Quodve latus terræ latidum eſt immune tuarum
Mercurij facunde nepos. Iam gloria teſtes
Deſerit occaſus, alioq; renaſcitur orbe.
Te Rhodani, Rheniq; cohors, te Sarmatis Arctos
Te Scytha, te Myſus, Daciq;, Getæq; loquuntur,
Certatimq; tuum præſcribere pagina nomen
Ardet, & genij monimenta propagat in æuum
Fœlix ſorte tua, & gratis tam diues alumnis
En operum ſeries tota circumſonat Arcto.
Te Procerum cœtus omnis, te purpura, & omnis
Bibliotheca petit. Vultu tibi fauit amico
Bellipotens populi paſtor tibi panditur omnis

Regia

Regia. Seu natis, ſeu tu naſcentibus almam
Addis opem, te naſcentes natiq; ſalutem
Rite vocant, te ætas omnis, te ſexus vterque
Conditioq; colit, puer hinc iuuenisq; medelam
Grandæuus quo viuat habet, quo germinet infans.
Tu regum ſceptris aulisq; infeſta venena
Arte fugans menſis innoxia pocula miſces,
Abſiſtunt trepidæ mortes, inuitaq; Clotho,
Fila trahit, Lacheſisq; dolet ſua penſa reuolui,
Sponte ſua ſæuæ priuigna venena nouercæ
Ebibit, impunè inuiſos non vlla clientes
Fraus perimit, paſcuntq; ſuos aconita colonos:
O hominum vitæ, ò communi nate ſaluti.
Non ſic clara ſuum iactauit Piſa Tonantem,
Illuſtresve ſuo Rhodos aurea ſole coloſſos,
Talis Apollinea proſtratus gymnade Python
Pęna renaſcentum exutus, vitaq;, ſoloq;
Matris onus pulſauit humum, ſic Herculis Hydra
Hydra ferę Iunonis honos, face, cuſpide, claua,
Concidit, & matrem maculauit ſanguine Lernam.
Ergo beata viris Poſnania ſancta Senatu
Excipe Phœbei tam nobile munus alumni,
Te geminæ decorant claues inſignia clara,
Panditur ijs via virtutum, nunc tercia clauis
Qua vitæ reſeratur iter, quæ ſecla recludit,
Acceſſit. Gaudete patres queis dulcia curæ
Pignora, vos opus hoc pueri creſcente iuuenta

No-

Nocturna verſate manu, verſate diurna,
Veſtra ſalus agitur, primæuo in limine vitæ,
Hinc ſenium, hinc ſericanos ſperate nepotes.

Patauij.

INDEX RERVM MAGIS MEMORABILIVM.

A

ACETVM neruis obeſt fol.46.a
Actionum corporis quænam prius & quæ poſterius in macie offendantur 18.b
Actiones naturales beneficio natiui caloris fiunt ibid.
Actionum cerebri animalium tria genera 48.a
Actio cerebri motrix tribus modis vitiatur ibid.
Actio animalis dupliciter læditur 48.b
Actiones naturales læſæ partis læſionem præſupponunt ibid.
Adſtringentia aluum 23.a
Adoleſcentes ebrij cur magis meiant quàm ſenes 80.a
Aetatum varia diuiſio 1.b
Aetas puerilis 14. annorum termino finitur ibid.
Aegyptus plena Medicis ibid.
Aegyptij puerorum Medicis caruere ibid.
Aetas puerilis neruos maximè infirmos habet 46.a
Aes conſtringit & glutinat 15.a
Aer vel ſubſtantialiter corrumpitur, vel vitio aquarum, halituum terræ, & cadauerum 5.b
Aer calidus maciei obeſt 24.a
Aethiopes natura ſunt graciles 17.b
Affectus idem præter naturam morbus eſſe poteſt & ſymptoma 18.a
Affectus à cauſſis externis producti facilius curantur 81.a
Affectus animi lac nutricum corrumpunt 22.b
Albertus Magnus falſi crimine notatus 3.b
Alexandri Petronij de variolarum origine opinio refutatur 8.a. & 8.b
Altimari oſcitantia 70.a
Alimentum à natura ſecundum temperaturæ dignitatem animalibus traditur 8.a
Alimentum putre non poteſt fœtui in vtero eſſe familiare ibid.
alui fluxus in variolis pernitioſus eſt 14.a
alui ſolutio maciei inimica eſt 22.b
aluum in pueris quæ cauſſæ adſtringunt 86.a. & 86.b
alui magis hieme quàm æſtate adſtringuntur ibid.
aluum fluidam habentes morbis acutis non corripiuntur ibid.
aluus fluida in iuuene, adſtricta in ſene melior eſt. ibid.

** alui

alui adſtrictæ ſigna 87.a
alui adſtrictionis curatio ibi.& 87.b
alui fluxus à quibus cauſſis excitetur in pueris 88.a
alui fluxus abſque febre ſi intra ſeptimum diem finiatur, ſalutaris eſt 88.b
alui puerorum fluxus curatio ibi.& 89.a
allium appenſum collo puerorum effaſcinationes arcet 23.b
amara cur maxime noceant infantibus 14.a
alui adſtrictio ſpaſmum in pueris excitare ſolet 53.b
alſi ad ſiniendum ſingultum efficacia 78.b
anima pueri nihil differt ab anima belluæ 48.a
animi affectus balbutiem inducunt 60.b
animalia lati pectoris ab vomitum propenſiora ſunt 79.a
animal tactu animal eſt 17.b
animi vitium corrumpit ſpiritus 20 b
animalia cuncta excepto homine perfectis oſsibus in lucem prodeunt 16.b
animalia cornigera carent altero ordine dentium 35.b
apollonius corpora emaciata ſale impinguabat 19.b
apoplexiæ & epilepſiæ diſcrimen 48.b.& 49.a
apoplexia non tentantur pueri, & quæ ſit ratio 55.a.& 56.a
apoplexia maxime fit à quadrageſimo anno vſque ad ſexageſimum 55.b
apoplexia potiſsimum fit hieme ibi.
apoplexiæ & epilepſiæ materia ſecundum magis & minus differt ibid.
ἀφωνίας καὶ ἀναυδίας diſcrimen 58.a
aphtarum definitio 71.b
aphtarum in pueris cauſſæ ibi.& 72.a
aphtis potiſſimum infantes ſollicitantur, & quæ ſit ratio 72.a.
aphtarum differentiæ & ſigna ibid.
aphtas benignas à malignis diſcernendi modus 72.b
aphtarum curatio ibi.& 73.a
appetitus in impinguatione neceſſarius eſt & quo pacto ſit excitandus 24.a
aquæ lacuſtres melancholiam gignunt 19.a
aquæ frigidæ vſus pinguefacit 25.a
aquæ mineralis potus vrinæ difficultatem parit 89.b
aqua maximè nocet auribus 69 b
aquilonis flatus aluos adſtringit 86.b
ariſtotelis locus vbi ἀνθ' ἰσθοῦ ἄρτος legitur, correctus 3.b
ariſtoteles errat 17.b
ariſtotelis locus explicatus 54.a
ariſtoteles in deſcribendo torpore torpeſcit 56.b
Ariſtotelis ſententia reiecta 79.b
ariſtoteles hominem primo ſeptenario perfici ſtatuit. fol.1.b. de labiorum vſibus nimis ieiunè locutus eſt. fol.35.b. epilepſiam & ſomnum eodem modo fieri aſſerit fol. 49.b
aromata caput tentant 33.b

mulie-

mulieribus nocent fol.ibi.
aromata coctionem adiuuant 24.b
arabum circa cibos in variolis accommodatos ſententia 14.a.& b
arabes in ſecanda vena audaciſſimi ibid.
aſcarides iumentis familiares ſunt 99.a
aſcarides cur ſiluerit Hip. ibid.
aſcarides cur iumentis potius fiant quàm in hominibus 100.a
aſcaridum in pueris ſigna 102.a
aſcarides cur ceteris lumbricis minus praui ſint 103.a
aſcaridum curatio 106.b.& 107
aſcarides cur vehementioribus egeant remedijs quàm vllum aliud lumbricorum genus ibid.
Auerroes fallitur 11.a
auctoris libri definitionum medicarum deprauatus textus corrigitur 26.a
Auenzoar filio ſuo trium annorum ſanguinem minuit 14.b
Auenzoar reprehenditur 13.a
auenzoar de cauſſis variolarum & morbillorum ſententia 5.a
auicennæ & arabum de iiſdem opinio 4.b
auicennas razi conciliatus 12.a
auicennæ locus explicatus 13.a
auicennæ ſententia exploditur 15.a
auicennæ erratum 24.a
aurium in variolis dolorem curandi ratio 15.b
aurium dolor vnde oriatur in pueris & qua ratione curari debeat 68.b.& 69.a & b
aurium dolor in pueris à vermibus excitari poteſt 68.b
aurium excrementa amara ſunt ibi.
aurium dolor periculoſus eſt 69.a
aurium doloris cauſſæ quibus ſignis inueſtigandæ ſint ibid.

B

Balbutiei tres ſpecies 58.a.& b
Balbuties à quibus oriatur cauſſis 59.b. et 60.a. et b
Balbuties naturalis à ſola humiditate oritur 60.a
Balbi fiunt melancholici ibid.
Balbutiei ſigna 61.a
Balbuties interdum ætatis progreſſu curatur ibi.
Balbi cur alui profluuio tententur ibi.et 61.b
Balbi cur melancholici ſint et melancholicis morbis infeſtentur ibid
Balbi cur bonis ſint moribus ibi..
Balbutiei curatio 62.a.et b
Balbutiei vocis exercitatio prodeſt 63.a
Balneum ſiccis conuulſionibus accommodatum 55.a
Barbarorum infantes cur clericus ſua membra exerceant quàm nobilium 57.a

I N D E X

Baſiliſci in interimendis animalibus celeritas fol.20.b

Balnea in ſicca totius corporis intemperie accommodata

Blæſi quinam dicantur 58.b

Boues cur hieme emacientur, oues verò minime 35.b

Bilis in corpore humano vſus 86.a

Bruta omnia ſanguinea menſtruas purgationes habent 6.a

Bruta variolis non tentantur ibid.

Bruta cur numquam ferè vomant 79.b

Cur non eructent ibid.

Cur veſica calculo rariſſimè laborent 83.a

Cur cibis ſiccis potius quàm humidis vtantur 99.b

Butyrum à caſeo qua ratione ſeparetur 5.a

Butyrum ad inungenda corpora loco olei in vſu fuit apud veteres 23.b

C

CAlculus veſicę homini peculiaris eſt 83.a

Calculus veſicæ cur pueros frequentiſſime infeſtet, puellas verò minimè ibid.

Calculi veſicæ duplex generatio 83.b

Calculus veſicæ à quibus cauſſis producatur ibi.& 84.a

Calculi veſicæ ſigna, & curatio ibi. & 84.b

Calculo veſicę remedia calida & tenuium partium proſunt, quæque ſit ratio ibi.

Calida capiti affuſa κεφαλαλγίαν tollit 61.b.

Canis rabidi venenum latere poteſt in corpore ad multos annos 6.a

Capitis auctæ magnitudo quando morboſa ſit appellanda 25.b

Capitis auctæ magnitudinis quæ ſint cauſſæ & quot ſpecies ibid.

Caput attractoriam vim habet potentiſſimam 27.a

Caput ventri ſuperpoſitum eſt tamquam cucurbitula quædam. ibi.

Capita augeſcentia ſana ſunt 27.a

Capitis tumor flatuoſus quo pacto gignatur ibi.

Rarius in fœtu contingit quam hydrocephalos & quę ſit ratio 27.b

Capitis ſudor cur exiguus ſit in infantibus ibi.

Capitis inflatio cui alui fluxus ſuccedit, ferè irremediabilis eſt 28.a

Capitis inflationis curatio diętetica ibid.et 28.b

Capitis flatuoſi tumoris tum in infantibus, tum in adultioribus curatio 28.b

Capitis aquoſi tumoris in adultioribus curatio ibid.et 29.a

Capitis aqua ab internis partibus ad externas propulſa quando curari poſſit, et quando non 29.a

Capitis aquę in externis partibus conſiſtentis curatio ibi.

Capitis aqua copioſa extra craneum exiſtens qua ratione curanda ſit, et quę in eius curatione obſeruanda 29.b

Capitis aquę intra cutem & muſculos temporales conſiſtentis curatio ibi.

Capitis tumoris ab ichoribus humorum excitati cura 30.a

Cantarides in pueris fugiendæ ſunt 33.b.

Cardanus alucinatur 61.b

Carnes

Carnes in macie conſumuntur fol. 17.a
Carnium in corpore noſtro vſus 17.b.& 18.a
Carnium tria genera 17.b
Carnium quænam prius in macie, quę poſterius conſumantur ibi.
Caro conſumi poteſt actione tactus illæſa 18.a
Carne conſumpta vel diminuta calor natiuus offenditur, & quę ſit ratio 18.b
Capræ pingueſcunt cicutis 24.b
Caſeus recens pinguefacit 24.a
χάλαζα morbus ſuillus 3.b
Cerebri intemperies maxime epilepſiam gignit 49.a
Cerebrum vel per eſſentiam læditur, vel per conſenſum 48.b
Cerebrum radix eſt omnium morborum 25.b
Celſus à Græcis diſcrepat 37.a
Celſus falsò flatuoſam herniam curari non poſſe aſſerit 37.b
Cibi propria natura maciem inducentes 20.a
Cibi nutricibus conuenientes in lactentium macie 22.b
Ciborum pinguium vſu qua ratione alias pingueſiant corpora, alias verò macreſiant fol. 24.b
Cibis frigidis qui pingueſiant 25.a
Cibos partibus emaciatis affigendi ratio 24.b
Cicatrices pilos non admittunt, & quæ ſit ratio 10.a
Cibi lauantes variolis obſunt 14.a
Cibi in variolis accommodati ibi.& 14.b
Cibus corruptus in ventriculo inſomnia terrifica parit 64.a
Corallus ruber ventriculum corroborat 64.b
Cornarij erratum 26.a
Cornarius fallitur 32.b
Confectio nutricis lacti vim flatus diſcuſſoriam largiens 28.b
Corpora collum breue habentia cur ſtrumis facile tententur 31.b
Corpora frigida quiete, calida motu macreſiunt 19.b
Corpora longo tempore extenuata longo tempore refici debent 21.b
Confectio extenuatis corporibus accommodata 24.b
Corpora calida & humida putredini maxime obnoxia 2.b
Corruptela alimentorum tanto deterior quanto ipſa fuerint meliora 8.b
Conuulſionis & motus voluntarij diſcrimen 49.a
Conuulſio ſolius morbi opus eſt ibi.
Conuulſio duplex eſt ibi.
Conuulſio ex elleboro letalis eſt 54.a
Coryza effectus eſt deſtillationis 66.b
Coryza cur veterum tempeſtate non ita innotuerit ibi.
Criſis aque bona atque mala dicitur 12.b
Cucurbitulæ pueris apponendæ non ſunt ante exactum ætatis annum 46.a
Cucurbitula pueris adhiberi poſſunt tribus condicionibus obſeruatis ibi.
Cucurbitularum forma in febribus puerorum conueniens 47.b

Cucurbi-

Cucurbitulis os ſtrictum habentibus quando vtendum ſit fol.ibi.
Cucurbitulæ lati oris quando vſurpandæ ibi.
Cutis infantium rara eſt 27.b
Cura Græcis μελεδώνη dicta,& quæ ſit ratio nominis 19.b
Cutis dupliciter accipitur 4.b
Cutis qua ratione poſsit eſſe morbi ſubiectum ibi.
Cutis eſt veluti cloaca totius corporis 4.b

D

Deambulationes tardæ pinguefaciunt 24.a
Decoctum ligni materiam euacuat in ambitu corporis exiſtentem 105.a
Demoſthenes balbutiem vocis exercitatione imperauit 63.a
Dentitio quid ſit, & quo pacto fiat 74.b
Dentes oſſa ſunt ſententia ibi.
Dentes igne cremari nequeunt 75.a
Dentes quo pacto ab oſsibus differant ibi.
Dentes cur à frigore magis lædantur quàm caro 75.b
Dentium vſus ibid.
Dentes cur neruis mollibus à natura donati ſint ibid.
Dentes cur brutis in materno vtero naſcantur homini verò minimè ibid.
Dentes cur ſoli inter oſſa ad finem vſque vitæ augeantur 76.a
Dentes quam ob cauſſam decidant ac denuo renaſcantur ibi.
Dentes quibus ante debitum tempus oriantur ibid.
Dentes tot ſunt mulieribus, quot viris 76.b
Dentium ordo ibi.
Dentitio cur tot cruciatus in infantibus pariat ibi.
Dentitionis morboſæ ſigna & curatio ibi.
Dentitio cur alui fluxum in pueris excitare ſoleat 88.a
Depilationes in morbis perpetuæ qua ratione oriantur 10.a
Deſtillatio quid ſit & quas habeat ſpecies 66.b
Deſtillatio in pueris rarò raucedines parit,& quæ ſit ratio. ibid.
Deſtillationum in pueris cauſſa & ſigna ibid.
Deſtillationum curatio 67.b
Deſtillatio mater eſt omnium ægritudinum ibid.
Digitorum breuitas paruitatem iecoris indicat & Auic.& Raſis ſententia 10.b
Dolor magnus ſenſum requirit egregium 90 b
Dolor in homine clamorem,metus verò ſilentium excitat,& quæ ſit ratio 91.a
Dulcia variolis nocent 14.a
Dulcia cur facile corrumpantur 96.b
Dulcium vſu lumbricos parit ibid.
Dyſenteriæ puerorum curatio 89.a

Ebrie-

E

Ebrietas aſſidua maximè locutionem impedit 60.b
Ebrij cur balbutiant 59.b
Effaſcinatio in infantibus quo pacto contingit 20.a.& b
Effaſcinatio tribus modis fieri poteſt ibi.
Effaſcinationes arcendi modus 24.a
Empedoclis de oſſibus opinio 11.b
Emplaſtra variolis non conueniunt 16.a
Elephantiaſi laborantibus labia craſſiſſima ſunt 35.b
ἐμφύσημα κεφαλῆς 25.b
ἐμφυσήματος materia quæ ſit 27.a
epilepſia cur pueros frequentiſſime interimat 48.a
epileptici cur lunatici dicantur ibi.
epilepſia quid ſit 48.b
quo pacto ab alijs conuulſionum generibus differat ibid.
epilepſia ſymptoma eſt in genere motus deprauati ibi.
epilepſia cum motu eſt euidenti 49.a
epilepſiæ tria tempora ibi.
epilepſia qua ratione motus præter voluntatem dicatur ibid.
epilepſiæ per conſenſum immediata cauſſa 49.b
epilepſiæ cauſſarum ſeries 50.a
epilepſia interdum fit per conſenſum ab aliqua parte interna affecta ibi.
epilepſia quaſi per hæreditatem acquiritur, & quæ ſit ratio ibid.
epilepſiæ ſigna 50.b
epilepſiæ ſignum futuram acceſſionem demonſtrans ibid.
epilepſia cur exitialis ſit in pueris ibid.
epilepſia ſemel curata in pueris ſi aliquam partem deprauatam reliquerit, non amplius reuertitur 51.a
epilepſiæ duplex generatio ibi.
epilepſia congenita ſponte ætatis mutatione curatur, & quæ ſit ratio ibid.
epilepſiæ quæ poſt ætatis mutationem contingit cur difficillima ſit curatio ibid.
epilepſia pueris frigidas plagas inhabitantibus familiaris eſt 51.b
epilepſiæ diætetica curatio 52.a
epilepſia eſt veluti quidam ſomnus ibi.
epilepſiæ per eſſentiam difficilis eſt curatio ibi.
epilepſiæ curatio pharmaceutica ibi.& 52.b
epilepticis poſteriorum capitis vſtio confert ibi.
epilepſiæ vehementia conueniunt remedia ibid.
epilepſia interdum diu latere conſueuit & tandem reuerti ibi.
eryſipelas morbus eſt & ſymptoma 18.a
ἐπιτομενς 39.b
ἐξανθήματα, ſeu ἐκτόματα Latini effloreſcentias, ac tubercula tranſferunt, & quæ ſit ratio nominis 3.b

exan-

Exanthemata quæ ratione oriantur fol. 3.b
ἐξάνθημα Ariſtoteli vitiligo dicitur ibid.
Exanthematum nomen multis commune eſt 7.b
Exanthematum duo genera ibid.
Exanthematis alti & lati diſcrimen ibid.
Exanthemata fiunt abundantibus ichoribus 9.a
ἐξόμφαλον quo pacto ab vmbilici tumore inflammatorio differat 37.a
ἐξομφάλου quot ſint ſpecies & quæ generatio ibid.
ἐξομφάλου ſpecierum ſigna primo ex Celſi, deinde Arabum, & Græcorum ſententia ibidem & 37.b
Excrementa latis lumbricis laborantium cur ſeminibus cucurbitæ ſimilia appareant. fol. 100.b

F

FAcultas animalis oculis diſtribuitur per ſpiritus 5.b
Facies cur maiorem patiatur humorum putredinem quàm aliæ partes 11.b
Facies cur naturalem facultatem habeat imbecillem ibid.
Febrium ſynocharum ortus ab ichorum ſanguinis ebullitione, vel putredine dependet fol. 9.a
Febris peſtiferæ ſignum 13.a
Febrium reditus quæ ſit ratio ex Galeno 32.b
Febris puerorum vel dentitionem ſequitur, vel ſponte oritur 45.a
Febris puerilis omnium eſt generum ibid.
Febrium quæ maximè pueros infeſtet ibi.
Febris ſynochos in quibus potiſſimum fiat corporibus, & cur pueros maxime inuadat fol. 45.b
Febres quartanæ extra vigeſimumquintum & quadrageſimumquintum annum admodum breues eſſe ſolent ibid.
Febres in pueris quibus de cauſis excitentur ibid.
Febres puerorum cur ferè ſemper ſalutares ſint 46.a
Febris maxime lædit actiones naturales ibid.
Febris puerorum curatio ibi. & 46.b
Febris incendium quæ ratione in pueris mitigari poſſit ibid.
Febris puerorum præcipuam iecoris & ventriculi curam poſtulat ibid.
Febris ſynochus cum putredine quæ ratione oriatur 47.a
Febri ſynocho cum putredine quæ in pueris conueniant remedia ibi. & 47.b
Febris ſynochi putridæ præſtantiſſimum remedium eſt ſanguinis euacuatio ibid.
Febris praua & magna ſpaſmum inducit, hectica verò minimè, & quæ ſit ratio 53.b
Fernelij de morbillorum & variolarum origine ſententia refellitur 7.a
Fernelius ſibi ipſi contradicit ibid.
Falsò ἐξανθήματα καὶ ἐκτύματα diuerſa eſſe ſtatuit 7.b.
Fernelius fallitur ibid.
Non rectè Hip. auctoritatem in ſuum vſum detorquet ibid.
Fernelij erratum 83.b

Fœces

fæces ſpumoſæ capitis affectionem indicant fol.88.b
fœtus in vtero nutritur ſanguine puriſſimo 5.a.& b
fœtum ali ſanguine menſtruo qua ratione dixerit Galenus ibi.
fœtus cur contracta labe non etiam in vtero ægrotet ibi.
fœtus interdum impuro ſanguine nutritur in vtero ob inopiam 8.a
fœtus cum ſanguine puro nonnihil etiam impuri attrahit 5.b
fœtum natura tribus modis ab excrementorum illuuie vindicat 6.b
fœtus ſi vitioſo lacte veſcatur, exitiales morbo ſubit 8.b
fœtum putri alimento non nutriri in vtero oſtenditur ibi.
fœtus in lucem editus reddit copioſius excrementum quàm pro magnitudine ipſius conueniat ibi.
fœtus recens editi ſi vlceribus capitis agitentur, immunes euadunt ab epilepſia
fœtus interdum variolis inquinati ab vtero prodeunt 7.a
fœtus in vtero per venas vmbilicales nutritur 26.b
fœtus extra vterum ſæpe geſtat eſculenta matris, eſt quæ ſit ratio 27.b
latus in inflatione cerebri quo loco colligantur 27.a
fricatio pedum & corporis qua ratione variolis proſit 14.a
frigus tribus de cauſſis locutionem impedit 60.b
frigidum inimicum eſt oſſibus & dentibus 75.a
frigus externum alui fæces indurat 86.b
fructus pinguefacientes 24.a
fuchſii variolarum & morbillorum origine ſententia refellitur 7.b
fuchſii & Arabum diſcordia ibid.
fuchſii duplex erratum 8.a
fuchſius Arabas non intellexit ibi.

G

Galeni locus explicatus 5.b
Galeni de macie contradictio ſublata 18.a
Galeni locus animaduerſus 14.b
Galenus epilepſiam ſingultui comparat 48.b
Gelenus ſibi ipſi conciliatur 86.a
Gelenus Auicennæ conciliatus 96.a
Gelenus Hippocrati conciliatus 97.a
Gellinæ antiquæ ius aluum adſtringit 89.a
Gaza in vertendo Ariſtotele fallitur 30.b
Gaza Ariſtotelis locum peſſime transfert 17.a
Glandularum linguæ vſus 70.a
Glandes nutriuntur ſanguine pituitoſo & frigido 31.a
Glandule ſedes ſunt excrementorum ibid.
Gracilitas corporis ſiccum temperamentum arguit 19.a
Granatorum acidorum ſuccus à putredine conſeruat 73.a
Gulielmus placentinus fallitur 27.a

H

Halitu effaſcinari corpora quo pacto contingat 20.b
Hernia flatuoſa medicinam admittit contra Celſi ſententiam 37.b
Herniæ cancroſæ non ſine maximo periculo tractantur 38.a
Hipp. Gal. & Celſi de ſtrumarum materia ſententia conciliata 31.a
Hip. & Gal. contradictio ſublata 24.b
Hyems ſiccæ ver ſuccedens humidum febres in pueris excitat, & quæ ſit ratio 45.b
Homo imperfectis oſſibus in lucem prodit, & quæ ſit ratio 26.b
Homo omnium animalium calidiſſimus eſt 99.b
Hydrocephalos quid ſit in infantibus, & quæ ratio nominis 25.b. & 26.a
Hydrocephali materia ſemper aquoſa eſt ibid.
Hydrocephali materia quibus in locis colligatur ibi.
Hydrocephalos infantibus familiaris eſt ibid.
Hydrocephalea intra craneum pernicioſiſſima eſt 26.b
Hydrocephali materia quibus de cauſſis in capite potius quàm in alijs partibus colligatur 27.a
Hydrocephali definitio ibid.
Hydrocephalos quo pacto intra craneum oriatur ibid.
Hydrocephali curatio ſecundum Græcos & Arabos 28.b. & 29.a. & b
eiuſdem ſecundum Celſum curatio 29.b
Hydrocephalos quo modo ab alui fluxu vindicandus ſit 30.a
Humores in plenilunio augentur 32.b
Humiditas copioſa relaxat membra 28.a
Humiditatum per nares & palatum excretio naturalis eſt 68.b
Humiditatum ex auribus fluentium retentio pernitioſa eſt 69.b
Humor in corpore dominans ex ſuperficiei colore cognoſcitur 21.q

I

Iecoris & manuum pedumq; ſympathia 10.b
Ignis nullum animal generare poteſt 94.a
Imperforati quo pacto ſuperuiuere poſſint 40.a
Imperforationis curatio ibi. 40.b
Inedia caput replet 51.b
Incubes anteſignanus eſt apoplexiæ 64.b
Infans in vtero per vmbilicum nutritur 23.b
Infantes cur caput magnum habeant 25.a
infans cur maxima ex parte dormiat 63.b
Infans inſomniorum memoriam non conſeruat 64.a
infantes facile à quouis importuno remedio offenduntur 28.b
interpretum Galeni error 34.a
intertrigo quid ſit in pueris, & à quibus oriatur cauſſis 42.b
intertriginis ſigna & curatio ibid.

inte-

inteſtinorum vſus 35.b
inteſtina cur homini flexuoſa natura creauerit ibid.
inteſtinorum functiones dupliciter vitiantur ibi.
inteſtina cum ſenſu ſint obtuſo cur eximios cruciatus ſentiant 90.b
inteſtinorum tormina à quibus oriantur cauſſis ibi.
inteſtinorum dolores à vermibus exitiales ſunt 91.a
inteſtinorum doloris curatio ibi.& 91.b
ira humores ad corporis ſuperficiem propellit 14.a
ira variolarum curationi opitulatur ibid.
ira corpori frigido confert 24.a
ira balbutiem parit 62.b
ἰσχνοφωνία ab imbecillitate muſculorum laryngis oritur ob caloris diminutionem fol. 60.a
ἰσχνοφωνίας à calore diminuto orta ſigna 61.a
ἰσχνότητος καὶ ἀτροφίας diſcrimen 18.a
iumenta caſtrata non tentantur ſtrumis 31.b

L

Labiorum ſciſſura quas potiſſimum lædat actiones in pueris 35.a
labiorum vſus in homine & brutis ex Ariſtotelis ſententia ibi.& 35.b
labia quibus de cauſſis findantur 36.a
labiorum ſciſſuræ cur pueris familiares ſint ibid.
labium inferius cur metuentibus ac iratis tremat ibid.
labia cur frequentius à frigido quàm à calido aere exulcerentur ibi.
labiorum ſciſſura quando exitialis euadat 3.b
Labiorum vlcera in febribus ſalutaria ſunt ibi.
labiorum exulceratorum curatio ibi.
labiorum exulceratorum dolori quo pacto occurrendum ſit 36.b
lactentes pueri medicatione nutricum curantur 13.a.necnon 51.b
lac eſt ſanguis optimè concoctus 21.a
lac ſanguinis qualitates in ſe recipit ibid.
lactis vitioſi ſigna ibid.
lactis tenuitas & craſſities duobus ſignis cognoſcitur ibid.
lac nutricis pharmacum capientis expurgat infantem 22.b
lactuca ſanguinem feruidum & tenuem corrigit 23.a
laganorum vſus lac copioſum in nutricibus gignit 22.b
Lentium ius laxat aluum 14.b
lentium facultates ex Galeni ſententia ibi.
lentes in aceto cocti variolis proſunt ibi.
leproſi fiunt qui variolis nunquam tentantur 3.b
lepræ ſeminaria in corpore per plures annos latent 6.a
leonicenus non rectè inter ψελλότητα καὶ τραυλότητα nullam eſſe differentiam aſſerit 58.b

lienis & ceterorum corporis membrorum ἀντιπάθεια fol. 19.a
liene laborantibus cicatrices vlcerum turpiſſimæ fiunt 10.a
linguæ innaturalis cum ſubiectis partibus colligatio loquelam impedit 59.b
lingua tunicam habet communem cum ventriculo 61.b
lingua puerorum cur incontinens ſit ibid.
loca caua citius à grauibus replentur corporibus quàm à leuibus 49.b
locutio tribus modis in homine vitiari poteſt 58.a
locutio quo pacto in grauiſſimis cerebri intemperiebus lædatur 58.b
locutionis inſtrumenta ibid.
locutio vitiatur vel ob facultatis imaginatricis, vel ob inſtrumentorum ſuorum læſionem ibi.
locutio emitti poteſt ſalua voce non contra 59.a
locutionis ob nimiam freni colligantiam vitiatæ curatio 62.a
loquendi impotentia morboſa non eſt in infantibus ante debitum tempus 58.a
lumbrici qua ratione maciem inducant 19.a
lumbricus morbus eſt in numero 93.b
lumbricorum cauſa effectrix 94.a
lumbricos in febribus generari quo pacto dixerit Herodotus ibid.
lumbrici cur in lactentibus non gignantur ibi.
lumbricorum cauſſa formalis & finalis 94.b
lumbrici qua ratione finem habere dicantur 95.a
lumbricorum mundi maior eſt vtilitas quàm lumbricorum hominis ibi.
lumbricorum cauſſa materialis 96.a
lumbrici ex quibus potiſſimum cibis gignantur ibid.
lumbrici cur pueros potiſſimum infeſtent ibid.
vnde varios colores acquirant 96.b
lumbricorum cauſſæ 97.a
lumbrici veri in inteſtinis dumtaxat gignuntur, & quæ ſit ratio 98.a
lumbrici cur in autumno potiſſimum gignantur 98.b
lumbrici in famelicis corporibus acerbiores euadant ibid.
lumbrici cur tempore peſtis quamplurimi conſpiciantur ibid.
lumbricorum quoad figuram tria genera 99.a
lumbrici rotundi duas habent conditiones 100.a
lumbricus latus cur rariſſimè fiat in homine 100.b
lumbricorum tres differentiæ 101.a
lumbricorum differentia à coloribus deſumpta ibid.
lumbricorum ſigna in tres claſſes diuiduntur 101.b
lumbrici quas in homine actiones lædant ibid.
lumbrici qua ratione appetitum caninum excitent ibi.
lumbrici rotundi quibus ſignis innoteſcant 102.a
lumbricorum latorum ſigna ibid.
lumbrici quomodo à ſimilibus paſſionibus diſcernendi ſint 102.b
lumbricorum ſigna prognoſtica ibi.
lumbrici lati qua ratione ceteris ſint deteriores ibid.

lumbricos vtrum melius ſit viuos exire, an mortuos fol. 103.b
lumbricorum curatio diætetica, & præſeruatoria 104.a.& b
lumbrici prius quam e corpore expellantur, interimendi ſunt, vel ſtupefaciendi ibi.
lumbricorum curationis ſcopus præcipuus 105.a
lumbricorum vniuerſalis curatio, & quæ circa ipſam obſeruanda ſint 105.a.& b
lumbricorum rotundorum curatio 105.b.& 106.a
lumbricorum latorum curatio 106.b
lumbrici lati cur vehementioribus indigeant medicamentis quam rotundi ibid.

M

Maciei definitio 17.a
Macies quas corporis partes prius & quas poſterius conſumat ibid.
macies naturalis non facile emendatur 17.b
macies duplex eſt 18.a
macies vtrum morbus ſit, an ſymptoma ibi.
maciei cauſſæ duum ſunt generum 21.a
macies primò actiones naturales lædit, & quæ ſit ratio 18.b
maciei cauſſa immediata & interna duplex eſt ibid.
maciei internarum cauſſarum ſeries ibi.& 19.a
macies antiqua iecoris aliquem affectum præſupponit 19.a
macies natiua temperamenti ſiccitatem requirit ibid.
maciei cauſſa externa ibi.& 20.a.& b
maciei cauſſæ quibus ſignis inueſtigandæ ſint 21.a
maciei propter alimenti defectum ſigna ibi.
maciei ob prauam lactis qualitatem orta ſigna ibid.
maciei ob virium reſolutionem ſigna 21.b
macies in febribus ſubitanea cur exitialis ſit ibid.
macies ſubitanea non ſemper letalis eſt ibid.
macies quæ melior ſit obeſitate, & quæ peior ibid.
macies aduenticia cur in pueris quàm in alijs quibuſuis deterior ſit ibid.
maciei propter lactis vitium in pueris curatio 22.a.& b.& 23.a
manardi error 4.a
manus & pedes cur potiſſimum infeſtentur à variolis 10.b
matres non rectè figmentis & fabellis filios terrent 51.b
medicamenta vehementia nutricum lac ſua qualitate inficiunt 22.b
medicamenta lac & ſanguinem attenuantia 23.a
medicamenta repellentia in parotydibus fugienda ſunt 34.a
medicamenta purgantia febricitantibus pueris adhibere periculoſum eſt 46.a
medulla ſpinalis cur cerebro à natura ſuppoſita fuerit 50.b
melancholia quo pacto balbutiem pariat 60.a
melancholici celeriter imaginantur 61.b
membra quæque ratione ſimilitudinis iuuant ſimilia membra 81.b
membranarum generatio 31.a

Mictio in pueris dupliciter vitiatur fol. 80.b
mictio partim actio eſt naturæ partim animæ ibi.
morbillorum deſcriptio 3.b
morbillorum & variolarum diſcrimen 8.a
morbillorum materia ſubtilior eſt quam variolarum 10.b
morbilli numquam in vlcera deſinunt ibi.
morbi definitio 4.b
morbus vt effectus ſuas habet cauſſas, vt cauſſa ſuos effectus ibi.
morborum qui ab aere oriuntur conditiones 7.a
morbi noui fiunt à victus mutatione 8.b
morbi hæreditarij qui ſunt 8.b
Et quomodo fiant 9.b
morbi hæreditarij ſtatim curandi ſunt 9.a
morborum puerilium diuiſio 2.b
morbi plerique noui tandem deſinunt 11.a
morbi acuti characteres 12.b
morbi in vtero contracti interdum latent per plures annos 27.a
morbus qui in medulla fit, exitialis eſt 54.a
morbus ægrotantis complexioni diſsimilis periculoſus eſt 54.b
morbi attoniti à melancholia fiunt 55.b
morbi omnes à Chriſto curati difficillimi fuere 56.b
μεγαλαλία quibus ſignis cognoſcatur 60.b
morbus idem ſub pluribus generibus contineri poteſt 83.b
montani error 94.a
montanus grauiter alucinatur 99.a
mulieres menſtruatæ infantes viſu corrumpunt 20.b
mulieres cur facile iniurijs exponantur ibi.
mulierum in curandis variolis error 16.a
mulieres maximè lumbricis infeſtantur & quæ ſit ratio 97.a
mulierum in abluendis ſæpe balborum capitibus error 63.a
muſculi obediunt voluntati 48.b
muſculorum vſus 49.a
mutitas ſoli homini conuenit 59.a
mutitas quid ſit, & quo pacto gignatur ibid.
mutitatis natiuæ propter ſurditatem ſigna 60.b
mutitas ſurditati coniuncta incurabilis eſt 61.a
mutitas ab humiditate orta interdum ſponte naturæ ſoluitur ibid.

N

NAtura perfectè mouente nihil agere debet Medicus 25.b
Natura ſemper à fine ſuo fruſtrari nequit 6.b
natura non intendit morbos 74.a
nerui non mouent partes, ſed muſculi 48.b

nerui

nerui quid ad mouendas partes præſtent fol.ibid.
nerui à cerebro oriuntur ibi.
nerui in conuulſione vel replentur, vel exſiccantur 53.a
nerui duabus de cauſſis contrahuntur ibi.
Nicolai Florentini erratum 15.b
nuces pinguefaciunt 24.a
nucum eſus puerorum loquelam vitiat 60.b
nutricum optimarum notæ duplices ſunt 22.a
nutrices optimas ex habitu corporis cognoſcendi ratio ibi.
nutricum ſtomachus in puerorum macie vomitu tutius quam medicamentis expurgatur 23.a
nutricibus puerorum febricitantium à vino abſtinendum eſt 46.a
nutrices perperam infantibus frequenter mammas præbent 72.a
nutrimenti abſumptio maciem inducit 18.b
nutrimenti accommodati carentia triplex eſt ibi.

O

Obeſitas æqualiter perſeuerans melior eſt immodica macie, & quæ ſit ratio 21.b
Oculi mirificè iniurijs externis reſiſtunt 10.b
oculi non rigent, nec gelu tentantur ibid.
oculi cur magis in variolis infeſtentur quam in morbillis ibi.
oculos in variolis præſeruandi ratio 13.b
oculi cur in copioſiſſima capitis humiditate claudi nequeant 28.a
olea cur variolis inimica ſint 16.a
olei vſus externus eryſipelati nocet ibi.
oleum inſecta necat 105.b
opiata frequentius ore ſumpta ingenio puerorum obſunt 65.b
oribaſii & montani de lumbricorum materia error 95.b
Oſſa ſemel è corpore extracta numquam renaſcuntur 75.a
oues epilepſia tentantur 49.b

P

Panis repletio cur omnium ſit deterrima 8.b
papulæ ab Aetio relatæ à morbillis differunt 4.a
paralyſis à torpore ſecundum magis & minus differt 55.b
paralyſis cur ex toto partis motum impediat, torpor non item 56.b
paralyſeos & torporis cauſſa continens ibi.
paralyſeos & torporis diſcrimen ibid.
paralyſeos & torporis cauſſæ, & ſigna 56.b
paralyſis vetuſta aut incurabilis eſt in pueris, aut curatu difficilis ibid.
paralyſi & torpori ſi febris ſuperueniat aut tremor, optimum eſt ibid.
paralyſeos & torporis curatio ibid. & 57.b

para-

Paralyſis maioribus indiget auxilijs quam torpor fol. 57.a
parentum imprecationes cur formidandæ ſint filijs 20.b
parentum ira cur filiorum corpora & animos corrumpat ibidem
paullus ægineta fallitur 67.b
pecora ſaginantur ſale 19.b
peritoneum quibus potiſſimum de cauſſis rumpi in pueris aut relaxari ſoleat 37.a
peritoneum diſciſſum in corpore duriore non coaleſcit 88.a
peruio quid ſit & cur pueros potiſſimum infeſtet 43.b
cur manus & pedes potius inuadat quam alias corporis partes ibi.
pernionum cauſſæ & ſigna 44.a
pernionum curatio ibi. & 44.b
perniones à ſummo calore curantur ibi.
petri Aponenſis error 44.b
petrus Aponenſis alucinatur 98.a
phantaſmatum multitudo balbutiem parit 60.a
phrenitis quo pacto balbutiem ignat 59.b
pinguedo concreſcit à frigore 17.a
pinguedinis in animalis corpore vſus ibi.
piſces in mari non nutriuntur aqua ſalſa 19.a
pinguefactionis modus & ratio 22 a
pituita puerorum vetia eſt & flatulenta 56.a
pituita duplex eſt 85.b
plantę non nutriuntur rebus ſalſis 19.a
plinius fallitur 79.a
plinius non recte Dioſcoridem damnat 81.b
podagra cur dolores acerbiſſimos pariat 68.a
procidentia ani cur pueri potiſſimum tententur 41.a
procidentiæ ani cauſſę, ibidem, & curatio 41.a
pueri cur ſtatim ab ortu varijs morbis obnoxij fiunt 2.a
pueri cur recens nati plorent ibi.
pueri cur variolis & morbillis magis obnoxij ſint quam puellæ 11.b
pueri plurimo indigent alimento 14.a
pueri colloſtrati 19.a
pueri cur facile quaſuis iniurias ſubeant 20.b
puerorum effaſcinatorum ſigna 21.b
puerorum corporis habitus diffl..bilis eſt ibi.
pueris effaſcinatis quę conueniant remedia 23.b
pueri maxime calidi ſunt & humidi 45.a
pueri cur vitiligini obnoxij non ſint 45 b
pueri quibus de cauſſis febre quartana tententur ibi.
puerorum facultas naturalis admodum robuſta eſt 46.a
pueris ex febre quodnam impendat periculum ibi.
pueris lactentibus vinum ſummopere obeſt ibi.
pueri ætatis inter ſeptimum & decimumquartum annum febre ſynocho putrida la-
boran-

borantis curatio 47.a.& b
puero febre ſynochio putrida laboranti victus tenuis conuenit ibid.
pueris ante decimumquartum annum cur ſecunda non ſit vena ibi.
pueris loco ſectionis venę vel hirudines uel cucurbitulæ applicari poſſunt ibi.
pueri cur epilepſię maxime obnoxij ſint naturalis ſententia 49.b
pueri ευτροφοι maxime conuulſionibus tentantur 50.a
pueri uenas habent anguſtas 50.b
pueri facultatem motricem & neruos imbecilles habent ibi.
pueri cur præ timore conuellantur 53.b
pueris antiquitus nomina ante octauum diem non imponebantur, & quę fuerit ratio fol. ibi.
pueri ſub conuulſione ut plurimum pereunt ante octauum ætatis diem 54.a
pueri humiditate abundant aeria & tenui ibid.
puerorum complexio ſpaſmo ſicco ſecundum aptitudinem diſſimilis non eſt 54.b
pueri cur neruos habeant infirmos, bruta verò minimè 57.a
puerorum nonnulli aluum adſtrictam habentes qua ratione ſani uiuant 87.a
pueri cur magis quam uiri balbutiantur 60.a
pueri quo pacto ad aſſumptionem medicamentorum per eos cogendi ſint 105.b
puluis pinguefaciens Auicennæ 23.a
puſtulas curandi ratio chirurgica 13.a

R

Ranas cur ueteres guſtare voluerint 8.b
Ranuncula qualis ſit in pueris affectus & quę ratio nominis 73.b
ranunculę puerorum cauſſę & ſigna 74.a
ranunculæ curatio ibid.
raucedo quo modo fiat 12.b
remedia iecur & ventriculum corroborantia adſtrictionem habere debent 46.b
remedijs relaxantibus in ventriculi affectum ſemper addendum eſt aliquid conſtringentis 21.a
remediorum effaſcinationes à pueris arcentium ſeries 23.b
refrigerantia impenſe fugienda ſunt in pinguefaciendis pueris & quę ſit ratio 24.b
remedia naribus & auribus infuſa facile virtutem ſuam cerebro communicant 29.a
rigor fit à ſuccis acribus 9.a
ruellij erratum 37.a

S

Salita appetitum excitant 24.a
Salitis qua ratione pinguefiant corpora ibi.
ſarcocolla proprietate occulta pinguefacit 23.a
ſanguine puro exiſtente vrina purę ſunt 7.a
ſanguinis cur citiſſime circa oſſa putreſcat 11.b
ſanguinis in variolis mittendi tempus, locus, quantitas, atque modus 15.a
ſanguis ſalſus extenuat corpus & maciem inducit 19.b

ſanguis à cruribus miſſus ſpiritus valde non exhaurit fol. 46.a
ſanguis brutorum terreſtrior eſt quam hominis 75.b
ſatyriſmi ſignificata 85.a
ſcroti tumorem cur frequenter incurrant pueri 39.a
ſcroti tumoris ſex ſpecies ibidem & 39.b
ſcroti tumoris quis locus affectus, & quæ ſint cauſſæ 39.b
ſcroti tumor in curatione cum hernia vmbilica conuenit ibi.
ſcroti tumor facilis eſt curatu in pueris ibid.
ſcroti tumoris per teſtium ablationem curatio pernitioſa eſt ibid.
ſeminariæ partes vitæ ſunt fundamentum in macie non conſumuntur ibi.
ſemen cannabinum pinguefacit 23.a
ſemen ab vniuerſo corpore ſecedit 50.a
ſeminis magna pars à cerebro deriuat ibid.
ſenſuum inſtrumenta à cerebro oriuntur 23.b
ſermo motus & operatio eſt facultatis imaginatricis 57.b.
ſermo grauis & tardus moderatum animum arguit 61.a
ſenes cur vigilantiſſimi ſint 63.b
ſigna præſentis morbi ab affectibus ipſius, futuri vero à cauſſis ſumuntur 12.a
ſigna futuram in adultioribus epilepſiæ acceſſionem demonſtrantia 50.b
ſingultus duos affectus deſignat 77.b
ſingultus cur facillime infeſtentur pueri 77.b
ſingultus quid ſit. ibidem
ſingultus cauſſæ & ſigna 77.a.& b
ſingultus ex inanitione cur exitialis ſit in pueris 78.b
ſingultus à frigida intemperie orti curatio ibid.
ſingultus vitio lactis facti curatio ibidem
ſingultus ex euacuatione curatio ibidem
σειρίασις morbus puerilis eſt & quæ ſit ratio nominis 65.b
ſiriaſis cur tempore æſtatis potiſſimum oriatur 60.a
ſiriaſis cauſſæ ac ſigna ibid.
ſiriaſis cur foueam pariat in ſyncipite ibid.
ſiriaſis curatio ibid.& 66.b
ſomnus longior maciei confert 24.a
ſalitis qua ratione pinguefiant corpora ibid.
ſarcocolla proprietate occulta pinguefacit 23.a
ſomno cohibentur euacuationes 14.a
ſomnus humectat 28.a
ſomnus infantium immenſus minime morboſus eſt 63.b
ſomni vſus ibid.
ſomni terrifici quo pacto oriantur in infantibus 64.a
ſomni infantium terrifici futuram epilepſiæ acceſſionem demonſtrant 64.b
ſomniis infantium terrificis occurrendi ratio ibid.
ſomnum conciliantia 65.a
σωφρονιστῆρες ὀδόντες. 76.b

ſpaſmus

ſpaſmus ab imbecillitate partium neruoſarum oritur 53.a
ſpaſmus epilepſię ſimilis eſt ibid.
ſpaſmi & epilepſię diſcrimen ibid.
ſpaſmi differentiæ tres ibid.
ſpaſmus ſymptoma eſt in genere motus deprauati 53.b
ſpaſmus vel à repetitione fit, vel ab inanitione ibid.
ſpaſmus vel eſſentialiter vel per conſenſum fit ibid.
ſpaſmi internæ cauſſæ ibid.
ſpaſmus febres prauas & magnas comitatur ibid.
ſpaſmi externę cauſſę ibid.
ſpaſmus in pleniluniјs potiſsimum pueros inuadit ibi.
ſpaſmi differentiarum ſigna 54.a
ſpaſmus a dorſo incipiens exitialis eſt in pueris & quę ſit ratio ibid.
ſpaſmus qui ex ſiccitate fit conſummata incurabilis eſt ibid.
ſpaſmus in pueris facilior eſt curatu quam in viris 54.b
ſpaſmi ex repletione curatio 54.b
ſpaſmi à ſiccitate orti curatio 55.a
ſphincteris muſculi vſus 41.a
ſpiritus triplici modo conquinantur 20.b
ſpuma & ſtridor in epilepſia quo pacto fiant 50.b
ſtercora humana cur maxime fœteant 96.b
ſtrigæ veteribus quæ dictæ ſint, & ratio nominis 20.a
ſtrigæ cur pueros potiſsimum & mulieres offendant 20.b
ſtruma morbus puerilis eſt, & cur ſcrophula dicatur 30.a
ſtruma ſuibus familiaris eſt ibi.
ſtrumæ a glandulis induratis differunt ibidem, & 32.a
ſtrumarum materia diuerſa eſt a materia ſanguinis & carnis ibid.
ſtrumæ potiſſimum in collo oriuntur ibi.
ſtrumæ quas act:ones lædant ibid.
ſtrumarum locus affectus quis ſit ibid.
ſtrumæ numquam à flatu fiunt 31.a
ſtrumę cur interdum folliculum habeant interdum non ibid.
ſtrumarum cauſſæ antecedentes 31.b
ſtrumentum generationi quæ corpora ſint aptiora ibi.
ſtrumis plerumque non tentantur eunuchi ibi.
ſtrumarum cauſſæ externæ ibid.
ſtrumæ cur pueros & ſues maxime infeſtent ibid.
ſtrumarum differentiæ ibi.
ſtrumæ glandulis induratis loco & materiam ſimiles ſunt 32.a
ſtrumæ quando fiant ex glandulis ibid.
ſtrumas à glandulis diſtinguendi modus empiricus ibi.
ſtrumæ iuuenum cur letaliores ſint quam puerorum ibid.
ſtrumarum quæ facilius, & quæ difficilius curentur ibi.
ſtrumis colli male curatis quo modo vocem amitti contingat 32.b

ſtrumæ poſt curationem iterum atque iterum reuertuntur ibid.
ſtrumarum materiæ viſciditas & contumacia ibid.
ſtrumarum curationis neceſſitas ibi.
ſtrumarum curatio in quo conſiſtat ibid.
ſtrumarum curationis ſcopi 33.a
ſtrumarum curatio diætetica ibid.
ſtrumis ira moderata confert, & quæ ſit ratio ibid.
ſtrumis aromata nocent ibid.
ſtrumis pauperum pueri magis tentantur quàm diuitum, & quæ ſit ratio ibid.
ſtrumarum curationis radix eſt corporis purgatio ibid.
ſtrumarum curatio pharmaceutica 33.b. & 34.a.& b
ſtrumis cur vomitus noceat 33.b
ſtrumis ea debetur curatio quæ ſcirrho & aliјs tumoribus induratis conuenit 34.a
ſtrumis laboranti viperam comedere prodeſt 34.b
ſtrumarum materiam diſſoluentia remedia trium ſunt generum ibid.
ſtrumæ magnæ cur neque ferro, neque vllo graui medicamento tractandæ ſint ibid.
ſtrumæ tutius cauſticis medicamentis quàm ſectione curantur ibid.
ſudoris prouocatio febri puerorum confert 46.b.
ſuum morbi varis ſimiles 3.b
ſuum morbi exitiales 30.b
ſues cur uomant 79.b
ſurditas natiua cur mutos efficiat homines 59.a
ſymptomata prima quæ dicantur Galeno & quæ ſecunda 12.a

T

TAbidis a cibo bibere confert 24.b.
Tartari variolis facile tentantur, & quæ ſit ratio 12.a
Temperatura humana omnium nobiliſſima eſt 8.b
Teneſmus in pueris ex præcedente alui fluxu oritur 89.b
Teneſmus ſemper dolorem coniunctum habet ibid.
Teneſmi cauſſæ & ſigna ibid.
Teneſmi curatio 90.a
Temperatura frigida & humida lumbricorum generationi obnoxia eſt 96.b
Temperaturæ conſeruantur à ſimilibus 99.b
Teſticulorum & mammillarum caro glanduloſa eſt 17.b
Theodorus reprehenditur 3.b
Timor perpetuus melancholiæ comes 60.a
timentes balbutiunt ibid.
timor duplex eſt 62.b
timentibus cur ſponte fluant fæces ſemen & vrina 63.a
Timor balbutiem auget, trepidatio minuit ibid.
Torpori aqua gelida quo pacto conferat 57.b
Tonſillarum locus affectus 70.a

Tonſillarum

tonſillarum in pueris cauſſæ ibid.
tonſillæ cur in pueris potius oriantur quàm in inſantibus 70.b
tonſillæ terminari ſolent in altàs graues ægritudines ibid.
tonſillarum curatio ibid.& 71.a
trepidantibus incaleſcit pectus & facies 37.a
trepidatio quid ſit 62.b
tuberculorum porforatio in variolis quo tempore & quomodo ſit adminiſtranda 13.a
tubercula inter pueriles morbos relata ab hippocrate
tumorum capitis cauſſæ antecedentes & externa 27.b
tumoris infantium capitis flatuoſi ſigna 28.a
tumoris humoroſi ſigna ibid.
tumor ex aqua intra craneum factus letalis eſt ibid.
tyranni duo quibus potiſsimum trahuntur pueri voluptas & dolor 46.a

V

VAriolas & morbillos ignorarunt veteres 8.b
Vari potiſſimum in facie naſcuntur 3.b
& quæ ſit ratio 10.b
variolis unumquemque hominem aliquando tentari neceſſe eſt ibid.
variolas perpetuo aut antecedit aut comitatur febris 12.b
variolarum febris impetuoſa eſt ibi.
variolæ fere ſemper in ichorem purulentum finiuntur ibid.
variolæ proprietate quadam oculos petunt ibid.
variolarum locus affectus quæ ratione cutis ſit ibid.
variolarum materia calida eſt & viſcida 4.b
variolæ & morbilli æque fiunt quibuslibet temporibus 7.a
variolarum accidentia à materiæ prauitate oriuntur ibid.
variolæ peſtis nomine ab Arabibus deſignantur 8.b
variolarum & morbillorum cauſſa materialis & effectrix 9.a
variolarum materia exiens craſſior eſt quam morbillorum ibi.
variolæ vitio cæli primum ortæ ſint 9 b
variolæ quibus de cauſſis interdum letales ſint, interdum ſalutares ibid.
variolis quinam facilius tententur 10.a.& 12.a
variolæ quibus de cauſſis contagioſæ ſint 11.a
variolæ quibus de cauſsis genas, labia, & preputium maxime deforment 11.b
variolæ faciei celerrime ſuppurantur 11.a
variolæ quam ob cauſſam colore inter ſe diſſideant ibid.
variolarum cauſſæ internæ ibid.
variolarum cauſſę externę 12.a
variolæ morbi ſunt acuti 12.b
variolarum ſigna ibid.
variolas & morbillos cur fere ſemper delirium comitetur & ſecum retentio ibi.
variolæ duplici de cauſſa ingulent egros 13.a

Variolæ cur interdum videantur declinare nec vere declinent ibid.
Variolæ etiam verè declinantes qua ratione interdum ægros perimant ibi.
Variolarum & morbillorum curatio pæne eadem eſt ibi.
Variolarum curatio 13.b.& 14.a.& b.15.& 16
Variolarum albedo quid indicet 15.a
Variolæ qua ratione cito exſiccari poßint 5.b
Varronis locus explicatus 23.b
Vaſorum quibus vtero fœtus alligatur, in homine & brutis differentia 36.b
Venarum meſeraicarum ob ſiccitatem coarctatio maciem inducit 18.b
Venus immodica maciem infert corpori 20.a
Venus immodica caluitiem inducit 50.a
Venus immoderata cerebrum, neruos, & locutionem lædit 60.b
Ventriculus non conuellitur 53.a
Vetularum corpora impura ſunt 20.b
Vetulæ teneros infantes coinquinant ibi.
Vigiliæ exſiccant mirificè 28.a
Vigilia puerorum immodica vnde oritur 65.a
Quibus ſignis cognoſcatur ibi.
Vigiliæ puerorum immodica curatio 65.a.& b
Vinum in macie puerorum accommodatum quale eſſe debeat 24.a
Vinum craſſum nutrimenti vehiculum eſſe nequit ibi.
Vinum pueris & nutricibus interdicitur 51.b
Vinum neruos vehementer percellit ibid.
Vini nigri & generoſi potus ſpaſmum in pueris parit 53.b
Vires ſæpe ſimul nutriuntur & morbus 47.a
Vitia facultatis ratiocinatricis quo tempore fieri incipiant 48.a
Vitia motricis cerebri facultatis trium ſunt generum ibid.
Vita animalium in calido & humido conſiſtit 93.b
Vitiligo ſine tuberculo macula eſt 3.a
Vlcera capitis ſponte nata à deſtillationibus pueros vindicant 66.b
Vlcerum & cicatricum à variolis relictorum curatio 16.a
Vlcera in partibus ſiccis facile ſaneſcunt 30.a
Vlcera capitis parum doloris inducunt & quæ ſit ratio 11.b
Vmbilici tumor duplex eſt 36.b
Vmbilici tumoris inflammatorij generatio 37.a
Vmbilici tumore cur facile corripiantur infantes ibi.
Vmbilici tumor inflammatorius triplex in ſe morbi genus complectitur ibi.
Vmbilici tumor inflammatorius ab vmbilico prociduo triplici differentia ſeiungitur fol. 37.a
Vmbilici tumor quo pacto fiat ibid.
Vmbilici tumorum qui faciles & qui difficiliores ſint curatu 37.b
Vmbilici puerorum tumoris inflammatorij curatio 38.a.& b
Vmbilici tumor reliquis remedijs non conferentibus vel incidendus eſt, vel vrendus fol. 39.a

Vomi-

vomitus venarum quid ſit Hippocrati fol. 27.a
vomitu maxime repletur caput 33.b
vomitus in affectibus aurium & oculorum vitandus eſt ibi.
vomitus cur pueris familiaris ſit 79.a
vomitus & nauſeæ puerorum cauſſa & ſigna 79.b. & 80.a
vomitus puerorum curatio 80.a
voracitas ad ſtrumarum generationem maxime confert 31.b
vox à motrice & voluntaria fit facultate 50.b
vrinæ incontinentia quo pacto in pueris oritur 80.b
vrinæ incontinentiæ in pueris cauſſa & ſigna 81.a
vrinæ incontinentiæ curatio ibi. & 81.b
vrinæ difficultas duplex eſt 82.a
vrinæ difficultatis cauſſa & ſigna ibi.
vrinæ difficultatis curatio 82.b
vrſarum pedes & manus cur eſu ſint iucundiſſimi 10.b
vteri calor cibos incoctos attrahit 27.b
vulnera quibus in partibus difficulter coaleſcant 11.b
vulnera inflicta à ferro cur difficilius curentur quam ab aere 13.a

FINIS.

Errata inter colligendum indicem animaduerſa.

Cæteum pag.7.b.ceterum. Alzabarauium p.6.a.Alzarauium. Cui p.9.a. eiuſmodi.
Cum ſanguineis p.9.b. conſanguineis. Effectus p.14.a. affectus. Aliquando p. 13.
b. aliquo. Caricaricarum p.ibi. caricas. Iucundius p.16.a.iucundum. Pueras p.20.
a.pueros. Alijs p.23.a. alij ijs. Humorem p.26.a. tumorem. Peculiares ibid. pecu-
liare. eranei p.26.b. cranei. Eraneum p. 27.a.craneum. Euertitur p.28.a. reuerti-
tur. Aderunt ibid. adſerunt. Npponatur p.30.a. ſupponatur. Num ibid. enim.
Glutioſam p.31.a. glutinoſam. Benigæ p.31.b. benignæ. Agalanthidus p.20.a.aga
tarchides. Exacerbantur ibid. exacerbatur. Rubeant, doleant p.32.a. rubeat, do-
leat. Tractum p.40.b. tractatum. Humidiore p.41.b. ſupiniore. Videbitur redire p.
32.b. videntur redire. Summæ ibid. ſtrumæ. πρόσελλειν p.34.a. πρόσελλειν. De iure
ſtrumas ibid. & iure ſtrumas. Magna p.34.b. magnas. Secundò p.35.a. ſecundo.
Siuit ibid. non ſunt. Repetendum ibid. repetendus. Anſeriuo ibid. anſeri-
no. Trahantur p.37.a. trahatur. In tumores ibid. ij tumores. Alijs ſunt p.37.b.
alij. Quolibet p.39.a. quodlibet. Dicti p.39.b. dicitur. ἐμφισήμα ibid. ἐμφυσήμα.
Modicum p.40.a. modum. Cuius p.48.a. quarum. Corpore ibid. torpore. Inter
quæ alia p.51 a. ait Apopleſia p.55.b. apoplexia. Figuram non mutatam p.53.b.
figuram commutatam. Prætereundem p.56.b. prætereundum. Grandiores ibid.
grandiora. Auſpicaretur p.58.a. auſpicarentur. τελλότητα ibid. φελλότητα. Vit-
tiatur p.58.b. vitiatur. Perceptionum p.60.a. præceptionum. Numquam ibid.
vmquam. Quod humiditas ibid. quò. Quod alioqui ibid. aliqui. Maledicen-
tiam p.61.b. maledicentiam. Compertum eſt eo ibid. eos. Habetur pag.62.b. ha-
bentur. Vtendum in p.63.a. eſt. Hic ſi. p.63.b ſit. Pueri ibid. pueri. In ſomnijs
p.64.a. inſomnijs. Phantaſma ibid. phantaſmata. Fieri dicebam pag.65.a. nuper.
Sic morbus ibid. hic. Tribuis p.65.b. tribus. Inteſtare ibid. infeſtare. Quia pu-
trefacta p.66.a. qua. Morbis p.67.a.morbus. ἀγγειογλουσσις p.59.b. ἀγκυλογλωσσον
Fficit p.68.a. afficit. Hippochr. p.68.b. Hippocra. De his pag.69.b ijs. Habetur
p 71.b. habentur. ατομον p.73.a. ἄτομον. Medicameſitis ibid. medicamentis.
Vſu pag.74.a. viſu. Coloris tumor ibid. color tumoris. Aloem ibid. aloe.
οδ ντοφυΐα p.74.b. ὀδοντοφυΐα. Calenus p.75.a. Galenus. στοφυντηδες p.76.b.
στοφυντηδες. Giuguis ibid. gingiuis. Motiuum p.78 a. motuum. Ius ibid.
vis. Emodicum p.78.b. modicum. Vſt ibid. eſt. foeorum ibid. foliorum. Mo-
tiuum p.79.a. motuum. Rurſus emittunt ibid. ructus. A nomine ibid. à nemine.
Vomitum pag.80.a vomitu. ἐγχρισις p.80.b. ἔκκρισις. Incluſia pag.81.a. induſia.
λιθιασιο p.82.b. λιθίασις. Cateria p.83.a. a materia. Indurant p.83.b. indurat.
Numquam p.86.a. vmquam. τυνεσμὸς p.89.b. τενεσμὸς. Huc. ibid. hic. Eſſe p.
91.b. eſt. Secundum p.93.b. ſciendum. ἕλμινδας p.93.a. ἕλμινθες. Ius p.93.b. vis.
Deputaretur p.94.b. depuraretur. ἕλμινδας p.95.a. ἕλμινθας. Abſumpto cibo.
ibid. à ſumto cibo. Cum nulla ſint ibid. multa. Pabulam p.97.a. pabulum. Gen
tiles p.97.b. Gentilis. Cauaſſm 98.b. cauſſam. Dictum p.99.a. duum. Eò ἀποτίκτειν
p. 100.b. eos ἀποτίκτειν. Calor p.102.a. color. Aptabilius pag.103.a. optabilius.
Oblationem p.104.a. ablationem. Ombilicum p.105.b. vmbilicum.

HIERONYMI MERCVRIALIS DE MORBIS PVERORVM

LIBER PRIMVS.

Qui & quot ſint morbi pueriles, & an ſint curandi à Medico. Caput primum.

QVod Hippocrates tertio Aphoriſ. memorię prodidit, omnes morbos omni ætate fieri, ſed alios in vna magis, alios minus, id etiam experientia & ratione quotidie comprobatum habetur. Siquidem videre eſt omnes, & ſenes, & pueros aliquibus tamquam peculiaribus morbis vexari. Quare non immeritò miratus ſum aliquando diuinum Platonem, qui in Carmide ſcriptum reliquit, omnes morbos in homine oriri ab animo. Vix enim in hanc lucem prodimus, vix naſcimur, nedum animo potimur, cum exitialibus ſtatim morbis tentamur; vt, quemadmodum eſt apud Ariſtotelem, & Plutarchum, iure veteres tam Gręci, quàm Romani ante octauam diem pueris nomina imponenda noluerint; quod ſcilicet hoc tempore neque vita, neque ſanitas ſit tuta. Itaque de his morbis, qui penè natum, & adhuc tenerum, nec adultum hominem iugulant, ſtatui hoc tempore copioſiſsimam tractationem habere; & ad eam impulſus ſum, eò quod non ſolum huiuſmodi morbi frequenter & medicos, & miſeros parentes exercent; verumetiam quod hęc pars ita ieiunè, vt ne dicam imprudenter à medicis tractata eſt, & à multis hoc tempore frigidè admodum exercetur, vt liceat plura puerorum funera, quàm corpora ad ſanitatem redacta adſpicere. Tria tamen præmittenda eſſe puto, vt ſint veluti quidam apparatus ad maiora penetranda. & primum illud erit, Numquid puerorum morbi ſint à medicis tractandi, & curandi? Non deſunt enim, qui eos minimè curandos, ſed naturæ ſubmittendos iudicant. Aliud erit, Cur pueri, & præſertim lactentes tam varijs morbis ſol-

licitentur? Tertium, qui propriè ſint eorum morbi, & quot? Et, vt primum aggrediar, varias inuenio veterum ſententias in partienda vitæ noſtræ ætate, ſiue ipſa ad centeſimum annum prorogetur, vt fuit opinio Ægyptiorum, & Varronis; ſiue eadem vltra ſeptuageſimum non protrahatur, vt Dauidicum oraculum cecinit, non eſt tempus neque occaſio decernendi. Quidam in quatuor partes diuiſerunt ætatem, in pueritiam, iuuentutem, virilitatem, & ſenectutem. Hippo. 3. Apho. plures feciſſe videtur. nec defuerunt qui quinque, aut ſex fecerunt. Sed vt ad ea, quę magis referunt, properemus; ſat eſt nobis hoc conſtituere, pueritiæ ætatem vſque ad ſecundum ſeptenarium definiri: licet enim Ariſto. conſtituiſſe videatur, hominem primo ſeptenario perfici, verumtamen potior mihi ſemper viſa eſt & Heraclidis, & Stoicorum ſententia, qui ſecundo ſeptenario eum perfectum eſſe prodiderunt, eò quòd ſicuti plantę tum perfectæ dicuntur, cùm primùm fructus ferre incipiunt, ſic eo tempore perfectus homo appellandus, cum ſemen ferre, & ſpeciem propagare poſſe inchoat. Itaque cum puerilis ætas, de cuius morbis ſum tractaturus, hoc termino annorum finiatur, videndum eſt quæ ſit hominum cum hac ætate conditio: ita namque iudicare poterimus, num pueri laborantes à medico ſint tractandi. Eſſe homines in hac ætate calidos, & humidos non modò Hippocrates manifeſtè docuit, verumetiam Gal. 2. de tempera. cap. 2. luculentiſsime, & copioſiſsimè probauit; propter quod Ariſtot. quoque 10. ſect. problematum, problem. 45. ſolebat dicere, pueros cum calidi, & humidi ſint, minimè vini, aut potus amantes eſſe. Cum igitur corpora calida, & humida omnium maxime corruptionibus, & putredini ſint obnoxia, quis negare poteſt pueros, quantum ad corporis naturam pertinet, morboſiſsimos eſſe? Quod ſi etiam animum ipſorum conſideremus, viuit homo in hac ętate cupiditatibus, & libidinibus totus deditus, vt hac ratione innumera quotidie errata ab eo committantur, quod magnus Ariſt. in principio libri Ethic. ad Eudemum dicebat, puerorum ætatem vſque adeo & doloribus & morbis eſſe circumſeptam, vt nemo cupiat ad pueritiam reuerti. Quare cum hæc ætas ita morbida, & in ſummo periculo conſtituta ſit, non ſolum congruum, verum etiam neceſſarium videtur, vt medicorum cura, & ſtudio à tot morbis, & periculis vindicetur. Ex altera parte non deſint rationes, quæ perſuadere poſſunt, pueros medicina tractandos non eſſe. Et in primis illud facere videtur, quod Ægyptij apud quos omnia plena eſſe medicis dicebat Herodotus, cum omnium corporis noſtri partium, omnium penè hominum medicos priuatos haberent, puerorum medicis caruiſſe conſtat. Accedit, quòd ſi veterum monumenta & Græcorum, & Latinorum perſcrutemur, non facilè inueniemus aut ab Hippocrate, aut à Galeno, aut ab alijs ſcriptoribus Gręcis hanc puerorum medicinam diligenter, quemadmodum deceret, pertractatam. Accedit his, quòd vt dicebat Plato primo de Republica, puer omni beſtia intractabilior eſt, ob quod neque remedia admittere, neque regulam, aut rationem vllam ſeruare aptus eſt; quaſi ſuperuacanea futura ſit omnis medici opera, quæ curandis pueris impenditur. Illud quoque adijci poteſt, ipſorum corpora tenerrima eſſe, & propterea difficulter admodum medicinas, inedias, ferrum, ignem perferre

poſſe.

poſſe. Quibus rationibus nonnulli impulſi exiſtimarunt eos ipſi Naturæ relinquendos. Sed quemadmodum illi longè falluntur, ſic exiſtimandum quoque eſt Naturam, & Deum, qui hanc ætatem morbis laborare voluerunt, pariter etiam voluiſſe, vt remedijs à medicina inuentis curarentur, atq; liberarentur. Quamquam non eſt dubitandum quin hęc alia dexteritate, & prudentia ſit tractanda, quàm ceteræ ætates. Namque eò magis pueri morbo affecti medici vigilantia egere videntur, quòd cętera bruta, vt dicebat Ariſt. 10. problem. 45. in hanc lucem & perfecta, & omnibus rebus neceſſarijs inſtructa exeunt; homo autem inermis, imperfectus, ex alieno nutu, & auxilio dependens actutum miſerias humanas experiri incipit, nec ſeruari poſſe videtur, niſi alterius beneficio. Cum itaque iam conſtitutum ſit eos hallucinari, qui pueros ægrotantes nequaquam medicandos voluerunt, deſcendendum eſt ad ſecundum problema, quo quærebatur quæ cauſſa ſit, quòd tam varijs morbis afficiantur. Quinque ſanè huius effectus inueniuntur cauſſæ ex Hippocrate libro de octomeſtri fœtu. Vna eſt labor, quem in exitu ſuſtinent. Cum enim per anguſtum meatum in hanc lucem exeant, maximos labores perferunt, & conſequenter corpus ipſorum imbecillum, & morbis obnoxium redditur. Secunda eſt abſciſsio vmbilici propter partum, ob hunc enim & dolores, & inflammationes multas incurrunt. Tertia eſt inaſſuetudo huius aeris; cum enim in vtero viuant in ſummo tepore & tranquillitate, quamprimum hunc frigidum aerem experiuntur, magnopere læduntur; & hinc eſt, vt dicebat Soranus Epheſius cap. 2. ſuæ Iſagoges, quòd ſtatim ac nati ſunt pueri, vagire & plorare incipiunt; vt iure dixerit Plinius, homines vitam a fletu, & à ſupplicijs inchoare. Quarta eſt diuerſitas nutrimenti; pueri enim, qui in vtero materno ſanguine puriſſimo aluntur, vbi in hunc mundum veniunt, cum lacte, & cibis veſcantur, nutrimenti diuerſitate fit, vt morbis varijs, & multis tententur. Poſtrema ratio eſt, quòd infantes in vtero molliter cubant, atque in molliſſimo loco collocati ſunt; huc dum veniunt cum in ſtratis, & durioribus culcitris ponantur, iure fit, vt corpora ipſorum aſperius tractata, morbis pluribus diſpoſita fiant; ita vt inde iam ſatis pateat ſecundum problema. Supereſt vt videamus qui ſint morbi illi, & quot, à quibus pueri maximè cruciantur, & circa quos tractatio noſtra tota eſſe debet. Sunt enim morbi pueriles non illi ſoli, qui pueros, & nullos alios exercent, ſed illi etiam, qui & ſolos eos exercent, vt labores dentitionis, & frequentisſimè turbant, vt Variolæ, & alia: tum etiam Morbilli, qui licet exerceant alias ætates, diuerſo tamē quodam modo exercere pueros & cruciari debere videntur, cuiuſmodi exiſtit Epilepſia, & multi alij. Iam vero morbi hi pueriles alij ſunt externi, alij interni. Eſt enim antiqua conſuetudo etiam ab Hippocrate libro de arte & veteri medicina inuenta, vt morbi diuidantur in externos, & internos. Externi alij ſunt, qui vniuerſum corpus occupantes, aut fiunt ex additione, aut imminutione. Scimus enim Hippocratem in libro de flatibus definiuiſſe medicinam nihil aliud eſſe, quàm additionē, & imminutionem. Ex additione fiunt Morbilli, Variolæ, Achrochordones; &, vt vno verbo dicam, omnes puſtulæ, omnia exanthemata, quæ in toto corpore efflorefcunt. Ex inanitione autem fit

macies. Morbi verò qui occupant partes aliquas priuatas, vel occupant caput, vel aliquam aliam inferiorem partem. Caput occupat primò pedicularis morbus, quem dicebat Ariſt. prima problem. 16. ferè huius ætatis proprium eſſe. Adhæc hydrocephalus, ſeu aqua capitis, achores, meliceri des, faui, inflatio capitis, magnitudo capitis, varij affectus oculorum, ſtrumæ, ſciſſuræ labiorum, vmbilici augmentum, ramex, anus procidens, intertrigines femorum, quas Plinius attrita appellauit, perniones. Tot enim ſunt morbi, qui externas puerorum partes perturbant. Porrò interni, qui totum corpus exercent, ſunt febres variæ, quæ recenſentur quoque inter pueriles morbos, quod in pueris ſecus curandæ ſint, quàm in adultioribus. Qui verò priuatas corporis partes exercent, aut fiunt in ſummo ventre, aut in medio, aut in infimo. Notum enim eſt medicos pleroſq; corpus noſtrum in tres cauitates diuiſiſſe, in caput, thoracem, & ventrem. Morbi, qui caput exercent, ſunt inflationes eius, inſomnia terribilia, reſolutiones, ſiriaſis, conuulſiones, vigiliæ, oculorum, quemadmodum de nyctalopia ſcribit Hippocra. 2. proret. & aurium affectus, adhæc ſternutationes, ſanguinis narium fluxus; Coryzam etiam Ariſt. recenſet inter morbos pueriles, problem. 15. dentium affectus, oris vlcera, ſeu aphtae, ranulae, tonſillae. Medij ventris affectus ſunt tuſsis, & difficultates anhelitus; de quibus veluti de morbis puerilibus loquutus eſt Hippocrates libro de ſacro morbo. Poſtremò morbi infimi ventris ſunt ſingultus, vomitus, aluus dura, & fluxa, tormina, lumbricorum genera, calculus, mictio vitiata, & teneſmus. Hi ſunt omnes, quos inuenio pueriles vocari, vel quia, quemadmodum dicebam, ſolos pueros exercent, vt vitia à dentitione orientia; vel quia frequentisſime vel alio pacto exercent eos, & alio pacto tractandi ſunt, quàm in alijs ætatibus. De his autem maxima ex parte agam. Dico maxima ex parte, quandoquidem iam nonnulli horum à me copioſè ita, & diligenter tractati ſunt, vt nihil habeam, quod hoc tempore addere poſſim. Ordo autem à me tractandorum mihi familiariſsimus is quoq; hic erit, vt ſcilicet prius vniuerſum morbum quo ad nomen deſcribam, poſt morbum ipſum diffiniam, deinde cauſſas; mox effectus horum, qui ſunt ſigna, declarabo. ſubinde prognoſtica addam, poſtremò nullam partem curationis relinquere conabor, incipiens ab ijs, qui primò ſunt enumerati, ideſt à morbis externis totius corporis, qui ſunt Exanthemata, ſeu Variolæ, & Morbilli.

De Morbillis, & Variolis. *Cap. 2.*

OMNES humorum eruptiones, quæ fiunt in cute, inuenio apud Medicos vocatas eſſe communi nomine ἐξανθήματα, ſeu ἐκτύματα, poſſumus nos transferre effloreſcentias. Nam quemadmodum arbores extuberant, dum flores, & fructus emittere volunt; ſic vbi natura ad cutim tamquam ad cloacam propellere humores nititur, modo tubercula, modo ſolas maculas facit: quæ tamen omnia, vt dicebam, Exanthemata

vocata ſunt. Ariſt. qui ſemel tantùm vſus eſt hac voce 3. de hiſt. animal. 11. attribuit hoc nomen vitiligini, quæ proculdubio ſine tuberculo macula eſt. Latini veteres ad imitationem Græcorum appellarunt omnia exanthemata papulas; & vt ego inuenio, primus, qui dedit hoc nomen exanthematibus, fuit Virgilius in fine 3. Georgicorum, vbi loquitur de peſte; poſtea Plinius pleriſque in locis. Fuit etiam Scribonius Largus medicus inter Latinos non ignobilis: poſt hunc Marcellus medicus, & alij. Iam vero papulas, ſeu exanthemata in corporibus puerorum apparentia medici Arabes, & præſertim Auic. appellarunt Variolas, & Morbillos. Alzarauius medicus grauiſſimus inter omnes vocauit ſua lingua Algigram, & Alaſmon. Vnus Raſes in libro huic morbo dicato appellauit communi quodam nomine peſtem, ea ratione, vt ego exiſtimo, quia cum primum hic morbus cępit apparere, inſtar peſtis orbem peruagatus, & depopulatus eſt: propter quod etiam Auic. & iure, in prima quarti poſt tractatum de peſte tractare voluit de Morbillis, & Variolis. veteres Græci, & Latini nullum nomen habuerunt, quo Variolas, & Morbillos appellarent, & huius rei ratio eſt, quia, vt copioſiſsime demonſtrabo ſuo loco, hic morbus apud veteres numquam viſus eſt. Sunt ergo Variolæ exanthemata, ſeu tubercula in toto corpore omnium hominum, & præſertim puerorum, ſponte efflorescentia cum febre, dolore, pruritu, & ichore purulento: longa vtor deſcriptione huius morbi, quia ad declarandum morbum nouum, neceſſarium eſt & longa, & perſpicua deſcriptione ceu pictura vti. Dixi exanthemata, ſeu tubercula, quandoquidem hoc nomen multis commune eſt, & Hipp. 3. Apho. illud inter pueriles morbos connumerat, ita quòd aptiſsimè tamquam genus accommodatur ad explicandam Variolarum naturam. Dixi exanthemata in toto corpore efflorescentia, quandoquidem etſi non ſemper hic morbus vniuerſum corpus depaſcatur, attamen plerumque totum turbat, aut ſaltem turbare aptus eſt. Quod ſi vna, vel alia parte tantùm appareat interdum, id quodam caſu potius fit, quàm ex eius natura; quò fit, vt tametſi dicantur Variolæ propter ſimilitudinem, quam gerũt cum varis, qui Coſsi dicuntur Italica lingua, attamen nequaquam veri ſunt vari; eo quod, vt habetur apud Ariſt. 36. partic. problem. 3. vari naſcuntur tantum in facie, Variolæ in toto corpore oriuntur. Addidi ſponte, ad differentiam multorum tuberculorum, quæ ſolent in humanis corporibus apparere cum cauſſa manifeſta. Nam grauiſsimus auctor Theophraſtus in lib. de ſudoribus ſcribit, ex laboribus, & ſudoribus fieri in corporibus noſtris eruptiones, ſeu exanthemata magnoperè varis ſimilia, quæ tamen non ſunt Variolæ, quia non fiunt ſponte, ſed à cauſſa manifeſta, videlicet à labore. Quo fit, vt liceat nobis colligere puſtulas illas, quas Celſus commemorat lib. 5. cap. 28. licet ſint varis ſimiles, minime tamen Variolas eſſe putandas, eo quod, vt idem auctor ſcribit, illę puſtulæ fiunt vel ab igne, vel à frigore, vel à medicamentis. Dixi omnium hominum, propterea quòd inter proprietates huius morbi, hæc omnium maxime illuſtris eſt, quod omnes homines hac labe aliquando tentantur. Dicebat Auenzoar cap. vlt. ſuæ medicinæ, miraculum eſſe, ſi aliquis homo viuens euadat ab hoc morbo, & potius Dei beneficio adſcribendum eſſe, quàm

alteri

alteri cauſſæ. Immo vero ſunt aliqui, qui hanc ſententiam habuerunt, eos, qui numquam tentantur Variolis, ſi ſuperuiuant, neceſſario fieri leproſos. Dixi præſertim puerorum, eò quòd rariſsime iuuenes, rarius ſenes tentantur Variolis, frequentiſsime omnium pueri. Non defuerunt qui opinati ſunt etiam bruta aliqua tentari hac ægritudine: ſed ſum ego huius ſententię, propter cauſſas, quas ſuo loco dicam, hunc morbum ſolum eſſe humanum: fateor quidem ſues inter bruta duobus ſimilibus morbis tentari, quorum vnus eſt ſcabies, ſeu lepra, propter quam dicit Plutarchus 4. Sympoſiacorum 5. Hebręos religione quadam ductos à carne huius animalis abſtinere: alter etiam eſt, qui χάλαζα à Græcis dicitur, à Latinis grando, de quo loquitur Ariſt. 8. de hiſt. anim. 21. & 30. problem. 4. quem morbum dicit Philoſophus cognoſci lingua. & hic notandum obiter in loco illo problematum vocem grecam ἄρτος, & lecturam Theodori, panis, falſam eſſe, & in Græco ſubſtituendum eſſe ἴονθος, in Latino autem varus. Albertus Magnus 7. de animalibus 2. putans eundem eſſe morbum, & grandinem, & lepram, vehemēter hallucinatus eſt. Dixi cum febre, quia non ſolum febris perpetuo Variolas aut antecedit, aut comitatur, ſed etiam vt dicebat Auenzoar, eſt impetuoſa, vel, vt dicit Auic. concluſa: de qua ſuo loco. Dixi cum dolore, & pruritu, quia non ſolum miſeri ægrotantes dolore, & pruritu vexantur, ſed etiam vterq; interdum eos acerbiſsime vexat, vt vix tolerari poſsit, propter quod facile intelligere poſſumus papulas illas latas, de quibus Hippo. loquitur 6. aphor. 9. & 6. epid. ſect. 2. in hiſtoria Simonis nequaquam Variolas fuiſſe, quia præter alias differentias, hanc vnam habuerunt, quòd non admodum pruriginoſæ fuerunt. Dixi poſtremo cum ichore purulento, eò quòd etſi interdum varijs, & diuerſis coloribus inficiantur, tamen ſemper ab illis manat quidam tabus, qui ichor purulentus magis, quàm verum pus appellari debet. Vnde iudicare etiam poſſumus papulas illas rotundas, paruas, quas ſcribit Hippo. 3. in primum epid. in Sileno apparuiſſe, etſi ſimiles varis eſſent, non fuiſſe Variolas; quod ſcribat eas in abſceſſum nequaquā finijſſe, cum Variolæ ſemper in ichorem purulentum, ſeu in abſceſſus aliquos finiant. Iam vero Morbilli ſunt & ipſi exanthemata, ſeu efflorescentiæ quædam, quæ fiunt in toto corpore, præſertim in pueris: verūtamen, vt præclariſsimè docet Auic. etſi Variolæ, & Morbilli in multis cōueniant; differunt tamen & in multis: conueniunt enim primùm in materia communi, de qua ſuo loco copioſiſsimè dicam: conueniunt etiam, quia vtrique & Variolæ, & Morbilli fiunt cum febre vehementi. Præterea, quia per vniuerſum corpus propagantur cū aliqua cutis eleuatione; conueniunt etiā, quia & cū pruritu, & dolore fiunt tam Variolæ quàm Morbilli, quos vulgus Italorū conſueuit appellare modo coſſos, modo ſturolas. Porrò differunt etiam in multis: primo quia Variolæ ſunt tubercula multū eleuata; in Morbillis vero vix apparet cutis eleuatio, ita vt niſi manibus tractentur, non poſsint dijudicari. Secundo, quia materia proxima ipſorū Morbillorū multò ſiccior, ſubtiliorq; eſt, quàm materia Variolarū. Tertiò, quia Variolæ vidētur propria quadam natura oculos petere: Morbilli verò multo minus eos affligere cōſueuerunt: poſtremo differunt, quòd Variolæ ferè ſemper in abſceſſus finiuntur cum

emana-

emanatione ichoris purulenti, propter quòd non ſolùm pluribus diebus perdurare ſolent, ſed etiam incredibiliter corpora deturpant, veſtigia indelebilia relinquunt: Morbilli autem vix vnquam ſeptimum diem pertranſeunt, quin aut euaneſcant ex toto, aut maiori ex parte minuantur, & abſumantur; præter quàm quòd nullum veſtigium, nullamq; fœditatem in corpora inducunt. Ex quo intelligi poteſt papulas illas, quas Hippo. 5. epid. ſcribit, apparuiſſe in filio Euphranoris, & quas etiam in Pherecide viſas eſſe memorat 7. epid. nequaquam Morbillos eſſe, vel fuiſſe; eo quòd illæ in octauo die apparebant, & ſimiles erant morſibus pulicum: Morbilli autem in ſecundo, aut ad ſummum in tertio die apparere conſueuerunt, & nullam omnino cum morſibus pulicum ſimilitudinem gerunt. Quemadmodum etiam intelligere poſſumus eas puſtulas, propter quas ſcribit idem Hipp. 1. epid. multos pueros interijſſe, nequaquam & ipſas fuiſſe Morbillos, quia & illæ etiam ſimiles erant morſibus pulicum. Iam ſatis demonſtratum eſt Variolas, ſeu Morbillos nequaquam eos eſſe, quos nominaſſe videtur Hipp. Sed dubitari poſſet an Aetius Morbillos noſtros cognouerit, quandoquidem is lib. 5. cap. 129. tractans de puſtulis, quæ comitantur initia febrium prauarum, aliquas eſſe ſcribit, quæ culicum morſibus aſſimilantur: libro etiam 14. cap. 63. memorat quaſdam papulas, quas ſcribit in corporibus infantum fieri, vt iure quis poſſet dubitare noſtros Morbillos eas eſſe papulas, quæ ab Aetio referuntur. Cæterum ſi res exactiſſimè perpendatur facilè intelligetur Morbillos noſtros rem eſſe longè diuerſam à papulis; non ſunt enim priores relatæ ab Aetio. illæ nempe & ſimiles erant morſibus pulicum, & in febribus prauis oriebantur, & deſinebant in vlcera. Morbilli vero noſtri præterquam quòd nullam ſimilitudinem habent cum morſibus pulicum, numquam etiam in vlcera finiunt, nec ſunt etiam poſteriores maculæ Aetij, quia ſcribit illas fieri conſueuiſſe in cruribus mulierum, quæ non menſtruantur, & aliquando in infantibus; quorum neutrum in Morbillis noſtris ineſſe, clariſſimum eſt: Siquidem hi non aliquando, ſed frequentiſſimè fiunt in pueris: in cruribus autem mulierum non eſt proditum memoriæ eas fieri. Quare ſatis mirari nequeo Manardum ſua tempeſtate clariſſimum, qui lib. 2. Epiſtolarum non erubuit aſſerere herpetes veterum fuiſſe Morbillos noſtros, in quo refutãdo vterer longa oratione, niſi à Valeriola in ſuis medicinalibus obſeruationibus mihi iſte labor ademptus eſſet. Sunt Variolæ, & Morbilli, morbi, nec vnius generis, ſed plurium: ſunt enim morbi in magnitudine quandoquidem tubera illa non ſolum impediunt operationem naturæ, ſed etiam animæ, cum, vt experientia conſtat, motus impediatur, atq; etiam dolor excitetur. Sunt etiam in mala temperie, quia etſi nonnulli dicant fieri interdum Variolas ſine febre, tamen compertiſſimum eſt & febrem perpetuò adeſſe, &, vt dicit Auenzoar, eam eſſe impetuoſam. Sunt etiam in ſolutione vnitatis, eò quia ferè ſemper Variolæ in vlcera, & interdum praua deſinunt; Nec ſolum hoc habent Variolæ propriè dictæ, ſed etiam & illæ, quas vulgus Italorum ſolet appellare modo coſſos, modo ſturolas, quæ omnes proculdubio ſunt ex genere Variolarum, & differunt tantum, quia Variolæ ſunt omnibus minores, ſturoli maiores:

maiores: hi enim videntur vocari Variolę plures ſimul continuatę, & vnitæ. Locus affectus, ſi conſideremus ipſam febrem, eſt corpus vniuerſum, tam in extima parte, quàm intima; cum enim febris ſit morbus vniuerſalis, ſubiectum quoque eius vniuerſale eſſe neceſſarium eſt. Sed video aliquem hic dubitaturum eſſe, quis ſit locus affectus Variolarum, vt ſunt morbi cutanei, ſiue vt afficiunt cutim: plerique ſtatim pronunciant locum affectum eſſe cutim. Sed aduerſus hos eſt grauiſsimum argumentum, quia morbus eſt conſtitutio præter naturam primo, & per ſe lædens actiones, & debet fieri circa eas partes, quæ habent actiones; cutis autem habet quidem vſum, ſed nullam actionem. Videamus Gal. 6. capite libri de cauſis morborum, vbi copioſiſsimis verbis demonſtrat cutim expertem eſſe omnis actionis tam animalis, quàm naturalis; quare ſi nullas habet actiones, non poteſt eſſe ſubiectum vllius morbi. Hac in re ita ſtatuendum eſſe exiſtimo, cutim dupliciter accipi poſſe, vel pro ſola cute, quæ aliàs corium vocari conſueuit; vel pro cute, & partibus omnibus ei adnatis. Si primo modo accipiamus, planè expers eſt omnis actionis, quia vt dicit Gal. loco citato, eſt veluti quidam amictus, ſeu veſtis, quo, vt docet etiam Plato in Timeo, veſtiútur omnia membra corporis, & ſimul vnita continentur; itaque hoc modo accepta cutis, nequaquàm ſubiectum eſſe poteſt alicuius morbi. Sed ſi capiatur ſecundo modo, ſic dicebat Gal. in lib. de temperamentis eſſe inſtrumentum tactus, ad eam pertingere neruos, & propterea habere etiam actiones: vnde hoc modo accepta eſt quoque ſubiectum morborum: non enim in Variolis afficitur ſola cutis, ſed et partes cuti adnatæ, vt ſuo loco copioſiſsime indicabo. Sũt Variolæ, vt dixi, morbi; morbus autem dupliciter poteſt conſiderari, & vt effectus, & vt cauſſa; vt effectus habet ſuas cauſſas, quæ à medico diligenter ſunt perpendendę, vt cauſſa habet ſuos effectus, qui ſunt ſymptomata, quę conſequenter ſunt ſigna, & indicia ipſorum morborum, adeò quòd ſpeculatio ſignorum nil aliud eſt, quàm ſpeculatio maxima ex parte effectuum morborum. Quamobrem vt integra fiat hæc tractatio, prius vidẽdum eſt, quæ ſint cauſſę horum morborum, deinde videbimus effectus. Cauſſæ Variolarum aliæ ſunt internæ, aliæ externæ: internæ aliæ ſunt immediatæ, aliæ verò mediatæ: immediatas poſſumus appellare coniunctas; mediatas verò antecedentes. Internæ immediatæ vel ſunt materiales, vel efficientes; De vtriſque, hæc eſt ſententia Auicennę, & omnium Arabum, materiam, ex qua fiunt Variolæ, & morbilli, nihil aliud eſſe niſi reliquias excrementitias ſanguinis menſtrui, quo nutriuntur fœtus in vtero: cauſſam vero efficientem eſſe naturam, vel calorem naturalem, qui inquinamento hoc menſtruali ſtimulatus vniuerſum ſanguinem exagitat, in qua exagitatione cum multus motus & labor fiat, calor præternaturalis excitatur, ac ſubinde in ſanguine fit ebullitio, propter quam ſequitur, vt illę ſordes menſtruales tanquam excrementum à ſanguine ſecernantur, & ſecretæ in partes cutaneas tanquam in communem cloacam extrudantur, vbi ſi materia calida ſit & viſcida, Variolas parit; ſin ſicca, & ſubtilior, non Variolas, ſed Morbillos inducit. Adfert Auicennas, & omnes Arabes exemplum de muſto, quod ſicuti in muſto feruente excrementa omnia à puro vino ſecernuntur, ſic in hac ſanguinis ebullitione

inquina-

inquinamenta illa menſtrualia exacte ſegregantur à puro ſanguine. Hæc eſt Auicénæ, & omnium ferè Arabum hactenus recepta ſententia de cauſſa materiali Variolarum, & Morbillorum. Vnus Auenzoar auctor inter Mauritanos maximus, duas ſententias habere videtur, vna ſcripta eſt in libro ſuæ medicinæ tractat. 7. cap. 2. vbi eandem ſequutus eſt ſententiam, quam ſupra habuit Auicennas; in poſtremo verò capite ſui libri, quod pulcherrimum eſt, diuerſam omnino ſecutus eſt; quæ vt exactè penetrari poſſit, ſciendum totam eius ſententiam in tribus placitis poſitam eſſe, quę omnia ſigillatim declarabo. Primũ eſt, fœtum in vtero non nutriri ſanguine menſtruo, ſed ſanguine totius corporis puriſſimo, &, vt Hippocrates dicit in libro de natura pueri, dulciſſimo; atque hanc ſententiam teſtatur fuiſſe quoque Galeni, neque nos fefellit, quia Galenus libro de ſemine 8. & 1. de ſanit. tu. habet illam ſententiam, fœtum in vtero nutriri ſanguine puriſſimo. Affert huius rei rationem Auenzoar, quia cum ſanguis menſtruus ſingulo meſe vt inutilis, & pernitioſus eijciatur, ſi eſſet nutrimentum fœtus in vtero, neceſſe eſſet ipſum pernitioſo nutrimento altum contaminari omnino, & morbidum fieri; & quia videbat bonus hic auctor Galenum etiam quandoque dixiſſe nutriri fœtum ſanguine menſtruo, occurrit huic obiectioni, & dicit eum, quando dixit fœtum nutriri ſanguine menſtruo, communem Græcorum conſuetudinem ſecutum fuiſſe, qui ſanguinem quemcunque fluentem ad vterum vocare conſueuerunt ſanguinem menſtruũ, quemadmodum quodlibet apoſtema gulæ appellant anginam, quodlibet lateris pleuritidem. Secundum placitum Auenzoar eſt, fœtum, etſi in vtero nequaquam nutriatur ſanguine menſtruo, verumtamen ab eo magnoperè inquinari, & maculari. Modus autẽ, quo pręclariſſimus auctor docet ſanguine menſtruo fœtum inquinari, hic eſt, ꝙ ſicuti videmus vaſa, etſi vitreata ſint, à rebus impoſitis inquinari, ita vt ſi in aliquo vaſe diu detineatur fermentum, ac deinceps fermento illo ablato, noua paſta imponatur, expertum ſit paſtam illam nouam contrahere vim fermenti à vaſe inquinato; ſic fit, inquit, vt fœtus in vtero diu contentus tandem in ſeſe contrahat tabum, atque labem ſanguinis verè menſtrui. Et quia poterat aliquis dicere, ſi inquinatur fœtus in vtero diu contentus ſanguine menſtruo, debere quoque in eo ægrotare fœtum. Reſpondet id minime fieri propter duas cauſſas; prima eſt, quia non nutritur eo ſanguine, licet inquinetur; Secunda, quia facultas conſeruatrix matricis adeò potens, & efficax eſt, vt non permittat ægrotare fœtum in vtero etiam tabo menſtruo inquinatum. Tertiũ eſt, ꝙ vbi infans ex vtero egreſſus eſt, mirificè quotidie inualeſcit, augetur, & robuſtus euadit; quo fit vt natura robuſtior effecta tandem à ſanguine omne inquinamentum amoliri aggrediatur; quod cum agat ſummo labore, & ſumma vi, neceſſario ſequuntur deliria, febres; atque, inquit Auenzoar, contingit, quemadmodum vbi butyrum à caſeo extrahitur, quia ſi ſeparandum eſt butyrum, neceſſum eſt vt totum lac in vaſe anguſtiſſimi oris vehementer conquaſſetur, in qua conquaſſatione pars butyroſa abſcedit, & ſegregatur à caſeo; ſic, inquit ipſe, in hoc magno labore naturæ, ſegregantur ſordes omnes menſtrui ſanguinis, atque

tandem ſanguis depuratur. Addatur exemplo Auenzoar, quòd ſicuti vbi ſemel butyrum exactè ſeparatum eſt à caſeo, fieri non poteſt, vt amplius ſecernatur, etſi millies iterum bulliat; ſic quoque fieri, vt vbi quis ſemel variolis captus eſt, amplius capi non poſſit. Sententia autem eius, licet in aliquibus diuerſa videatur ab Auicennæ ſententia, tamen in hoc potiſſimum conuenit, quod variolæ, & morbilli fiant a materia ſanguine menſtruo fœdata. Auicennæ ſententiam pars maior recentiorum ſecuta videtur, & inter cęteros diſertiſſimus Fracaſtorius lib. 2. de morbis contagioſis 2. Ego verò partim cum Arabibus conuenio, partim ab ijs diſſentio; in hoc conuenio, fœtum in vtero nutriri eo ſanguine, qui fluit ad vterum, atq; eo, & puriſſimo, & dulciſſimo; ſed quia æque bonus, & prauus ſanguis ſimul ſunt miſti, fieri puto, vt cum ſanguine puro fœtus non nihil etiam impuri attrahat, vt maxima ex parte in vtero fruatur optimo, & puro ſanguine: ſed fieri nequaquam poſſe quin etiam non nihil praui ab ipſo attrahatur. Nec obſtat huic ſententiæ quod ſcriptum eſt a Gal. 1. de Symptomatum cauſis 7. vbi dicebat primis duobus menſibus fœtum nutriri ſanguine puro; alijs verò attrahere etiam nutrimentum impurum, & propterea magna ex parte vitioſo ſucco nutriri; quandoquidem præterquam quod in interprete antiquo Galeni deeſt illa particula, magna ex parte: accedit etiam, quòd ſi rectè eo loco is intelligatur, ſermonem habet non ſimpliciter de omni fœtu, ſed tantum de illius mulieris, quæ laborat pica; Siquidem hoc veriſſimum eſt, fœtum mulieris pica laborantis maxima ex parte vitioſo alimento nutriri, quòd corpus eius ſit vitioſiſſimis ſuccis maximè plenum; in hoc itaque cum Arabibus conuenio; in eo autem magnoperè diſſentio, quòd nequaquam credam veram materiam variolarum aut eſſe ſanguinis menſtrui excrementum, aut reliquias nutrimenti à menſtruo fœdatas: atque ad hoc exiſtimandum impellor multis, &, ni fallor, grauiſſimis rationibus. Primò, quia variolæ maxima ex parte proueniunt vitio morbidi cœli, vel aeris; atque hoc non ego dico, ſed ipſimet Arabes, qui hanc ſententiam habent, & in primis Raſes 18. continentis, & Auicennas; ſed maximè omnium mirabilis ille Auenzoar, qui in fine ſui libri ſcribit ſe iccircò tractaſſe de variolis, & morbillis poſt tractationem de peſte, quia ferè ſemper eueniunt ex vitio aeris vel ſubſtantialiter corrupti, vel propter aquas, halitus terræ, & cadauera; hoc etiã verum eſſe maximè omnium teſtantur, qui hiſtorias nouæ Indiæ conſcripſerunt, apud quos videre eſt eius regionis incolas quondam penè extinctos eſſe omnes à variolis vitio cœli vagantibus; vt cum hoc conſtet omnis ordinis homines extinctos eſſe vi huius morbi, id etiam compertum videatur non fuiſſe, neque eſſe potuiſſe propter materiam vitiatam a ſanguine menſtruo, eo maximè, quod ijdem, qui conſcripſerunt has hiſtorias, aiunt quo tempore noſtri ab illis acceperunt luem gallicam, illos viciſſim a noſtris accepiſſe variolas, & morbillos. Secunda ratio eſt, quòd vitium ſanguinis menſtrui ſempiternum eſt a mundo nato poſt peccatum Euæ. Vnde factum eſt, vt homines ſemper hac menſtruorum labe ſint labefactati. Perennis quoque eſt cauſſa efficiens, ſcilicet natura, aut calor naturalis.

Quare

Quare cum ſemper fuerit materia & agens, iure debuiſſent omni tempore homines hoc morbo vexari. Sed hoc falſiſsimum eſt, quandoquidem ante tempora medicorum Arabum nullum reperire licet auctorem, à quo hos morbos aut generatos, aut clarè explicatos habeamus. Si enim veteres auctores nobis non inuiderunt tractationes morborum minorum, cur exiſtimare debemus eos nobis inuiſuros fuiſſe tractationem huius morbi, qui (ingenue fateor) omnium eſt maxime grauis, & inſignis? Nec valet quorundam ratio, qui dicunt forſan veteres nõ habuiſſe hos morbos, quia temperatiorem vitam traducebant, quàm nos: quoniam nugæ ſunt meræ. Si enim fiunt propter labem illam menſtrualem, & hæc perpetua eſt, aut nihil, aut parum omnino facere poteſt victus ratio. Præterea ſi a temporibus Socratis vſque ad hæc noſtra tempora mores hominum æſtimemus, ſemper luxus maximus fuit: nonne Plato temporum ſuorum immenſos luxus deteſtatur? nonne Galenus 1. methodi, & pleriſque alijs in locis extollit ſuorum temporum intemperantiam? Sed quid hic moror? nullus eſt auctor Latinus, aut Græcus, qui non ſuorum temporum & luxus, & intemperantias deteſtetur. Vana eſt ergo reſponſio horum, quod propter victum hic morbus fuerit nouus. Tertia ratio eſt, quòd nullus eſt homo, qui in iuuentute, vel adoleſcentia, vel virilitate aliquo morbo graui non laboret, in quibus morbis fit in ſanguine ebullitio, fiunt putredines, donec expurgantur varijs, & diuerſis modis corpora: quòd ſi in ſanguine ſeminaria huius mali à menſtruis relicta eſſent, deberent & hæc purgari, & proptereà poſt alios morbos homines immunes eſſe ab his malis, quod quidem nequaquam probatum eſt: quòd certo videamus homines etiam immediatè poſt alios morbos graues tentari hac ægritudine; immò verò hoc vſu euenire ſolet, vt qui ſunt colore floridiore, qui habent quaſi inculpatã ſanitatem, maximè exerceantur ab his malis. Scio poſſe morbos latere in corporibus, vt ſemina veneni canis rabidi, quæ etiam poſt multos annos ſe produnt. Scio ab Hippocrate lib. de affectibus tradi morbum quendam lienis, quem ſcribit quatuordecim annis in corporibus noſtris latere. Scio Alzabarauium medicum grauiſsimum ſcripſiſſe ſeminaria lepræ in corporibus per plures annos abſcondi, ita vt qui tempore fluxus menſtruorum ſunt concepti, interdum poſt decem, duodecim, viginti, atque plures annos leproſi euadant. Sed alia ratio eſt, quia poteſt quidem in aliqua parte latere ſeminarium alicuius morbi, vt locupletiſsimè docui, dum de peſte & canis rabidi veneno tractarem; ſed quòd totus ſanguis ita infectus poſſit perdurare, & tot iniurijs reſiſtere, omnino rationi diſſentaneum videtur. Sed video reſponſurum eſſe aliquem, interdum fieri vt huiuſmodi ſanguis menſtruus, ſeu labe infectus ferueat, & non ſemper in variolas, verùm in morbos prauos, in febres peſtiferas finiatur. ſed ſi hoc verum eſſet, deberent ſaltem iſti reliquo vitæ tempore immunes eſſe ab hoc malo, quod nequaquam apparet. Quarta ratio eſt, quia vt ſcribit Ariſt. 6. de hiſto. animalium 18. & 1. de generatione animal. 19. omnia bruta ſanguinea menſtruas purgationes habent, & inter cetera equus, canis, aſinus; ſi ergo hæc etiam animalia habent materiam morbillorum, & calorem agentem,

B 2 cur

cur non tentantur variolis,& morbillis? Si enim, vt dicunt Arabes, hæc eſſet vera materia, deberent & belluæ tentari hoc morbo, quod nequaquã experientia eſt comprobatum. Scio aliquos huic obiectioni reſponſuros, propterea tentari ſolùm hominem,quia,vt idem Ariſt.ſcribit,mulier maximè omnium copioſiſsimis menſtruis laborat. Sed hæc reſponſio nihil ualet,quia copia maior,vel minor menſtruorum poteſt quidem facere, vel vt plurimis, vel paucioribus variolis exerceantur bruta, & mulieres; ſed q̃ hac ratione illa debeant prorſus carere hoc morbo, ſanè hæc ratio non facit,eò magis quòd animalia prædicta ferè omnibus his morbis exerceantur, qui hominem tentant. Quinta omnium clariſsima ratio eſt, quia ſapientiſsima natura tres modos excogitauit,quibus vt tueatur animal omnia excrementa nutrimẽti excernit, oẽs turpitudines eijcit vt homo incolumis, & ſanus in hunc mundum exeat. Vnus eſt,quando fœtus in vtero reperitur; dicit enim Gal. 1.de ſymptom.cauſis 7.excrementa nutrimenti,quo fœtus alitur, omnia a natura deponi in duabus tunicis, quæ ipſum ambiunt,vt ſi quid impuri nutrimenti attrahitur a fętu in vtero, totum penè deponatur a prouida natura inter huiuſmodi tunicas. Alter modus eſt, quando fœtus ſtatim in hanc lucem egreditur: dicit enim Hip.lib. de carnibus,ſeu de principijs,vt ego inſcribendum puto, ipſum ſtatim atque in hanc lucem venit,excrementa omnia impura expurgare per inteſtina.Quã ſententiam Ariſt.quaſi explicans 7.de hiſt.animal. 10.ſcribit,ſtatim atque fœtus ortus eſt, reddere copioſius excrementum, quàm pro magnitudine illius conueniat, quod dicit a mulieribus vocari μηκώνιον, vel vt tranſtulit Gaza,papauerculum: addit huiuſmodi excrementũ modò colore cruentum eſſe,modò piceum,modò albidum. Tertius modus, quo vtitur natura in depurando fœtu,eſt poſt aliquod tempus ab ortu, nam Hippo.lib.de ſacr.morb.ſcribit,fœtus editos varijs in capite morbis agitari, vlceribus, achoribus,atque alijs,quæ ſunt veluti germina quædam prauorum humorum:& hos morbos, inquit,tanti referre ad ſanitatem fœtus, vt quicumq; exerceantur his malis, immunes euadant ab epilepſia: nec vlla alia ratione, inquit, niſi quia per hos morbos expurgantur excrementa pituitoſa, quæ in vtero contraxit. Si ergo natura ſalutis humanæ ſollicita,tot modos excogitauit,vt non ſemel,ſed iterum,atque iterum fœtum emundaret ab omni illuuie, quid ſuſpicari debemus in omnibus hominibus tanto tempore excrementa ſanguinis menſtrui perdurare? Vana quidem poteſt eſſe naturæ ſolertia in vno, vel in altero, ſed quòd in omnibus hominibus decipiatur, quòd fruſtretur ſemper a fine, quem intendit,abſurdiſsimum omnium mihi videtur. Quapropter conſtare puto fieri nequaquam poſſe, vt cauſſa materialis morbillorum,& variolarum ſit ea,quam excogitarunt Arabes. Fernelius vir ingenioſiſsimus 2. de abditis rerum cauſſis cap. 12. ſuis & ipſe rationibus refutare conatus eſt placita Arabum,quibus refutandis nouam,ſed ſibi conſuetam ſententiam protulit, videlicet morbillos, & variolas ſuam originem ducere a cęca,& arcana aeris vitiati qualitate.Fieri enim primum ab aere probauit hac ratione,quia huiuſmodi morbi ſolent interdum ſilere prorſus,interdum magnopere ſęuire in plebem, & homi-

nes;

Fernelius lib. 2 de abditis rerum causis cap 12 . 191 .

nes; quæ conditiones videntur ſolummodo in his morbis reperiri, qui ab aere originem ducunt. Fieri deinde a cœca, & non manifeſta qualitate; hoc argumento putauit ſe demonſtraſſe, quia variolæ, & morbilli æquè fiunt in temporibus feruentiſsimis, atque in ſummo frigore, æquè in humido, atque in ſicco; vt propter hanc rationem dicat non eſſe generationem eorum adſcribendam manifeſtis qualitatibus aeris, ſed potius abditis, & arcanis. Tertia eius ratio eſt ex accidentibus, quæ comitantur hos morbos, ex capitis dolore, grauitate, inflammatione faciei, delirio, difficili reſpiratione; quæ omnia, inquit, ex eo venire, quòd aer attractus in cor, illud inficit, conſequenter corde infecto & caput, & totum corpus inquinat. Quarta eſt, in vrinis eorum, qui morbillis tenentur, nullum adeſſe ſignum neque putredinis, neque alterius manifeſtę qualitatis; & iccirco cum accidentia praua ſint, & nulla ſigna manifeſta, neceſſariò colligendum eſſe hos morbos a praua, & cœca qualitate oriri. Vltima ratio eſt, faciem, & corpus tam intrinſecus, quàm extrinſecus eorum, qui morbillis tenentur, vſque adeo horrendo eſſe aſpectu, uſq; adeo fœdi coloris, & habitus, vt nequaquam horrendi huius mali aſsignari poſsit manifeſta cauſſa, ſed potius recurrendum ſit ad occultas, & reconditas; eò maximè, quia tanta eſt huius morbi immanitas, vt ſæpe liceat videre mulieres edere fœtus variolis inquinatos, atque etiam cadauera laborantium variolis ſecta, viſcera omnino habere variolis, & morbillis maculata. Hæc ergo eſt Fernelij ſententia, contra quam cum videret obiectionem, quòd ſi ab aeris qualitate morbus oriretur, non debere eo magis pueros tentari, quàm ſenes, ac viros, illi reſpondet hunc in modum: qualitatem aeris nobis inimicam rem eſſe admodum efficacem, & propterea viros reſiſtere aeris iniurijs; pueros autẽ nequaquam poſſe. Atq; tot fuerunt eius fundamenta, contra quã ſententiam multa ſunt, quæ ipſam ex toto euertunt; illud autem potiſsimũ eſt, quòd etſi Variolę, atque morbilli interdum magis, interdum minus vagentur, attamen nullum eſt tempus, in quo aliqui non capiantur illis: & ego his annis, quibus medicinam facio, ne dicam ſingulo menſe, ſaltem ſingulis annis curaui laborantes variolis. Si ergo fieret hic morbus ab arcana aeris qualitate, conſequens eſſet, vt ſemper hæc qualitas in aere eſſet, quod non ſolum eſt contra rationem, verum etiam contra ipſum Fernelium, quando ſcribit de accidentibus, & corporis deturpatione, quam faciunt variolæ. Contra rationem eſt propter duas cauſſas. Prima, quia hæc omnia originem ducunt à materiæ prauitate. Secunda, quoniam ſi tot horrenda accidentia, quæ ſpectantur in variolis, proficiſcuntur ab inimica aeris qualitatę, neceſſe eſſet, ut hæc qualitas & inſignis, & efficax ſit. Si ergo eſt inſignis, cur dicit Fernelius immunes eſſe viros ab hoc malo, quia aeris qualitas non eſt admodum efficax? Neque quidquam facit, quod ſcribit in vrinis nullum apparere putredinis indicium, eò quia hoc argumentum non eſt cęcæ alicuius qualitatis, ſed tantùm indicat materiam totam è venis à natura expelli extra eas; propterea cùm ſanguis purus remaneat, conſequenter vrinas, quæ exeunt à venis, puras, & claras eſſe. Miror autem Fernelium doctiſsimum, quòd ſine vlla auctoritate, ſine vllo teſtimonio

dixerit

dixerit exanthemata,& ἐκθύματα apud Græcos medicos diuerſa eſſe,& conſequentes ſub his veteres variolas, & morbillos docuiſſe; quandoquidem omni ſtudio hanc rem perueſtigaui, nec potui inuenire vllam inſignem differentiam inter has duas voces apud Græcos medicos, quemadmodum multum abeſt, vt exanthematibus vllus auctor tribuerit ea, quæ conueniũt variolis,& morbillis. Quis enim ſcriptor dixit unquàm exanthemata omnes homines tentare? quis dixit ea magis pueros afficere? apud quem reperiemus ipſa vſque adeo deturpare omnes homines? Nugæ ſunt, quòd veteres ſub exanthematibus complexi ſint variolas, & morbillos noſtros. Nec quidquam facit auctoritas illa Hippocratis lib. de vſu humidorum, vbi ſcribit frigidum iuuare papulas rubras in corporibus teneris, & quæ ſequuntur; quandoquidem ſi cauſſas examinemus eo in loco productas, multum abeſt, vt variolis noſtris illæ conueniant, præterquàm quòd ſcribit Hippocrates frigidum iuuare illas papulas, cum noſtris variolis nihil ſit magis aduerſum, quàm frigus, vt videbitur quando tractabo curationẽ. Fuchſius vir laborioſisſimus ſuum Manardum lib.6.epid.com.2.tex.18. & 5.lib. de ratione medendi capite 9. ſecutus, in aliquibus videtur Fernelium imitatus, ſed in pluribus propriam quandam ſententiam habet. conuenit cum Fernelio, quia & ipſe Manardum ſequens, uoluit veteres medicos ſub exanthematibus & ἐκθύματης declaraſſe variolas, & morbillos: diſſentit autem ab eo, quia morbillos,& variolas non ex alia materia generari dicit, quàm ex illa, ex qua dicunt veteres fieri ſua exanthemata, id eſt ex humoribus omnis generis excrementicijs. Multis autem rationibus vſus eſt ad hanc ſuam ſententiam confirmandam, & in primis auctoritate Galeni 6.aphor.9. quo in loco ſcribit duo eſſe exanthematum, ſeu papularum genera: vnum altum, aliud verò humile,& latum. Genus altum, inquit fieri a materia calida: latum autem,& humile à frigidiore, & propterea has papulas eſſe ſine pruritu, & conſequenter citò difflari, quia hæc materia dilatata promptius, & facilius diſſipatur. Addit Fuchſius exanthemata, quæ ſunt altiora, eſſe morbillos, atque vlcera facere: latiora verò eſſe variolas, nec poſt ſe vlla vlcera relinquere; ita vt ſecundum huius viri ſententiam & morbilli,& variolæ noſtræ magnopere conueniant papulis à Galeno relatis.& vt magis ſuam opinionem confirmet, vtitur teſtimonio Raſis, quẽ inquit ille ſuum librum de variolis inſcripſiſſe de exanthematibus, quaſi etiam hic auctor variolas exanthemata eſſe voluerit. In qua re improbat Fuchſius Georgium Vallã, qui transferens hunc librum in linguam Latinã inſcribit de peſte, non autem de exanthematibus. cæteùm hæc doctisſimi Fuchſij ſententia reprobatur, quia multis erroribus mihi videtur eſſe implicata. Primùm enim omnia patitur, quibus refutata eſt ſententia Fernelij, quòd ſcilicet multum abeſt veteres ſub exanthematibus declaraſſe variolas,& morbillos. præterea patitur & hoc, quòd cùm variolę,& morbilli ſint nomina ab Arabibus inuenta, æquum eſt, vt eo pacto nos ijs vtamur, quibus ipſi ſunt vſi. Iã verò quos vocant ijs morbillos, Fuchſius ſuo marte appellari vult variolas: eos verò, quos vocant variolas, ille appellat morbillos. Sed de hoc nomine ipſi indulgeri poſſe, niſi in re ipſa magis erraret:

quan-

quandoquidem exanthemata, quæ fiunt humiliora, & latiora, vult fieri à materia frigida, atque etiam ſine pruritu, quorum neutrum neque morbillis, neque varioliſ accommodatur; nam, vt dictum eſt, variolæ fiunt a materia calida, ſed craſſa, & cum pruritu. Morbilli autem qui ſunt humiliores, tam abeſt, vt fiant à materia frigida, quàm certiſſimum eſt fieri eos à calidiore & tenui. Accedit verò, quòd ſcribit fieri ſine pruritu, cum tamen vtriſque pruritus adſit, & præſertim variolis. Quare, parcant mihi huius viri manes, neque ipſe intellexit Arabes, neque experientia comprobauit differentiam variolarum, & morbillorum noſtrorum. Sed eſt aliud forſan non minori nota dignum, quòd ſcribit Raſem librum ſuum inſcripſiſſe de exanthematibus. Et vt hoc intelligatur, ſciendum Raſem librum ſuum ſcripſiſſe lingua Mauritana, ex qua poſtmodum fuit in Græcam translatus, & è Græca in Latinam. Qua voce vſus ſit lingua Arabica non eſt mihi compertum, ſed ſcio librum Græcum inſcriptum eſſe περὶ λοιμοῦ, ideſt de peſte. ac poterit liber Pariſijs excuſſus conſuli, quem tres doctiſſimi viri in Latinum tranſtulerunt, Macherius Mutinenſis, Georgius Valla, & Andernacus Germanus, qui omnes inſcripſerunt librum de peſte, adeò quòd in hac re, quæ non minimi eſt momenti, pateat Fuchſium fefelliſſe. Poſt hos omnes ſurrexit, alter medicus auctor doctiſſimus, qui diuerſam ab omnibus ſententiam de variolis propoſuit: atque hic fuit Alexander Petronius, qui Romæ medicinam non ſine laude exercet: hic enim in libro ſuo de morbo gallico typis excuſſo, conatus eſt etiam copioſiſſimè demonſtrare vnã, & eandem originem eſſe lepræ, morbi gallici, variolarum, & elephantiaſis: quos omnes morbos imaginatus eſt originem ducere ab alimento fœtus in vtero putri: inquit enim, dùm fœtus eſt in vtero, eius alimentum copioſiſſimum eſſe, & propter copiam putreſieri, atque ita hoc alimento putri nutriri fœtum; cuius praui, & putridi nutrimenti, inquit, ſeminaria toto vitæ noſtræ tempore in corpore ſeruari, & potiſſimũ circa cutem: & quia hæc ſeminaria ſopita ſunt, inquit, opus habere impulſore aliquo, qui illa excitet, & erumpere faciat: impulſorem autem dicit eſſe calorem putredinalem excitatum vel ab aere, uel à contagio, uel ab aliquo alio in victu errore. Quã ſententiam vt refellam, non erit mihi opus tot verbis, quot ipſe utitur; nã clariſſimum eſt eã omnium ſcriptorum auctoritatibus, &, quod peius eſt, euidentiſſimæ rationi repugnare, ut enim diximus, potior pars ſcriptorum medicinæ in hanc ſententiam venit, fœtum in vtero, ſi benè valet ſemper optimo, puro, & dulciſſimo nutrimento nutriri; quò fit, vt nutriri putrido alimento ſit rem dicere omnibus ſcriptoribus aduerſam. repugnat etiam rationi, quia, vt optimè ſcribit Gal. 1. de ſymptom. cauſſis 7. quò plus eſt alimenti in vtero, dum fœtus in eo eſt, eò magis ipſum nutriri puro ſanguine; quia ſi nutritur interdum impuro, fit tantum propter inopiam; præterea fœtus dum in vtero eſt, imbecillus eſt, infirmus; ita vt niſi alimenti bonitate continuò ſuſtentaretur, periculum eſſet ne corrueret, & interiret. Ridere ergò ſoleo huius viri exemplum, inquit enim hoc putre alimentum eſſe fœtui maximè familiare, quemadmodum eſt putredo ranis, quæ ea victitant, & in ipſa adoleſcunt. Bonus iſte vir miror

quo-

quo modo ita cęcutiat, nam certum eſt alimentum a natura animalib. tradi ſecundum temperaturæ dignitatem, ita vt ſi animalia ſortita ſint ignobilem temperaturam, ignobili etiam victitent alimento, & ignobili loco conſeruentur: quę verò nobiliorem habent temperaturam, æquum fuit, vt illis traderetur nobilius alimentum. Iam verò nulla eſt temperatura nobilior humana, quò fit, vt neceſſe ſit eam ſuſtentari nobiliſſimo alimento, & in loco mundo. Ranæ ſunt donatæ ignobiliſſima temperatura, & forſan propter hanc veteres eas nunquam voluerunt guſtare; quare non eſt mirum, ſi etiam putri alimento veſcantur, & in locis putridis verſentur. Hipp. 4. de morbis longo diſcurſu monſtrare conatur fœtum, ſi vitioſo lacte veſcatur, morbos innumeros & exitiales ſubire: quò fit, ut ſi in vtero nutriatur alimento putri, multò magis debeat & morbos, & mortem ſubire. Nec quidquam facit, quòd, vt ipſe ſcribit, hæc putredo fiat in nutrimento, non propter qualitatem, ſed tantum propter intenſam copiam: quoniam, vt dicit Hippocrates in libro de affectionibus, alimenta quanto ſunt meliora, & accommodatiora, ſi propter copiam corrumpantur, eorũ corruptela multo deterior eſt, quàm ſit ciborum, qui & minus nutriunt, & deteriores ſunt: vnde forſan emanauit, quòd repletio ex pane ſit omnibus deterior. Quòd ſi verum eſt, vt dicit Hipp. ſi alimentum corrumpitur, & putreſcit ob copiam, cum alimentum ſanguis ſit, & qualitate non peccet, debet ob copiam corruptus deterrimam corruptelam aſſequi, & propterea fœtui non familiaris, ſed exitialiſſimus eſſe. Poſtquã aliorum de Variolis ſententias recitauimus, tempus eſt, vt quam ego ſequar, & breuiſſimè, & lucidiſſimè aperiam; quod vt felicius contingere poſſit, nonnulla neceſſe eſt ſupponere, ex quibus quid ſentiam intelligi poterit. Eſt autem illud primum variolas, & morbillos a veteribus ignoratos, & alto ſilentio præteritos fuiſſe. Pluribus hoc confirmare conarer, niſi iam à me multa hac de re eſſent dicta; illud tamen tacere non poſſum, tot eſſe huius morbi proprietates, totque habere ab alijs morbis diuerſa, vt ſi veteres huius rei aliquam cognitionem habuiſſent, neceſſarium eſſet de ijs aliquid illos dixiſſe: neque hoc mirum videri debet, quia ſicuti apud Indos cępit hic morbus eſſe qui non erat; ſic non eſt præter rationem aliquando eum in regionibus noſtris non fuiſſe, & aliquando eſſe cępiſſe. Vtrum autem quando cępit ortus ſit vitio cęli, an aeris, an contagio, an aliqua alia re, difficile eſt in tanta rerum difficultate, & obſcuritate decernere. Scio Plutarchum in Sympoſiacis diſputare copioſiſſimè morbos nouos fieri à victus mutatione: ſcio multos in Italia, & alibi nouos morbos apparuiſſe & contagio, & alia ratione, ſed ſuſpicor vehementer morbillos, & variolas cum primum eſſe cęperunt, vitio cęli, & aeris factas eſſe: quod me ad hoc credendum mouet, illud eſt, Arabes medicos, quorum tempore videtur cępiſſe hic morbus, prodidiſſe eos peſtem eſſe, fieri in peſte, & à corrupto cęlo oriri. Non enim hæc facilè dixiſſent medici illi ſapientiſſimi, niſi euidente aliquo ſigno ad id fuiſſent impulſi. Secundum, quod ſupponi cupio, eſt medicorum omnium ſententia, multos morbos fieri hæreditaria quadam, & paterna proprietate. Magnus Hipp. 2. prorrheticorum quatuor morbos eſſe ſcribit,

qui

qui in hominibus hæreditate oriuntur, podagram, hydropem, phthiſim, & epilepſiam; de quibus cum loqueretur Plutarchus, ſequutus Hippocratem in lib. de ſera Numinis vindicta, dicit, eos, qui oriuntur ex parentibus, qui laborauerũt ſimili morbo, ſtatim eſſe curandos; quaſi dicat, cui proprietatẽ paternã eſſe irremediabilem cauſſam horum morborũ in filijs; ſimile quid prodidit etiam Auicennas de nephritide morbo. Tertium ſupponendum eſt, hanc hæreditatem paternam, ſeu proprietatem eſſe potentiam, & aptitudinem quandam filijs ingenitam, propter quam redduntur apti, & diſpoſiti ad ſuſcipiendos ſimiles morbos; id enim vſu venire in morbis veriſimile eſt, quod conſpicimus quotidie euenire in animi motibus, quòd ſcilicet parentes ingenerant filijs aptitudinem, & potentiam quandam ad edendas virtutes & actiones, quas ipſi habent. Quartum eſt, huiuſmodi proprietates eſſe veluti inſtrumentum quoddam, quo vel natura, vel cauſſa alia effectrix vtitur ad producendos effectus. Quintum, & poſtremum eſt huiuſmodi proprietatem requirere & materiam idoneam, & agens efficax. Materia eſt omnis corporis noſtri humor, vt ſanguis, & pituita, & vtraq; bilis, & omnis ichor: efficiens cauſſa eſt calor, qui prout eſt vel maior, vel minor, ſic etiam modò magis, modò minus agit. His ita conſtitutis, ſtatuo Variolas, & morbillos hæreditate paterna fieri ex ſanguine, & ichoribus bullientibus ob calorem, qui in corporibus excitari poteſt varijs, & diuerſis rationibus. De paterna hæreditate non eſt vt quidquam in controuerſiam reuocemus, quia hoc ſatis euidens, & probatum eſt; Fieri autem hos morbos ex ichoribus ſanguinis bullientibus multis teſtimonijs adducor, vt credam. Primò, quia, vt dixi in initio, exanthema eſt veluti quoddam genus Variolarum, & omnium ſimilium tumorum. Dicit autem Gale. 3. de ſympt. cauſſis 2. tunc fieri prouentum exanthematum, cum abundant ichores. Præterea probatum eſt à me, & ferè ab omnibus, febres ſynochas ortum ducere ex ichorum ſanguinis ebullitione, aut putredine. In Variolis autem & morbillis ſemper fit febris ſynocha, velut eſt omnium placitũ; quare rationi videtur conſentaneum, fieri hos morbos ab ichoribus. Accedit etiam & illud, quòd in morbillis, & Variolis fit maxima expulſio, & tamen nullus adſit rigor; quod ſignum eſt materiam, quæ expellitur à venis extrà, non eſſe mordacem; quandoquidem, vt Gal. ſcribit lib. de rigore, & 2. de ſympt. cauſſis 5. fit rigor à ſuccis acribus, & mordacibus; ichores ſanguinis blandi ſunt, minimè mordaces; iure ergo fit vt in Variolis numquã rigores appareant. Poſtremò ipſamet experientia docet, hos morbos fieri ab ichoribus, quia ſi obſeruetur materia exiens ab ipſis Variolis, non eſt verum pus, ſed ichor, qui planè craſſior eſt in Variolis, quàm in morbillis: quia in his citiſſimè diſſipatur, in illis diutius durat. Fieri etiam per ebullitionem, non eſt vt quidquam dubitemus, quandoquidem & accidentia, quæ conſequuntur, & calor ille intenſus, & color, ſatis teſtantur fieri hæc omnia à ſanguine feruente. Hoc ergo, ni fallor, firmiter conſtituto, iam ſtrata eſt via diſſoluendi difficillima, & pulcherrima problemata, quę circa hos morbos oriuntur. Primum eſt, cur ſit quòd nullus ferè homo hiſce temporibus reperiatur, qui ab hoc morbo euadere poſſit? Secundum, cur

C pueri

pueri potiſsimùm hac calamitate tententur, & inter eos alij citiùs, alij tardius? Tertium eſt, cur Variolæ, & morbilli in aliquibus ſint lethales, in aliquibus verò ſalubres? Quartum, cur nonnulli paucis Variolis tententur, nonnulli pluribus; aliqui verò ita immaniter tractentur, vt toto vitæ tempore deturpati remaneant? Quintum eſt, cur Variolæ omnium maximè faciem deforment, & poſt faciem manus, & pedes exerceat? nam cum hi durisſimam pellem habeant, æquum videtur debere eos mitiùs tractari, quàm cæteras partes. Sextum eſt, cur Variolæ magis infeſtent oculos, vt dicit Raſes lib. 6. cap. de viſione, quàm morbilli? Septimum, cur cum morbilli, & Variolæ ſint contagioſi, potiſsimum tamen cum ſanguineis communicatur hoc malum, ita vt videamus & fratres, & conſobrinos facilè à ſuis inquinari? Octauum, cur aliqui tententur bis hoc morbo, rariſsimè ter, ferè omnes ſemel tantum? Nonum, & poſtremum eſt, cur facies, labia, & præputium ita interdum inquinentur, vt in ipſis veſtigia inde lebilia fiant? nam hoc experientia compertiſsimum eſt, quotieſcumque remanent veſtigia Variolarum, potiſsimum manere in facie, ſupra labia,
1 atque etiam in ipſo præputio. Ad primum dicendum eſt, nullum ferè euadere ab hac calamitate, quia omnes naſcimur ex parentibus, qui hoc vitio ſunt tentati. Sicut.n. iam oſtenſum eſt morbos fieri hæreditate, quia parentes ijs morbis ſunt tentati, pari pacto poſſumus arguere omnes homines tentari Variolis paterna hæreditate, quia parentes noſtri oẽs hac lue laborarunt; id enim perinde accidit, vt id quod ſcribit Hipp. in lib. de aquis, aere, & locis de Macrocephalis Indiæ populis; nam primum gens illa arte, & ſtudio cœpit infantibus capita oblonga facere, vnde cum parentes huiuſcemodi capitibus præditi eſſent, factum eſt, vt filij ab ipſis ſimiles ſint geniti; adeo vt proprietate paterna tota illa gens facta ſit macrocephala. Sic propemodũ contingit in Variolis, & morbillis. Initio hic morbus vitio cœli oẽs tentauit, aut ferè oẽs; qui deinceps hanc proprietatẽ paternã in filijs inſerentes, nõ eſt mirum, ſi longè, lateq; malum propagarint; & hæc proprietas facta ſit non ſolũ promiſcua, ſed ẽt naturalis. Fiunt aũt hi morbi, quod
2 erat ſecundum problema, in aliquibus lethales, in aliquibus ſalutares, propter diuerſas cauſſas, ſed potiſsimùm propter cauſſas tùm internas, tùm externas. Propter internas, quia ſunt aliqui ita prauo corporis habitu præditi, ita ſordidis excrementis repleti, vt bulliente ſanguine, vnà cum ichoribus fiat ignis inextinguibilis in corpore, & putredo irremediabilis. Fiunt etiam lethales propter cauſſas externas, ſcilicet propter morbidi cœli iniquitatẽ, nec nõ ob errores victus, medicorum, & adſtantium. Fiunt autem ſalutares, potiſsimùm in ijs, in quibus præter ichores nihil eſt prauum, nihilque putridum, & in quibus nulla cauſſa morbifica externa operatur; non aer, non victus, neque quidquam aliud. Quo ad tertium proble
3 ma, cur pueri tententur potiſsimùm hoc malo, fit propter varias, & diuerſas rationes. Prima eſt, quia corpora eorum ſunt refertiſsima ſanguine, &
1 ichoribus, adhæc abundant maximo calore; vnde cum præter proprietatem, & aptitudinem paternam habeant in ſe ipſis fomitem illum, & materiam, & commune agens efficax, rationi conſentaneum eſt, illos debere

præ

præ cęteris hac ægritudine tentari. Abundare pueros ſanguine,& icho-
ribus,ex eo facilè conijcitur,quia ſunt proximi principijs ſuæ generatio
nis;fit enim generatio animalium,& præſertim hominis, penè tota ex ſan
guine,vnde iure pueri oẽs ſanguinei ſunt. Eſt & alia rõ,quia pueri nondũ
excernunt ſemen,vtob hoc in ijs totus penè ſanguis cõſeruetur.Atq; Hip.
quidẽ in lib.de genitura dicit pueris,& virginib.impediri ſeminis excretio
nem,quia vaſa eorum corporum ſunt anguſta,exilia,ita vt non poſsit per
ipſa ſemen,ſeu ſanguis ei deſtinatus excurrere,& propterea in ijs non fie-
ri agitationem humidi,nec pruritum;quæ omnia ſatis manifeſtè indicant
in pueris magnam ſanguinis copiam reperiri; & quod dicit Plato in Ti-
męo,& Gal.6.de locis affectis,arbores,& plantas ægrotare propter copiã
humidi, & alimenti,ſic dicendum eſt de pueris, ſcilicet eos obnoxios eſſe
huic ægritudini propter immenſam ſanguinis vbertatem. Ichores etiam
abundare in ipſis, veriſimile eſt, quandoquidẽ ea ætas eſt vorax,& innu-
meras cruditates committit.Iam verò certum eſt ichores ipſos, vt aliàs di
xi,nil aliud eſſe,niſi partes tenuiores,& crudiores ipſius ſanguinis.Calo-
rem etiam in ipſis abundare manifeſtiſſimum eſt,tam naturalem,quàm ac
cidentalem; de naturali eſt oraculum Hippocratis pueros habere pluri-
mum calidi innati: de accidentario etiam probari poteſt,quia hæc ætas in
perpetuo eſt motu, perpetuo clamat;& tandem nihil agit pueritia, quod
non ſit potens calorem in ipſorum corporibus excitare;quò fit,vt illi,qui
pluribus ichoribus abundant, qui plurimum mouentur, qui magis ſunt
ſanguinolẽti, etiam tententur citiùs his morbis,quàm illi,qui minus ſunt
ſanguinei; qui minus mouentur,minus clamant, & pauciores cruditates
committunt.Nam Theophraſtus in lib.de ſudoribus;dicit eruptiones, &
papulas in noſtris corporibus fieri propter tres cauſſas; propter tempeſta
tes,propter motum corporis,(qui in corporibus noſtris calorem excitare
ſolet), & poſtremò propter excrementorum redundantiam, aut aliquid
aliud, quod cauſſæ mouentis rationem in corpore habere poſſit. Quarti
problematis ſolutio eſt, eos, qui multis ichoribus abundant, conſequen-
ter pluribus morbillis,& Variolis tentari; qui verò paucioribus,rationabi
liter etiam paucioribus Variolis,& morbillis tentari; pari pacto in quibus
ichores pauci ſunt, & tenaces, in ijs quoque turpiſsimæ cicatrices relin-
quuntur,atq; ẽt perpetuæ depilationes.Relinquuntur turpes cicatrices,q̃
quemadmodum qui laborant liene,vt dicit Ariſt.9.problemat.5.nigras,
& turpes cicatrices ex vlceribus habent ob ſanguinem morbidum; ſic in
quibus ichores praui ſunt,fit vt ab vlceribus Variolarum relinquantur tur
pes cicatrices.Fiunt pariter perpetuæ depilationes, quia vbi ichores craſ-
ſi, & praui ſunt, dum feruent,carnes ipſas mirificè exedunt, quibus ab-
ſumptis,fit,vt nõ ſolum cicatrices duræ remaneant, ſed etiam pabulum pi
lorum omnino deſideretur; atque hoc eſt, quod dicit Ariſt.16.problem.
31.in cicatricibus hominum non oriri pilos,tum propter denſitatem cu-
tis,tum maximè propter inopiam alimenti. Ad quintum reſpondendum 5
eſt,in Variolis,& morbillis potiſsimum; & citiſsimè tentari faciem pro-
pter tres cauſſas; quarum prima eſt,quia in his morbis ebullitio fit in to-

to corpore; vnde ſicuti videmus ex humoribus feruentibus vapores ſurſum eleuari, ſic ſtatim atque incipit ebullire ichorum, & ſanguinis maſſa, ſimul uapores in caput, atque in faciem tolluntur. Secunda eſt, quia in hac ebullitione motus ichorum maximo impetu fit; vt iure dixerit Auenzoar febrem hanc eſſe impetuoſam; impetus autem duo præſtat. 1. efficit, vt humores ſurſum tollantur, 2. vt neque cerebrum, neque ſpiritus, neque aer reſiſtere poſsit; ex quo licet in facie ſint ſpiritus., & hæc pars expoſita ſit aeri, nihil tamen horum aduerſum impetum humorum poteſt. 3. cauſſa eſt ex Ariſt. 36. problem. 3. quo in loco ſcribit Varos fieri potiſsimùm in facie, quia locus humidus, & rarus eſt; quare cum humiditas, & raritas diſponat partes ad recipiendum, conſequenter efficit, vt materia morbillorum in ijs magnopere valeat. De manibus, & de pedibus, cur ſcilicet hæ partes potisſimum in Variolis tententur, ſunt & cauſſæ accommodatisſimæ, & veræ. primò enim læduntur manus, & pedes, quia totus hic morbus fit tantùm a iecore, tùm à partibus iecori proximis; quandoquidem in illis partibus tamquam in propria ſede collocata eſt naturalis facultas. Iam verò inter iecur, & pedes, atque manus eſt maxima ſympathia, quod vnuſquiſq; intelligere pōt; ex eo quia qui calido iecore ſunt, & manus, & pedes ſemper calentes habēt; ratione ergo huius ſympathiæ fit, vt cum facultas naturalis conatur ab internis partibus ad extrema materiam protrudere, potius in manus, & pedes eam tranſmittat; tum quia hæ partes longisſimæ ſunt, tum maximè, vt dixi, propter hanc congeneitatem, vt ſic dicam. De hac iecoris cum manibus, & pedibus ſympathia Raſes 17. continentis, vbi loquitur de iecore, & Auic. 14. 3. trac. 1. c. 3. & 30. necnō & 2. 1. doctr. 3. cap. 1. dicunt breuitatem digitorum indicare paruitatē iecoris, & conſequenter ab eorum longitudine indicari eius magnitudinem; quamquam Auer. 4. collect. capite de ſignis iecoris irrideat hac in re Auic. quaſi ignorarit quæ, & vbi ſit virtus verè formatiua. Poteſt addi his rationibus manus, & pedes calore valere potisſimum propter motum cōtinuum harum partium, propter quem calorem Plutarchus in quæſtionibus naturalibus ſolebat dicere pedes, & manus Vrſarum eſſe eſu iucūdisſimas; quia in hoc animali cum manus, & pedes maximè exerceantur, calore quoque valere, & ob calorem ſuccos apprime in eis concoqui veriſimile eſt. Sic nos dicere etiam poſſumus, quod cùm in iuuenibus, & pueris in perpetuo motu manus, & pedes ſint, rationabiliter vehementer calent, & ratione caloris dilatatæ attrahunt; vbi ſimul concurrunt & ſtudium naturæ expellentis, & aptitudo partium ad recipiendum, & attrahendum. Ad ſextum reſpondendum eſt; oculos, licet membra ſint ſat imbecilla, tamen propter ſui præſtantiam à natura donatos eſſe mira quadam facultate externis iniurijs reſiſtēdi: quod cum cognoſceret Ariſt. 31. problem. 22. dicebat oculos ſolos non rigere, neque gelu tentari; propter hanc igitur vim reſiſtendi iniurijs externis, vbi materia ſubtilis eſt, & tenuis, facilè eam à ſe repellit. Vbi autem craſsior, & tenacior eſt, nequaquam repelli poteſt, aut multo minus repellitur, & ideo cum in morbillis tenuis & ſubtilis ſit materia, ea oculorum vi repellitur; in Variolis, quia craſsior & tenacior eſt, nequaquam repelli poteſt,

teſt,aut multo minus repellitur,& iccirco magis offenduntur in ijs oculi, quàm in morbillis. Ad ſeptimum, iam in tractatu de peſtilentia copioſiſſimè de contagio diſputaui; nunc illud tantum dicam,morbillos,& Variolas contagioſos eſſe propter duo potisſimum. Vnum eſt,quia hoc malum fit ex feruente ſanguine,à quo longè, lateq; mittuntur vapores, qui aliorũ corpora ingredientes,facilè ipſa contaminant; quemadmodum in ophtalmia contingere ſolet. Alia ratio cur hi morbi ſint contagioſi,eſt proprietas illa paterna,& hereditaria,quæ in omnibus reperitur; Vnde cum conſanguinei habeant hanc proprietatem penè ipſis ſimilem,cum etiam in ipſis humores ſint ſimiliores,iure fit,vt iſti promptius,& facilius ab infectis coinquinentur; quæ etiam ratio facit,vt in peſtilentijs familiæ deſtruantur propter hanc humorum ſimilitudinem. Ad octauum dico, hæreditariam hanc huius mali proprietatem tantiſper in hominibus permanere, donec partes ſeminariæ,quibus implantata eſt,durant:Verum tamen quia hæc proprietas ex ſe nihil habet,niſi quia diſponit,fit ut potisſimũ in pueritia ſemel,vt plurimum,homines tententur; quia ichores, qui ſunt fomites huius mali,ob ſui tenuitatem promptè inflammantur, & vbi pars eorũ inflammatur, facilè incendium toti maſſæ communicatur; & vbi ſemel communicatum eſt,tota quoque conſumitur. Exemplum eſt de aceruo paleæ,cuius ſi aliqua particula accendatur, protinus totus ardet,atque etiam conſumitur. Quòd ſi forte fortuna tota maſſa ichorum, neque vna vice inflammetur, neque conſumatur, fit vt malum redeat; quia præter proprietatem hæreditariam relinquitur ſimul fomes. Sed quia, ut dicebam, rarisſimè fit, vt inflammata vna parte ichorum, tota maſſa non inflammetur,& conſequenter conſumatur,fit ẽt cõſequenter rarisſimè,vt contingat aliquem ſecunda vice, aut tertia hoc morbo corripi; propter quod damnandus eſt Auer. qui 4. colliget. dicit hunc morbum abſolutè ſemel in uita cõtingere. Sed video aliquẽ ex me percunctaturum,num quid hæc proprietas hæreditaria ſit facta nobis ita naturalis, ut quemadmodum perpetua eſt in indiuiduis, ſic quoque perpetua ſit in ſpecie;adeo vt licet hic morbus inceperit,numquam tamen deſiturus ſit. ex vna parte ratio, quam modò dixi, ſatis efficax videtur; ex altera, ſcimus pleroſque morbos nouos tandẽ deſijſſe. Celebre.n. eſt,maiores noſtros laboraſſe mẽtagra,ſeltirbi; qui morbi noſtris regionibus tempore Plinij noti fuerunt, & tamen tandẽ ſunt finiti. Dixi ẽt aliàs, dum agerẽ de morbo gallico, eum eſſe aliquando deſiturum,vt iam videmus illum inclinari; & multi probarunt non adeò vehementem,& immanem eſſe,vt erat exactis iam temporibus; quare idem videtur dicendum de Variolis; tamen hæc res ſatis difficilis eſt intellectu,quia ea eſt animi noſtri imbecillitas, ea futurarum rerum profunda obſcuritas,vt non poſſimus quidquam certi aſſerere;puto tamen poſſe fieri,vt voluentibus annis,quemadmodum hic morbus aeris iniquitate nos vexare cępit,ſic etiam beneficio cęli ceſſaturus ſit;ita vt vel ex toto finiantur hi morbi, vel ſaltem in aliquos mitiores conuertantur. Ad nonum & vltimum dicendum eſt maximè deformari à veſtigijs Variolarum genas,labia,& præputium propter multas cauſſas. Prima habetur

apud

apud Ariſt. 3. de hiſt. animal. 11. quo in loco Philoſophus ſcribit, quòd vbi cutis oſſibus immediatè adhęret ſine carne, vel vbi eſt per ſe ſine carne, aut cum pauca, in ijs partibus vulnera difficulter coaleſcant. Vnde cum in genis cutis ferè ſine carne ſit proximè os, aut ſaltem cum pauca carne; cum etiam labia, & præputium ſint veluti cutes ſeparatæ ſine carne, & ſine oſſe, non eſt mirum, ſi cum vlceribus variolarum dilacerantur, aut nullo modo, aut turpiter, & ægrè coaleſcant. Sic dicit Trallianus 1. problem. med. 4. vlcera in capite non admodum dolorem inducere, quia in parte capitis omnis cutis vel eſt prorſus ſine carne, vel cum pauca. Secunda cauſſa eſt, quia in facie facultas naturalis reſiſtēdi admodū imbecillis eſt, quoniā tota illa pars dicata fuit à natura virtuti ſenſitiuæ; vt ob id cùm vix poſſint eſſe ſimul facultas animalis valida, & naturalis, neceſſe fuerit facultatē naturalem in facie infirmam eſſe, & propterea non poſſe optimè vlcera ipſa corrigere, & illam defœdationem auertere. Tertia eſt, quia in facie maior fit humorum putrefactio, quàm in alijs partibus, quæ cum exedat vehementer & cutem, & carnes, fit vt vlcera grauia relinquant in ipſis veſtigia indelebilia. Quod autem in facie potiſſimum humores corrumpantur, ratio colligi poteſt ex magno Ariſt. 3. de hiſt. animal. 19. vbi loquens de ſanguine, dicit, & ſanguinem, & partes ſanguineas citiſſimè putreſcere circa oſſa; cuius rei rationem adferens Albertus Magnus lib. 3. de animal. 6. dicit iccirco id fieri, quia oſſa calida ſunt; eſſe autem calida probat teſtimonio Empedoclis, qui, vt habetur apud Ariſt. 1. de animal. textu 77. dicit in fabricatione oſſium, aliorum elementorum ſingulorū partes fuiſſe duas, ignis verò quatuor. Quare cùm in genis ſint oſſa, & adhæc pauca caro, multa pellis vel cutis, fit ut hi humores, & ichores ad hanc partem fluant, & citiſſimè, & inſigniter putrefiant. Atque hæc experientia ipſa comprobat, quia ſicut celerrimè omnium in facie apparent Variolæ, ſic etiam celerrimè ſuppurantur. Igitur ex hoc noſtro diſcurſu poterit facilè intelligi cauſſam immediatam morbillorum, & Variolarum eſſe ichores ipſos ſanguinis, qui prout eſt melancholicus, vel pituitoſus, vel bilioſus, ſic facere ſolet Variolas modo purpureas, modò albas, modò violaceas, modò nigras, quemadmodum dicit Auicennas, atq; ēt oēs Arabes. Cęterùm cauſſæ Variolarum internæ, & mediatæ complures ſunt, in primis complexio calida, & humida, habitus corporis adhuc tener, & obęſus, ætas puerilis primùm, deinde iuuenilis; & hoc eſt illud, quod dicit Auicēnas, corpora calida, & humida, præſertim puerilia, eſſe maximè præparata ad ſuſcipiendos morbillos, & Variolas. Addit Raſes puerorum corpora magis eſſe obnoxia, quàm puellarum, nec immeritò; quia etſi eadem proprietas, & materia æquè ſit in his & illis, diſpar tamen eſt calor; hic enim cum maior ſit in pueris, conſequenter eorum corpora debent eſſe his morbis paratiora. Cauſſę externæ ſunt aer calidus, & humidus, conſtitutio auſtrina, tempus vernum, regio calida, & humida; propter quod iure dictum eſt à medicis Arabibus hos morbos ſequi peſtiferas conſtitutiones temporum. Eſt autem hac in re nō nihil controuerſiæ, quia Raſes 18. continentis videtur in ea fuiſſe ſententia, quòd Autumnus ſit magis ferax morbillorum, & Variolarum, quàm

Ver; cuius contrarium manifeſtiſsimè ſcribit Auicenas. Pro qua re ita decernendum eſt, Autumnum ſua natura nequaquam feraciorem eſſe horũ morborum, quàm Ver, quandoquidem ſiccus eſt; ſed ſi in Autumno auſtri dominentur, planè ſolent & Variolæ, & morbilli copioſiſsimè exoriri; & hoc eſt, quod voluit Raſes intelligere. Adhæc exercitationes corporis immodicæ, ſuper calefactiones omnes inter cauſſas externas referuntur; maximè autem morbillos ſolet efficere vſus vini meracioris, ciborum calidorum, pinguium, dulcium; quod cum intelligerent Auicen. & Raſes, dixerunt eos facilè tentari his morbis, qui veſcuntur cibis dulcibus, & præſertim lacte camelarum, equarum, & dactylis; cuius generis ſunt multi populi orientales, & etiam magna pars Tartarorum. Illud aduertendum ad confirmandam ſententiam noſtram de cauſis horum morborum, magnopere conferre id, quod dicunt Arabes de lacte camelarum, & equarum; quandoquidem lac horum animalium, vt docet Gal. 3. de alimen. facul. 18. & libro de cibis boni, & mali ſucci 4. aquoſum maximè, & ſeroſum eſt, propter quod non ſatis intelligere poſſum, quid voluerit ſignificare Ariſt. cum 6. de hiſt. animal. 16. dicebat conſueuiſſe potatores lactis camelarum admiſcere illi aquam, ſicut nos vino admiſcemus; ſed vtcumque ſit, lac horum animalium aquoſum, & ſeroſum eſt. A quo fit, vt vſu horum multiplicentur ichores, & occaſio præbeatur generationi horum morborum. Adnumerantur quoque cibi corrupti, & putridi, ſed poſſumus etiam connumerare contagium. Atque hæc de cauſis dicta ſufficiant: nunc remanet vt de ſignis agamus. Aduertendus autem nouus modus, & ordo ea inueſtigandi, ſiquidem effectus omnes morborum, vel ſunt immediati, vel mediati; immediati vel ſunt affectus permanentes, & in actu; vel ſunt actiones læſæ. Effectus mediati vel ſunt excrementa mutata, vel ſunt affectus præter naturam. Nec miretur quis me affectus præter naturam facere modò mediatos effectus morborum, modò immediatos; quia hoc etiam factum eſt à Gal. lib. de differentijs ſymptomatum, immo rei natura ipſa hoc docet. Appellantur effectus immediati morborum, quia immediatè ab ipſis proficiſcuntur, & interdum hac ratione vocantur à Galeno ſymptomata prima. Effectus verò mediati dicuntur à Galeno, qui à morbis proficiſcuntur medio aliorum ſymptomatum, ideſt vel medio affectuum præter naturam permanentium, vel medio actionum læſarum; atque hi affectus dicuntur à Galeno ſymptomata ſecunda. Quare ex his effectibus morborum conſtituuntur tres fontes ſignorum. Primus actionum læſarum. Secundus excrementorum mutatorum. Tertius affectuum præter naturam. Dicuntur enim ſigna, & ſymptomata uera, quia uerior, & certior cauſſas cognoſcendi ratio eſt capienda ab effectibus eorum; fuit enim hoc Chriſti oraculum, ab effectibus eorum cognoſcetis eos. Sed quia effectus poſt cedunt ipſas cauſſas, hinc fit, vt ab his duntaxat cognoſci poſſint morbi iam præſentes. Quare ſi comparanda ſunt ſigna futurorum morborum, alia ratione quærenda ſunt; & modus quærendi eſt à cauſis morborum non à morbis; quia cauſſę quæ producunt hos effectus, ex his cognoſcuntur tamquã productrices morborum. Quę ſpeculatio in praxi diligenter eſt notanda.

Horum

Horum morborum medici Arabes rei natura ducti proponunt nobis multa ſigna, quibus cognoſcere poſſimus Variolas,& morbillos futuros eſſe; quia hæc ab iiſdem cauſſis promanant,id eſt à ſanguinis ebullitione, à qua manant etiam hi morbi; vt raucedo, quæ fit, quando ex ebullitione circa partes ſpirituales exſiccantur partes uocis; capitis dolor, oculorum & faciei inflammatio; pandiculationes,lacrymarum fluxus,ſternutatio fre quens,ſubitus tremor: Obſeruaui ét ego inter hæc eſſe dolorem uentris,& tormina; atq; hæc omnia ſunt effectus earundem cauſſarum,quarum ſunt etiam morbi, & propterea uel comitantur eos immediatè, uel præcedunt. Sed his etiam poſſumus addere quædam ſigna extrinſeca, vt eſt contagiū. Si enim quis conuerſatus fuerit cum laborantibus ex Variolis, ſuſpicandum eſt ne & ipſe corripiatur. Si morbi hi vagentur, hoc etiam ſignum eſſe poteſt futuri morbi. Iam verò ſigna,quæ indicant præſentes eſſe mor bos, petuntur ab actionibus læſis, & ſunt delirium, quod poſui, tum quia Auenzoar hoc adfert,tum quia experientia ferè perpetua probaui,quo tem pore erumpunt hi morbi,ægros ferè ſemper delirare, & iure, propter inſignem illam agitationem,quæ fit in corpore; adhæc inſomnia terrifica, pauores in ſomnijs, dolor gutturis,& pectoris,difficultas anhelitus, tremor pedum,& manuum.Ab excrementis mutatis ſigna capiuntur hæc, fluxus lacrymarum,qui poteſt eſſe & ſignum præcedens,& ſubſequens; vrina alba,pura,& ferè ſanis ſimilis; retentio fœcis ferè conſummata. Nam cum humor aliò mittatur à natura,fœces exſiccatæ remanentes iure retinentur in inteſtinis.Ab affectibus præter naturam hęc ſunt ſigna,febris Synocha, ſeu concluſa,quæ modò eſt ſine putredine,modò cum putredine;et aduer tendum fabulas eſſe,quòd diſputant nonnulli,an Variolæ, & morbilli poſ ſint eſſe ſine febre;quia ſi veræ ſint variolæ, & morbilli, fieri nequaquam poteſt quin adſit febris, ſaltem priuſquam erumpunt; adhęc faciei rubedo, & aſperitas totius corporis, pruritus narium, oculorum, & alia. Sed maximum omnium indicium eſt, quia apparent tubercula in morbillis rubra,non alta;in Variolis primò apparent veluti capita acuum, mox maiora fiunt, & rubra, ſicque in dies augentur, quouſque tandem ſuppurātur,albeſcunt,exulcerantur,& exſiccantur. Variolę aūt & morbilli ſolent plerumque ad ſalutem terminari,eò quod plerumque etiam eſt veluti criticus naturæ motus; ſed interdum etiam terminantur ad mortem, præſertim quo tempore inſtar peſtis vagantur;quemadmodum hoc anno intellexi in pluribus Italiæ ciuitatibus multos,& pueros,& grandiores ex tinctos eſſe.Quare non eſt dubitandum,quin hic morbus acutus ſit, eò quia eſt cum vehementi motu, atque etiam cum periculo;quos duos eſſe characteres morborū acutorum docet Galenus ex ſententia Archigenis in lib.de temporibus morborum. Neque obſtat,quòd dixi ex Auicenna eſſe hunc motum veluti motum criticum, quandoquidem, vt locupletiſſimè declarat Gal.in lib.de criſibus,criſis dicitur æquè bona, atque mala; vt iure dicere poſſimus & motum eſſe criticum,& etiam periculoſum. Vtile ergo eſt cognoſcere poſſe per ſigna ſua,quādo hi morbi lethales,& quādo ſalutares ſint. Si Variolę,& morbilli albi ſunt,ſi pauci apparent, & ſine vllo

alio

alio accidente; vel ſi multi apparent, & febris diminuatur, atque alia accidentia; ſi facilitas anhelitus adſit, proculdubio indubitatum argumentum ſalutis eſſe ſolet. Sic ſi Variolæ violaceę ſint aut nigræ, aut virides; ſi vel paucæ, vel multæ appareant, & nihilominus reliqua exacerbentur accidentia, proculdubio exitiale ſignum eſt, & eò maximè ſi anhelitus adſit difficultas. Scribit Auer. 4. collect. 37. ſignum expertum eſſe, quòd vbi in febribus fiunt in cute tubera, id totum malum promanat a cauſſa peſtifera, præſertim ſi vlceratis tuberculis illis fiant eſcharæ ſimiles combuſtioni ignis. Eſt vnum conſideratione dignum, quod prodidit Auicennas, eos, qui moriuntur propter Variolas, ob duas potiſſimum cauſſas perire; vel quia ſtrãgulantur angina, aut alia inflammatione; uel quia propter alui fluxum virtutes omnes languent, & ita ægri pereunt. Ex quo loco notandum, quomodo intelligendum ſit illud, quod aliàs dicit Auic. 1. 4. tract. 1. cap. 98. ubi ſcribit interdum contingere, vt ægri in declinationibus Variolarum pereant; eſt enim conſtitutum & à Gal. 2. de criſibus, & ab Auic. in 1. 4. & alijs, fieri nequaquam poſſe, vt ægri in declinationibus pereant, & tamen dicit Auic. interdum mortem contingere in declinatione variolarum. Habetur ex dictis Auic. huius rei ſolutio, quandoquidem variolæ interdum videntur declinare, & non declinant; eò quia materia reuertitur ad partes nobiles internas, quò fit, vt exterius quidem videantur declinare; ſed nequaquam verè declinent Immò uerò poteſt eſſe, vt variolæ verè declinent, & tamen ægri pereant hac quidem ratione, quia cum materia non potuerit tota protrudi à natura ad cutem, fit vt pars protruſa ad cutim exſiccetur, & quantum eſt ex ipſa ſanitas inducatur. Verùmtamen materia, quæ remanſit, contingere poteſt vt vel à natura, vel erroribus medicorum, aut ægrorum deflectat ad viſcera, vbi inſignes inflammationes, fluxus, & dyſenterias faciens, & conſequenter vires iugulans mortem inducit. Illud notãdũ, morbillos vix vmquã medicamẽtis externis tractari ſolere; variolas verò, & morbillis habere ferè remedia & præſeruatoria, & curatoria eadẽ; quò fit, vt quæcumq; dixero de curatione variolarũ, ea quoq; dicta putari velim de morbillis. Auenzoar in lib. de peſte videtur hanc ſententiam ſequutus, quòd variolæ etiam opus habeant præſeruatione, perinde ac omnis peſtis. Ceterũ ſi rem exactè æſtimemus, multum abeſt, ut vlla præſeruatio his morbis debeatur; quandoquidem ſtatim atque præcognoſcitur hoc genus morbi, duos tantùm ſcopos ſolent habere medici: vnum, vt auxilientur naturæ expellenti; alterum, vt præſeruent quo minus in hac expulſione partes internæ, & externæ corporis, aliquid detrimenti patiantur. Solent autem, qui à medicis curantur in his morbis, eſſe duum generum; vel enim ſunt lactentes, vel non lactentes. Lactentium cura poſita eſt tota in medicatione nutricum, loquor de remedijs internis. Hipp. enim 6. epid. ſect. 5. tex. 34. ſcriptum reliquit, mulierem, & capram nutritas elaterio, vel cucumere ſyluestri eſſe pueris purgationem; quam ſententiam cùm Galenus interpretaretur, duo ſumma animaduerſione digna nos docuit. Primum eſt, ab Hippocrate elaterij nomine intelligi omne genus medicamenti etiam ſubductorium, ſeu lenitorium. Secundum eſt

ipſum hoc breui oraculo duo documenta nobis attuliſſe, quorum alterum ad vſum medicinæ pertinet: alterum verò ad phyſici dogmatis definitionem. Pro vſu medicinæ documentum eſt, vt ſi purgandi, aut medicandi ſint pueri, ſolum purgentur per nutrices. Explodendi ſunt ergo iſti carnifices, qui lactentibus ore medicamentum dare non erubeſcunt. Pro definitione dogmatis phyſici, quia controuerſum eſt inter veteres, numquid lac facultates, & vires ciborum retineat; alijs negantibus, quòd ſcilicet in tot permutationibus, & coctionibus non poſſint conſeruari: alij verò affirmantibus, controuerſiam omnem tollit Hippocrates, qui docet vires & medicamentorum, & ciborum conſeruari in lacte, & in ſanguine; quam ſententiam confirmat etiam Galenus compluribus exemplis, vt ibi videre eſt. Vt ergo ordine tota hæc curatio perficiatur, primò videndum eſt, quando in initio huius curationis præſeruanda ſint à venenis membra patientium externa, & interna. Externa cuſtodienda in his morbis ſunt oculi, aures, nares, & fauces; quas liceat mihi ponere inter externa, quia viſu conſpiciuntur. Interna ſunt iecur, pulmo, & potiſſimum ipſa inteſtina: Oculi plerumque & feruore, & ichorum tenacitate ita ſolent cruciari, vt vlcerentur; quapropter ſtatim vigilandum eſt, vt hæc pars nihil detrimenti ſuſcipiat; quod facilè conſequi poterimus, ſi quamprimùm ab oculis ſtudebimus repellere impetum ichorum, quod fit rebus refrigerantibus, & moderatè adſtringentibus; vt eſt aqua roſacea ſimplex, cui ſumach ſit immaceratum; aqua plantaginis ſola, vel cum ſumach; aqua pura, in qua ſit extinctum aurum. Soleo ego vti eiuſmodi aqua. Recipe aquæ roſaceæ, plantaginis an. vnc. v. ſumach vnc. s. immacerentur per noctem, & cum modico albumine oui fiat miſtura. Vſus eſt, vt modicū goſſipij, vel bombacis immaceretur in hoc liquore, quo deinde oculi crebrò madefiant. Quod ſi dolor vrgeat, vti ſoleo lacte chalybeato, lacte cum aqua roſacea commiſto: poteſt etiam ipſi lacti & aquæ roſaceæ immiſceri modicum mirrhæ, quia pruritum, & dolorem illum magnopere leuat. Omninò autem cauendum eſt, ne oculi ipſi ſcalpantur, quandoquidem hoc pernitioſiſſimum eſt. Sic ſi aures patiantur dolorem, vel pruritum, curandum eſt, ne manibus contrectentur; & ſi fluant, vt ſæpè ſolent, dimittendum eſt, & curandum vt apertæ maneant; ſed quando dolor vrget, immaceranda eſt ſpongia in aqua tepente cum oleo roſaceo, & ita detinenda ſuper aurem dolentem. Vbi nares malè afficiuntur, ita vt timeatur ne vlcerentur, optimum eſt attrahere poſcam naribus, adhibere odoramenta ex roſis, plantagine, myrtho; hæc enim omnia bullire debent in aqua, & fumus tepidus attrahi naribus. Pari pacto pro defendendis faucibus magnoperè vtile eſt uti gargariſmatis factis ex rebus adſtringentibus, & refrigerantibus, vt eſt illud. Rec. aquæ hordei lib. 1. s. foliorum plantaginis, florum roſarum an. p. s. ſumach, ribes an. vnc. ʒ. bulliant ſimul, & cum decocto colluatur os; cui poteſt addi ſuccus granatorum, berberorum, aranciorum. Ego ſoleo maximo ſucceſſu comendare, vt grana granatorum ſæpè ore teneantur, & etiam deglutiantur: hæc ſunt, quæ neceſſariò fieri debent pro defenſione externorum membrorum. Quæ conueniunt pro defendendis internis membris,

eadem ſunt, quæ in tota curatione vſurpantur; quandoquidem cardo huius curationis eſt hic, vt à partibus internis ad externas reuellantur ichores morbidi. Sunt verò, quæ conueniunt pro curatione, trium generum; alia ſunt remedia diætetica, alia chirurgica, alia pharmaceutica. De remedijs diæteticis ita conſtituo, vt eligatur in primis aer temperatus, vel potius calidus; detineantur ægri optime tecti pannis, quemadmodum omnes faciunt, rubris; cauendus verò abuſus, quoniam mulieres interdum copia pannorum ſtrangulant penè ægrotantes, & ad ſyncopen deducunt; ſat erit prouidere, vt partes extimæ potius caleant, quàm refrigerentur; & ſi præ caliditate videatur lingua nigreſcere, anhelare ægrotantes, & ſyncope imminere, curandum ut propè os ægrotantis ſit vas aqua frigida plenum, à qua posſit inſpirari aer frigidus, &, ſi opus erit, etiam detergenda erunt corpora, modò frigus non ſentiant; moderatus ſomnus eſſe debet, & potius vigilandum, quàm dormiendum; quandoquidem ſomno cohibentur omnes euacuationes. Animi motus compeſci debent: Fugiendus eſt timor, neque ægrè ferendum eſt, quòd ægri interdum iraſcantur; quia ira nonnihil confert ad extrudendos humores in corporis ſuperficiem. Vitanda eſt repletio, & inanitio. Si aluus adſtricta ſit, lenisſimis clyſteribus, aut glandulis vtendum eſt. Laudo in hoc magnopere Raſim, qui conſuluit ne pro aluo lenienda vteremur cibis laxantibus; quandoquidem periculum eſt, ne alui fluxus ſequatur, qui ſolet eſſe pernitioſisſimus; & multò magis etiam omne medicamenti genus fugiendum eſt. Corpora continenda ſunt in ſumma quiete, & ſi quid agendum eſt, moderatè fricare pedes, & corpus conueniet, quia hæc fricatio confert ad extrahendam materiam à centro ad circumferentiam. A vino abſtinendum erit, donec penitus finita ſit febris, & omnia accidentia. Pro potu vtendum eſt aqua chalybeata, aqua hordei; quibus miſceri posſunt modò ſuccus citri, modò limonum, modò ribes, aut granatorum; quod ſi pueri, vt moroſi eſſe ſolent, vinum velint, concedendum eſt parcisſimè, pauciferum, atque in ipſo immaceranda ſunt olera refrigerantia, vt lactuca, endiuia, acetoſa. Cibi omnes craſſi vitandi ſunt, acres, ſalſi, pingues; potisſimum autem cauendum eſt à dulcibus omnibus & in potu, & in cibo. Nam Auenzoar in fine ſui libri ſcribit, eos, qui vtuntur dulcibus, vix poſſe ſeruari, & hoc periculum aliquando ſe ipſum ſubijſſe teſtatur; Sic debent etiam omnes amari cibi uitari, præſertim in infantibus, quos dicebat Auer. 5. collect. 27. enecari vſu ciborum amarorum, eò quia amara cum ſicca ſint, maximè aduerſantur & complexioni, & vitæ eorum, quæ poſita eſt tota in humido. Quare vtendum eſt cibis facilibus concoctu, refrigerantibus, vt eſt ſuccus hordei, nihil enim æquè præſtans inueniri poteſt. Conueniunt etiam brodia, in quibus coctæ ſint herbæ refrigerantes, panatella, & alia. Soleo ego interdum vti ficubus aridis pro cibo, & ſi quandoque Raſes videatur damnare ficus, quia inducunt effectus cutaneos; ego propter hoc maximè laudo, quia facultate quadam ingenita propellunt noxios humores ab internis ad externa. Duo Arabes circa cibum digna conſideratione docent. Vnum eſt nullam carnem neque etiam pullorum conuenire in hac cura-

tione; immò etiam damnant vitellos ouorum, priuſquam febris finiatur, & ſuppurentur puſtulæ,& ſquammæ cadant. Alterum eſt magnopere in cibis conuenire lentes, quod intelligendum non eſt de iure ipſorum lentium; quia,vt dicit Gal 8.de ſimpl.huiuſmodi ius laxat aluum, quod fugiendum eſt; ſed intelligendum eſt de ſubſtantia. Circa primum videtur Arabum documentum inutile eſſe,plerumque enim laborantes ſunt pueri,quos dicit Hipp.1.aphor. indigere pluri alimento; præterea antequam ſquammæ incipiant cadere, ſolent interdum præterire aut decem,aut quatuordecim dies,tãto aũt tẽpore ſuſtinere puerulos ſine optimo alimento videtur valde pernicioſum; quare ego nequaquam hoc Arabum conſilium ſequor.Sed vbi uideo periculum omne euaſiſſe ægrotantes, ſoleo liberalius ipſos alere,ita vt ſuſtineantur vires,& ſolidorum partes reſtituantur; & tunc exhibeo vitellos oui in iure cum omphacio, vel ſucco limonum. iubeo etiam fieri aquam carnis,cui vitellos oui addo; & hac ratione curationis poſſum teſtari neminem in manibus meis perijſſe, ex quo facio medicinam. Circa alterum,dubium eſt an conueniant lentes, quia Gal. 1. de alimentorum facultatibus 18. dicit eos eſſe craſſi ſucci, & ſi pluſculum quis veſcatur illis,conſequi elephantiaſim,cancros,& alios prauos tumores; propter quod non videtur debere haberi in frequenti uſu, quod præcipiunt Arabes. Dico lentes conuenire, quia Gal. loco citato inquit vtiles eſſe, vbi in corpore eſt cachexia aquoſa. Iam verò dictum eſt hos morbos fieri ab ichore aquoſo,ſed definienda eſt hæc res hoc pacto. Si lentibus ſolis vtimur,contingit id, quod ſcribit Gal. ſed ſi aliquid illis admiſceatur,quod poſſit craſſitiem eorum incidere,vt dicit Gal.loco citato,maxima ex parte vitatur omnis noxa; quod cum intelligerent ſapientes Arabes,voluerunt vt lentes coquerentur aceto. Quare & in hoc caſu ſi quando vti placebit ipſis pro cibo, ſemper acetum commiſcendum erit. Quantum ad Chirurgiam,dicunt omnes conuenire ſanguinis miſſionem in hac curatione, & certè ſi reſpicimus ebullitionem, ſi plenitudinem corporis,quæ plerumque ſolet hos morbos comitari, proculdubio indicationem habebimus mittendi ſanguinis;quare niſi aliquid obſtiterit,vel ætas, vel aliquid aliud; ego quoque ſuadeo, ut is omnino mittatur. Nec quidquam obſtat,quod Gal.6.aphor.ſect.2 tex.29.in caſu Simonis videatur quodam pacto hoc negare,atque ſimul docere huiuſmodi operationes cõtrarias eſſe motui naturæ; qa ſi rectè aduertatur locus ille Gal. videtur conſulere,vt vbi adeſt materiæ multitudo,minuatur; quo natura alleuiata onere,poſſit vehementius expellere. Sed videndum eſt quibus conueniat, nam clarum eſt non conuenire neque debilibus,neque pueris lactentibus,qui proxime nati ſunt.Scio equidẽ laudari Auenz.7 colliget.3. qui filio ſuo ſanguinẽ minuit tertium annũ agenti; ſcio etiã Raſen præcipere, pueris lactentibus, ſi quintum menſem exceſſerint, apponendas eſſe cucurbitulas.Sed hæc res magna prudentia eſt tractanda, quia Arabes illi audaciſſimi fuerunt interdum in uſu ſectionis uenæ, & medicamentorum; quare niſi pueri ſint corpulenti,ſanguinei,maximeq; robuſti, abſtinendũ ab omni ſanguinis extractione, præſertim ante nonum, vel decimum

menſem;ego enim non ſoleo ante hoc tempus quidquam audere. Mitten- di ſanguinem tempus definitur ferè ab omnibus ante quartum diem, ego verò non iudico expectandum illum eſſe,ſed ſtatim prima die viſitationis, eò quod medicus ſemper vocatur, quando iam cępit ebullitio; quare ad re- mittendum feruorem, & ad leuandam naturam magnopere eſt utile ſta- tim ſanguinem minuere, ſi minuendus eſt. Locus eſt varius, & diuerſus apud ſcriptores,plerique laudant venam communem,quam ego etiam lau- do in ijs,qui exceſſerunt 14.annum,& qui ſanguinei, & robuſti ſunt. Sed potius laudo vt mittatur ſanguis à partibus infernis,à natibus, à popliti- bus, à cruribus, ab hæmorrhoidibus, præſertim in melancholicis; & ego ſoleo ferè adhibere in omnibus cucurbitulas,præſertim lumbis, natibus,& poplitibus; & hoc facio non ſolum priuſquam apparere incipiant, ſed etiã poſtquam apparuerunt;quandoquidem hoc maxime confert ad extrahen- dam materiam ad partes externas. Quantitas debet eſſe moderata, nec vi- deo occaſionem dari, vt, quòd voluerunt alij, mittatur ſanguis uſque ad ſyncopen: illud verum eſt, his quidem, qui ſunt pleniores, plus mit- tendum eſſe,minus verò ijs, qui minus ſanguinis habent. Tandem mo- dus eſt varius per venam ſectam, per cucurbitulas, per hirudines. Venam ſecare rarò ſoleo,ſed potius vtor vel cucurbitulis, uel hirudinibus,& præ- ſertim in pueris,in quibus ſi non licet vti cucurbitulis,poteſt adhiberi una vel altera hirudo,quæ idem faciunt. Præter ſanguinis miſſionem aliud eſt chirurgicum remedium,quo vti licet in curatione variolarum,& eſt perfo- ratio tuberculorum. Auicennas,& maior pars Arabum volunt, vt quando variolæ ſunt iam dealbatæ acu aurea perforentur, atque ille ichor, & illè tabus extrahatur;cuius conſilij hanc habet rationem,quoniam ſi materiã in aliqua parte diu retineatur, periculũ imminet ne exedat carnẽ,& partẽ illam,atque ita vlcera profunda euadant. Opitulari huic conſilio,& rationi videtur etiam Galenus 3.lib. de fract. tex. 48. ſcribit in phlychtenis,ſeu in puſtulis ſe conſueuiſſe acu perforare pellem,atque ita per vices plures ex- trahere aquam,& ichores, vt pellis integra remaneat. Ex altera parte fue- runt,qui huiuſmodi conſilium & inutile,& ſuperuacaneum exiſtimarunt. Et ego, vt liberè dicam quòd ſentio, ſicuti numquam ſoleo curare vt per forem, ſic etiam mihi videtur penè res ſuperuacanea, & moleſta; mole- ſta quidẽ, quia ægri eo tẽpore maximè cruciantur; ſuperuacanea etiam, quia certũ eſt nõ debere eas perforari, niſi quando iam factę ſunt albæ;quo tempore iam clariſſimum eſt humorem damnum id totum feciſſe, quod facere poteſt,quia quo tempore albedo ita apparet, iam ceſſauit feruor, & potentia illa exedendi carnes;quare,vt dicebam,ſatius eſſe exiſtimo abſtine- re ab hac perforatione,& eò maximè,quòd quamprimum albæ apparent,ſi- mul etiam exſiccantur,& decidunt ſquammæ. Illud tamen eſt veriſſimum, ſi perforandæ ſunt,melius eſſe perforare auro,aut ęre,quàm ferro;& ratio eſt deſumpta ab Ariſt.auctoritate 1.problem.34.vbi dicebat,vulnera facta à ferro difficiliùs ſanari,quàm ab ære propter duas cauſſas. Prima,quia fer- rum magis lacerat: Secunda,quia æs facultatem habet quandam & con- ſtringendi,& glutinandi; idem quoque de auro dicendum eſt, ſcilicet me

lius

lius eſſe in perforatione vti acu aurea, quàm ferrea. Circa vſum pharmacorum reperio auctores medicinæ partim concordes, partim diſcordes: in hoc conueniunt, nequaquam eſſe vtendum medicamentis vehementioribus: diſcrepant autem, quia aliqui exiſtimabant in principio medicamentis lenitiuis vtendum: alij verò non in principio, ſed in fine. Fuerunt etiã, qui nullo pacto in fine vtendum eſſe voluerunt, vt Raſes lib. de peſte. c. 14. Ego autem omnino ſum huius ſententiæ, in principio nullo medicamenti genere vtendum eſſe, tum quia, quemadmodum etiam dixi, medicus ſemper vocatur, quando iam feruor, & ebullitio eſt in ſanguine; tum quia medicamenti operatio turbat materiam ab opere; cum enim motus ille ſit penè totus criticus, præceptum habemus à medicis omnibus mouente natura nihil agendum eſſe, niſi ipſa imperfectè moueat; intelligere verò an perfectè moueat in initio non poſſumus. Quare ego ita ſemper ſoleo abſtinere in principio ab omni medicamentorum genere: vtor autem clyſteribus, & glandibus ad aluum ipſam ſubducendam. clyſtere autem hoc vti ſoleo. Recipe aquæ hordei lib. 1. s. aut lib. 1. aut minus, videlicet ſecundum ætatem. olei violacei vnc. 4. butyri vnc. 3. ſacchari rubri vnc. 1. miſce. Et quia hæc quantitas clyſteris nimia eſt, puerilis fit deinceps pro captu infantis, & pueri. Pro glandibus vti ſoleo vel ficu arida, vel collyrio ex ſapone, vel glande communi vocata; ad vehementiora numquam progrediendum eſt. Neque poſſum ſatis mirari Nicolaum Florentinum, qui apparentib. variolis non vult vtendum eſſe clyſteribus; eſt enim ridiculum exiſtimare in clyſteribus impediri naturæ motum, quia ij in inteſtinis tantum operantur; motus autem naturæ eſt & propè cutem, & in ipſis venis: neque etiam adeo deijciunt vires clyſteres, vt timere debeamus. Vbi manifeſtè inclinauit malum, videndum eſt, an penitus materia tota ſit expurgata, quod cognoſcitur ex patientis tranquillitate; ſi enim omnia tranquilla videantur, nulla euacuatio tentanda eſt; ſed ſi in corpore aliquis adhuc tumultus, & turbatio appareat, laudo vt aliquando leniente ille tumultus ſedetur; vt eſt manna, thamarindi, ſebeſten. & vt habeatur forma. Recipe thamarindorum vnc. s. ſebeſten num. 15. hordei p. s. florum cordial. m. 1. fiat deco. ſ. a. deinde recipe di. de. vnc. 4. mannæ electæ vnc. 3. s. m. f. po. hæc eſt doſis medioeris medicamenti, quam pro ætate poſtmodum licet augere, vel minuere. Reliquum curationis horum morborum totum videtur eſſe poſitum in auxilianda natura expellente. Quapropter diligenter erit cogitandum, an ipſa promptè, & valenter expellat, an ſegniter operetur. Si ſegniter, ea, quæ adhibentur, neceſſe eſt vt habeant non ſolum facultatem refrigerandi, & adſtringendi, ſed etiam aperiendi; propterea miſcetur aut radix fœniculi, aut capillus Veneris, aut radix apij, cum lentibus, caricis, & alijs, quę poſſunt expellere. Exempli gratia, rec. lentium vnc. 1. caricarum num. 10. foliorum capilli Veneris p. 1. radicis apij vnc. s. foliorum acetoſæ p. 1. s. Fiat decoctio ſecundum artem, cuius decoctionis capiantur mane, & veſperi ante cœnam modò vnc. 4. modo vnc. 5. modo vnc. 6. pro captu patientis. Si natura ſatis validè operetur, licet abſtinere ab ijs rebus, quæ aperiunt, & maxime propter febrem; cum enim hæc ſit inſignis, non eſt deueniendum

ad

ad aperientia, niſi conſtet naturam ſegniter expellere; quod intelligitur tum ex paucitate variolarum, tum etiam ex tarda eruptione. In expellenda materia vtendum erit huiuſmodi decocto. Recipe lentium p.1.ficus num. 15. hordei p.s. foliorum lactucæ, acetoſæ an. m.1. fiat decoctio ſecundum artem; prædicti decocti capiantur, vt dictum eſt, mane, & veſperi vnc. 6. vel 7. vel 8. Cui etiam poteſt miſceri, vt magis iucundius ſit, vel ſuccus granatorum, vel ſuccus ribes, vel mororum. Sic etiam licebit vti tro ciſcis de ſpodio, de camphora, quæ omnia maximè conferunt ad expellen dam materiam. Et aduertenda duo circa vſum lentium; nam plerunque mulieres ſolent indiſcriminatim vti primo eorum decocto, quo nequaquam vtendum eſt; ratio eſt, quia vt tradidit Dioſcorides, & Galenus 1. de alimentorum facultatibus, laxat aluum; vnde fit, vt cum pernicie ægrotantium ſequantur fluxus exitiales. Alterum eſt, non eſſe vtendum lentibus ſolis nec etiam pro medicamento, quia craſſitiem, & adſtrictionem nimiam habent; & ob id optimum eſt admiſcere hordeum, caricas, & alia huiuſmodi. Extrinſecus nihil aliud agendum eſt, niſi prouidendum vt ſemper corpus calidum ſit; abſtinendum autem maximè ab oleis omnibus, à narcoticis, atque etiam ab emplaſticis; ab oleis quidem, quia in his corporibus faciliter flagrant, & ſubinde incendium augent; propter quod Gal. 3. de ſimpl. med. damnabat in eryſipelate vſum olei extrinſecus; abſtinendum etiam eſt à narcoticis, à refrigerantibus, quia repellunt materiam intrò, & conſequenter fluxibus inteſtinorum occaſionem præbent. Damno etiam emplaſtra omnia, quia obturant, & impediunt quò minus materia poſſit expelli. Quod ſi dolor, & cruciatus vrgent, laudant Arabes, vt medulla aliqua, veluti vitulina, aut etiam bubula illinantur illę partes feruidę, & duræ, quò dolor mitigetur. Poſtquam apparuerint, dixi ſententiam meam de perforatione; ſed ſunt aliqui, qui efflagitant à medicis, vt curent puſtulas citiſsimè exſiccari; pro qua re in vſu eſſe ſolent quædam remedia extrinſeca, quæ cito ſolent eas exſiccare; in primis eſt ſalitio dicta ab Arabibus, circa quam duo ſunt animaduertenda. Primum eſt, vt ea non adhibeatur, niſi perfectè dealbatæ ſint puſtulæ, quia ſi ſint adhuc rubentes, irritantur vehementer, & cruciatus augentur. Secundum eſt, vt non vtatur quis ſolo ſale, ſed aliquibus etiam alijs, quæ poſſunt acrimoniam eius obtundere, veluti ſi fiat hæc aqua. Recipe aquæ fluuialis lib. 2. ſalis vnc.s. hordei, lupinorum an. p.s. croci drag. 1. bulliant ſecundũ artem, & deinde cum goſſipio in huiuſmodi aqua macerato tangantur puſtulæ. Quæ ſi ſint minores, ita vt non egeant tanta exſiccatione, poteſt fieri aliud decoctum. Recipe foliorum tamariſci, florum roſarum an. m.1. Sandalorum omnium an. vnc. 2. hordei p.1. ſalis vnc.s. fiat decoctum. Ad hanc eandem intentionem ſolent fieri ſuffumigia ex iiſdem rebus, quarum vſus eſt, vt tempore hyberno detineatur ſuffumigium ſub tegumentis cum igne, tempore autem æſtatis ſolus aër cameræ ſuffumigatur. Sunt etiam qui laudant ad exſiccandum, ut ægri dormiant ſuper culcitras factas ex farina milij, hordei, lupinorum, ex puluere tamariſci; ſed nugæ ſunt, potisſimum quia corpora ægrorum eo tempore uſque adeo dolentia ſunt, & turbata, vt vix culcitras

plu-

a b ſcric. ſtion
a ſtione.

plumeas ſuſtineant; quare inutile mihi videtur hoc auxilij genus: immò ſi ſint ægri obſequentes, & qui ſuſtinere paulisper queant, multò ſatius eſt permittere, vt ſponte tubercula exeant. Quòd ſi promptè non maturentur laudo vt decocto ficuum, & maluæ cum goſſipio tangantur ſæpè; quia huiuſmodi decoctum tepens adminiſtratum ſolet ſimul & moleſtiam omnē lenire, atq; etiā accelerare maturationem. Ceterū duo ſolent contingere in declinatione horum malorum. Vnum eſt, quod interdum relinquuntur vlcera, quæ propria, & peculiari curatione opus habent. Quare vnguentum de ceruſſa, de lytargirio hoc in caſu vtile eſt adminiſtrare ad conſolidanda vlcera relicta. Aliud eſt, quòd veſtigia variolarum, & turpes cicatrices relinquuntur, pro quibus ſolent matres, & patres, atque etiam ipſi ægri ſolliciti valdè eſſe, & à medicis poſtulare vt maculæ illæ omnino deleantur. Sed quia veſtigia duo peccata habere conſueuerunt, & fœdum colorem, & foueas, aut diminutionem carnis; pro colore reſtituendo multa ſolent fieri, atque etiam cum fructu. Ego autem ſoleo ita facere ad reſtituendum colorem. Vbi ſquammæ decidunt, laudo vt ſingulo manè, & veſpere abluatur facies, & manus hoc cremore. Recipe lupinorum, fabarum, hordei an. p. 1. s. contundantur omnia craſſo modo, & in ſufficienti quantitate aquæ bulliant, vſque quò perueniat aqua ad craſſitiem veluti pultis. Vbi hic cremor factus eſt, abluatur eo facies, & manus; mirificè enim ſolet vſus huius remedij colorem reddere eſt etiam & aliud, quòd vſum hunc præſtare poteſt. Recipe limonem vnum, vel alterum, foliorum ſerpentariæ p. 2. pedes vitulinos duos; incidantur omnia minutim, & ad alembicum vitreum ponantur; Succus, qui exit per alembicum illitus faciei, & manibus ſummoperè prodeſt ad colorem reſtituendum. Ad repletionem fouearum laudant plerique vſum pinguedinis humanæ, pinguedinis vrſi; cinerem teſtudinum vſtarum, cinerem radicum cannæ arundinis. Sed, ut liberè dicam, hæc, & omnia alia vix prodeſſe ſolent, quia harum partium cicatrices, & deperdita ſubſtantia non facilè emendatur. Vt tamen habeatur aliquis modus ſatisfaciendi petitionibus, ita ego ſoleo facere; Iubeo vt partes deturpatæ fricentur panno aſpero, deinde vbi rubent, mando apponi picem, vbi tamen non ſunt pili; quæ pix deinde auellitur aliqua vi. Vt autem ita factum eſt ter, quaterve, vt modò apponatur pix, modò auferatur, iubeo inungi partes illas hoc linimento. Recipe olei oliuarum dulciſsimi vnc. 1. s. ſucci limonum vnc. 3. lytargirij loti, cineris teſtudinum combuſtarum an. vnc. 1. s. pulueris radicum cannæ vnc. 2. pinguedinis gallinæ vnc. s. miſce, & veſperi illinatur; manè autem facies abluenda eſt aqua, in qua decocti ſint lupini.

De

De Macie. Caput 3.

POSTQVAM vniuerſalem morbum tractauimus, qui à plenitudine originem ducit, tranſeundum ad eum, qui potius ab euacuatione oritur; nam ſi qui ſunt alij morbi vniuerſales, qui videntur ſequi plenitudinem, ij aut ſunt alibi à nobis copioſiſsimè tractati, aut ad pręſentem tractationē nequaquã pertinere videntur. eſt.n.hic morbus cōmunis quidem & pueris, & adultioribus, ſed interdum adeò ſolos pueros torquet, vt & medicos, & miſeros parentes valdè ſollicitos habeat. Quocirca etſi de macie, vt eſt communis omnibus hominibus, ſim tractaturus, præcipuus tamen meus ſcopus erit in tractanda puerorum macie. Dicitur autem hic morbus à medicis græcis ἰχνότης λεπτύντης, latini vocant maciem, macilentiam, gracilitatem, tenuitatem; ſunt etiam qui vocant macritudinem. Eſt autem macies, ſiuè macilentia priuatio pinguedinis, & carnis pręter naturam in toto corpore actiones lædens primò & per ſe. Dixi primo loco eſſe priuationem pinguedinis, quia in macilentia illud, quod primò conſumitur, eſt commune pinguedinis, & adipis genus; propter quod Ariſt. 5. problemat. 4. & 5. dicit in animalibus primò gracileſcere ventrem, eò quia totus plenus eſt pinguedine. dicit etiam in laboribus, & exercitijs primum eliquari pinguedinem, minimè autem carnem. Cur autem vbi macreſiunt animalia primùm pinguedo conſumatur, ea potiſsimùm ratio eſt, quod, vti ſcribunt medici omnes, ipſa concreſcit à frigore; quod autem hoc modo concretum eſt, inquit Ariſt. 4. Meteor. calido facilè ſoluitur, niſi ſit vehementer concretum. accedit etiam, quòd pinguedinis vſus paruus eſt in vita animalis, quandoquidem nullum ferè alium vſum videtur habere, niſi ut cuſtodiat natiuum calorem; iure ergo dictum eſt à nobis primo loco eſſe priuationem pinguedinis. Dixi ſecundò carnis, quia vbi animalia extenuantur, ſeu emaciantur, poſt pinguedinem aboletur caro, non quòd partes ſeminariæ, vt ſunt venæ, & nerui, non imminuantur etiam in macie; ſed licet imminuantur, tamen non abolentur, neque conſumuntur quemadmodum caro. & hoc eſt, quod docet Ariſt. 3. de hiſt. animal. 16. vbi ſcribit, quòd cum animalia emaciantur, venæ fiunt venulæ, ideſt venæ magnæ euadunt paruæ; nerui fiunt villi, ideſt ita extenuantur hæ partes, vt multò minores videantur. Sed aduertendum locum illum Ariſt. peſsimè à Gaza fuiſſe traductum; ideo videndus eſt textus græcus, non autem latinus. Cur autem conſumantur carnes in macie, non autem partes ſeminariæ, hæc vera, & vera ratio eſt, quòd hæ non ſunt neceſſarię vitæ noſtræ, illæ autem ſunt fundamentum eius; & eapropter poſſunt quidem carnes ſolùm conſumi ſalua vita, partes ſeminariæ nequaquam. Hoc autem ita eſſe demonſtrat Diuinus Plato in Timæo, & poſt ipſum Gal. 1. de vſu partium 13. & 12. de vſu partium 3. qui omnes in hanc ſententiam venerunt, carnes eſſe veluti vincula quædam conſtitutionis

E nis

nis corporis noſtri, & factas eſſe tamquam propugnacula quædam aduerſus frigora, æſtum, & lapſus; hanc autem ſententiam acceperunt Plato, & Galenus ab Hippocrate in lib. de oſſibus, vbi carnibus ſtructuram corporis noſtri ligari dicit. Antequam autem vlterius progrediar, duo ſcrupuli ſunt eruendi. Primus eſt, quæ carnes potiſſimùm & primò in macie conſumantur; nam fuit ſententia medicorum, & præſertim Auer. 1. collect. 8. tria eſſe genera carnis. Primum, quod conſtat neruis, membranis, venis; atque muſculoſum dictum eſt. Secundum eſt genus carnis puræ, vt eſt caro, quæ poſita eſt inter dentes, & cuiuſmodi etiam eſt ea, quæ in ſummitate penis facta eſt à natura; hanc enim puram eſſe carnem omnes fatentur. Tertium eſt glanduloſum genus, vt caro eſt mamillarum, teſticulorum; hæc enim ſunt tria genera carnium, quibus corpus noſtrum conſtitutum eſt. Secundus ſcrupulus eſt, quomodo dictum ſit carnes non eſſe admodum neceſſarias vitæ noſtræ, ſed eſſe veluti propugnacula aduerſus externas cauſſas: nam Ariſt. 2. de partibus animalium 8. de carne longam diſputationem habens, hanc ſententiam habet, Carnes, cum ſint inſtrumenta ſenſus tactus, quò animal eſt animal, neceſſarias eſſe ad corporis conſtitutionem, immò ad vitæ animalium eſſentiam; atque addit, non ſolum eas neceſſarias eſſe, verumetiam omnes alias partes; inter quas & oſſa connumerat, quæ ſunt carnis ſuſtentamenta; quo fit vt videatur hæc Ariſt. ſententia maximè aduerſa ei, quam nos protulimus. Pro primo ita ſtatuendum eſt, carnem muſculorum eam eſſe, quæ primùm in macie aboletur; atque illud ſignificare voluit Ariſt. 3. de hiſt. animal. 16. cum ſcripſit in macie venas, & neruos aboleri penè, quia primò hæc caro ita conſumitur, vt ferè ſoli nerui, & venæ appareant, atque illæ admodum exiguæ. Secundo loco conſumitur caro glanduloſa, nam in macie, & vbera, & alias partes glanduloſas videmus citò abſumi. postremò autem pura caro conſumitur; & ratio huius eſt, quoniam, vt dicit Auer. 5. collect. 8. huiuſmodi caro facta eſt magna ex parte à natura, vt repleat cauitates, vt connectat oſſa; & ideo facta eſt etiam talis, & tanta, vt non facilè conſumi poſſit. Pro ſecundo autem dicendum eſt, hac in re feſelliſſe maximè Philoſophum, quia ipſe rationibus quibuſdam ductus exiſtimauit ſolam carnem eſſe primum vitæ noſtræ fundamentum; neruos verò non eſſe fabricatos propter ſenſum, ſed ad temperandam carnem; quæ omnia Ariſt. placita, & medicis, & rationi etiam ipſi maximè aduerſantur; ſed non eſt tempus longiùs hac in re diſputare. Patet igitur ſumma me ratione dixiſſe macilentiam eſſe priuationem carnis, & pinguedinis. Addidi præter naturam, quia nec omnibus animalibus, neque omnibus hominibus data eſt eadem menſura carnis, & pinguedinis; multa enim ſunt animalia, quæ fiunt valdè obæſa, vt ſues; ſunt inter homines, qui natura ſemper graciles ſunt, vt ſunt Aethiopes, velut narrat Plutarchus fuiſſe M. Tullium Ciceronem. nam licet videre aliquos, qui nulla ope medica, nullo cibo poſſunt à macie liberari, cò quòd ipſis macies naturalis eſt, non præter naturam, vt fuerunt multi; de quibus Athenęus in 12. dipnoſophiſt. Sed de huiuſmodi macie naturali non loquemur, verũ de ea, quæ præter naturam cõtingit in hominibus, &

præſertim in pueris; qui cum prius fuerant obeſi, & boni habitus, euaſerunt deinde graciles, & macilenti. Dixi in toto corpore, quoniam ſæpè fit vt aliquæ partes emacientur, modò brachia, modò crura; quemadmodum contigit Germanico, verũ macies alicuius partis non eſt ea, de qua ſumus tractaturi, ſed macies toti corpori, & omnibus membris contingens. Dicitur actiones lædens, quandoquidem ſunt alij, qui fiunt macilenti, ſed alioquin benè valentes omnes ſuas functiones edunt; de quibus non eſt nobis agendum, quoniam vt colligitur ex Galeno 14. Methodi 14. macies hæc, quæ actionibus non incommodat, eſt totius quædam turpitudo potius, quàm morbus, & conſequenter potius pertinet ad artem decoratiuam, quàm medicam. Ex quo loco colligi etiam poteſt carnem non eſſe verum inſtrumentum ſenſus tactus, vt autumauit Ariſt. quia etſi in quibuſdam ea conſumatur, nihilominus habent actiones tactus illæſas; contrà verò fieri deberet, ſi eſſet inſtrumentum tactus; quia vt vitiato oculo, qui eſt inſtrumentum uiſus, vitiatur viſio: ſic ſi caro eſſet inſtrumentum tactus in hominibus macilentis, neceſſarium planè eſſet vitiari hanc actionem. Dixi denique per ſe, & primò, quia ſæpenumerò copulatur macies alijs morbis, vt febri, deſtillationi, maraſmo; in quibus quidem ſunt actiones vitiatæ, ſed non primò à macie, verũ potius vel à febre, uel ab alijs morbis, qui maciem inducunt. ergò noſtra macilentia vtrum ſit morbus, an ſymptoma dubitari poteſt. Gal. lib. 14. Methodi 14. & 15. manifeſtè adnumerauit eam inter morbos. accedit etiam ad hoc & ratio, quia, vt docui, macies lædit operationes primò & per ſe, quare meritò videtur morbus eſſe vocanda, & habenda. Ex altera parte eſt ſententia eiuſdem Galeni lib. de differentijs ſymptomatum 4. vbi manifeſte docet atrophiam & maciem, ſeu extenuationem eſſe ſymptomata in genere actionum læſarum; immò verò 3. de ſymptomatum cauſis 1. atq; loco ſuprà citato ſcribit atrophiam eſſe ablationem nutrimenti ἰσχνότητα verò eſſe diminutionem; & quod magis eſt, non ſolùm maciem eſſe ſymptoma, ſed etiam fieri ab alio ſymptomate, vt manifeſta videatur contradictio in verbis ipſius Galeni. Pro ſolutione dicendum eſt, maciem poſſe duobus modis conſiderari, vel pro habitu, ſeu ſtatu quodam corporis noſtri permanente, vel prout dependet ab ipſa vitiata nutritione. Si primo modo conſideretur, proculdubio eſt morbus, atque ſic conſideratur à Galeno, vbi eam inter morbos adnumerauit. Si autem conſideretur, vt dependet à vitiata nutritione; ſic potius ſymptoma eſt appellanda. Nec mirandum, vnum, & eundem affectum præter naturam eſſe poſſe & ſymptoma, & morbum; quia Galen. libro de differentijs ſymptom. 5. dicit carbunculos, & eryſipelata eſſe morbos & ſymptomata; morbos quidem ſi conſtitutio corporis permanens præter naturam conſideretur; ſymptomato verò, ſi colores eorum mutati conſiderentur. Poſſumus etiam aliter reſpondere, maciem, ſi conſideretur vt ſimplex quædam eſt diſpoſitio, proculdubio ſymptoma eſt. Sin autem conſideretur vt actiones lædit, eſt morbus; quare macies, de qua nos loquuti ſumus, eſt morbus in magnitudine diminuta, tum in adultis, tum potiſſimùm in pueris. Sed quia morbus lædit functiones, cùm in corpore noſtro ſint plura fun-

ctionũ genera, in macie primo offenduntur functiones naturales,& ratio eſt,quia huiuſmodi operationes omnes fiunt beneficio natiui caloris, qui cuſtoditur,fouetur, augeturque à carnibus,& pinguedine;quare iſtis vel cõſumptis,vel diminutis ſaltem, neceſſarium eſt quoque imminui ipſius caloris natiui operationes. Secundo loco offenduntur operationes animales,& præſertim motrices; quia cum carnes etiam huic rei inſeruiant,vt ſi mul colligentur ceteræ partes,quæ ſunt fundamenta uitæ, iure huiſmodi vinculis imminutis fundamenta infirmiora redduntur, & conſequenter operationes. Gal.2.aphor. 28. inter cetera, quæ pertinent ad cauſſas maciei,hoc habet, pueros, atque ſenes maximè omnium macilentia tentari; quia corpora horum propter caliditatem,& humiditatem facilè diffluunt, & conſumuntur; quod licet verisſimum ſit, tamen paucæ omnino ſunt cauſſæ,à quibus infantes potisſimùm ad maciem deducantur, multò plures ſunt illæ,à quibus adulti tentantur.quocirca vtile futurum eſſe exiſtimo, ſi omnes ante oculos poſuero. Gal.2. aphor. 28. lib. de differ. ſympt.4.& 5.de ſanit.tuenda 14.Et Auic.7.4.tract.4. & alibi omnes penè cauſſas maciei nobis propoſuerunt; ſed ita implicatè,& confuſè,vt multò melius eſſe exiſtimem,ſi ſub quędam capita ea reduxero. Sunt ergo cauſſæ maciei aliæ intrinſecæ,aliæ extrinſecæ;Intrinſecæ aliæ ſunt immediatę, & penè continentes; aliæ mediatæ. cauſſa immediata interna gracilitatis vt colligitur ex Gal.& Auic. duplex eſt,vna eſt nutrimenti accommodati abſumptio; ſecunda vero calor conſumens pinguedinem, & carnem. nam perſpectum eſt apud omnes corpora noſtra propter ambientem calorem,& inteſtinam caliditatem continuò conſumi,& imminui; quo fit, vt neceſſarium ſit ſubſtantiam amiſſam continuò recuperare, & reſtituere; id autem fit nutrimenti appoſitione,quod vel maius, vel ſaltem æquale debet eſſe illi,quod continuò abſumitur;eapropter ſi huiuſmodi alimentum deſideretur,quis non videt continuò corpora noſtra conſumi, & contabeſcere?Iure ergo dixi cauſſam gracilitatis immediatã eſſe carentiam accommodati alimenti.Sic etiam ſi alimenti vbertas nequaquam deſit, conſumũtur corpora hominum,& animalium,modò adſint alię cauſſæ,quæ plus cõſumunt,& liquefaciunt,quàm ſit alimentum, quod continuò apponitur. Iam verò alimentum accommodatum deſideratur,vel quia nihil apponitur,vel quia parum,vel vitioſum;vel quia etſi apponatur,& conficiatur,tamen non vnitur,neque transmutatur in ſubſtantiam amiſſam. Parum nutrimenti aut nihil apponitur,quotieſcumque propter aliquod vitium ventriculi,aut aliarum partium non appetitur,quemadmodum in inappetentia;aut non conficitur,quemadmodum in vniuerſali imbecillitate;aut nõ diſtribuitur à ventriculo.Sic enim, dicit Auer.ſæpè venas meſeraicas propter ſiccitatem vſque adeo coarctari,& occludi,ut chylus à ventriculo nequaquam tranſeat in reliquum corpus,atque ita membra extenuentur.Sic etiam quotieſcunque cibus,ſeu alimentum præparatur,& tamen aliò deflectitur, fiunt macilentiæ, quemadmodum in lienteria, in fluxu alui diuturno,in vomitu;In his enim omnibus,alimentum quod deberet reſtituere partes conſumptas,aliò deflectitur.Sic etiam dicit Gal.in li.de Theriaca

ad

ad Piſonem,& Alexander in epiſtola de lumbricis,corpora ſæpè emaciari, quia lumbrici abſumunt illud alimentum,quod conuertendum eſſet in carnes.Alimentum porrò vitioſum communicatur,quando ſanguis, ex quo reparantur partes amiſſæ,eſt vel nimis melãcholicus,vel bilioſus,vel aquoſus;vel nimis ſalſus,vel acidus ; ſic etiam colloſtrati fiunt pueri,quando lacte vitioſo aluntur. Propter ſanguinem melancholicum fit macilentia in longa melancholia;videre enim eſt hos melancholicos diuturnos veluti laruas euadere.ſic dicebat Hip.in lib.de locis in homine,quod vbi lien floret cetera membra contabeſcunt : vbi vero extenuatur reliquum corpus floret. Sic dicit quoque idem Hipp. in lib.de aere,aquis, & locis,eos, qui veſcuntur aquis lacuſtribus,melancholicos fieri,& conſequenter macilẽtos euadere.Si ſanguis ſit bilioſus,inducitur macies,quia hic humor vſque adeo infenſus eſt,& abominabilis omnibus membris, vt nequaquam ſanguis conuerti poſſit in ſubſtantiam,vbi bilis eſt admiſta.Pari pacto vbi ſanguis eſt aquoſus,macientur corpora,vt licet videre in hydrope.Non apponitur autem alimentum, quoties membra ipſa , quibus apponendum eſt, ſunt aliqua intẽperie vexata,veluti vbi ſunt arida,nequaquam reſtitui poſſunt;ita enim his contingit,vt parietibus vetuſtis, quibus non poteſt agglutinari calx propter ſummam ariditatem.Sic etiam fiunt macilentiæ propter cauſſas colliquantes,& conſumentes,in febribus magnis,in marasmo in ſenio Philippi. In his enim omnibus non tantùm contingit macilentia propter abſentiam accommodati alimẽti,ſed maximè propter cauſſas, quæ & pinguedinem,& carnem colliquant.Hæ ſunt omnes cauſſæ internæ tam mediatæ, quàm immediatæ, quibus inducitur macies ; ſed , quemadmodum dixi , maior pars harum in adultis eſt.In infantibus autem, & pueris plerumque fiunt macilentiæ propter defectũ nutrimenti, vel quia multò minus eſt, quàm deceret,vel quia ita vitioſum,& deprauatum,vt nequaquam poſſit vtile eſſe.Priuſquam autem cauſſas externas aggrediar,duę dubitationes ſunt ex animis eruendę.Prima eſt,quia Raſes lib.5.continentis ex ſententia Galeni ſcribit nequaquam emaciari poſſe corpora, niſi iecur malè ſit affectum. poteſt confirmari hæc auctoritas ratione,quandoquidẽ ſanguis eſt ille,ex quo & pinguedo,& caro tum generatur,tum conſeruatur. Præterea Gal.in lib. artis medicę,dicit,gracilitatem eſſe firmiſſimum argumentum ſicci temperamenti. Ad quid ergo tot cauſſas peruestigaui, cum præſertim à me nulla penè ſit facta mentio iecoris ? Secũda dubitatio eſt,quomodo dixerim ex ſanguine ſalſo membra tabeſieri,& emaciari ; nã ex vna parte Plutarchus in quæſtionibus naturalibus 1.ſcribit plantas nequaquam nutriri rebus ſalſis,quia huiuſmodi alimentum terreſtre eſt , & conſequenter commodum pro alendo eſſe non poteſt. Ante Plutarchum Theophraſtus lib.6. de cauſis plantarum 14.cauſſam quærens , propter quam in plantis non inueniatur ſapor ſalſus , ſed alij ſapores ; inquit propterea eſſe quòd huiuſmodi ſapor ineptiſſimus eſt alendo. Et quia videbat inſtantiam eſſe de piſcibus , qui nutriuntur in mari , inquit, non nutriri aqua ſalſa, neque ſuccis ſalſis, ſed aut dulcibus , aut acidis, aut alijs, quæ inueniuntur in mari . quare conſtat ex hac parte

optimo

optimo iure à me dictum eſſe ſanguinem ſalſum extenuare, emaciare, eò quod ineptiſsimus ſit reſtituendis partibus, quæ quotidie conſumuntur. Ex altera parte eſt idem Plutarchus in eodem lib. q.3. vel 4 vbi ſcribit paſtores ad ſaginanda pecora vti ſale; quare ſi pecora ſaginantur ſale, non eſt dicendum à ſanguine ſalſo neceſſariò conſumi corpora. Immo verò addit idem auctor Appollonium medicum Herophili diſcipulum conſueuiſſe corpora emaciata reficere, & impinguare rebus ſalitis; adhæc naues, quæ vehunt ſalem, conſtat multos mures producere, quod quidem fieri nequaquam poſſet, niſi ſal conferret & ad generationem, & ad nutritionem. Ad primam dubitationem dicendum eſt, maciem vel recentem eſſe, vel antiquam; antiqua contumax eſſe non poteſt, niſi aliquo pacto ſit iecur affectum, & de hac loquebatur Raſes; recens verò complures habet cauſſas, à quibus fit, præter iecoris affectum, & ideo non eſt mirum, ſi in omnibus cauſsis à me recenſitis, neque à Gal. neque ab Auic. videtur facta mentio iecoris affecti, quamquam vbi fit mentio alimenti diminuti, & vitioſi, ſimul etiam complectitur iecoris affectus, à quo plerumque ſanguis vitiatur. Sic etiam poſſumus dicere gracilitatem vel eſſe natiuam, vel adſcititiam; natiua requirit ſiccitatem temperamenti neceſſariò, acquiſita autem poteſt fieri abſque hoc, quòd totum corporis temperamentum ſiccum fiat. Ad ſecundam dubitationem dicendum eſt, ſalem, & res ſalitas poſſe aliquo modo conducere ad ſaginandum, & nutriendum, & aliquo ad conſumendum, & tabe faciendum. conducit ad conſumendum, & tabe faciendum per ſe, & principaliter, ſcilicet propter cauſſas à Plutarcho, & Theophraſto allatas, quandoquidem res ſalitæ ſunt ſiccæ, & propterea alimento contrariæ; quare exſiccant corpora, neque in ſubſtantiam amiſſam conuertuntur. Per accidens autem poſſunt conducere ad ſaginandum, nutriendum, & generandum, ſcilicet appetitum excitando, &, quod maximè contingit, deuehendo nutrimentum in partes ipſas. Siquidem res ſalſæ ſi alijs alimentis commiſceantur, veluti vehicula quædam ſunt, atque quidā cunei, qui ducunt alimenta ad partes, & illa in ipſis infigunt. Inter cauſſas externas ſunt primò aer ſiccus, & frigidus, & ſiccus, & calidus, vt dicit Gal. 2. aphor. 28. propter quod omnia corpora Aethiopum emaciata penè ſunt. propter hoc etiam videre eſt plerumque homines in ſumma æſtate conſumi, ſicut hoc potiſsimum contingit pueris, & infantibus. Sic dicit Hipp. in libro de articulis 28. boues in ſummo frigore maximè emaciari, & ijs crura laxari; licet hoc tribuat inopiæ pabuli. Vigiliæ maximè conficiunt corpora, immò uerò citiſsime; curæ itidem, cogitationes, mœrores, ſtudia; & ideo dicit Gal. lib. de articulis Græcos appellaſſe curas μελεδῶνας quaſi edant, & conficiant membra noſtra. Sic etiam dicit Gal. 2. aphor. deliria, mentis alienationes conficere corpora; motus quoque immoderatus ea colliquat, vt habet Ariſt. 6. problem. 1. vbi quærens cur alij ſedendo, alij verò ſeſe mouendo macreſiant, inquit ideò eſſe, quia corpora frigida, quæ abundant excrementis, niſi ſeſe moueant, non poſſunt cibum conficere, & propterea conſumuntur, ſic etiam corpora calida & nullis excrementis referta, ſi immodicè laborent, conſumuntur. Venus immoderata maximè

omnium

omnium conſumit corpora noſtra, quia vt dicit Auic. perinde valet drachma vna ſeminis emiſſi, ac quadraginta optimi ſanguinis, vt iurè inter cauſſas conſumentes corpora adnumeretur venus immodica. ſic balnea naturalia præſertim, quæ exſiccant, cibi parcitas, ſicuti lactis inopia conſumit pueros & infantes, nimia fames, μονοσιτία, ideſt cibatio vna in die. Sic etiã cibi ſunt nonnulli, qui propria quadam natura maciem & tabem inducere inueniuntur, vt eſt acetum, acida omnia, ſemen rutæ, liminum, vt eſt apud Plin. maciem inducit. Refert etiam Agalanthidus in libro de mari rubro acridophagos, id eſt eos qui veſcuntur locuſtis corpora habere maximè extenuata, & macilenta. Hæ omnes ſunt cauſſæ apud Medicos tam internæ quàm externæ, propter quas fit macilentia. Ceterum præter Medicos, vulgares hominum, & præſertim mulierculárum in ea fuit antiquitus, & nunc eſt opinione corpora infantum à viris, & à mulieribus quas communi nomine Strigas appellamus ita effaſcinari, vt non ſolum morboſa euadant, ſed etiam emacientur & conſumantur, de quibus cum non rarò inter medicos diſceptatio oriatur, haud inutile forſan fuerit pauca quædam de ipſis hoc in loco adnotaſſe: ac vt à nominis ratione auſpicer, ſtrigas veteribus vocatas inuenio quaſdam aues quæ noctu volare & interdiu cœcæ exiſtere conſpiciuntur: de quibus fabuloſa non pauca credidit ſuperſtitioſa antiquitas: ſiue ita dictæ ſint à ſtridore quem emittunt, ſiue à ſtringendo, vt dixit Feſtus. Ad quarum ſimilitudinem appellaſſe videntur ſtrigas veneficas illas mulieres, quæ noctu oberrantes maciem pueris præſertim ac infantibus inferre, eoſque veneficijs, philtris, incantationibus & faſcinationibus peruertere putantur quæ de ſtrigibus iam inueterata opinio vtrum vera ſit nec ne, & qua ratione impurum hoc faſcinatricum & magarum genus hæc mala faciat: cùm noſtrum non ſit accuratius hac de re diſputare, vna cum plurimis ijſque pulcherrimis & difficillimis, quæ circa hanc materiam proponi poſſent, problematibus, lubens omitto, illud vnum aſſerens, ſi verum eſt huiuſmodi faſcinoroſam artem reperiri, ſi verum nequiſſimos ac impuriſſimos homines poſſe corpora infantum, aut aliorum hominum corrumpere & labefactare: non alia ratione eos id poſſe agere, quã ea quæ propoſita fuit à Plutarcho 5. ſympoſ. 7. & à Trilliano 2. probl. 50. hi enim grauiſſimi ſcriptores de faſcinatione copioſiſſimè diſſerentes prodiderunt tribus potiſſimum modis poſſe faſcinationes ſeu maleficia fieri, tactu, viſu, atque etiam halitu, immo verò narrat idem Plutarchus fuiſſe quandam ſuo tempore Tibiorum gentem, quæ viſu, halitu, & tactu corpora infantum fœdabat. Tactu quidem poſſe corpora effaſcinari non eſt q̃ dubitemus: quia ſicuti videmus leprã, ſcabiem, & peſtem tactu communicari, ſic non eſt præter rationem morbida corpora muliercularum, aut aliorum, cum tangunt tenera infantum corpora, ea fœdare atque conſumere. ſic etiam viſu poſſe corpora contaminari, & effaſcinari, ex eo poteſt intelligi, quod, vt docent Ariſt. & Galenus, videamus eos, qui ophtalmia laborant, ſi alios attentè inſpiciant protinus communicare ipſis malum: quin immo vt narrat Ariſt. in lib. de ſomnijs, mulieres menſtruatæ, ſi ſpeculum lucidiſſimum inſpiciant, illud ſtatim maculant, & conſpurcant. fertur ſimi-

le de

le de Baſiliſco, quem ſolo viſu hominem interimere ſcribunt. Halitu etiam ſiue ſpiritu poſſe corpora effaſcinari & lædi nequaquam rationi diſſentaneum eſt: cum certiſſimum ſit corpora peſte affecta ſolo halitu propinquos homines venenare, atque etiam interimere. Si quærat aliquis quo modo fieri poſſit, vt ſpiritus in huiuſmodi hominibus ita coinquinentur, vt eiaculati in alios pariter coinquinent: dico hoc poſſe fieri tum vitio corporis, tum animi, tum vtriuſque. Vitio corporis fit, quotieſcunque corpora muliercularum vel virorum effaſcinantium morbida ſunt & aliqua labe inteſtina affecta: in his enim cùm ſpiritus toti corpori, omnibuſque humoribus ſint permiſti, non eſt dubitandum quin coinquinentur, & conſequenter in alios eiaculati eorum corpora fœdent ac corrumpant. Sic mulieres mẽſtruatæ corrumpunt teneros pueros, ſi ipſos attentè intueantur: pari pacto vetulæ, ſi vel tangant, vel attentè inſpiciant infantes, poſſunt eos corrumpere: nam ſicuti dicunt medici Arabes, eos, qui vetulis cõcumbunt infirmari & offendi, quod eorum corpora ſint impura: ſic non eſt abſonum eas impuris ſuis ſpiritibus poſſe infantum corpora coinquinare. Vitio quoque animi ſpiritus faſcinantium corrumpi perſpectiſſimum eſt, & rationi conſentaneum, quandoquidem videmus in ijs, qui mœrent, qui iraſcuntur, aut qui aliqua alia animi paſſione tenentur, non ſolum ſpiritus corrumpi, verum etiam eorum corpora vehementer affici: haud ſecus qui maligni ſunt, qui inuidia feruent, aut demum aliquo alio animi vitio laborant, poſſunt ſpiritus ſuos, eoſque venenatos in aliorum corpora eiaculari, & conſequenter ea inficere. atque hoc eſt quod forte Plato dicere volebat 7. de legibus, cum ſcripſit filijs nihil perinde timendum eſſe atque ſuorum parẽtum imprecationes: quia vbi parentes irati ſunt in filios vſque adeo vehemens eſſe ira ſolet, vſque adeo perturbati animi, vt ſpiritus ſuos veneno corrumpant, quos cum intuentes in filios iaculantur propter ſympathiam, & ſanguinis cognationem animos filiorum ac corpora corrumpunt. Quare, vt breuiter hanc rem concludam, ſi verum eſt Strigas offendere, non alia proculdubio ratione id faciunt, niſi cum ipſis infantibus approximantur, ita vt vel tactu, vel viſu, vel afflatu nocere poſſint. Ceterum quò ad illud, quod à pleriſq; hoc in loco quæri ſolet, cur ſcilicet exiſtimentur ſtrigæ pueros potiſſimũ & mulieres infeſtare? idẽ omnino dicendum cenſeo, quod olim Trallianus ille dixiſſe legitur 2. probl. 50. huic dubitationi reſpondens, pueros potiſſimum effaſcinari & mulieres, quòd eorum corpora tenerrima ſint, & conſequenter expoſita ac obnoxia iniurijs omnibus, licet poſſit huic cauſſæ adſignari & alia, nempe corpora puerorum cùm ab animis minime ſuſtententur, neque defendãtur, facilè quaſuis iniurias ſubire, pariterque corpora mulierum, cùm ab animis timidiſſimis ac infirmiſſimis gubernẽtur, facile iniurijs exponi. ſigna quibus macies cognoſcitur ita ſunt euidẽtia, vt nulla penè induſtria egeãt, nã & carnes, & pinguedines viſibiliter conſumuntur. Fit facies cadaueroſa, vt dicebat Gal. de cauſis morborum 7. tota corporis figura deprauatur. Ceterum pro cognoſcendis cauſſis maciei, maius ſtudium adhibendum, tum vt cognoſcamus cauſſas liquefacientes, tum eas quæ ad alimentum ſpectant... Si colli-

que-

quefacientes maciem inducunt,cognoſcitur ex febribus, deſtillationibus acribus,& ſalſis, complexione calida & ſicca, aut enim hæ omnes, aut aliquæ adſunt. Porrò cauſſæ pertinentes ad alimentum cognoſcuntur, vel quia illud exiguum, & minus eſt,quàm conueniat, vel quia eſt vitioſum. Si fiat macies propter alimenti defectum, in adultioribus cognoſcitur ex eo, quia eam copiam cibi non capiunt, quæ neceſſaria eſſet; In lactentibus autem cognoſcitur hæc cauſſa alijs ſignis. Primò ex nutricis vberibus, eò quia flaccida ſunt, & lactis omnino egena. Adhæc nutrices ipſæ aluntur malè,appetunt; infantes autem parum mingunt, linteamina nullo modo madefaciunt,plorant, vagiunt; & ſi alimentum offeratur, conquieſcũt, vbera magna auiditate arripiunt. Quare,vbi hæc videbuntur ſigna, certum eſſe debebit maciem dependere ex defectu lactis. Sed ſi deficiat alimẽtum, quia in alias partes deflectatur,cognoſcitur ex euacuationibus,ex alui ſolutione frequenti, ex vrinæ copia; nam ſæpè euenit pueros macrefieri ob copiam alui fluxionis,quod etiam Hippiatri animaduertentes valde ſolliciti ſunt in perquirendis ijs ſignis in iumentis. Sic ſi lumbricorum copia infans laboret, ſuſpicandum eſt maciem hinc oriri, cùm ſcriptum ſit à Galeno,& Tralliano ſæpè lumbricos nutrimentum arripientes extenuare pueros,& infantes. Si autem deficiat nutrimentum, quia non exactè, neque copiosè præparetur in ventriculo, ſigna ſunt imbecillitas ipſius frigida ſcilicet, vel calida intemperies, aut aliquis morbus menſtrualis; adhæc vomitus frequentes ſunt,eructationes, inappetentia, flatus. Hæc enim ſigna indicant ventriculum malè habere, & conſequenter inde maciẽ oriri,quia ab eo non præparatur ſufficiens nutrimentũ;atq; tot ſignis cognoſcitur, vbi macies fit propter defectum copiæ lactis conuenientis. Vbi vero fit propter malã aliquã lactis qualitatem,merito cuius nõ ſit alẽdo accommodatum alijs ſignis cognoſcitur in pueris lactentibus, alijs in adultioribus. Quæ indicant vitia lactis ſigna partim ſpectant ad nutricem, partim ad lac ipſum. Quo ad nutricem eſt, quòd ea erit vel bilioſa, vel pituitoſa, vel melancholica, ſplenitica, ſcabioſa; nam cum lac nihil aliud ſit, niſi ſanguis optimè concoctus, proculdubio qualis eſt ſanguis, tale neceſſe eſt eſſe lac vitioſum; quare ex colore & habitu prauo corporis nutricis facile eſt iudicare lac vitioſum eſſe. Signa verò, quæ illud conſequuntur, ſunt, quòd ſi non ſit ſummæ albedinis, ſit mali ſaporis, non dulce, ſit mali odoris; proculdubio eſt vitioſum. veluti etiam ſi ſit tenuius, vel craſſius, vel fluidius quàm par ſit. Cognoſcitur verò tenuitas, & craſſities lactis duobus potiſſimùm ſignis. Vnum eſt, vt id ex vberibus recentiſſimè extractum ſuper vnguem digiti maioris fundatur; quòd ſi ſtatim difluat, & albeſcat, ſignum eſt eſſe tenuius,quàm conueniat. Si autem conſiſtat,neque fluat,argumentum eſt id eſſe craſſum. Aliud eſt ſignum,vt lac nutricis extractum in vaſe reponatur, atque modica coaguli copia adijciatur, tum digitis & lac,& coagulum agitetur; deinde reponatur,& quieſcat donec concreſcat. Vbi concretum erit,& ſeri copia ſuperet caſeum,ſignum eſt lac & tenuius, & fluidius eſſe. Si autem ſuperet caſeus ſerum,ſignum eſt craſſius exiſte-

BIBLIOTECA ... ROMA ... VITTORIO EMANUELE

re; debet enim par eſſe proportio ſeri, portioni ipſius caſei. Adhæc ſi lac tenuius,& acrius ſit,cognoſcitur,quonia infantes cruciatibus torquētur, & alui fluxibus; puſtulę deterrimæ fiunt,præſertim in partibus inferioribus; quemadmodum ſi craſſius ſit lac,vt dicit Aetius,infantis aluus ſtringitur; fiunt furunculi,tubercula varia,vomitus adſunt , parum mingunt,difficulter reſpirant,& mouentur,mucoſi ſunt toti.His ergo ſignis poterit cognoſci vbi pueri emacientur vel propter defectum lactis , vel propter malam qualitatem. In adultioribus autem cognoſcitur vitium alimenti potiſſimum ex colore: dicit enim Hipp.in principio libri de humoribus,cognoſci potiſſimùm humores dominãtes ex coloris ſuperficie. Quare ſi pueri malo ſunt vultus colore,ſi ſcabioſi,aut puſtulis alijs laborantes; ſi membrum aliquod languens,& infirmum habeāt,vt caput,ventriculum, iecur; atque vel infirmitates adſint,vel intemperies,vel animi mores, certum eſt argumentum eos emaciari,quia vitioſum alimentum generatur. Sic ſæpe vſu venit , vt emacientur corpora propter virium reſolutionem ex aliqua intemperie,& tunc his ſignis cognoſcitur,quia alioqui ſunt pueri floridò colore,appetunt, comedunt,nec vllam penè quærelam habent. Vbi ergo in his macies contingit, certum eſſe debebit fieri maciem totiùs corporis ob uirium reſolutionem. Tradunt etiam aliqui ſigna puerorum effaſcinatorum,quæ duo potiſſimum ſunt. Primùm,ſi nullis remedijs naturalibus, nulla arte macies ſuperari poteſt,adhæc ſi nulla alia adſit cauſſa neque interna,neque externa,nec ex parte nutricis,nec infantis,tunc arbitrantur, & dicūt eos eſſe effaſcinatos. Ceterū oīs macies ſubitanea,quæ in febribus fit,vt colligi poteſt 2. aphor. 28.exitialis eſt, non ſolùm quia cauſſæ vehementiam,& virium imbecillitatem demōſtrat,ſed etiam,quia vt dicit Gal. in com. ſequitur & humorum tenuitatem ,& totius corporis laxitatem. Fuit Hipp.ſententia 2.aphor.7.corpora,quæ longo tempore extenuantur, longo tempore refici debere,& quæ breui extenuantur,breui etiam refici.Ex quo loco poteſt colligi ſubitaneas macies nō eſſe ſemper lethales, ſed ſemper eſſe in febribus,& præſertim in prauis. Id hoc in loco ſummopere notandum,maciem,& gracilitatē modò à principijs naturæ oriri, & naturalem eſſe,modò aduentitiam. Vbi eſt à principijs naturæ, ſemper melior eſt,quàm pinguedo , & obæſitas nimia ; & hoc eſt, quod dicit Hipp. 2. aphor.48.corpora gracilia eſſe lōgeuiora,quàm pinguia, & craſſa ; quia vbi gracilia ſunt à natura,capaciora vaſa habent; quare iure vitam diutius protrahunt. Macies autem aduentitia, ſi modum excedat, mala eſt,& peior obęſitate,præſertim verò in pueris ; ratio eſt , tùm quia huiuſcemodi macies cauſſam ſemper aliquā ſequitur morbificam; tum quia,vt dicit Ariſt. 3.de hiſt.animal.16.in his venæ,& nerui extenuantur,& contabeſcunt.In pueris multò deterius eſt,non ſolùm quia creſcunt,ob quod etiam plus nutrimenti expoſcunt , ſed etiam quia corporis habitum valdè difflabilem habent ; difflatur autem magis quando vaſa ſanguine , & calore ſunt detecta. Illud tamen eſt memorię mandandum, pinguedinem, & obæſitatem, quæ æqualiter perſeuerat,eſſe multò eligibiliorem, quàm ſit immodica macies,eò quia vita noſtra poſita eſt in humido; & ubi humiditas hæc abun-

dat,

dat, ſugiuntur plurimæ noxæ, illæ ſcilicet, quę ex coitu, ex laboribus, & alijs
immenſis euacuationibus contrahuntur. Refert autem multum, vt cogno
ſcatur quæ corpora poſſint impinguari, & quæ non; nam medici ſæpè la
borant in pinguefaciendis corporibus quæ ne Aeſculapius quidem poſ-
ſet à macie liberare. Quare ſigna habenda, quibus hæc poſſint præcogno-
ſci; ſcribunt .n. & Auic. & Raſes ea corpora poſſe arte pinguefieri, quæ sũt
humida, & mollem cutem habent; ſunt enim corpora omnia mollia apta,
& accommodata, vt in quamlibet dimenſionem extendantur; ex aduerſo
quorum corpora arida ſunt, quorum cutis dura, & aſpera eſt, ea vix vnquã
pinguefieri poſſunt: præterea ſi cutis non ſolum ſit arida, ſed etiam oſſibus
ita adnexa, vt ſpaſmata videatur, vel ſi neque manibus, neque vlla arte poſ-
ſit in longum extendi, nulla ſpes eſt pinguefactionis. Ex aduerſo ſi
cutis ſit ruffa, leuis, rugoſa, ita vt protrahatur, & veluti ab oſſibus ſepare-
tur, ſpes eſt omnino hæc à macie liberata iri; & ratio impinguationis in
his poſita eſt, primùm vt cauſſę omnes, quæ maciem inducunt, arceantur,
deinceps vt prouideatur, quò & copioſum alimentum, & idoneum non
deſideretur. poſtremò vt alimentum optimum genitum diſtribuatur per
vniuerſum corpus, apponatur, aſſimiletur, & vniatur. Sed quamquam hęc
videantur eſſe communia tam pueris ipſis, quàm alijs, nos tamen tantum-
modò rationem curationis in pueris docebimus, quæ poſita eſt in duobus
potiſſimùm; tum in remedijs puerorum lactentium, tum eorum, qui ſunt
adultiores. Lactentes enim cum ſolo lacte, quod exigua præparatione
eget, alantur; remedia, quæ ipſis conueniunt, vel lac ipſum reſpiciunt, vel
attractionem, & diſtributionem ipſius nutrimenti, vel correctionem mem
brorum internorum. De lacte, quia vt dictum eſt, poteſt eſſe cauſſa, vel quia
deficit, vel quia vitioſum eſt, ad vtrumque horum nullum remedium eſt
pręſtantius, quàm ſtatim nutricem mutare, atque eam eligere, quæ vel opti
ma, vel melior ſit. Notæ autem, quibus noſci poſſunt optimæ nutrices, vel
habentur ex ipſius lactis probatione, vel ipſo corpore nutricis. Ex lacte iam
notas retuli, ex corpore autem hæ ſunt, vt ſit optimo corporis habitu; Ariſ.
3. de hiſt. animal. vlt. laudabat in nutricibus colorem fuſcum, magis quàm
albidum; ſed his coloribus multò melior eſt ille, qui miſtus eſt ex albo, &
rubeo; quod quidem ſignum eſt, in corpore optimum ſanguinem fieri, &
conſequenter lac accommodatum. præterea debet nutrix eſſe optimorum
morum, non iunior viginti annorum, nec ſenior quadraginta; & ſi bis pe
perit, nec à partu abſit plus duobus, vel tribus menſibus, optimum erit.
Sic etiam debent eſſe lati pectoris, & mammas habere, quæ nec magnę ſint,
nec paruæ, ſed medias inter magnas, & paruas; quod ſi huiuſmodi nutrix
eligi non poſſit, ita vt non liceat mutare prauam, veluti ſæpe magno infan
tium detrimento contingit, ſtudendum eſt, vt aliqua meliori ratione & co
pioſum, & optimum lac fiat; quare tota cura conuertenda eſt ad nutricem,
vt ſcilicet teneatur in aere temperato, prouideatur quò dormiat; nam ſom
nus, ſi quid aliud, magnopere conducit ad lactis prouentum. Sic ſtuden-
dum eſt ne nutrices vel ira, vel mœrore afficiantur; vel amore, vel aliqua
alia paſſione teneantur; quoniam, vt experientia quotidiana conſtat, huiuſ

modi affectus in ijs tantum poſſunt, vt magnoperè lac corrumpant; ſic etiã prouidendum vt non vtantur venere, hoc enim pernicioſiſsimum eſt, quia ſæpè grauidæ fiunt, & lac colloſtratum præbent, vel ſaltem ex coitu menſes prouocãtur, quò fit vt non poſſit copioſum alimentũ fieri; debet aũt nutrix moderatè exerceri ambulationibus. Laudo etiam quod laudat Aegineta, vt leuiter ſingulo mane ante cibum fricentur pectus, & mammæ. De potu mea eſt ſententia aut arcendas eſſe ex toto à vino, aut eo vtendum eſſe, quod ſit omnino pauciferum, quod caput minimè grauet; ne ſcilicet dum volumus lac copioſum facere, infantem epilepſia, vel concluſionibus perdamus. Laudo etiam conſilium Aeginetæ, vt ſi nutrices debent vino vti, vtantur potius dulci, quàm alio, videlicet quod ad caput non efferatur, & conſequenter illud non offendat. Debent cibi omnes eſſe optimi ſucci, & multi alimenti, quare omnes cibi acres, vt allia cępę, omnes ſalſi & amari ſunt omnino arcendi à nutricibus; optimus ſit panis, carnes vitulinæ; caponum, auium, oua ſorbilia, piſces nulli, ſorbitiones ex farre, ex amylo, ex oryza, atque omnes cum lacte amygdalarum, vel nucleorum pini. Solent laudare laganorum vſum ad conficiendum lac copioſum, quod ego quidem laudo, modò fiant talia, vt poſſint optimè confici. Si infans emacietur, quòd lac qualitate peccet, ante omnia prouidendum eſt, vt lactis prauitas corrigatur, idque melius fieri non poteſt, quàm ſi nutrix ipſa curetur; quapropter vbi lac frigidum eſt & humidum, atque tenue, aer eligendus eſt calidus; prouidendum eſt vt dormiat, vt exerceatur corpore, vt potet vinum; vtq; cibi omnes calefacientes ſuſcipiãtur; quo in caſu vſus ét aromatum in cibis accommodatiſsimus erit; quare halica cum aromatibus, oua, & carnes optimi ſucci ſemper erũt nutrici pbendę. Quòd ſi conſtet eam abundare frigidis, & pituitoſis humoribus, erit corpus eius præparandum, & expurgandum ijs medicamentis, quæ & præparare, & purgare pituitam poſſunt. Sed dicet aliquis, eſt ne quo tempore ſumit nutrix pharmacum, lac eius præbendum infanti? nam ſi verum eſt, quod alias docui ex Hipp. lac animalis pharmacum capientis expurgare infantem, videtur rationi conſentaneum, vt dum expurgatur nutrix, conſequenter infantis aluus ſoluatur, quod tamen eſt inimicum maciei. Hoc ſit perpetuum præceptum, vt quo tempore nutrix capit pharmacum, curetur vt biduum vel triduum infans alia vbera ſugat. Sed ſi hoc non licet, non admodum ſolſicitandum, quia ſi medicamenta nutrici propinata non ſint vehementia, nec impartiunt facultatem hanc; ſiquidem ſiue offeratur mel roſaceum ſolutiuum, ſiuè manna, ſiue etiam rhabarbarum, aut ſerum; horum medicamentorum vis adeò exigua eſt, vt extinguatur, priuſquam lacti communicetur; ſecus autem eſt, ſi medicamenta ſint vehementia, vt ſcammonium, colocinthis, turbith. Et hoc eſſe verum ex eo intelligitur, quia Hipp. 6. epid. dum hanc rem docet, exemplum dedit de elaterio, quod animalia, quæ capiunt illud, vel ſimile vehemens medicamentum, inficiant lac qualitate huius medicamenti. Si lac fuerit craſſius quàm par ſit, debet victus ratio nutricis tota poſita eſſe in vſu rerum attenuantium, & incidentium;

pro-

propterea acetum & ſolum, & alijs miſtum conuenit, hyſſopus, ſatureia, mentha, ſcandix, raphanus, & alia; hæc enim in frequenti vſu habita in nutrice, magnoperè attenuant ſanguinem, & conſequenter lac. Laudat Aegineta vomitum cum aceto mulſo factum, quod etiam ego non damno; & forſan ad expurgandum ſtomachum nutricis multò tutior eſt vſus vomitus, quàm medicamentorum. Si lac acre, & calidum extiterit, debet teneri nutrix in aere frigido, quieſcendum eſt, balnea aquarum dulcium conferunt; abſtinendum eſt ab omni vſu vini, aut ſi concedendum ſit, debet omnino pauciferum eſſe. Cibi conueniunt ex hordeo, & zea, ex herbis refrigerantibus, præſertim verò lactucæ vſus, quippè quæ non ſolùm ſanguinem feruidum, & tenuem corrigit, ſed etiam hac ratione copiam lactis mirificè auget. debet vitare omnia ſalſa, omnia acria, quæcumque aromata. atque hic eſt modus occurrendi, vbi macies propter lactis vitium orta eſt. Quod ſi orta ſit ob aliquod uitiũ externum, vel ventriculi, vel iecoris, vel alicuius viſceris, ſtudendum eſt vt occurratur ijs medicamentis, quæ poſſunt intemperies in infantibus corrigere. Nam ſi purgandus erit infans, tota medici operatio debet eſſe circa nutricem. Sed cum oritur macies ob ſola vitia interna, debet quidem nutrix accuratè gubernari, ſed potiſſimum ſtudium neceſſe eſt, vt ſit circa corpus infantis. Quia autem hæc ætas non ſuſtinet uehementes medicinas; immò verò ore ferè nullæ medicinę conueniunt, ſtudẽdum ſolũ eſt externis remedijs occurrere; & iccircò ſi frigidus, & humidus vẽtriculus erit hoc fomento poterit foueri. Recipe foliorũ origani, menthę viridis, an. m. 1. calami aromatici, florum roſarum rubearũ an. p. s. aquę calamẽti lib. 1. vini odorati vnc. 2. fiat decoctio, & cũ ſpõgiola, vel panno fiat fomẽtum ventriculo; poſt qđ erit inungẽda illa pars hoc vnguẽto. Recipe olei maſticini vnc. s. pulueris cinamomi, gariophil. an. drach. s. ceræ parũ, miſce, fiat linimentũ. Si ob intemperiem ſiccam ventriculi contingit macies, fotus lactis ventriculo factus accommodatiſſimus eſt, accommodatiſſima etiã eſt hæc inunctio. Recipe butyri recentis, adipis gallinæ an. vnc. s. croci grana 4. olei de abſinthio vnc. 3. miſce, & fiat linimentum. aduertendum verò in vẽtriculo nequaquam ſolis relaxantibus eſſe vtendum, ſed ſemper addendum eſſe aliquid, quod poſſit conſtringere. Si ob incendium macies contingat, poteſt hæc fomẽtatio tepida adhiberi. Recipe aquæ cichorei, endiuiæ, nymphęę, abſinthij an. vnc. 4. aceti vnc. 2. cum panno fiat fomentatio iecinori; poſt quam conuenit hæc inunctio. Recipe vnguenti ſandalini vnc. s. ſucci cichorei, epaticæ an. vnc. 2. aceti roſati vnc. 1. s. miſce, & fiat linimentum. Si emacietur infans propter alui fluxum, nutrix debet alijs cibis, qui poſsũt aluũ adſtringere, vt ſunt citonia, meſpila, granata, ſorba, ius gallinę antiquũ, qđ dicebat Galenus adſtringere, ius ẽt pedũ vitulorũ. Pręter victum nutricis ſunt ẽt adhibenda remedia externa, inter cetera laudatur corallũ collo infantis appenſum; iaſpis ẽt lapis conducere putatur. adhęc conuenit huiuſmodi linimentũ. Recipe olei myrthini, citoniorũ an. vnc. s pulueris corallorũ rubeorũ vnc. 2. ſucci corticum nucũ viridiũ, vel ſucci rubi vnc. 3. pulueris maſticis, gallæ an. drach. s. miſce. In his ẽt caſibus linteamina,

na,quib.inuoluũtur infantes,fumo imbuere cõuenit,atq;ad hoc cõmodus erit modus iſte, vt accipiatur puluis,& proijciatur ſup.carbones,deinde faſciæ,& alia linteamina eo fumo imbuantur. accommodatus autem puluis hic erit.Recipe florum roſarum rubearum,foliorum rubi,labruſcæ an. m.s.nucum cupreſsi,gallarum immaturarum, nucleorum meſpilorum an. vnc.s. corticum nucum maiorum nucleorum pini vnc.1. contundantur omnia,& in puluerem craſſum redigãtur. Quòd ſi oriatur macies propter intemperiem ſiccam totius corporis,nullum præſtantius remedium excogitari poteſt, quàm continuum balneum ex rebus humectantibus. laudabat Auicennas balneum factum in lacte.Sed hoc difficile eſt factu, præſertim apud quoſuis; multò melius eſt parare balneum ex aqua fluuij,in quo decoquatur,caput caſtrati,malua,lapatium; poſt balneum inungatur corpus totum oleo amygdalarum dulcium,butyro recenti; nam & veteres utebantur butyro loco olei ad inungenda corpora,oleum etiam dulcisſimum accommodatum eſt.Quòd ſi præter ſiccitatem ſit intemperies calida in toto corpore,balneo addenda ſunt etiam quæ refrigerant,vt lactuca,endiuia nymphea,papaueris capita; & linimento adhibendum oleum roſatum omphacinum. Quòd ſi ſiccitati coniuncta ſit frigiditas,miſcenda erunt & balneo,& linimento ea, quæ calefaciunt moderatè, vt ſunt flores chamomeli,folia calamenti,oleum anethinum,chamomelinum; poterunt etiã in his caſibus crebrò infundi clyſteres vel ex lacte,vel ex pane trito in brodio,vel ex vitellis ouorum parati. Dicit enim Arnaldus villanouanus, & optimè, facile eſſe, vt infantes posſint nutriri per clyſteres, quia proximi ſunt generationi,ideſt ſtatui,quem habuerunt in vtero, in quo nutriebantur per vmbilicũ abſq; vlla vẽtriculi cõfectione,vel præparatione. Solẽt etiam adhiberi ad maciem curandam picationes, & dropaciſmi; ſed in hac ætate, in qua corpora ſunt penè cerea, omnino debent hæc medicamenta vitari; ſuo enim intenſo calore magis eneruant, & abſumunt infantium carnes.Si pueri effaſcinati putentur, inquit Serenus medicus antiquisſimus allium appẽſum collo maximè arcere omnes effaſcinationes.ſic etiam multa alia ſunt,quæ exiſtimantur appẽnſa conferre, vt Carbunculus lapis, Saphyrus; Dioſcorides multum laudat alyſſum herbam,rhamnum Plin. Hæc enim, inquit Dioſcorides, ſi appendantur in domo, vbi ſunt infantes, arcere effaſcinationes omnes.Mulieres etiam ſuas habent medicinas,& inter ceteras ſolent vti ſuffumigationibus ex cipero,garyophillis,cinamomo, ligno aloes,ſed in frequentisſimo omnium vſu habent thus. Sunt qui laudant anulum factum ex vngue onagri.laudant etiam præceteris vſum herbæ illius generis ſatirij, quod dicitur orobis fœmina. Sed volo hic obiter quædam notare. puto enim veteres noſtros ſub nomine rei turpis, quam appendebant collo infantis,intellexiſſe hanc herbam;nam vt eſt apud Marcum Varronem,veteres habebant in vſu collo infantis appendere res turpes,vt vetarent omnes effaſcinationes.Scio multos fuiſſe,qui exiſtimarunt hanc rem turpem fuiſſe formam membri virilis, ſed nugæ ſunt;puto enim à Varrone pro re turpi intellectam eſſe rem quamcumque turpem, non ſine ratione;quia, vt docui, ſi vlla ſit effaſcinatio in infantibus, ſecundum

Medi-

Medicos & Philoſophos,ea eſt,quæ fit per oculos; quotieſcumque ſcilicet mulieres,aut viri venenati,attentè intuentur ipſos infantes. Veteres ergo illi ſapientiſsimi,vt auerterent oculos iſtorum ab aſpiciendis infantibus, iure voluerunt res turpes appendi collo ipſorum,vt hæc fœda & turpia ſpectra facerēt,ne mulieres attentè aſpicerent. Atq; hęc eſt ratio curationis infantum lactentium, laborantium macie. Vbi puer non lacte, ſed ſolido cibo nutritur, ratio curationis maciei eſt illa, vt præ ceteris omnis cauſſa externa adimatur,vel ſi vnus morbus internus auctor ſit gracilitatis, per ſua remedia extinguatur,ſiue ſit febris,ſiue alius morbus,ſiue intemperies interna. Poſt hæc Medici ſtudium verſari debet,vt optimum nutrimentum præparetur,& præparatum vniuerſo corpori diſtribuatur,vt diſtributum vniatur,& aſsimiletur. quapropter ad hæc omnia præſtanda vnica eſt ratio victus accommodatè inſtituenda. eſt enim aer humidus temperatus eligendus, ſiquidem calidus maximè pernicioſus eſt; ſic ignis, & ſol fugiendus,& ante cetera cauendum,ne pueri emaciati indumentorum multitudine calefiant; ſomnus ſemper optimus,atque etiam ſi longus ſit. Animi omnes motus vitandi;præterquam quod ſi corpus fuerit frigidius,iram conferre compertum eſt;exercitationes corporum moderatæ eſſe debent, fuit enim ſententia Hipp.6.de diæta,& etiam Gal.6.epid.com.3.tex.2.tardas deambulationes pinguefacere,celeres verò extenuare; ſicuti etiam notum eſt,quod ſcribit Ariſt.6. problem.1. videlicet calida corpora ſedendo pinguefieri,frigida verò pingueſcere motu. Aluus moderatè lubrica eſſe debet,balneorū & vſus vtilis eſt,modò opportunè adhibeatur. Vinū potandū eſt,ſed tenue,odoratū,ſubdulce,nō auſterū,quod tamen perpetuo pauciferū ſit. Qua in re laudare non poſſum Raſem,& Auic.qui conſulunt potandum eſſe vinum craſſum; hoc enim & per ſe obſtruit, nec nutrimenti vehiculum eſſe poteſt. Cibi debent eſſe optimi ſucci, pinguiuſculi, ſapidi, non autem acidi,neque ſaliti,niſi tamen ad excitandum appetitum,qui neceſſarius eſt pro impinguatione; requirantur & ſalita, & acida; propter quod forſan Appollonius ille Herophili ſectator ad impinguanda corpora vtebatur ſalitis,vt ſcilicet eſſent veluti vehicula,& appetitum excitarent. Quamquam ſcio apud Plinium lib. 10. cap. 73. ſcriptum eſſe dari pecori ſal,ut ſitiat, & multum potando pinguefiat. Cibi autem,qui conueniunt, ſunt optimæ carnes gallinarum, caponum, phaſianorum, gallorum Indorum, vituli,turdi; carnes caſtratorum, vitelli ouorum,teſtes gallorum, cerebella hædi, vituli, ſuis; pultes ex farre, oryza, panis coctus in brodio, Oryza cocta in lacte. laudatur etiam cicer in lacte maceratum. Inter fructus ſunt amigdalæ, piſtaceæ,paſſulæ,quas dicit Auerroes pinguefacere; oleum, etiam,& butyrum; auellanæ nuces,de quibus dicit Plinius eas plus pinguefacere,quàm ſit veriſimile; & hoc oſtendunt Sciuri, qui hoc genere victus maxime pinguefiunt. laudat etiam Hipp.in lib. de ueteri medicina caſeum, quem dicit mirificè pinguefacere. Sed mea ſententia Hipp. eo in loco interpretandus eſt de recenti,non autem de vetuſto. Hæc eſt victus ratio, circa quam oritur dubitatio, quandoquidem magnus Hipp.in lib. de ſalubri diæta tradens rationem macreſaciendi corpora obęſa, dicit eſſe

alenda

alenda cibis pinguibus,& adfert rationem,quia pingues cibi citisſimè ſaturant; propter quod ſaturantur quidem corpora,ſed nō replentur.ſubnectit etiam eo in loco, ſi craſſefacere placet, contraria ratione medendum eſſe.Contra autem hanc ſententiam eſt Raſes, Auicennas, ſunt ferè omnes Græci, immo ipſe Galenus, qui vnanimiter conſulunt, vt ad corpora pinguefacienda in vſu habeantur cibi pingues. Pro reſolutione dicendum eſt vſum ciborū pinguium vel poſſe eſſe moderatum, vel immoderatum, & cibos pingues vel eſſe parum,vel multum pingues. Vſus ciborum pinguium immoderatus, ſeu eorum, qui ſunt admodum pingues planè multum abeſt vt conferant ad pinguefaciendum, quia illud præcisè agunt, quod ſcribit Hippocrates.Ceterum cibi parum pingues,atque vſus horum moderatus confert planè ad corpora pinguefacienda; & de his interpretāda eſt ſententia omnium Arabum,& Græcorum. Præter hæc ſunt genera aliqua eduliorum,quæ proprietate manifeſta, aliqua verò occulta qualitate pinguedini conferre putantur. Quæ conducunt manifeſta qualitate id faciunt,vel quia optimam ciborum coctionem efficiunt, vel quia alimentum concoctum diſtribuunt, vel quia nutrimentum ipſum apponunt, & velut incumbant ipſis membris. Bonam coctionem efficiunt aromata ferè omnia,tum quia gratisſima ſunt ipſi ſtomacho, tum quia calorem natiuū quodam pacto augent, & conſeruant, veluti ſunt cinamo.garyophilli,nux myriſtica.Soleo ego in extenuatis corporibus vti hac iucunda confectione.Rec. pulpę caponū elixorū, perdicis an.vnc.s.nucleorū pini,piſtaceorū in vino maluatico maceratorū vnc.s.amygdalarū dulciū vnc. 1.cinanomi, garyophil.nucis muſcatę an.vnc.1.s.ſacchari fini quātū ſufficit,fiat ſecundū.artem vel torta,vel morſelli; hi.n.iucundisſimi ſunt,& maximè conferunt ad impinguanda emaciata corpora. Ad perducendū aūt cibū ad mēbrum, conferunt omnia remedia diuretica, quæ & vias omnes maximè recludunt,& ſunt veluti vehicula deferentia ſuccos,& alimentum ad membrum Sic etiam confert potus inter cibos factus,ideſt inter prandiū,& cœnam,vel cœnam & prandium.Et qui indiſcriminatim in corporibus emaciatis damnant omnino inter cibos potum,longe falluntur, quia & Galenus ipſe in tabidis corporibus 7.Methodi laudabat,vt etiam à cibo biberetur.Et ferè hoc perpetuum eſt,vt qui inter cibos potare ſolent, obeſi ſint. Ad affigendum autem cibum ipſis partibus,conferunt ea potisſimum,quę humectant humiditate quadam viſcida,& tenaci, in corporibus ſcilicet frigidis calida in calidis, & ſiccis frigida.Et hæc eſt ratio,propter quam Raſes,& Auicennas laudant ad impinguanda corpora papauer,hyoſciamum, & alia multa, quæ impensè refrigerant. Hac etiam ratione dicit Lucretius capras pingueſcere cicutis, quod ſcilicet hæc animalia ſint calida & ſicca, & propterea frigidis temperetur eorum calor, & ſiccitas, ita vt nutrimentum conficiant. Non enim exiſtimandum eſt ſola cicuta, aut capras, aut ſturnos pingueſcere, ſed his præſtatur via, & modus naturæ ad pinguefaciendum. Eſt aūt illud aduertendum in pueris pinguefaciendis,etſi corpora eorum contingat eſſe calida, & ſicca, nequaquam tamen vſurpanda eſſe hæc adeo frigida; quoniam cum ipſorum robur vitale ſit infirmum, facilè

colla-

collabitur vſu adeò frigidorum. Inter eà, quæ proprietate quadam occulta exiſtimantur conferre ad pinguefaciendum, à Dioſcoride, & Auicenna proponitur ſarcocolla; nunc apud mulieres eſt in vſu nux Indica, cuius accepta interna medulla teritur quàm ſubtiliter poteſt, & vel vnc.1. vel.2. vel vnc.s. permiſcetur modo brodio ſimplici, modo pani incocto in brodio, modò pultibus. Auicennas etiam proponit puluerem ad pinguefacien dum, quem nec ego improbo, ſed eo etiam vti ſoleo. Recipe farinę Amyli, ſarcocollæ an.lib.1. fiat paſta cum butyro, & exſiccetur; deinde redigatur in puluerem, cuius accipiantur unc.v. in aqua frigida. Et notandum multos eſſe, qui ad pinguefaciēdum corpora laudant vſum aquæ frigidæ, & ego noui duos magnos Principes hoc vſu pinguefactos. Auicen. laudat cibos frigidos: ſed hoc non eſt occulta proprietate, ſed manifeſta; quia in ijs conducit hic vſus, qui propter immenſum iecoris calorem ſunt extenuati. Proprietate verò occulta confert ad impinguandum ſemen cannabinum. Atque hactenus de morbis externis puerorum, qui totum corpus occupant.

De particularibus puerorum morbis, & primum de capitis aucta magnitudine. Cap. IIII.

SEQUITUR vt de particularibus puerorum morbis agamus, incipientes à capite; cuius non tradam omnes particulares morbos, quandoquidem plurimi explicati à me habentur in libro de morbis cutaneis. Agam ergo primò de aucta capitis magnitudine, quæ ægritudo frequenter ſolet recenter natos tentare. Nam etſi ſcriptum ſit ab Ariſt.4. de partibus animal.10. omnia animalia caput magnum habere reſpectu reliqui corporis, potiſſimum verò hominem dum infans eſt, quod mihi videtur eſſe vanum; nihilominus ſolet interdum caput in pueris in eam magnitudinem excreſcere, ut non ſolum turpitudinem faciat, ſed etiam actiones penè omnes impediat, ita vt medici opera ſit opus. Dicit enim Raſes in lib. de experimentis, ſe uidiſſe puerum, cuius capitis magnitudo in dies ita augebatur, ut tandem ad mortem deductus ſit. Sed optabit aliquis breuiter intelligere, cur ſit, quòd omnes in principio ſuæ uitæ caput magnũ habeant reſpectu reliqui corporis; poterat enim natura, ut fecit reliqua membra parua, ſic etiam feciſſe caput, ut melius, & felicius uiuere poſſemus. Ratio huius eſt, quia neceſſarium fuit homini ſtatim parare cerebrũ magnum; cum uerò caput factum ſit propter cerebrum, ut dicit Ariſt.4. de partibus animal.10. & 2. de generatione animal.4. quibus in locis Auer. diligentiſſimè diſputat aduerſus Galenum; æquum fuit quemadmodum cerebrum multum, & magnum erat, ſic etiam caput magnum fabricari. Cauſſa uerò propter quam indiguit homo in infantia cerebro multo,

fuit propter inſtrumenta ipſa ſenſuum,& præſertim propter oculos,quorum tanta fuit neceſsitas in hac uita, ut etiam perfectos eos homini ſtatim coacta fuerit parare. paratos autem eſſe perfectos ex eo intelligi poteſt, quia in tota uita oculi uel nihil, uel parum admodum creſcunt. Quia uerò inſtrumenta omnia ſenſuum,& præſertim oculi, originem ducunt ab ipſo cerebro;immò uerò conſeruantur,&,ut ita dicam,aluntur ab ipſo,eapropter fuit neceſſarium,ut ipſum multum eſſet,quò ſcilicet poſſet ſua amplitudine ſufficere tùm omnibus ſenſibus, tùm potiſsimùm ipſis oculis. Quòd ſi,quemadmodum dicit Ariſt. præ multitudine cerebri,& magnitudine capitis illud ſuſtentare non poſsint, prouidit natura,ut beneficio parentum,& nutricum huic detrimento ſuccurratur. Et hæc eſt ratio, propter quam Hipp. 4. de morbis, & in epiſtola ad Demetrium regem dicit,cerebrum radicem eſſe omnium morborum,atque ipſum eſſe omnium corporis partium morboſiſsimũ. Capitis aũt magnitudo,quã tractamus, nihil aliud eſt, quàm tumor præter naturalis capitis in infantibus potiſsimùm contingens. Appello tumorem præter naturam, quia etſi magnitudo immenſa naturales vitiatas operationes faciat,veruntamen non eſt ita morboſa appellanda, ut auxilio medico indigeat; quandoquidem cum ſit naturalis,fieri nequaquam poteſt,ut corrigatur. Dico capitis in uniuerſũ, quia fit huiuſmodi tumor in tota capitis amplitudine. Scio & Aetium, & Auicennam prodidiſſe hunc tumorem fieri quandoque in peculiari capitis parte, ſed plerumque tamen fit in toto capite. Addidi poſtremo in infantibus potiſsimùm, quia uidetur hic morbus protinus eiuſmodi ætatem, quæ proxima eſt generationi, infeſtare. Quamquam me non lateat etiam in adultioribus eum fieri, cum Hipp. 2. de morbis mentionem faciat hydropis cerebri; ſed,quemadmodum dicebam, plerumque contingit in infantib. Volo hic obiter dicere fuiſſe inter Theologos Theophylactũ, & Euſebium,qui prodiderunt Iudam proditorẽ perijſſe hoc morbo,ideſt, hydropem uentris,& cerebri ita paſſum eſſe, ut caput eius inſtar dolij eſſet. Sed hæc obiter. Eſt ergo tumor hic morbus in magnitudine aucta,à quo læduntur operationes tùm naturales,tùm etiam animales. Et quia omnis magnitudo aucta fit uel propter ſolidorum incrementum, uel propter humoris alicuius additionem, vel propter flatus; hic tumor non fit ob incrementum partium ſolidarum, ſed tum propter humores additos, tùm maximè propter flatus. Si fiat propter humores,dicitur à Græcis communi nomine ὑδροκέφαλος Hipp. 2. de morbis vocauit hydropem cerebri. Humor autem quia poteſt vel intra,vel extra craneum colligi, ſi colligitur intra craneum, Auic. 1. 3. tract. 3. cap. 10.& 11. appellat aquam intra craneũ; ſi vero colligatur extra illud, Auic.& Arabes vocãt aquam extra craneum. Sed ſi flatus colligantur, fit morbus, qui dicitur ἐμφύσημα κεφαλῆς à Paulo, nos dicere poſſumus capitis inflationem. De hydrocephalo, qui eſt capitis tumor aquoſus in infantibus, tres potiſsimùm pulcherrimæ,& vtiliſſimæ ſpeculationes à nobis ſunt habendæ. Prima eſt, quæ nam propriè ſit materia à qua fit hic tumor aquoſus. Secũda, in quo loco propriè hæc materia colligatur. Tertia, quãdo huiuſmodi humor in capite coaceruetur. Circa pri-

ea primam inter medicinæ ſcriptores inuenio nonnihil controuerſiæ, au-
ctor lib. def. medicarum hanc habet ſententiam, ὑδροκεφάλους fieri vel ab
aqua, vel à ſanguine fæculento. Aetius lib.6.cap.1. ſcribit hunc tumorem
fieri vel ab aqua pura, vel craſſa, vel cruenta. Celſus ſolius aquæ in huius
morbi generatione meminiſſe videtur. Auicennas non ſolum ex aqua fieri,
ſed etiam ex alijs humoribus arbitratus eſt, ità vt facilè ſit cognoſcere de
materia hydrocephali non eſſe conſtantem, & concordem ſententiam me-
dicorum. Ego autem in hac lite ſum huius ſententiæ, ex ea materia fieri hy-
dropem cerebri, ex qua etiam fit hydrops ventris. etenim hæc ægritudo no-
men adepta eſt pp ſimilitudinē quā habet cum hydrope. Iam vero hydrops
fit quidem ab aqua, ſed interdum crasſiore; nam vidi in Patauino quodā
aquam eiectam è corpore hydropico, quæ non minus grauis erat, quàm
plumbum. interdum ēt ab aqua tenuiore, interdum cruenta; quapropter
materia huius mali eſt ſemper materia aquoſa. Quod cum videret Auicen
nas, dixit fieri ab humiditatibus aquoſis, non ab aqua ſimpliciter, licet etiā
dixerit fieri ab alijs humoribus. Sed intelligenda eſt eius ſententia de icho
ribus, ſeu de parte aquoſa ipſorum humorum, non de ipſis humoribus.
Sed quid dicemus ad auctorem libri definitionum? Dico illum fefelliſſe,
quia ſi naturam huius mali ſpectemus, vix fieri poteſt, vt in tam tenera æta
te adeò fęculentus, & craſſus ſanguis exeat è venis, qui faciat hunc tumo-
rē. Sed forſan melius eſt, vt ſalua huius ſcriptoris authoritate, dicamus tex-
tum illum deprauatum eſſe, quod facilè cognoſci poteſt ab iјs, qui græcam
linguam callent. Quare paucisſimis mutatis ſententia illius ſcriptoris ea-
dem erit cum Aetij ſententia. qui enim volunt corrigere græcum textum,
ſcribant ἀπὸ τοῦ ὑγροῦ ὑδατώδους ἢ αἱματώδους ἢ τρυγώδους & ita in latinum
reddāt, vel ab humido aquoſo, vel cruento, vel fæculento; ita enim cor-
rectus, contextus græcus, & latinus habebit eandem penè ſententiam,
quam habet Aetius. Immo ego exiſtimo Aetium mutuaſſe ſententiam ſuā
ab hoc libro. Sed dicet aliquis, cur ergò ſcribit hydrocephaleam fieri ab hu
more lento? Hic eſt purus Cornarij error, & Montanus meliùs tranſtulit
hunc locum; eſt enim ſententia Aetij fieri non à lento humore, ſed pigrè,
& lentè, non acutè moueri. Circa ſecundam ſpeculationem Paulus, & Aui-
cennas in hoc conueniſſe videntur, aquam colligi in hoc morbo tribus in
locis. Primò intra cutem, & membranam cingentem craneum. Secundò
inter membranam, & os ipſum cranei. Tertiò inter craneum, & membra-
nas veſtientes cerebrum, quas aliqui vocarunt omenta cerebri. Aetius ad-
dit his tribus & alium locum, ſcilicet inter cutem, & muſculos temporales;
vt ſecundum ipſum quatuor in locis colligatur. Secundum Paulum verò,
& Auicennam videatur tantum colligi in tribus. Sed circa hoc eſt gra-
uisſima, & pulcherrima quæſtio, quomodo fieri poſſit, vt aqua colli-
gatur intra craneum, ità vt tumidum caput reddere poſſit; nam in-
tra craneum, & membranam veſtientem cerebrum non videtur id ſpatij
eſſe, vt poſſit aqua eo in loco contineri, & humorem parere; prætereà os
adeſt, quod nequaquam tumorem patitur, immò humores videntur hæc
oſſa coercere, & quaſi in carcere continere. Tertiò ſcimus omnes peculia-

G 2 res

res eſſe illis aquoſis humoribus, vt relictis locis planis ad caua labantur. Cùm ergò in cerebro cauitates ſint magnæ,& etiã vẽtriculi, multò ęquius videtur eſſe,vt humores intra craneum præcipitentur in eas cauitates, & apoplexias inducant,priuſquã fiat ὑδροκέφαλος. Poſtremò hic morbus tentare ſolet pueros nuperrimè natos, ita vt dixerint nonnulli hãc ęgritudinẽ cõcipi in vtero. In vtero autẽ,vt ſciunt omnes,nutriũtur fętus per venas vmbilicales,quò fit vt videatur magis rationi cõſentaneũ hanc aquã colligi in ipſo ventre,quàm in capite. Pro ſolutione huius quęſtionis dubitandum non eſt aquam colligi poſſe in ipſo cerebro,præterquã enim ꝙ Hipp. 2.de morbis manifeſtiſsimè hoc fieri docet, nulla ẽt ratio vetat, quin fieri poſsit,vt monſtrabo.Cum.n.primò dicitur huiuſmodi aquã nõ colligi,qa non adſit ſpatiũ inter mẽbranas & craneum;verum qdem eſt,ſed verũ etiã eſt aquam ſibi ſpatium parare, videlicet comprimendo ſubſtantiam ipſius cerebri,& ipſas mẽbranas.Quòd porrò dicitur os cranei obſtare, quò minus tumor fieri poſsit; reſpondeo illud in infantibus vſque adeò tenerum eſſe,vt ceræ cuiuſpiam inſtar poſsit in quãlibet dimenſionem dilatari, præſertim verò circa commiſſuras.Dicit enim Ariſt.& benè 7.de hiſt.animal. 10.cuncta animalia prodire in hanc lucem perfectis omnibus oſsibus, verùm hominem exire ijs imperfectis, præſertim pertinentibus ad caput, quod quidem fit non ob aliud,niſi propter immenſam cerebri humiditatem.Ad tertium autem reſpondeo verum quidem eſſe,quòd aqua,quæ colligitur in cerebro,quandoque præcipitatur in ipſius cauitates,non tamen negandum eſſe,ꝑpter hoc quin ẽt poſsit colligi,ita vt nõ penetret in ipſius ventriculos;quandoquidem fieri poteſt,vt mẽbranę illę ſua denſitate cohibeant aquam,ne in cerebrum penetret. Ceterũ illud verũ eſt, aquam,quæ colligitur intra craneum,morbum eſſe maximè periculoſum. Dicit enim Aetius veteres prodidiſſe hanc ſpeciem hydrocephaleæ eſſe pernicioſiſsimam, quem deinde ſequuti ſunt Auicennas, & Haly abbas; qui dicebant in hac ſpecie mali non eſſe ingenium curationis. Ad poſtremum autem reſpondendum eſt, huiuſmodi aquam colligi potiùs in vtero, quàm extra vterum & potius in capite,quàm in alijs partibus ob quatuor cauſſas. Prima eſt ſitus capitis intra vterum;ſcribit enim Hipp. in lib. de genitura, & in lib.de natura pueri,homines in eo caput habere inclinatum ad os eius, quò fit,vt cùm proprium ſit ipſius aquæ petere ſemper deorſum,facile fiat vt à toto corpore fluat in ipſum caput, tamquam in infernam partem. Secunda cauſſa eſt larga,& copioſa humiditas cerebri,qua fit,vt nequaquam abſurdum videatur, in capite maximè pleno aquoſis humoribus, colligi etiam poſſe aquam, & fieri tumorem. Eſſe verò humidiſsima infantum capita ex eo patet, quia ſtatim ac in lucem editi ſunt,vt dicit Ariſt. 4. de partibus animal. 10.& 7.de hiſt. animal. 3. caput ipſum nequaquam continere poſſunt. Tertia cauſſa eſt multitudo, & copia vaporum. Vt enim videmus, vbi & calor, & humiditas eſt copioſa, copioſiſsimos etiam vapores eleuari, &, in aquam conuerti. Pari pacto in corpore infantum calidiſsimo, & humidiſsimo veriſimile eſt copioſiſsimos vapores fieri,qui ad caput ſublati in aquam vertuntur. Quarta eſt capitis uaſorũ ampli-

amplitudo, & conſequenter potentiſsima vis attractoria. Scribit enim Hipp. 4. de morbis, & in epiſtola ad Demetrium regem à natura ſuperpoſitum eſſe caput ventri tamquam cucurbitulam quandam, & propterea attrahere humores aquoſos, & pituitoſos à ventriculo, & ab omnibus partibus infernis. Colligitur autem hæc aqua in capite duplici modo, primò per vapores, quemadmodum dixi: ſecundò per exitum è uenis, quem conſueuit Hipp. ſæpe dicere uomitum venarum. Fit enim vt quotieſcumque venæ vel propter repletionem, vel propter compreſsionem, vel ob aliquam aliam rationem aperiuntur, vt inquam exeat ille humor, qui magis lubricus eſt, qualis eſt humor aqueus. Et iccirco cum intrà, tum extrà vterum contingit, vt vel propter errorem nutricis, aut obſtetricis nimis comprimatur caput, vel in vtero caſu aliquo nimis comprimente venæ coarctentur, ita vt effundant ex ſe ipſis humores illos aquoſos; quo fit ut vehementer errauerit Gulielmus ille Placentinus chirurgus, qui exiſtimauit fieri hunc morbum ex aqua ſanguinis menſtrualis. Dicemus autem nos fieri vt interdum huiuſmodi morbus incipiat in vtero, & tamen poſt ortum per aliquot dies uix appareat. Iam enim dixi, cum tractarem de Variolis, non inconuenire, ut interdum morbi contracti in utero lateant per plures mẽſes, & annos. Sed nunc hoc in loco dico ſummo cum errore fieri, ut hic morbus concipiatur in utero, & deinde poſt exitum ab utero appareat. Primum enim hoc facere poſſunt errores & obſtetricum, & nutricum, ut dixi; ſed poteſt etiam fieri ſine ullo errore & ſpontè, eo ſcilicet pacto, quo morbum epilepticum concipi in utero docet Hipp. ſcribens, quòd dum natura perficit membra intra uterum, expurgat, & euacuat quod neceſſe eſt, ita ut nihil nocui relinquatur; unde capita augeſcentia ſana ſunt. Sed ſi aliquid in hac perfectione relinquitur, fit ut poſt exitum ab utero ex illis reliquijs & epilepſia, & alij morbi ſuboriantur. Eſt ergo hydrocephalos aquoſus tumor, qui fit tum extrà, tum intrà eraneum. Intra craneum quidem fit tùm quia copia aquæ os capitis tenerum flectit, & tumorem licet non inſignem inducit; tum quia ſuturas capitis diſiungit, quibus deinde diſiunctis aqua effuſa intra craneum tumorem parit. Pari pacto fit flatuoſus tumor, qui à Græcis ἐμφύσημα dicitur, cuius materia eadem penè eſt, quæ & ſpeciei illius hydropis, quæ dicitur Tympanitis. Sicut enim in Tympaniti flatus maxima ex parte eſt, qui facit tumorem, ita & in hac paucus adeſt humor. Quod ſpectat ad locum, ubi flatus colligitur, eſt ſententia Aeginetæ libro 4. cap. 28. in iiſdem locis colligi eum, in quibus colligitur aqua, ſcilicet inter membranas cerebri, & inter craneum, ubi flectere facit os, uel ipſas ſuturas diſſipat, aut colligitur inter os cranei, & membranas, aut inter membranas & cutem, uel inter muſculos temporales & cutem. Modus autem generationis huius tumoris eſt, quòd à calore debili ipſius cerebri, cum non poſsit ſuperari copia humoris, fit ut eius magna pars in flatum conuertatur, qui deinde ea in parte detentus, tumorem inducit. Vt uerò detineatur flatus in capite, duo potiſsimùm efficiunt, uidelicet flatus ipſius craſsities, & cutis eius denſitas; pro-

pter

pter quam flatus alioquin craſſi erumpere minimè poſſunt. Illud hoc loco aduertendum, hunc tumorem flatuoſum in fętu tàm extrà, quàm intrà vterum multò rarius contingere quàm hydrocephalon. Ratio eſt, quia plerumque humores aquoſi, qui in infantibus exuberant, tenues admodum ſunt, ita ut flatus, qui ex ipſis procreantur, tenues admodum ſint, & facilè propterea diſſoluantur. Sed alia etiam eſt cauſſa, quia licet in infantibus interdum cutis denſa ſit, plerumque tamen rara eſt; & indicium huius eſt, quoniam infantes tùm in vtero, tùm extra eum caput capillis plenum habere ſolent. Scribit enim Ariſt. 2. problem. 6. & 17. non ſudare multùm caput, neque ſudorem illum admodum fœtidum eſſe, quia foraminulentum eſt; ita vt vapores facilè expirent, & diſſoluantur; eſſe verò foraminulentum ex eo probat, quia in ipſo oriuntur capilli. Quare hac Ariſt. ratione cõpertum eſſe poteſt rara eſſe infantium capita, propterea quòd in vtero, & extra vterum capillati ſunt. Quamobrem ex hoc diſcurſu conſtans poteſt eſſe ſententia materiam coniunctam vtriuſque huius tumoris eſſe vel aquoſum humorem, vel aquam, vel flatum; vel vt dicebat Auic. calidum aliquem humorem, cuius tumorem appellat aquas infantium. Cauſſæ horum tumorum antecedentes, variæ ſunt: in primis autem eſt facultas, & calor debilis cerebri infantium, merito cuius contingit, vt larga illa copia aquæ, & flatus nequaquam diſſolui poſſit. Paullus addit etiam eſſe rarefactionem vaſorum, propter quam aquoſa materia ex ijs refuſa, dum colligitur, tumorem facit. Adhæc eſt inter cauſſas, materni ſanguinis aquoſitas; dixi enim fętum nutriri in vtero optimo ſanguine, quò fit vt conſumpta craſſa & meliori parte huius ſanguinis, remaneat aquoſa tantum: & conſequenter tumor ſuboriatur: ſic etiam inter cauſſas externas numerare poſſumus cibos quibus alitur prægnans. ſi enim vtatur nimio, aquæ potu, ſiue fructib. aut alijs cibis aquoſis, aut flatuoſis facile occaſionem pręſtat generationi huius mali. Hinc ſcribitur apud Ariſt. 7. de hiſt. animal. 4. ſæpè fœtus extra vterum geſtare eſculenta matrum, non ſolùm propter eam rationem, quam habet Albertus Magnus, ſcilicet propter calorem vteri attrahentis cibos incoctos, ſed multò magis, quia ex huiuſmodi edulijs gignitur ſanguis aquoſus, vel talis, qualia ſunt alimenta à matre accepta. Adhæc cauſſæ externæ ſunt nimiæ prægnantium concuſſiones, præſertim circa os vteri; vnde fit, vt ad generationem huiuſmodi morbi in infantibus maximè conferat importunus veneris vſus, eo pſertim tempore, quo fœtus in lucẽ proditurus eſt; Item obſtetricis, aut nutricis imprudentia, nam vbi infans ab utero progreſſus eſt, ab ipſa caput eius formatur manibus, propter quod contingit, vt ſiniſtra compreſſione effundantur humiditates in vaſis, & fiat hoc malum. Nutrices etiam interdum imprudenter tractant capita infantium, & huic malo occaſionem præbent. Inter has cauſſas recenſet Aetius plagas, percuſſiones, & contuſiones, & alia. Ceterum non eſt difficilę hoc malum cognoſcere, quia ad ſenſum apparet eſſe vitium in aucta magnitudine, vt non opus fit verſari diligenter in inquirendis vniuerſalibus ſignis. Sed de ſignis materiæ, & loci magis ſolliciti eſſe debemus, quoniam ſi flatus tumorem fecerit, duobus his argumentis cognoſcitur. Primò, quia vbi

leui-

leuiter pulſatur caput, inſtar tympani cuiuſdam reſonat. Secundò, ſi digito præmatur tumor, aut non cedit, aut ſi cedat, illico ad priſtinum ſtatum redit. Si ab humore fiat, & ille ſit extra craneum, cognoſcitur in primis lucidi tate; videtur enim caput veluti ſplendere; ſi percutiatur, nullum ſonum edit; ſi digito prematur, facilè quidem cedit, ſed difficulter deinde, & tardè ad priſtinum ſtatum euertitur; ſine dolore eſt, ſine coloris mutatione; fletus tamen & vagitus inducit. Si ſit intra craneum, inquit Auicennas, ægrum quidem grauitatem capitis percipere, cuius merito fit, vt infantes plorent, & vagiant In adultioribus autem fiunt vertigines, oculi lacryman tur, & ferè claudi non poſſunt, ſed aperti manent, quaſique in vnum ſemper intueri videntur. Verum video aliquem dicturum, quomodo fieri poſſit, ut in copioſiſſima capitis humiditate oculi non poſſint claudi. nam vi detur potius contrarium debere contingere, quia larga, & copioſa humidi tate relaxantur membra, quibus relaxatis potius contingit, vt in ſe ipſa cõ cidant; quare debet hoc idem contingere oculis, vt ſcilicet ipſorum palpebræ relaxatæ nequaquam ſubſiſtant, ſed in ſe ipſas concidant. Dico rationem ob quam non clauduntur, duplicem eſſe. Prima, quia dura mater val dè comprimitur à copia humiditatis, quæ compreſſa cum tendatur, tenſas ſimiliter palpebras facit, vt conſequenter claudi non poſſint. Secunda eſt, quia propter largam humiditatem, palpebræ vſque adeò replentur, vt minimè claudi queant. Si ichores aliorum humorum, vt dixit Auicennas, ma lum faciant, ex colore potiſſimum internoſcitur: quia ſi ab ichore bilioſo, color erit ſubflauus; ſi à ſanguine, rubeus: ſi à melancholia, liuidus. Externæ cauſſæ cognoſcuntur potiſſimùm relatione, præterquàm quòd ſi ex percuſſione, vel ex contuſione factum ſit malum, adeſt & dolor, & color ru beus, aut liuidus. Si ex aqua intra craneum factus eſt tumor, vt dicit Aetius, malum letale eſt, nec eſt ingenium curationis, vt ait Auicennas. Sed ſi ſit ex tra craneum, minus quidem letalis eſt, verùm neque id vacat periculo; quia omne capitis malum graue eſt; grauiſſimum autem in hac ætate, quæ neque malum, neque remedium ipſius ſuſtinere poteſt. Scribit Auicennas, quòd ſi in capitis inflatione alui fluxus ſuccedat, ferè malum irremediabile eſſe. Scopus autem omnium remediorum præcipuus in hoc malo eſt, vt cauſſa coniuncta aboleatur, ſcilicet vt flatus omnis diſſipetur, atque extenuetur; & aquoſus humor omnis euacuetur. Euacuari autem poteſt vel in ſenſibiliter, vel ſenſibiliter; & ſenſibiliter quidem vel poteſt euacuari medi camentis hydragogis, vel chirurgica, & manuali operatione. Vtrum autem horum faciendum fuerit, neceſſaria omnino eſt recta victus ratio; quæ, ſi æger fuerit lactans, tota dirigi debet ad nutricem; ſi verò adultior ſit, ad puerum ipſum conuertenda, & icirco eligendus eſt aer calidus, & ſiccus, in quo & nutrix, & infans conſeruetur. Si verò huiuſmodi haberi non poſſit, præparandus eſt igne, ſuffumigijs ex lignis odoratis, & calidis. In infante lactente prouidendum eſt, vt nutrix potius vigilet, quàm dormiat; & pue ris ablactatis permittendus ſomnus, ſed multò minor, quàm ſi ſani eſſent; eò quia ſicut vigiliæ ad exſiccandum mirificè conferunt, ſic ſomnus magis humectat quàm par ſit. Exercendum corpus moderatè, & quod dicunt

aliqui

aliqui pectinanda eſſe capita infantium, pernicioſiſſimus eſt error. Corpus moderatiſſime lauandũ eſt; aluus lubrica ſeruãda, & ſi nõ fluat, uel glande ex melle, uel ex ſapone utendũ. A uino prorſus abſtinendũ eſt & in pueris, & in nutrice; loco cuius parandum eſt decoctum factum ex aqua cum coriandro, & aniſis. Cibi omnes ij debent eſſe, qui poſſunt flatus diſcutere, humores diſſipare; & propterea panis modico furfure, & coriandro confectus accommodatiſſimus eſt. Carnes omnes auicularum, pręſertim montanarum, & aſſæ potius, quàm elixæ. Aromatum uſus moderatus maximè utilis eſt; ſic etiam uſus modicus ſalis utiliſſimus eſt; & inter fructus amygdalę, piſtacea, auellanæ conferunt. Vtilia ſunt coriandra ſaccharo condita; abſtinendum ab omnibus herbis, & fructibus aqueis. Si infans, & lactens ſit puer, uidendum eſt numquid nutrix ſit puro corpore, an impuro. Si enim ſit corpore puro, nequaquam eſt ſollicitanda medicamentis, ne ſcilicet lac turbetur. Sed ſi prauis humoribus plena ſit, diligenter expurganda erit pro qualitate, & natura eorum humorum, qui ipſam turbant. Infanti uerò nulla alia remedia conueniunt, niſi auxilia externa. Et hoc eſt, quod dicit Raſes in lib. experimentorum, ſolam nutricem eſſe purgandam hiera aliqua magna. Ceterum & ſi compertum ſit remedia externa conuenire, illis tamen in hac ætate eſt utendum prudentiſſimè, quia facilè hæc ætas à quolibet importuno remedio offenditur. Si ergò tumor ſit flatuoſus, tentandum eſt flatus diſcutere & fomentis, & inunctionibus; fomentum autem poteſt huiuſmodi parari. Recipe foliorum origani, pulegij, ſatureiæ an. m.I. cimini, aniſorum an. unc. I. fiat decoctio ſecundum artem, qua ſpongia imbuta capiti apponatur. Poſt fomentum conueniet etiam inunctio, & primò ſat erit inungere oleo chamomelino ſalito; quod ſi non profecerit, poteſt addi oleum anethinum, & ipſis ſolis etiam addi modicum pulueris aniſorum, aut fœniculi, aut vini, vt cò felicius cura ſuccedere poſſit. Sunt etiam aliqua, quæ ſi nutrici exhibeantur, utilia ſunt, vt eſt hæc confectio. Recipe conſeruæ betonicæ, anthos an. vnc. I. pulueris coriandri, aniſi an. vnc. I. miſce, & capiat mane, & veſperi vnc. s. huiuſmodi. n. confectio poteſt lacti facultatem flatus diſcuſſoriam elargiri. Quod dicunt aliqui conferre etiam gargariſmata, & ſternutatoria, poteſt quidem verum eſſe; ſed hæc remedia penè extrinſeca vt iuuare poſſunt nutrices malè affectas, ſic infantibus ipſis nullum penè adiumentum aderunt, quia per hæc medicamenta lac multis qualitatibus afficitur; atque ſic tractandus eſt tumor flatuoſus, qui ſi in adultioribus pueris erit, valentioribus etiam medicamentis tractabitur. Ceterum in tumore aquoſo, & puero adulto, qui ſuſtinere medicamenta valet, erit primò purgandum; quare ante alia ſic lenietur aluus. Recipe mellis roſati ſolutiui vnc. 2. vel. 3. pro captu, brodij parum miſce. Lenita aluo ſic præparantur humores. Recipe foliorum arthemiſiæ, ſatureiæ, ſtechados, chelidoniæ an. m. s. fiat decoctio ſecundum artem, deinde Recipe prædictæ decoctionis vnc. 2. s. vel vnc. 3. mellis roſati ſimplicis, ſyrupi de ſtechados an. vnc. s. miſce. præparati humores purgabuntur his pillulis. Recipe pillularum aurearum vnc. I. s. Caſtorei grana 2. radicis ireos ſubtiliter puluerizati drach. s. miſce, & cum melle roſato ſo

lutiuo

lutiuo fiant pillulæ num. quinque, quod ſi puer abnuat pillulas deglutire, poteſt propinari huiuſmodi medicamentũ. Rec. radicis ireos, hæc. n. euacuat aquam, vnc. 1. paſſularum vnc. s. ſeminũ fœniculi, coriandri, cinamomi an. drach. s. fiat decoctio ſecundum artem, deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. 2. s. agarici trociſcati vnc. s infundantur ſecũdum artem, deinde facta diligenti expresſione adde melis roſati ſolutiui vnc. 1. s miſce Poſt quam fuerit corpus pueri purgatum, ea confectio, quam iam nutrici propoſui, accommodata erit; tum ad externa medicamenta veniendum eſt, quæ & lactenti puero, & non lactenti conueniunt. In horum vſu Auicennas præcipit vt diligenter aduertatur numquid aqua in capite pauca ſit, an multa; & numquid ſit intra craneum, vel extra Et ſi extra, vtrum illic collecta fuerit, an potius à partibus internis ſit vehementer ad externas propulſa Si enim ſit ab internis ad externa propulſa, monet ipſe non eſſe curationem aggrediendam, eò quod res penè deſperata ſit. Sed dicet quis, nonne Raſes teſtatur ſe vidiſſe aliquos etiam curatos eſſe? nonne Aetius ponit huius rei curationem? Dico hoc quidem verum eſſe, ſed ſciendum eſt aquã ab internis ad externas partes effuſam, poſſe eſſe vel copioſam, vel paucam. Si copioſa ſit, ita vt premente digito refluat ad internas partes, actum eſt; ſed ſi ſit pauca, ita vt non refluat dum premitur, tunc curari poteſt; & ideirco Raſem, & Aetium huius curationem inſtituiſſe exiſtimo. Si materia pauca ſit, & collecta in partibus externis, conandum eſt omni ſtudio, vt ea diſſipetur, quod quidem fieri poteſt & fomentis, & inunctionibus. Si dabitur copia aquæ ſulphureæ, aut marinæ præſtabit in primis hoc auxilio vti, ſcilicet imbuere ſpongias leues hoc liquore, & capiti ſuper imponere; ſic etiam lixiuium vtile eſt, quod ſi paretur cum rebus exſiccantibus, eò melius erit. Exempli gratia Recipe cineris è ligno ficulneo lib. 2. aquæ marinæ, vel communis lib. 20. fiat lixiuium ſecundum artem, quo percolato adde in petia coriandrorum, aniſorum an. p. s. furfurum p. 1. item foliorum pulegij, origani, arthemiſiæ an. m. 1. s. bulliant omnia ad conſumptionẽ partis quartæ, deinde facta colatura in uſum adhibeantur; ſic et iuuat parare lixiuium cum ſulphure. ſulphur quoq; per ſe tritum, & lana ſicca capiti appoſitum magnoperè prodeſt ad exſiccandum. Valentiora exſiccantia remedia valdè formido, præſertim in illis pueris, qui ſunt iuniores. Sic quoque fiunt emplaſtra ex herbis prædictis, quæ coctæ, atque tritæ ad formam emplaſtri ſuperponuntur capiti. Emplaſtrum etiam ex limacijs tritis maximè prodeſt. Soleo ego oſtreacea quælibet iubere vt conterantur, & cum aqua ſalſa fiat emplaſtrum, quod & aquam capitis, & etiam ventris ſolet diſſipare. Sic poteſt inungi caput oleo aliquo, ut Rec. olei irini, chamomelini an. vnc. 2. pulueris ireos, ſulphuris an. vnc. 2. ceræ parum, fiat linimentum. Sic quoque laudo, vt auribus infundatur oleum chamomelium cum modico iridis: poteſt etiam infundi oleum cum modico ſulphuris, & ſagapeni cum modico caſtorei. Laudat Raſes cerebrum lupi exſiccatum, & cum muſco inſperſum intra nares; nam quæ naribus, & auribus infunduntur remedia, facilè virtutem ſuam cerebro communicant, & maximè iuuant. ſed ſi aqua copioſa ſit extra craneum collecta, va-

nus ſolet eſſe vſus huiuſmodi remediorum externorum, & internorum; quia ſicut interna remedia valentia non conueniunt in hac ætate, ſic vel mediocra, vel exigua nihil proficiunt; idem quoque eſt de externis. Quapropter nulla alia ſupereſt ſpes, niſi in ſenſibili humoris aquoſi euacuatione. Fit autem hæc euacuatio per chirurgiam, ideſt per ſectionem; in qua peragenda illud obſeruandum eſt in primis, quòd Aetius, & Paullus docent, ſcilicet, vt ſi tumor magnum apicem habeat, vna ſectione apex ſecetur. quòd ſi maior ſit, non vna ſectione, ſed duabus, atque tribus pertundendum eſt caput. Aliud quoque obſeruari debet, vt ſemper fiat ſectio in parte decliuiore, eò quia facilius multò, & promptius euacuatio fit, vbi aqua locos decliues habet per quos labatur. Facta ſectione laudant omnes, & iure, vt non ſemel, ſed paullatim euacuetur aqua; quòd ſi in hydrope ventris id faciendum eſt, multò magis in hydrope capitis debet fieri, quia ſedes eſt ſpirituum animalium. Facta ſectione, & paullatim aqua educta, imponenda ſunt ea medicamenta, quæ imponuntur vulneribus, vt ſunt lintea oleo, & vino madefacta. Illud aduertendum eſt hoc in loco, quod Aetius monet, ſi pueri ſint robuſtiores, hæc medicamenta eſſe arctè deliganda; ſed ſi ſint teneriores, & debiliores, ſat eſſe leuiter locum pertuſum tegere molli lana, aut pileo molliſſimo, & leuiſſimo; & hoc modo intelligendus eſt ſermo de ligatura apud Auicennam. Contingit interdum, vt educta aqua, & curato ipſo vulnere, tamen caro ſuperereſcere non poſſit; quod quia contingit aliquo oſſis vitio, ideo blandiſſimè os ipſum radendum eſt, vt ſcilicet parte vitioſa ſublata, facilius ſuperereſcere poſſit caro. Sed ſi aqua fuerit collecta intra cutem, & muſculos temporales, aut inter muſculos & cutem, medicamenta nihil proſunt; pertundere enim muſculos temporales letale eſt. quare Aetius ex ſententia Leonidæ medici monet tantiſper expectãdum eſſe, donec aqua ſubtus muſculos exiſtens ad latera reſtagnet; quo tempore deinde, inquit, in ipſis lateribus muſculorum faciendas eſſe ſectiones, intactis tamen muſculis, atque deinde manubrio cultelli ſegregandas eſſe partes illas ab oſſe, vel à cute, atque paullatim euacuandam eſſe aquam. In reliquis curandum eſt vulnus, vt dixi, atque hæc eſt curatio hydrocephali ſecundum Græcos, & Arabes. Celſus autem lib. 4. cap. 2. aliam curationem videtur inſtituiſſe, vbi ſcribit primùm vſque ad cutem tundendum eſſe caput, deinde apponendum eſſe aliquod medicamentum cauſticum, illudque retinendum eſſe, quouſque locus vlceretur; quòd ſi hoc vlcus parum profit, inquit, tum ſcalpello eſſe vtendum. Quem ſectati plerique chirurgi, in eam ſententiam deuenerunt, multo ſatius eſſe curare hydrocephalum medicamentis cauſticis, atque non vnum, ſed plura vlcera capiti inurenda, quàm ad ſectionem deueniendum: eò quòd ſi ſectio periculoſa eſt in hydrope ventris, dicunt iſti, multo periculoſiorem eſſe in hydrope cerebri; & Gulielmus ille Placentinus magni nominis olim Chirurgus teſtatur ſe neminem vidiſſe hac medicina curatum. Poſſumus etiam & illud addere, Hipp. 2. de morbis antequam ad ſectionem hydropis cerebri deueniat, prius tentare omnia alia auxilia; quaſi monere velit non niſi in deſperatis caſibus, & poſt tentata cetera auxilia deueniendum eſſe ad ſectionem.

Sed

Sed negari non poteſt hanc medicationem periculoſam eſſe,& propter ætatem, & propter affectus ipſius magnitudinem. Verumtamen alia eſt ratio hydropis ventris,& alia hydropis capitis; quandoquidem vbi aqua eſt extra craneum, poteſt multò facilius euacuari, quàm aqua in ventre exiſtẽs. Præterea non video,quomodo vlcerationes in capite toto penè aqueo nõ ſint etiam periculoſisſimæ; quia ſicut vlcera in partibus ſiccis facilè ſaneſcunt, ſic in corporibus humidis aut numquam, aut vix ad ſanitatem perueniunt. Quapropter non ſum ex ijs, qui abhorrent hanc medicinam à veteribus propoſitam.Illud verum eſt,illam aquam eſſe paullatim vacuandam,neque faciendam ſectionem in ijs,qui nuperrimè ſunt nati,ſed in grãdiuſculis,in quibus non vſque adeò periculum magnum imminet.Si ſit factus tumor ab ichoribus aliorum humorum, qui tumor Atas ab Auicenna dicitur,monet ipſe,vt nutrix alatur rebus refrigerãtibus,vt ptiſana,&aqua hordei; vt capiti ſapponatur oleum violaceum, & vt caueat omnino à balneo,eò quòd balneum aquæ calentis ſolet caput & alioquin calidum plus calefacere; quod ſi timeatur alui fluxus in hoc morbo, conuenit cibus factus ex hordeo torrefacto, ſpodio, ſemen portulacæ,aut plantaginis torrefactum. hæc enim deglutienda dantur pueris ad aluum ipſorum moderatè conſtringẽdum, atq; hæc de curatione hydrocephali ſufficiant.Ordo & inſtitutum noſtrum poſtulat, vt reliquos capitis morbos perſequamur. Sed quoniam hæc tractatio aliàs à nobis copioſisſimè habita eſt cum morbos cutaneos tractauimus, exiſtimo ſatius eſſe ad alios nondum tractatos properare. Aggrediar ergò tractatum cuiuſdam morbi, qui in pueris frequẽtisſimè oriri ſolet circa collum, & communiter ſtruma dicitur Eſſe verò hunc morbum puerilem & externum clarisſima habemus teſtimonia Hip. & Galeni.Hip. num. 3. apho. 26. manifeſtisſimè eum numerat inter morbos pueriles. quemadmodum.& Gal.in commen. Eſſe vero morbum externum idem Galenus explicatisſime docuit lib. 1. de differ.

De Struma. Caput V.

EXTERNOS morbos pleroſque tractaui inter cutaneos morbos. Nunc agam de frequentisſimo pueris morbo, qui Struma dicitur; quam Hipp.3. aphor. 26. refert inter pueriles, & Galenus in com. Eſt verò morbus extetnus, quoniam Gal. lib. 1. de differentijs morborum 5. vbi eum inter euidentes morbos numerat. miror ergo eos, qui de puerilibus morbis tractantes hunc omittunt. Hic verò, morbus à Latinis dicitur Struma, à Græcis χοιρὰς vocatur, Barbaris ſcrophula. Aetius lib. 15. cap. 5. Auic. 3. partic. tract. 2. cap. 9. nominis rationem oſtendunt; vel quia hoc in morbo multæ fiunt in collo veluti propagines quædam, vel quòd ſues quemadmodum ſcrophæ multos partus edunt fęminæ, quæ ſcrophæ dicuntur, eo ſolent vehementer tentari. Sed dubitari poteſt, ſi hic morbus eſt familiaris ſuibus, cur Ariſt. 8. de hiſt. animal. 21. tractans de morbis ip-

ſorum nullam faciat mentionem de ſtrumis? Reſpondeo, quia loquitur eo in loco de illis morbis, qui interficiunt ſues; hæc autem ægritudo non eſt exitialis, ob id præteritur ab illo; verum in eo loco eſt error Gazæ. nam vbi Ariſt. ſcribit ſues laborare cancro, & grabra, atque grabram dicit eſſe capitis grauitatem, & alui profluuium, hic tranſtulit grabram ſtrumam, quemadmodum etiam fecit cap. 23. eiuſdem libri. Verùm toto cœlo aberrauit, diſtant enim hi morbi ab inuicem. Deceptum verò puto Theodorum errore Plinij lib.8.cap.61. qui & ipſe forſan malè intelligens Ariſt. dixit ſues laborare ſtruma, & angina.ceterum ſtruma nihil eſt aliud, niſi tumor præter naturam durus, naſcens potiſsimũ circa collũ, & ceruicẽ, maximè puerorũ. Dixi tumorẽ prẹter naturam durum, quia Gal.lib de differen.cap.5.& lib. de tumoribus præter naturam, eum ita appellat, quemadmodum etiam facit Auer. 7. collect. 33. quo in loco dicebat ſtrumas, ſeu ſcrophulas eſſe apoſtemata dura in carne molli. Dixi etiam hoc ad differentiam glandularum induratarum, quæ prout diuerſæ ſunt à ſtrumis, in diuerſis etiam locis tractatæ inueniuntur à medicis. Sed dicet aliquis, quomodo ergo auctor libri definitionum medicarum ſcribit, ſtrumas eſſe carnem ſiccam, & ſolutu difficilem? Præterea cur eſt, quòd Aetius lib. 15.cap. 5. ex ſententia Leonidæ medici definiens hunc morbum, dicebat eſſe carnes ſubalbas in folliculo contentas? Reſpondeo, niſi hi ſcriptores pro carne intellexerint materiam carni ſimilem, aut, vt dicit Auic. 3. 4. tract. 2. cap. 9. cum carne ſuſpenſam, magnoperè decepti ſunt; quandoquidem materia, ex qua fiunt ſtrumæ, valdè diuerſa eſt, vt videbitur ſuo loco, à materia, ex qua fit ſanguis, & caro. Immo verò idem Aetius loco citato inquit ſtrumas interdum fieri ex carne, ſed rarò, & ipſas glandulas interdum conuerti in ſtrumas. Ex quo loco facilè intelligi poteſt ſecundum ipſum longè diuerſam eſſe materiam carnis à materia ſtrumarum. Dixi in collo potiſsimũ quemadmodum & Celſus lib.5.cap.28.& Paulus libr. 4.cap.33.& Gal.& Auic. locis citatis manifeſtiſsimè dicunt hoc morbi genus oriri potiſsimũ in collo, ſeu ceruice; ſed oriri etiam ſub alis, & inguinibus, & in alijs locis. Immo verò idem Celſus ex ſententia Megis Chirurgi antiquiſſimi, cuius etiam meminit Gal.6.Methodi 7.ſcribit ſtrumas oriri quoque in mammis mulierum. Sed, vt dixi, licet in omnibus his locis oriantur, potiſsimùm tamen, & maximè in collo. Quare ex his omnibus intelligi poteſt ſtrumas morbum eſſe in magnitudine. Nam teſte Auicenna, & experientia, ſæpe fit, vt ad immenſam magnitudinem hi tumores excreſcant. Lædit aũt hic morbus actiones naturales, & animales, prẹſertim motricem: & lædit tum impedita facultate, tum etiam læſa ab intemperie frigida. Locus affectus, vt dixi, propriè eſt collum, atque hoc ſignificatũ habemus ab Hippocrate in lib. de glandulis, vbi ſtrumã dicit eſſe potiſsimũ colli morbũ. Sed quia modò dicebã etiam alijs in locis fieri hos morbos, melius eſt dicere locũ affectum eſſe ipſos adenes in vniuerſali; quod cum cognoſceret & Paullus, Galenum imitatus 14. Methodi 11. dicebat ſtrumas eſſe adenas ἐσκληρυμένου induratas, quod etiam dixit Gal. 1. de locis af-

ſectis 3. Cauſſa immediata, & materialis ſtrumarum planè humor eſt: numquam enim fit hic morbus à flatu; ſed quis ſit humor, à quo fiunt ſtrumæ, non eſt certum inter medicos. Hipp. lib. de glandulis, & lib. de affectionibus ſtatuit cauſſam materialem ipſarum eſſe fluxionem copioſam, glutinoſam, & lentam; quem ſequutus Gal. 3. aphor. 36. dixit materiam ſtrumarum eſſe pituitam frigidam; & nullo modo fieri ex materia calida. Ceterum Celſus loco citato ſcribit eas fieri ex materia ſubtus cutem concreta, commiſta ex pure, & ſanguine. quam ſententiam videtur quoque mutuatus Plutarchus 4. quæſt. conuiua. 1. vbi ſcribit ſtrumas fieri à calore, & humore ſanguineo. Videtur ergò contradictio inter Hippocratem, Galenum, & Celſum. Gulielmus Placentinus Chirurgus, Theodoricus, atque ferè omnes Barbari Chirurgi videntur hanc ſententiam habuiſſe, quòd ſtrumæ fiant & ab humore pituitoſo, & à melancholico. Verum hæc grauiſſimorum ſcriptorum diſſenſio videtur hoc pacto tolli poſſe, nempè ex natura ipſius rei perſpecta. Diximus locum affectum eſſe glandulas, quæ cùm ſint veluti ſedes excrementorum, non alia excrementa debent hos morbos efficere, niſi ea, quæ in ijs locis colliguntur. Iam verò ſi nutrimentum glandium ſpectemus, eſt ſanguis pituitoſus, & frigidus. Si humores ad ipſos decumbentes, eſt materia pituitoſa. Rationi ergò conſentaneum videtur, excrementa, quæ colliguntur in his locis, non eſſe alia, quàm pituitoſa. Hippocrates igitur & Galenus cum ſpectarent ipſius rei naturam, iure conſtituerunt fieri tantum hos morbos à pituita viſcida, & lenta. Ceterum Celſus cum reſpiceret materiam remotam, quæ ſanguis eſt, eò quòd in ſanguine continentur omnes humores, voluit ab ipſo ſtrumas fieri; quæ ēt quoniā ſæpè in pus cōuertuntur, nō eſt mirū ſi puri ſanguinem addidit. Alij vero chirurgi veluti indoctiores, & inelegantiores conſueuerunt appellare quemlibet humorē craſſum, & terreſtrē melancholiā, vt nō ſit mirū, ſi dixerint ēt fieri ex melancholia; quamquā minime negandū videtur, quin ēt interdū ipſi pituitæ copulari poſſit humor melancholicus. Sed hic oritur pulcherrimū ꝓblema, cur fiat, ꝙ ſtrumæ interdum folliculū habeant, interdū non? cui reſpōdeo, primò ſciendū eſſe folliculos nihil aliud eſſe, niſi veſiculas quaſdam mēbranoſas, in quibus varij humores ſolent reperiri, modò ſebacei, modò gypſei, modò mellei, modò ēt alterius naturę; membranę verò hæ, vt habetur apud Hipp. in lib. de carnibus, fiunt ex parte ſanguinis ſiccio re, & magis glutinoſa, à frigido cōgelata. Scribit .n. ipſe eo in loco mēbranas omnes fieri à principio ortus, dum aſſata materia glutinoſa à frigido cōgelatur. addit ēt ibidem, ꝙ ſi corpus hominis ſecetur, ſanguinē, q̄ fluit, calidū eſſe, & liquidū, vbi verò congelatur obduci veluti quadā pellicula, quę ſi detrahatur, aliam iterum naſci, & ſi hæc etiam auferatur, tertiā oriri; ita vt ſit Hipp. ſententia huiuſmodi cuticulas membranoſas fieri à frigido congelante partem humoris, ſeu ſanguinis, glutioſam & frigidam. Igitur in ſtrumis, vbi materia expers eſt viſcoſitatis, & glutinis, licet concreſcat, & congeletur, non tamen fit cutis hæc membranoſa. Sed vbi in ea reperitur

pars

pars glutinoſa,cum congelatur à frigore partis ſeu glandis, fit circumcirca cutis,& conſequenter veſica; in qua poſtea materia contenta pedetentim craſſeſcit, ſcilicet parte ſubtiliore illius loci tempore abſumpta. Inter cauſſas ſtrumarum antecedentes primùm adfertur ætas puerilis & iuuenilis; addere etiam poſſumus ætatem conſiſtentiæ; quandoquidem,vt habet Hip in Coacis prænotionibus à quadrageſimo ſecundo anno ætatis,vſque ad ſexageſimum tertium neque ſtrumæ,neque lapis renalis,neque deſtillationes dorſales, neque morbi renales gignuntur, niſi tamen antecedente ætate factæ ſint,& deinde veluti continuentur.Temperatura etiam corporis frigida,& humida,habitus laxus, & in quo collum breue ſit; quandoquidem,teſte Auicenna 3.4.tract.2.cap. 9.qui habent collum ita conſtitutum, facilè recipiunt ſtrumas, eò quia à capite in eas partes humores facilè labuntur,& lapſi tenaciter hærent. ceterum non eſt prætereundum hoc in loco quod ſcribitur lib.1. veterinariæ medicinæ cap.20. vbi Abſirtus,& Hierocles tradiderunt iumenta caſtrata non tentari hoc morbo, quod etiam in hominibus obſeruatum eſt plerumque contingere, vt ſcilicet qui carent teſtibus,hoc morbo non tententur. Cauſſæ porrò externæ complures ſunt,in primis verò regiones frigidæ,& humidæ,otium, potus aquarum crudarum, & craſſarum; vſus caſei,lentium,leguminum;& tandem omnium ciborum craſſorum.Sed præ ceteris maximè confert ad generationem ſtrumarum voracitas, propter quam & pueri, & infantes maximè laborant hoc morbo.Immò verò ſcriptum eſt ab Auicenna,& Raſe 13. continentis non ob aliud hunc morbum maximè infeſtare ſues, niſi propter voracitatem. Fiunt autem ſtrumarum plurimæ differentiæ,quarum aliæ capiuntur à magnitudine, aliæ à materia,aliæ à conſtitutione,non autem ortu,vt interpretatur Cornarius,aliæ à loco; aliæ à copia, & vaſorum complicatione. A magnitudine capiuntur, quia ſtrumarum aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ mediæ ſunt.Raſes enim in lib. de diuiſionibus ſcribit eas interdum inchoare à magnitudine ciceris,& euadere vt melones.A natura differentiæ ſumuntur, quia aliæ benigæ, aliæ malignæ ſunt; benignæ quidem ſine dolore,ſine inflammatione,cum moderata duritie, media ſcilicet inter ſcirrhos,& ſteatomata.Malignæ vero cum dolore, cum inflammatione, & duritiè inſigni. A conſtitutione captæ differentiæ ſunt, quia aliæ ſtrumæ eleuatæ ſunt,& huc,atque illuc mouentur; aliæ verò ſunt veluti inſertæ, & penè immobiles. A loco capiuntur differentiæ, quandoquidem aliæ ſunt in parte anteriore colli,aliæ in poſteriore; veluti ſunt cutaneę quædam,atque profundæ,& circa nobilia,& inſignia vaſa poſitæ A copia denique,quia vt Auicennas dixit,quandoque cumulantur in aceruum, quandoque non; vt à vaſorum etiam complicatione differant; quia interdum complicatæ ſunt magnis venis,& arterijs,interdū verò minimè. Signa quibus ſtrumæ cognoſcuntur,alia ſumuntur à viſu,quoniam circa collum,vel circa inguina,vel alas apparent tumores modò rotundiores, modò oblongi; modò eiuſdem coloris cum ſuperficie,modo rubicundiores; præterea duri, plerumque ſine dolore. Tactu autem ſumuntur ſigna, quia

ſi tra-

ſi tractentur, duriores ſunt, neque facilè huc, atque illuc mouentur. Dicebam ſuperius magnam ſimilitudinem intercedere inter ſtrumas, & glandulas induratas; danda eſt ergò opera, vt poſſit cognoſci quando ſint glandulæ induratæ, & quando ſtrumæ; ſimiles enim ſunt & loco, & materia: loco quidem, quia etiam ſtrumæ fiunt in glandulis illis; materia vero, quia ex iiſdem humoribus generantur. differunt tamen inter ſe, & primò, quia materia glandularum ſubtilior eſt, & tenuior; ſtrumarum verò craſſior, & viſcidior, & magis contumax & hinc eſt, quòd quotieſcumque materia tenuis, & ſubtilis incraſſatur, fiunt ex glandulis ſtrumę. id quod intelligere voluit Galenus 1. de locis affectis 3. quando dixit glandulas interdum tranſire in ſtrumas; quam ſententiam etiam mutuati ſunt Aegineta, & Auicennas. Secundò, quia glandulæ induratæ magis ſeparatæ ſunt à carne vicina, ita vt liceat faciliter cognoſcere ipſam tactu à glandulis; ſtrumæ verò ita propagantur in carnem vicinam, vt perarduum ſit dignoſcere ipſam à glandibus. Tertiò differunt inter ſe, quoniam hæ ſemper, aut plerumque folliculum habent, illę ſunt ſemper folliculi expertes. Rogerius Chirurgus modum quendam propoſuit ad diſtinguendas glandulas à ſtrumis, & eſt, vt capiantur folia hæderæ, atque citri, & ſimul piſtata ſuperponantur tumori; quòd ſi ſpacio trium dierum deliteſcat tumor, ſignum eſt glandulas eſſe, non ſtrumas; ſed ſi medicamento exacerbantur, ita vt rubeant, & doleant, ſignum eſt non glandulas, ſed ſtrumas eſſe. Celſus ſcribit ſtrumas & ægros, & medicum maximè defatigare, quia quocumque modo tractentur, exaſperantur, & ſi curari videantur, tunc iterum reuertuntur. Non ergò eſt dubitandum morbum hunc difficillimum eſſe, nam ſtrumæ infantium, & puerorum, vt dicit Auicennas, ſunt faciliores curatu, atque etiam tractabiliores; iuuenum verò multò pernicioſiores, & letaliores, quia ſæpe in cancros, & alia vlcera peſſima mutantur. Paruæ ſtrumæ ſuperficiarię & benignæ ſunt magis ſalutares, faciliuſque curantur. ex aduerſo magnæ, profundæ, malignæ, exitiales ſunt, immò penè irremediabiles habentur. Apud Aetium inuenio vnum, quod magnam mihi difficultatem adfert, dum inquit loco citato, ſtrumas, quæ fiunt in collo, facilius curari, quàm reliquas. quę ſententia mihi ſanè placere numquam potuit. Primò, quia nemo eſt, qui ignoret huiuſmodi ſtrumas difficillimè ſuppurari, & ſi ſuppurentur, quandoque tamen frequenter redire; vt taceam turpitudinem illam, quam videmus relinqui ab hoc morbi genere. Secundò eſt ſententia ferè omnium Chirurgorum huiuſmodi ſtrumas difficillimas eſſe, & proptereà neque medicamento acuto, neque ferro, ullo modo tractandas eſſe, quòd corroſio irremediabilis ſæpè contingere ſoleat. Immò verò lib. 1. medicinæ veterinæ habetur etiam ſtrumas in iumentis in collo non eſſe neque ferro, neque igne tractandas. Tertiò, quis non videt inguina, & alas locos eſſe multò ignobiliores, nec vaſis inſignibus ſcatere? Ex aduerſo in collo ſunt venæ iugulares, & carotidæ, propter quas ſæpè fit, vt etiam dicit Gal. 1. de locis affectis, vt ex imperita curatione chirurgorum, denudatis arterijs, venis, & neruis vox ipſa amittatur. Quid ergò dicendum eſt ad ſententiam Aetij? ſane non fallitur ipſe, ſed decipit nos interpres C

nat...

narius, quandoquidem in textu græco manu ſcripto, quem ego habeo, nequaquam hoc reperitur, quòd ſcilicet ſtrumæ in collo facilius curentur. Immo verò plura ſunt in eo capite errata eiuſdem Cornarij, quæ non æquũ eſt latere. nam grecus codex habet particulam imminere, ſi vel incidantur, vel auferantur ſtrumæ in collo, ne denudentur nerui recurſorij, atque ex illa denudatione vox vitietur, quæ, vt dicebam, fuit ſententia Gal. 1. de locis affectis cap. 6. Verumtamen in textu Cornarij latino longè diuerſa ſententia reperitur. Obſeruandum poſtremò illud etiam eſt, quòd ſtrumę etiamſi exactisſimè curentur, iterum, atque iterum reuertuntur, mirum enim eſt de hoc morbo. Fuerunt aliqui ex iſtis bonis Chirurgis, qui exiſtimarunt huiuſmodi reditum attribuendum eſſe lunæ motui, quia vt videmus reliquos humores in plenilunio augeri & exacerbari, ſic etiam par eſſe dicunt ob lunares motus ſtrumas quæ ſunt ſoboles humorum augeri debere. Neque inficior id aliquando poſſe fieri; verùm vt hoc ſemper fiat, abſonum eſt, quia interdum videbitur redire ſtrumæ poſt annum, poſt menſem, poſt biennium, vt non videatur hoc adſcribendum motui lunæ. puto ergo huius euentus duas eſſe cauſſas: prima eſt materiæ, ex qua efficiũtur, crasſities, & viſciditas, & contumacia: quia etſi omni diligentia, & ſtudio nitamur euellere radices, & exſtirpare materiam ſtrumarum, tamen tanta eſt ſua contumacia, crasſities, & viſciditas, vt plerumque aliqua portio materiæ relinquatur; quæ cum ſit veluti fomes quidam non ſolùm contaminat partis temperiem, ſed etiam nutrimentum accedens partibus commaculat, & corrumpit, ità vt copioſum fomentum ſuggeratur huic malo. Hoc enim eſt, perinde ac illud, quod memoriæ prodidit Gal. 3. prognoſticorum 37. vbi reddens rationem reditus febrium, dicebat, in ipſis ſæpe relinqui cineres quoſdam, qui ſuper calefacti corrumpunt proximos humores, & inflammant, atque ita febres fiunt. Secundò eſt folliculus, qui tenaciter infixus eſt, ita vt vix poſſit euelli; vnde relictus hic cum repleatur iterum materia, ſeu humore prauo, præbet occaſionem nouæ generationi ſtrumarum. Immo licet induſtria artificis hic euellatur folliculus, ſemper tamen remanent radices veluti ligamenta, ex quibus is denuò pullulat, & conſequenter malum. Nam ſi, quemadmodum dicit Hippocrates, pellicula illa ſanguine congelato obducta ſæpe renaſcitur, etiamſi auferatur, quantò magis poteſt renaſci folliculus, ſi aliqua radix, aut aliquis eius ſurculus remaneat? Curatio ſtrumarum valdè neceſſaria eſt propter turpitudinem fugiẽdam, tum magis propter perniciem, quæ hunc morbum ſequi ſolet. Eſt autem in eo potisſimum poſita, vt materia quæ fluxa eſt, radicitus euellatur, & quæ eſt in fluxu, coerceatur ne fluat. Circa materiam fluxam diligentisſimè cogitandum eſt, vtrum ſit ſola pituitoſa, an etiam calida. Si miſceatur materia calida, ſuppurationem tentandam eſſe confirmant omnes; ſin autem tantum pituitoſa ſit, rurſus cogitandum eſt num ea ſit maximè craſſa, an mediocriter. Si maximè craſſa, & viſcida ſit, non alia ratione ſperari poteſt curatio, niſi putrefactione, ferro, & igne. Sed ſi mediocriter craſſa fuerit, curatio in hoc poſita eſt, vt emolliatur materia, diſſoluatur, & diſſipetur. Hos omnes ſcopos cum ſpectaret Auer. 7. collect. 31. dicebat ſcrophulas

phulas

phulas ſi fiant ex materia ſubtiliore,& tenuiore, curandas eſſe medicamē-
tis emollientibus,atque incidentibus,& diſſolutiuis.Sed ſi fiant à craſsio-
re,&duriore,curandas eſſe medicamentis purgantibus,atque etiam ferro,
& igne tractandas;ſed hoc nequaquam agi debere,niſi cum timore,& pru
dentia. Hæc ergo eſt ſumma ſcoporum,quos ante oculos habere debemus
in curandis ſtrumis; qui vt perficiantur, ante omnia inſtituatur recta vi-
ctus ratio.aer ſit ſiccus,& calidus, potius quàm frigidus;& qui attenuare,
& euacuare ſua facultate poſsit: vitetur aer craſſus, & humidus. Somnus
parciſsimus ſit,neque dormiat ſupra fauces,& faciem, vbi ſtrumæ ſunt in
collo. exerceatur moderatè corpus; vitandæ ſunt omnes exercitationes,
quæ fiunt capite inclinato. Sic omnes frictiones partium ſuperiorum,pręſertim colli ſunt pernicioſæ; frictiones, ſeu pectinationes circa collum,geſtationes ponderum ſupra caput.Et tandem omnes hi labores vitari debēt,
qui & collum offendere, & materiam ad eam partem præcipitare poſſunt.
Omnes animi perturbationes malæ ſunt,præter iram,quæ ſi moderata ſit,
cum calefaciat caput, ad diſsipandam materiam conferre poteſt; aluus
mollis ſeruari debet,aut clyſteribus liquari; vina generoſa, craſſa,& turbida fugienda ſunt, parciſsimè autem eſt vinum bibendum, atque id aquoſiſsimum,ac puriſsimū.Cibi,vt dicit Auicennas,omnes attenuatorij,& exſiccatorij eſſe debent; quare panis ex furfure, ex ſpelta commodus eſt,mo
dicè ſalitus,vel aniſo,aut coriandro conditus. Carnes pullorū, & auiū omnium mōtanarum; atque illæ potius aſſę,q̄ elixæ. piſces ſaxatiles,piſciculi
parui ſaliti,cappares,piſtaceæ,paſſulæ.Inter herbas ſatureia,mentha,pulegium, maiorana.Sunt inter practicantes, qui etiam commendant aromata; Ego autem ſum alterius ſententiæ, nam ſi Hippocrates in mulieribus
timebat aromata,quia caput tentant,multò magis timenda ſunt in pueris,
quorum capita facilè replentur. quare & illa vitari debent, & cibi omnes
craſsiores viſcidi,frigidi; vt carnes animalium magnorum,bubulcea omnia,lac,caſeus,oua frixa,dura; caſtaneæ,legumina omnia:ab his enim cum
ſint craſsi ſucci,rationi conſonum eſt augeri,& foueri ſtrumas.& hæc eſt
ratio,propter quam pueri pauperum magis tentantur illis,quàm diuitum;
quia ijs cibis victitant, qui maximè ad generationem illarum conferunt.
quod etiam contingit in illis regionibus, vbi habitatores hoc cibi genere
veſcuntur. Victu inſtituto,conuertendum eſt ſtudium omne ad materiam
ipſam & impediendam,& euacuandam; & quia materiæ fomentum præſtat corporis impuritas, ideò ante omnia corpus eſt purgandum; ſiquidē,
vt iure dicit Auicennas, radix totius curationis eſt corporis purgatio. Et
quia pueros tractamus,erit ipſis aluus hoc modo lenienda. Recipe mellis
roſati ſolutiui vnc.ʒ.decoc.fruct.cum vnc.1.foliorum ſenæ vnc,1.s.miſce.
Vt autem præparentur humores, hoc medicamento agendum eſt. Recipe
foliorum ſcrophulariæ,plantaginis ſiccæ,betonicæ,menthæ an m.s.fiat decoctio ſecundum artem,deinde Recipe dictæ decoctionis vnc.ʒ.Syrupi roſati recentis oxymellis ſimplicis an. vnc.s. miſce. præparati humores hoc
medicamento purgabuntur. Recipe agarici trociſcati drach. 2. ſquinanti
gr. 2.infundantur in aqua betonicę,deinde facta expreſsione adde mellis

roſati ſolutiui vnc. 2. electuarij de pſylio vnc. 1. decoctionis cordialis cum vnc. 1. polipodij vnc. 2. miſce. Aduertendum circa puerorum purgationẽ, cùm ætas puerilis ſit ſatis infirma, eam omnino blandiſsimis medicamentis eſſe tractandam, & potiùs iterum, atque iterum repetendas conſulo purgationes leues, quàm vt grauia medicamenta exhibeantur: ſic enim ego curaui nobiliſsimum puerum à ſtrumis, ideo qui laudant pillulas fœtidas de euphorbio, & huiuſmodi medicamenta, in pueris non ſunt audenda; in adultioribus quidem fateor tolerari poſſe. De ſectione venæ neque ætas, neque morbus patitur vt loquamur, niſi tamen ſtrumæ nõ ſimplices ſint, ſed cum materia calida, & niſi æger adultus ſit; quibus in caſibus interpretanda eſt Auicennæ ſententia, quando in curatione ſtrumarum laudat ſectionem venæ; non damno tamen vſum cucurbitularum, quas licet Raſes 13. continentis ſcribat exaſperare malum, & efficere vt reuertatur, eius tamen ſententia, vt ego puto, intelligenda eſt de cucurbitulis, quæ applicantur ceruici, aut partibus ceruici proximis; non autem de ijs, quæ partibus longinquis adhibentur, cuiuſmodi ego laudo. De vomitu diuerſas inuenio ſententias. Aetius, quem ſequutus eſt Auicennas, laudat frequentem vomitum; ſunt alij, qui ex toto eum damnant. Inuenio nonnullos, qui media via incedentes, dicunt illum ante purgationem nõ conuenire, ſed tantum poſt purgationem. Ego autem in hac ſum ſententia, nullo pacto in ſtrumis tentandum eſſe vomitum, & adducor in hanc ſententiam hac ratione, q̃a etſi materia antecedens aliquo pacto vomitu minuatur, impacta tamen materia tantum abeſt vt auferatur, vt potius magis exacerbetur; præterea certum eſt vomitu maximè caput repleri. nam ſi videantur vomentes, ijs venæ iugulares extuberant, tumet, & caleſcit totum caput, vt non ſit dubitandum ex vomitu caput magnopere repleri. quod cum intelligeret Hipp. in lib. de locis in homine magnoperè damnauit vomitum in affectibus aurium, & oculorum. Vt qua ratione non conuenit is in affectibus aurium, non etiam conueniat in affectibus eorum locorum, qui ſunt proximi auribus. Peracta corporis purgatione, pergendum eſt in materia, quæ fluit, cohibenda. Pro cuius cohibitione conueniunt frictiones, cucurbitulæ, veſicatoria capiti adhibita; & ego, vbi aduerto in pueris tumores fieri circa collum, nullum remedium magis præſentaneum inuenio, quàm capitis cutem exulcerare; hæc enim eſt diuerſio accommodatiſsima, & deriuatio, & euacuatio; ſed aduertendũ eſt, ne in pueris cantharidibus exulcerentur capita, quia, vt ego ſępiſsimè obſeruaui, cauſsãt in hac ætate & magnos cruciatus, & ſanguineos mictus; melius eſt autẽ hoc facere vel ſinapi, vel vrtica, vel flãmula Iouis cum moderantia tamen ſemper & prudentia. Eſt hoc in loco dubitatio, vtrum in cohibenda materia quæ fluit, vtile ſit adhibere medicamenta adſtringentia, & repellentia; & eſt dubitatio nec viſa, nec animaduerſa ab vllis qui ſcripſerunt. Gal. 1. ad Glauconem in calce alloquens ipſum Glauconem, ait, ſe ipſi aduerſus ſtrumas medicamenta dediſſe adſtringentia, & vt interpretatur Martinus Acakias repellentia. Ex quo loco quiſque colligere poteſt adſtringentium, & repellentium vſum conuenire poſſe in ſtrumis, nec alia ratione, niſi inchoantibus ipſis, præterea apud Ra-

ſem lib.de apoſtematibus habetur ex ſententia Alexandri plantaginem maximè conuenire in ſtrumarum curatione. iam uerò plantago eſt medicamentum,quod adſtringit,& repellit, quapropter videtur vſus horum medicamentorum conuenire in ſtrumis curandis. Ex altera parte ſunt & rationes,& auctoritates; rationes,quia ſiue materiam ſpectemus, ſiue locos patientes,multum abeſt,vt adſtringentibus,& repellentibus vnquam vti debeamus; materia enim frigida,craſſa,& impacta eſt; iccirco nequaquam repelli poteſt.loci etiam ratione non conueniunt,quia ſi videamus materiam eſſe ſubtiliorem,& calidam,cum ſit locus glandularum, atque proximus ipſi cerebro, numquam materia ex his locis repellenda eſt, ne ſcilicet ex loco ignobiliori impellatur in cerebrum.quod cum cognoſceret Gal.3. de localibus medicamentis 2.dicit in parotidibus numquam eſſe vtendũ medicamentis repellentibus.præterea auctoritate etiam hac confirmatur, Gal.enim 14.Methodi 11.explicatiſsimè docet ſtrumis non aliam curationem deberi,niſi eam,quę debetur ſcirrho,& tumoribus induratis;quomodo autem ſcirrhi,& partes omnes induratæ ſint curandæ,docet Gal.in eodem lib.paullò ſupra antè; Vbi tantum emollientibus & diſſoluentibus agendum eſſe monet,& hanc ſanè viam ſequuti ſunt omnes medici,vt ſolum in ſtrumis adhibeant medicamenta emollientia,& diſſoluentia.Immo ait Aetius inchoantes ſtrumas in pueris eſſe molliendas, diſſoluendas, & diſcutiendas; vt nullus locus relinquatur etiam illis,qui putant in initio ipſarum poſſe conuenire vſum medicamentorum adſtringentium. Grauiſſima videtur hæc contradictio,& eò magis quòd à nemine ipſam animaduerſam video.Sed qui Galenum vident propria lingua loquentem; facilè ſcrupulum hunc fugere poſſunt; nam interpretes omnes hoc in loco fefellerunt. Vocem enim,qua vtitur τάδε προστέλλειν peſſimè tranſtulerunt adſtringere,quia hoc potius ſignificat compeſcere,ſeu imminuere,aut complanare; vt ſententia Galeni ſit eo in loco,ſe medicamenta tradidiſſe, quæ compeſcant,& complanent ipſas ſtrumas,& hoc verũ eſſe facilè ex eo colligi poteſt,quia eodem in libro cap.4.vtitur eadem voce, & interpres eo in loco optimè tranſtulit.non eſt ergò exiſtimandum oculatiſsimum Galenum in re adeo manifeſta fallere potuiſſe, vt adſtringentia adhibuerit in ſtrumis.Sed quid ad Raſem dicemus? Dico plantaginem poſſe adhiberi vel viridem,vel ſiccam;In viridi vis abſterſoria penè tota obſcurata eſt ab humiditate; in ſicca vero magna eſt. quod cum doceret nos Gal.6. de ſimpl. medic.cap.de arnogloſſa,dicit folia,& radices plantaginis exſiccata valere ad obſtructiones iecoris,& renum aperiendas; itaque quando laudat plantaginem Raſes,laudat ſiccam,quia hæc abſtergit,diſcutit,& diſſoluit. Pro debellanda materia,quæ iam fluxa eſt, & tenaciter hæret, cogitandum eſt vtrum ea ſit viſcida,& craſſa & vtrum mediocriter,an inſigniter. Si enim ſit mediocriter viſcida,& craſſa,ſcopus præcipuus hic eſſe debet,vt diſſoluatur,& diſsipetur.quod perfici poteſt tum internis, tum externis remedijs. Inter interna magnoperè confert ſemen lentiſci in puluerem redactum,ac vino albo ſubtili acceptum; hic etiam puluis accommodatiſsimus eſt. Recipe radicum pentaphylli, philipendulæ, agrimoniæ an.vnc. 1. eu-

I 2 phor-

phorbij drach. 1. miſce. doſis eſt huius medicamenti vnc. 1. & ſumitur cum vino ſubtili albo. Sed hoc aduertendū eſt in pueris minui poſſe doſim euphorbij, atque ēt totius compoſitionis. Scribit Celſus experimētū fuiſſe ruſticorum, quòd ſi quis edat anguem, à ſtrumis liberari. Aetius. n. inter cætera hoc etiam celeberimè laudat, ſi quis uiperam comedat. & ego ſequutus auctoritatem hanc ſcriptorum ſoleo feliciter vti trochiſcis uiperinis. atque ēt ipſa theriaca. hæc remedia intus ſumuntur pro expurgāda materia, quæ iam fluxa eſt. In vſu remediorum extrinſecorum hic præcipuè habendus eſt ſcopus, vt materia, quæ dura eſt, emolliatur. Deinde accommodatis præſidijs emollita diſſoluatur, & diſſipetur. Pro emollienda conuenit diachylon cum gummis appellatum. Oeſipus, & ſimplex, & cum oleo amygdalarum dulcium, radix iridis. Eſt etiam hoc vnguentum accommodatiſſimum. Recipe diachylonis vnc. 4. œſipi vnc. 1. radicum iridis ſubtiliter puluerizatarum vnc. 4. miſce & cū modico ol. amygd. fiat vnguētū, quo vti poterimus pluribus diebus, docet viſū fuerit materiā emollitam eſſe; tum dimiſſa emollitione tētanda eſt diſſolutio remedijs accommodatis; inter quæ ſunt tres gradus. quoniam alia ſunt mitia, alia vehementia, alia vehementiſſima. mite remedium eſt ficus arida piſtata, & ſuperpoſita ſtrumis; ſic etiam emplaſtrum factum ex melle, & oleo antiquo radix cucumeris ſilueſtris cocta, & cū oleo antiquo ad formā emplaſtri redacta efficax eſt. Immo verò experientia compertum eſt oleū cucumeris aſinini, ſi auri inſtilletur, qua parte eſt ſtruma, maximè valere ad eā diſcutiendā, vel diſſoluendā. Sic ſtercus vaccinum cum melle, mel & ammoniacū, vt docet Oribaſius; lens cocta in aceto magnoperè commendatur à Dioſcoride. Sed dū Romæ ego medicinam facerem, ſcio quendam Germanū medicū feliciter curaſſe ſtrumas hoc ſolo medicamento: groſſuli, ideſt fructus caprifici ēt ad hoc valent. cinis oſtrearum vnà cum melle mirificè facit ad diſſipādas ſtrumas. Laudat Galenus adianthum, verùm hoc tenuiſſimum eſt. Valentius medicamentum eſt illud, quod proponitur ab eodē. 3. de localibus medicamentis 2. & componitur ex farina lupinorum in melle cocta cū modico calcis viuæ. cinis caulium melle confarctus maximè etiam facit ad diſſipandas ſtrumas. fimus columbinus, caprinus, ſi melli commiſceantur, ad idem quoque valent. hoc ēt mirificè conducere ſolet. Recipe ſtaphiſagriæ, nitri an. vnc. 2. erucę vnc. 4. cum reſina quantum ſufficit, fiat emplaſtrum. puluis ſerpentis cuiuſlibet vſti cum aceto etiam exiſtimatur conferre. Valentiſſimum omnium eſt, quod fit ex calce, & nitro pari pondere vnà cum adipe porcino. Sed aduertendum in tractandis pueris maxima prudentia opus eſſe. Primo vt ſemper mitiora adhibeantur. Secundo, vt valentiſſima medicamenta fugiantur, quia periculum eſt, ne & febres accendantur, & carnes ipſorum teneriores valdè lædantur. Si materia ſit valdè uiſcida, & contumax, dictum eſt nullam aliam ſpem eſſe niſi in igne, & ferro, & putrefactione. ſcribit Auic. de iure ſtrumas magna, neque ferro neque vllo graui medicamento eſſe tractandas. Et hoc eſt perpetuum, vt quotieſcumque ſtrumæ vel colli, vel māmarum, vel inguinum his remedijs tractantur, ſemper in cancros exitialiſſimos conuertantur. Illud etiam aduer-

uertendum eſt, quod idem monet, non eſſe neque ferro, neque igne ſtrumas tractandas; quæ ſunt propè arterias, aut neruos præcipuos. Addo ego in pueris omnino fugiendum eſse hoc genus medicamenti, & præſertim circa collum. nam vt præclarè monuit Gal. 1. de locis affectis 6. & hunc ſequutus Aetius, ſæpè contingit, vt dum ferro, aut igne tractantur ſtrumæ colli, nerui illi reuerſiui aut tangantur, aut denudentur, aut aliquo alio pacto tendantur; vnde fit, vt ex toto vox aboleatur, aut vitietur. Vbi ſectio eſt facienda, ferè omnes chirurgi docent modum, ſed fuſisſimè, & explicatisſimè Aetius; Quare cum ſit opus hoc chirurgicum, de eo nihil tractabo. Id tantum addendum, vbicumque ferro exſcindendę ſunt ſtrumæ, ſemper ſatagendum eſſe vt folliculus euellatur, quia niſi eius radices fuerint euulſæ, facilè malum reuertitur; multò verò tutior eſt ea medicatio, quæ fit medicamentis putrefacientibus; nam cauſtica, & putrefacientia adhibentur vſque quò fiat penetratio ad locum materię, quę poſtmodũ paulatim educitur, & vbi educta eſt, atque ex toto conſumptus folliculus, ad cicatricem perducitur. pro qua re laudat Auicennas vnguentũ Chriſtianorum, ſeu Apoſtolorum. Sunt & quædam, quę à proprietate exiſtimãtur ſtrumas curare; & inter cetera eſt mira illa facultas regum Gallorum. eſt enim apud omnes quaſi compertum ipſos hac facultate eſſe donatos diuinitùs, vt ſi ſigno crucis tangant ſtrumas, ipſas curent, quod vtrum verum ſit ignoro. Deus benedictus poteſt hoc, & plura facere.

De ſciſſuris, ſeu fiſſuris labiorum in pueris. Caput VI.

SOLENT pueri præter ſtrumas ſuſtinere ẽt quoſdã alios morbos externos, & inter alios, quaſdã ſciſſuras labiorũ patiuntur, quæ non ſolùm dolorem faciunt, & cruciatus, ſed etiam impediunt quo minus lac ſugere posſint, atque græcè appellantur ῥαγάδης, vel ῥαγάδια τῶν χειλέων. noſtri vocant ſciſſuras labiorum. Albucaſis pilos, ſeu ſitulas, vt etiam vulgus muliercularum appellare conſueuit, & eſt hic morbus nihil aliud, quàm diuiſiones quædam labiorum cum puſtulis, aliquando etiã ſine puſtulis. quò fit vt communis ſit & ſimilaribus, & inſtrumentarijs partibus, quia eſt ſolutio continui. Actiones læſę ab hoc morbo ſunt plures, ſed potisſimùm tactoria propter dolorem, & actio ſugendi lac. nam Gal. 10. de vſu partium dicit, quòd natura in conſtruendis labijs ſpectauit quidem & decorem, & pulchritudinem, ſed ſimul etiam vſus, & actiones, quemadmodum in reliquis partibus conſtituendis feciſſe eam certum eſt. dubitatur autem quomodo fiat, vt labia affecta vitient ipſam ſuctionem. nam Ariſto. ſecundò de partibus animalium 16. docens vſus, & commoditates labiorum, ſcribit in brutis ea facta eſſe propter oris, & dentium tutelam. In homine verò & propter hoc, & pro-

pter ſermonem. eoſdem vſus refert Auicen.8.3.cap.81. Ariſt. ſecutus de labiorum ſuctione nihil dicens. quare auctoritate horum virorum non videtur labia affecta poſſe incommodare, ſed tantùm ſuctionem fieri opera linguæ. In hac difficultate dicendum eſt Ariſt. in tradendis vſibus labiorum mancum fuiſſe, eò quòd inter alios vſus habeat etiam hunc, vt neq; edere, neque etiam commodè bibere animalia ſine ipſis poſsint. Id teſtatur etiam Gal.4.de adminiſtr. anat.1.& Celſus lib.7.cap.9. vnde Auer. in com. illius loci Ariſt. videns ipſum mancum fuiſſe, addit labia inter ceteros vſus hunc habere vt actionem potandi ſigillent. Hipp. etiam, & Gal.1. de articulis, textu 25.& 26. adferentes rationem, propter quam Homerus dixit boues hieme emaciari, inter alias hanc referunt, quòd cùm animalia cornigera careant altero ordine dentium, atque craſſa labia habeant, non poſſunt hieme humiles herbas rodere, & depaſcere, quod faciunt oues, propter labiorum tenuitatem. Ex quo loco colligendum Ariſt. defeciſſe, & à nobis rectè dictum eſſe ſciſſuram labiorum impedire actionem ſugendi. Fiunt autem à multis cauſsis, quarum aliæ immediatæ ſunt, aliæ mediatæ; immediatæ ſunt intemperies calida & ſicca, & frigida & ſicca. Sunt etiam intemperies cum humoribus coniunctæ; & præter has etiam humores acres, ſalſi, bilioſi; nec non vapores tùm acres, tùm mordaces. Loci autem, à quibus ad labia perumpunt humores, & vapores, ſunt in primis totùm corpus, vt in febribus caput, ſtomachus, iecur, pulmo, & vt vno verbo dicam, omnia penè viſcera corporis. Sed video multos efflagitare, quæ ſit cauſſa, cùr in pueris potisſimum & vapores, & humores in labijs ita firmentur, vt eas ſciſſuras, & vlcera faciant. Sunt profectò huiuſmodi cauſſæ plures. in primis motus cutis, quæ frequenter mouetur; vnde fit, vt à corpore ad os & humores, & vapores trahat. altera cauſſa eſt, quia labia ſunt ventriculo, & partibus ſpiritalibus ſuperpoſita, & ipſi capiti ſuppoſita; quò fit vt ſine labore multo & vapores, & humores in hanc partem ruant. poſtrema eſt, mollities huius partis, ſiquidem mollities partes omnes præparat ad recipiendũ facilè: vnde fit, vt ob teneritudinem labiorum puerorum facilè recipiantur & vapores, & humores irruentes; propter has cauſſas fit, vt elephantiaſi laborantibus labia ſemper craſsiſsima fiant, vt eſt apud Gal.1. de ſympt. cauſsis 7. Scribit Ariſt.2. problem.6.& 7. metuentibus omnibus & iratis, præſertim pueris, pendere, & tremere labium inferius, proptereà quòd huiuſmodi pars mobilis eſt, minimè ſanguinea, & ob hoc refrigerata; quò fit, vt cùm deſtituta ſit à calore ſuſtentante pondera facile tremat. Externæ cauſſæ mediatæ ſunt potisſimùm frigiditas, & ſiccitas aeris. dico potisſimùm eſſe frigiditatem, & ſiccitatem; quia tametſi à calore quoque aeris exſiccantur labia, ita vt posſint exulcerari, non tamen adeò facilè, & frequenter, vt à frigiditate, & ſiccitate; ratio eſt, quia calor ſcindit conſumendo humidum, frigus vero comprimendo, & repellendo; iam multò facilius eſt humidum repellere & exprimere, quàm ipſum annihilare, & conſumere; & hoc multò difficilius eſt in partibus mollibus, ad quas continuò manant humores, vt ſunt labia. iure ergo dictum eſt potisſimùm fieri hoc malum in pueris à frigido, ſicco aere. His

cauſ-

cauſſis adnumeratur vſus rerum calidarum, vt cæparum, alliorum, ſinapis; præſertim vſus lactis ficuum. Sic quoque recenſeri poſſunt quædam venena, à quibus labia ſcinduntur, vt dicit Nicander in alexipharmacis de cantharidibus; de toxico; & ephemero colchico. Signa manifeſta ſunt, nam adſunt vlcuſcula, & aperturæ in labijs, adeſt dolor, & pruritus, & ploratus puerorum; atq; ſic cognoſcere facile eſt cauſſas externas. Si fiat à vaporibus, vel inflammationes adſunt, vel febres magnæ; ſi ab humoribus, adſunt deſtillationes, vlcera manant ſucco aliquo, vt etiam intemperies cognoſcatur ſuis proprijs ſignis. Ceterum hoc malum non fit exitiale, niſi incuria aut medici, aut aliorum fiant inde vlcera ſerpentia, & praua. ea autem, quæ fiunt in febribus, aut poſt, non modò praua ſunt, immò ſalutis ſigna eſſe ſolent, vt habetur in canon. Auicennæ. Curatio vero in duobus poſita eſt, in inſtauratione humidi continuatiui, & in agglutinatione, ſeu vnione partium diuiſarum. Sed quia neque humidum continuatiuum reſtaurari poteſt, neque partes vniri, niſi prouideatur ne materia noua ad eas partes fluat, videtur eſſe maximè neceſſarium, vt corpus purum reddatur; & pro hoc ſcopo adimplendo, ſi puer lactens ſit, optimum eſt, niſi cutis capitis aperta ſit, aliqua ratione blandè aperire cum vitice, vel ſinapi, deinde ſuper ponendo maluam; nam vt docet Hipp. lib. de ſacro morbo, quoties in pueris capita manant aliquo humore ex ulcere, ſemper retrahitur fluxus ab alijs partibus, quæ conſequenter incolumes remanent. Si pueri ſint adultiores, erunt blandiſſimè purgandi, nam purgatio confluxum humorum cohibere poteſt. modus autem purgandi eos ſæpius traditus eſt, vt non ſit repetendum ſic ſi ſanguis exuberet, vtile erit per cucurbitulas ſpatulis, & dorſo affixas humores ad labia fluentes reuocare. Pro humido continuatiuo reſtituendo, & vniendis partibus fere interna remedia parum proſunt; ſola victus ratio eſt, quæ humorem illum reficit, propterea nutrici, vel ipſis pueris præſcribatur uictus talis, ex quo boni ſucci, & nulla excrementa gignantur. Externa remedia erunt primò, quæ ſint prædita aliquo lentore, merito cuius poſſint parti adhærere. Secundò modica adſtrictione, & exſiccatione ſine ulla aſperitate, teſte Auicenna. quare in cauſſa calida cōueniet oleū roſatum omphacinum, tragaganthum, ſuccus gallæ, granatorum, adeps gallinæ antiquus, butyrum, medulla vitulina, vt exempli gratia, Recipe adipis gallinæ antiqui vnc. 1. olei roſati omphacini vnc. ſ. ſucci granatorum vnc. 3. carnis pomi acidi vnc. v. miſce, fiat linimentum, quo inungantur dormituri, ſeu cubitum euntes. In cauſſa frigida conueniunt mel roſatum, tragaganthum, gummi arab. maſtix, thus, mirrha; quæ omnia poſſunt miſceri vel cum ſucco granatorum, aut roſarum, vel Recipe dragaga. vnc. 3. Maſticis vnc. 2. Mirrhæ vnc. 1. cum ſucco gran. quantum ſufficit, fiat molle linimentum. Accidit vero ſæpe in pueris, & alijs corporibus tenerioribus, vt hæc blandiora nihil proſint, accedendum ergò ad ea, quæ magis ſiccant, ſed tamen in illis cauendum eſt à valdè ſiccantibus. Laudat Aegineta therebintinam cum melle, & adipe anſeriuo æquali portione miſtam; quæ cōpoſitio eſt probata à Galeno lib. de remedijs facile parabilibus. propoſitis non conferentibus, addantur paullo magis ſiccantia, vt ceruſſæ lotæ vnc. ſ.

vel lythargirij plus minusve, prout res poſtulare videbitur. Si dolor, vt fit, maxime infeſtet, poterit vnum, atque alterum granum opij modico lactis mulieris miſceri, & illiniri, nec hic timeatur vſus opij, quia extrinſecus tantum adhibetur. Celſus lib. 7. cap. 9. & 10. ſcribit, ſi cetera non proficiant, & malum ſerpere videatur, deueniendum eſſe ad ignem, quod laudo propter Hippocratem, qui dicit, quæ medicamentis ſanari non poſſunt, ferro, & igne &c. nam videmus in actu practico pueros vix natos ſæpe igne curari. Raſes lib. de decoct. proponit quoddam remedium ad ſciſſuras labiorũ, tamquam mirabile, ſed potius deridendum. Scribit enim, ſi bombix acceptus mergatur in oleo. & puero dormienti ſuper vmbilicum ponatur, mirabiliter curare ſciſſuras, ceterum cauſſam non intelligo.

De Tumore Vmbilici. Cap. VII.

INTER morbos pueriles, qui ſenſibus apparent, eſt tumor, qui ſolet vmbilicum obſidere, qui duplex eſt, alter cũ inflãmatione, alter ſine inflãmatione. Qui cũ inflãmatione eſt, nihil aliud eſt niſi magnitudo aucta, ſeu tumor durus calidus cum dolore & pulſu. Et vt intelligatur natura & generatio huius mali, ſciendũ eſt oĩa aĩalia dũ in vtero ſunt, nutriri non ore, vt quidam malè putarunt, quos redarguit Gal. lib. de fœtus formatione, ſed per vmbilicum; & ob hoc naturam alligaſſe fœtum vteri venis, vt per illas tamquam per canales duceretur alimentum ad ipſum; hæc quidem vaſa omnia animalia habent, ſed iure differunt ab homine. primò, quòd bruta ſecundum Ariſt. 10. problem. 48. in hanc lucem oriuntur perfecta, quòd cognoſcitur, quia ſtatim ambulant, & ſua ſponte ſeſe gubernant. Secundò quia dum adhuc in vtero ſunt, vaſa, quib alligantur vtero, ſponte rumpantur, & exilia euadant; ita vt poſtmodum orta vmbilicum paruum, & minimè morboſum habeant: ſecus autem eſt in homine, qui cum ab vtero imperfectus exeat, quippe qui neque ambulet, neque ſeipſum gubernare poſſit, neceſſariò fit, vt in exitu vaſa illa penè adhuc integra rumpantur; per quam fractionem fit, vt magna cura, & diligẽtia opus ſit in abſcindendo, & concinnãdo umbilico. ob quam rem cùm adhùc ſanguinolentus penè ille ſit, fit vt facilè inflammationem, & tumorẽ incurrat; vt non immeritò tumor hic inflammatorius morbus infantilis dici debeat Alter autem tumor, qui occupare ſolet vmbilicum, eſt ſine inflammatione, abſque duritie, & pulſu. Et vt in priore triplex eſt genus morbi, intemperies ſcilicet aucta, magnitudo, & ſolutio continui, ſic in hoc nullus penè morbus reperitur, ſed magna ex parte ſymptoma eſt in genere prçter naturam affectuum. Differt vterque hic in tribus, in nomine, in materia, & in generatione. In nomine, quia prior à Græcis dicitur φλεγμονὴ vnde φλεγμονώδης ὄγκος à Latinis modò inflammatio, modò tumor inflammatorius. Poſtremus uerò dicitur à Gal. lib. de humorib. præter naturam

16. ἐξόμφαλον, quam vocem & Dioſcorides, & Aetius, & Paulus vſurparunt. Celſus appellat vmbilicum prominentem. Plinius vmbilicum prociduum. Barbari ferè omnes dicere conſueuerunt eminentiam vmbilici; Chirurgi etiam aliqui vocant herniam vmbilicalem. Differunt porrò in materia, quia in tumore inflammatorio tota materia penè ſanguinea eſt, nec modò ſanguinea, ſed etiam feruens, in ἐξομφάλῳ, ſeu in hermia vmbilicali ea multiplex eſt, interdum aqua, interdum flatus, interdum inteſtina, interdum omentum, aliquando caro, aliquando ſanguis. Hernia, quæ fit ab aqua, à Barbaris medicis dicitur hernia aquoſa; quæ fit à flatu, flatuoſa; quæ ab omento, zirbalis; quæ ab inteſtinis, inteſtinalis; quæ à carne, carnoſa: quam dicit Celſus lib. 7. cap. 14. ex ſententia Soſtrati. Chirurgi eſſe modò carnem integram, modò carcinomati ſimilem. Quæ verò fit à ſanguine, quum ſit inſtar aneuriſmatis, dicitur indecoro quodam nomine, à Chirurgis hernia emboriſmalis. Habent autem omnes hi tumores illud commune, vt dicit Celſus, quod indecorè faciunt vmbilicum prominere. Tertiò differunt generatione, quia tumor inflammatorius ea ratione generatur, qua pleriſque in locis dicit Galenus generari inflammationem, ſcilicet vt dum pars vmbilici dolore afficitur, eò trahantur, & ducatur ſanguis, qui in angusto loco coarctatus, dum feruet, inflammationem facit; propter quam Ariſt. 7. de hiſt. animàl. 10. monebat, vt diligentia adhibeatur, dum ab obſtetrice proſcinditur vmbilicus, ne aliquid peccati committatur. ἐξομφάλου autem generatio diuerſa eſt, quia fit vel ob relaxationem, vel propter fractionē peritonei circa vmbilicū. Vtro verò modo afficiatur ea pars ſemper aliqua materia de prædictis eò propulſa impellit pellem ad partes externas, & ita tumorem facit. Multis verò de cauſis rumpi, & relaxari peritoneū conſueuit; ſed illæ potisſimum ſunt in pueris, fletus, vociferationes, riſus, cantus, curſus, ſaltus, equitatio, eleuatio ponderis, & vſus ciborū flatuoſorum; ab his enim omnibus ſolet aut rumpi, aut relaxari peritoneum, vt facilè deinde ſuboriatur tumor; quemadmodum his cauſis, & etiam caſu, & percusſione, non modò in tumores gignuntur; ſed & aneuriſmata; quando arteriæ aut relaxatæ, aut ruptæ in parte vmbilici, tumore, & hoc morbo laborare ſolent. Qui autem fit à carne hanc generationem habet, quod ubi malè præſcinduntur, &. concinantur vmbilici, uel caro ſuperceſcit, vel malè curata inflammatione oritur caro, quæ modò integra eſt, modò cancroſa, prout bonis, uel malis ſuccis repletur. Cognoſcuntur hi tumores proprijs ſuis indicijs; nam qui fit cum inflammatione, rubet, calet, cum dolore eſt, cum pulſu; reliqui ſine dolore ſunt, ſine pulſu. Sed quia, vt dixi, plereque ſunt ſpecies tumoris non inflammmatorij, oportet etiam vt vniuſcuiuſque ſpeciei propria habeantur ſigna. In qua re, quia Græci ſcriptores, & Celſus inter ſe uarij videntur, primò docebo ſigna ſecundum Celſum. quare ſi tumor fiat ab inteſtinis, tumor ille neque durus, neque mollis eſt, ſed quodammodò medius; frigore minuitur, calore & ſpiritus retentione augetur, interdum ſonat; & vbi ægrotantes reſupini iacent, tumor ferè totus conſidet, vt nihil appareat, quia inteſtina in propriā ſedem labuntur. Sic ſi omentum faciat zirbalem, omnia ſigna in ipſa appa-

K rent,

rent, quæ etiam conſpiciuntur in inteſtinali. Sed habet & hic tumor non nulla particularia indicia. primum mollior eſt ab vna parte, & latus, in vertice autem magis anguſtus; & ſi quis manibus tumorem apprehendere nitatur, facilè elabitur. Quod ſi tumor fiat & ab inteſtinis, & ab omēto, indicia miſta erunt. Qui fit à carne cognoſcitur, quoniã tumor multò durior eſt, & ſiue æger ſupinus iaceat, ſiue reſupinus, ſiue ambulet, ſemper tumor apparet, & prementi digito nullo modo cedit, cum & inteſtinalis, & zirbalis aliquo modo cedat. & hæc ſunt ſigna carnis integræ faciētis tumorem. Si vitioſa ſit caro, cognoſcitur illis indicijs, quibus cancer, colore ſcilicet nigro, brachijs nigricãtibus, & ſeparatis, & alijs ſignis q̃ manifeſtant cancros. Porrò flatuoſa hernia cognoſcitur, quia tumor prorſus cedit, ſed ſtatim etiã recurrit, corpore reſupinato tumor in eadem figura manet, vbi uerò ab humore fit, dum premitur, humor ſub digitis circumfluit. Et hæc ſunt ſigna horum tumorum tradita à Celſo. Paullus, & Arabes diligentiores diuerſa quodãmodo ſigna attulerunt. dicunt enim ſiue fiat ab omento tumor, ſiue ab inteſtinis, ſiue à flatu, colorem cutis nihilo diuerſum eſſe in ea parte à colore reliqui corporis. Differunt verò huiuſmodi omnes tumores à tumore facto ab humore, quoniam in tumore humorali maior quædam albedo, & tranſparentia apparet, quæ tunc magis conſpicitur, & manifeſtatur, quando candela, aut lumen apponitur. In facto à ſanguine, ideſt in aneuriſmate, dicit doctè Paullus colorem paullo uergere aut ad rubedinem, aut ad nigredinem. Præterea reliqui omnes tumores ſi tangantur, leues quodammodo uidentur, etſi alij magis, alij minus. Facta autem à flatu hernia, dura eſt, remittens, & ſi digito pulſetur, inſtar tympani reſonare videtur. adhæc tumores facti ab omentis, & inteſtinis, ubi tanguntur, diuerſitatem quandam elationis, & demisſionis, necnon leuitatis habere uidentur in toto tumore, in reliquis tumor penè eſt æqualis. Amplius qui fit ex omento, prorſus eſt ſine dolore, & ſine multa rotunditate, alij dolorem aliquem obſcurum facere uidentur & figuram rotundiorem præ ſe ferunt. Iterum tumores facti ab inteſtinis & omēnto dum ægri balneo ſe lauant, uel fricantur, uel rebus emollientibus tractantur, uel corpora motu uehementi mouent, incrementũ inſigne ſuſcipiunt, reliqui nō ita augentur. Accedit poſtremò, ꝙ qui fit tumor ab omēto, prorſus digito abſcōditur, & cedit facilè ſine rugitu. Factus vero ab inteſtinis, & flatu, cedit quidem, ſed redit cum rugitu, & inteſtinalis ꝓſertim rugitum facit, cũ inteſtina uel plena ſunt flatu, vel fęcibus; reliquę herniæ ſi ꝓmantur, nullo pacto abſcondũtur. Tumorũ vmbilici alijs ſunt faciles curatu, alij difficiliores. Inflammatio, ſeu tumor inflammatorius in pueris nō modò eſt morboſus, ſed & periculoſus; tùm q̃a febres graues ſemper iunctas habet, tùm maximè quia hæc tenera ætas dolores, & cruciatus difficillimè poteſt ſuſtinere; Flatuoſam herniam dicit Celſus medicinam nō admittere. in qua re non mihi ſatisfacit eius ſententia, quoniam ſi ſpectemus huius rei materiam, cum ſit flatus, medicamentis diſſoluitur, & diſſipatur. Si ſpectemus etiam locum affectum, ſiue fiat relaxatione, ſiue fractura, non eſt ita impoſsibile ipſum perſanare, quare, vt dixi, ſuſpe-

ctum

ctum mihi eſt Celſi iudicium. at ipſum laudo, cùm ſcribit cancroſas hernias nòn ſine magno periculo tractari. Parua hernia recens in corpore tenero puerili facilè curatur. Sic & leues tumores, maiores verò periculoſi ſunt, & etiam difficulter curantur; magna aliqua hernia in corpore duro difficile curatur. Vbi facta eſt per fracturam, in pueris quidem ob corporis teneritudinem, poteſt per medicamenta curari. Sed vbi eſt in corporibus adultioribus, nequaquam poteſt curari, niſi manuum opera, nam, vt dicit Hippocrates, peritonęum diſciſſum non coaleſcit; quod intelligendum eſt in corporibus non mollibus, ſed potius durioribus. Ceterum tumoris vmbilicalis, ſi ſit inflammatorius, curatio tota penè poſita eſt in dolore auferendo, eo præſertim quòd, vt dictum eſt, malum hoc peculiare ſit pueris nuperrimè natis. quia verò dolor ab intemperie, & à materia originem ducit, ratio poſtulat, vt intemperies corrigatur, & materia à loco affecto auferatur. Sed quia corpora patientia tenerrima ſunt, omnia blandè ſunt tractanda. Quare quod ad victum ſpectat, ſtudendum erit, vt nutrix tanto tempore victu vtatur refrigerante, & humectante; puero autem patienti intrinſecus adhibenda ſunt quæ & dolorem lenire, & materiam depellere poſſunt, cuiuſmodi eſt oleum roſaceum lumbricatum, quo vtendum erit ſupra vmbilicum, vſque quò initium inflammationis prætereat. Vbi deſinit inflammatio, addendum eſt oleum chamomelinũ, roſ. & quanto magis recedit initium inflammationis, eò magis vtendum diſcutientibus; ita tamen, vt ad eam arcendam nòn tranſeatur oleum anethinum, aut chamomelinum lumbricatum. Pro ſuppuratione ſat erit vel vti pane cum lacte, vel maluis lacti incoctis. nam quę vehementius ſuppurant, magis etiam pueros excruciant. Si tumor ab alia fiat materia, quęcunq; ſit, ſemper duo ſcopi ſunt ante oculos habendi. Vnus, vt materia à loco affecto tollatur; alter vt peritonęum circa vmbilicũ, ſi ſit relaxatum, conſtringatur, & confirmetur; ſi fractum vniatur, & conſolidetur. ac primò recta vitæ ratio inſtituenda eſt ita, vt fugiantur omnes aeris intemperies, præſertim venti, & oĩa tempora humidiora. Fugiendus eſt motus omnis, curſus, ſaltus, eleuatio ponderũ, præſertim fletus, & etiam cantus, & vociferationes. nam cùm pueri ſint, qui plerunque hoc morbo laborãt, debent matres omnia facere, vt ploratus omnis inhibeatur; quãdoquidem ſicut à ploratu malum efficitur, ita quoq; factum conſeruatur, & augetur. Balnea etiam fugienda, quæ peritonæum maximè relaxant; præ cæteris vigilandum eſt, vt aluus pueri ſit liquida; quoniam vbi laborant in egerendis fœcibus, mirificè morbum hunc augere ſolent. Erunt ex vſu, ſi aluus non fluat, huiuſmodi inter clyſteres. Recipe foliorum conſolidæ, maluæ, plantaginis, an. m. s. fiat decoctio ſecundum artem, deinde Rec. dictæ decoctionis vnc. 10. olei chamomelini vnc. 3. butyri, ſacchari rubei an. vnc. 1. miſce. Pro potu vtendum eſt vino ſubadſtringente, vel aqua, cui incoctum ſit aliquid aromatum, præſertim ſi à flatu fiat, incoquatur aquæ vel aniſum, vel fœniculũ. à cibis abſtinendum humidis, frigidis, flatuoſis, & ventoſis: quare legumina, piſces, fructus, & herbæ omnino debent vitari. A lacte abſtinendum, à caſeo, &, vt vno verbo dicam, ſicco potius, &

aliquo modo attenuante victu vtendum, quàm humidiore, & craſſiore. Inſtituta victus ratione, ad remedia tranſeundum eſt, quæ & intrinſeca, & extrinſeca ſunt; ſed quia non expedit vllum adhibere remedium, niſi corpus expurgatum ſit ab excrementis, ideò erit leuiter purgandum; ſed primò ita præparabuntur humores. Recipe chamedreos, ſerpilli montani, chelidoniæ, menthæ an. p. s. fiat decoctio ſecundum artem; huius decoctionis Recipe vnc. 3. ſyrupi de artemiſia, de betonica an. vnc. s. miſce. Pro expurgatione in his caſibus præfertur omnibus alijs medicamentis electuarium Indum, & quod diacatholicon dicitur, optimum eſt: poterimus ita inſtituere. Rec. diacatholiconis drach. v. electuarij indi drach. 2. miſce. quòd ſi puer potum nolit admittere, ita poterit ordinari. Recipe foliorum conſolidæ, meliſſæ an. m. s. ſebeſten num. 6. myrobolanorum Indorũ drach. 1. fiat decoctio ſecundum artem, huius Rec. vnc. 3. electuarij Indi drach. 3. miſce fiat potus. Expurgato corpore, quoniam totum ſtudium cõuertendum eſt ad ipſum peritonæum confirmandum, vel vniendum, ad quos ſcopos implendos ſemper vtiliſsimum erit materiam ipſam, quæcumque ſit, diuertere ligaturis, frictionibus, cucurbitulis ſiccis; Immo verò ſi ætas ferat, conducent etiam cucurbitulæ ſcarificatæ. Quæ autem conueniunt in hoc morbo remedia interna, complura apud ſcriptores reperiuntur, quæ modò in puluere, modò in decocto, modò in vino vſurpantur. Ego ſemper magis laudo, vt potius in puluere cum vino ſumantur, quàm cũ aqua, cuiuſmodi eſt ſerpillum montanum, rubus caninus, coralli rubei, ſumach, burſa paſtoris, buccina; præ ceteris probatur mumia, & maſtix. Soleo ego his in caſib. vti his pillulis, Rec. limaturæ ferri vnc. 1. nucũ cupreſſi drach. 3. mumiæ, ſanguinis draconis, thuris, corallorum rubeorum an. drach. 1. conficiantur cum melle; & harum pillularum & mane, & veſperi pro captu puero tradantur vel ſcrup. 2. vel drach. s. Poſt quas poterit et exhiberi ſtatim modicum vini ſubadſtringentis; ad ſimilitudinem hanc ſunt etiam electuaria, & quæ pueris ſuauiora videntur quàm pulueres. poterit ergo hoc electuarium parari, Recipe radicum conſolidæ maioris, caudæ equiuę, burſæ paſtoris, rubi canini an. m. 1. decoquantur optimè in vino adſtringente, & diligenter deinde piſtentur, poſt adde maſticis, corallorum rubeo. boli armeni, nucũ cupreſſi an. drach. 1. s. cinamomi ſcrup. 1. cum melle optimè depurato fiat electuarium; cuius poteſt qualibet vice dimidium parui cochlearis ſumi, atque hæc intrinſecus ſunt adminiſtranda. Extrinſecus verò multa quoque in vſu eſſe poſſunt, ſed duo ſunt in vſu horum remediorum obſeruanda. Primum eſt, vt priuſquam exhibeatur vllum remedium externum, ſemper prouideatur, vt vel inteſtina, vel omentum, ſi ab his malum fiat, ad ſua loca manibus impellatur. Alterum eſt, vt curetur ægros reſupinos iacere, quouſque hæc remedia adminiſtrantur. quæ verò extra adhibentur, ſunt mumia, maſtix, galla immatura, nux cupreſſi, ſchenã thum, rubus, bolus armenus, lapis hæmatites, ſanguis draconis, folia cicutæ torrefacta; gumi arab. acacia, ſpodium. hæc enim ſola, vel miſcentur, vel applicantur inſtar emplaſtri, ſed magis adhærent & proſunt cerata, quàm emplaſtra; propterea ceratum de pelle arietina vtiliſsimum eſt. Si particu-

lare ceratum optetur haberi, hoc fieri poterit. Recipe gummi arabici, tragaganthi, maſticis, boli armeni, ſanguinis draconis, collæ piſcium, collæ de corio bouis an. drac. 2. thuris, mānæ an. drach. 3. picis græcę drach. 1. picis naualis drach. 2. liquefiant primò ad ignē pices, deinde liquefactis addantur collæ; tùm vbi fuerint omnia incorporata, auferātur ab igne, & inſpergantur pulueres, & fiat magdaleon; hæc enim eſt ars componendi cerati. Vſus autem erit, vt corium rotundum capiatur, & ſuper extendatur ceratum, & ſupra vmbilicum apponatur; ita ut non modò complectatur partem affectam, ſed uicinas etiam. hæc remedia ſi contulerint, optimum eſt; ſi non conferant, deueniendum eſt uel ad inciſionem, vel ad uſtionem. Circa inciſionem modus ferè vniformis traditur à Celſo, à Paullo, ab Albucaſi, & omnibus medicis; quò fit vt non ſit tempus terendum in hac explicanda. illud memoria tenendum, quod docuit Celſus, nequaquam incidendos eſſe infantes lactentes, ſed pueros adultiores. aliud etiam obſeruandū eſt, non omnia corpora puerorum idonea eſſe inciſioni, ſed ea, quæ ſunt boni habitus, quæ ſine papulis, & omni impetigine ſunt; nam corpora mali habitus, & malorum ſuccorum ſi incidantur, difficulter coaleſcunt, immo periclitantur, ne ad gangrenam perueniant. Præterea obſeruandum eſt nō quolibet tempus idoneum eſſe inciſioni, ſed tantum vernum; non autumnale, non hiemale, nec ēt æſtiuum. Vſtio aūt, quæ in his caſibus conuenit, poteſt dupliciter adminiſtrari, uel igne uiuo, uel cauſtico. Modus utendi igne uiuo traditur ab Albucaſi, & ſumma hæc eſt; ut peractis purgationib. & oībus alijs neceſſarijs æger reſupinus ponatur, deinde impulſis uel inteſtinis, uel omento ad loca interna, inueniatur locus ruptus, qui vbi inuentus eſt, atramento ſignetur, & ſignatus vratur vno, vel duobus, vel etiā tribus locis. Vbi vſta eſt pars, inungatur butyro vſque quò cruſta cadat, & deinde curetur quemadmodum alia vlcera; facit enim huiuſmodi vſtio cicatricem in loco affecto ita duram, & ſolidam, vt à ſe in poſterum repellat & inteſtina, & omnem aliam materiam. Modus verò vtendi cauſtico idem planè eſt; nam inuenitur locus fractus, vel relaxatus, & ſignatur, atque ſignato ſuperponitur cauſticum; deinde ſuccurritur cum butyro vſque quò cruſta cadat, ac curatur vt ad vnionem veniat. Quòd ſi caro ſit cauſſa, hic modus curandi eſt, ut uel putrefactorio, vel cauſtico ea materia auferatur; & ſi ſit aneuriſma, curatur vt cetera aneuriſmata.

De tumore Scroti, ideſt Ramice. Cap. VIII.

PATIVNTVR pueri ſimilem affectum circa ſcrotum, in quo debellando ſæpe laborant medici; namque pueri, qui nulla ratione vitæ utuntur, & motu, & alijs rebus ſeſe fatigant, ſæpe hos ſcroti tumores incurrunt, qui à Latinis dicuntur ramices, vel, ut dicit Celſus, indecoro nomine herniæ Græci uarijs nominibus uſi ſunt, ſecundum uarietatem materiæ, uel loci affecti. nam ſi fiat malum in inguinibus βουβωνοκήλην à

Græcis dicti. ſi autem in ſcroto,atq; hoc fiat ab omento,vt eſt apud Gal. in lib. de tumo. pręternatu. c. 16. dicitur ἐπιπλοκήλη,ſi ab inteſtinis ἐντεροκήλη, ſi ab aqua ὑδροκήλη, ſi à carne σαρκοκήλη, ſi à flatu ἐμφύσημα, vel inflammatio. Locus affectus,vt inquit Gal. eſt penitonæum, vel muſculi. Fiunt autem omnia hęc mala ab ijſdem cauſsis,à quibus hernia vmbilicalis; pręterea à vociferatione,à motu, ab eleuatione ponderis; à quibus modò peritonęum frangitur, modò relaxatur. Cognoſcuntur differentiæ ſingulæ facillimè,& curantur eodem modo, vt hernia vmbilicalis. Sed aduertendum, licet facilis ſit curatio, præſertim in pueris, tamen non eſt inueterandum malum, nec etiam facilè permittendum erit, quòd facere amant iſti Chirurgi, vt teſtes auferantur; quia præterquam quòd ablati teſtes generationi incommodant, dicit Auenzoar, perdere etiam intellectum; vt caſtrati homines ſapientiſsimi pene dimidium intellectus habeant.

De imperforatione, ideſt, de clauſura meatuum vrinæ, & fœcum. Cap. IX.

QVANDOQVE pueri vel meatus vrinæ, vel fœcum ita habent clauſos, vt nequaquam excreméta reddere poſsint, aut ſi reddunt, vel debiliter, vel per alienas vias id fit: ſicut hoc tẽpore in hac vrbe reperitur puella Hebræi, Theutonici dicti, quæ fęces per vuluam emittit. Laborantes hac ægritudine appellat Ariſt. 4. de generatione animal. 4. ἐπιτομεῖς, ideſt orbatos, atque inter monſtra recenſet. medici appellant attritos, ideſt, imperforatos. Michael Epheſius, vt narrat Sueſſanus, in prædicto loco Ariſt. tradidit hanc affectionem dici à medicis marmoream. Sed hic notãdum eſt,hanc clauſuram, ſeu imperforationem meatuum differre ab ea,quę φίμος & φίμωσις dicitur, & cuius meminit Galenus 2. ſecundum loca 6. & 2. de officina medica vltimo; quoniam hæc imperforatio naturalis eſt. φίμος autem & φίμωσις eſt potius accidentaria, vel ob cicatrices, vel ob tumores, vel ob carnem ab vlcere derelictam; ſicuti poteſt intelligi ex Paullo lib. 7 cap. 73. quamquam Celſus lib. 7. cap. 25. nullam differentiam videatur feciſſe inter imperforationem, & phimoſin. Sed ſciendum in loco Gal. de officina medica textu vlt. corruptam eſſe lecturam, quia ſcribitur χειραυσις, cum ſcribi deberet φίμωσις, quem litteræ Galeni errorem, neque etiam Vidius doctiſsimus cognouit. Dubitatur hic quomodo fieri poſsit, vt qui hos meatus habent clauſos ſuperuiuere poſſint; nam certum eſt naturam ſalutis noſtræ ſollicitam neceſſariò has vias fabricaſſe, vt poſsint excrementa quotidie excerni; quare ſi hæc

non

non excernuntur, qui fieri poteſt, vt reperiantur aliqui vixiſſe imperforati? Reſpondeo hoc veriſsimum eſſe, quod & exemplum hoc hodiernum puellæ Hebrææ demonſtrat; præterquàm quòd Albertus Magnus, & Sueſſanus narrant ſe huiuſmodi viuos homines vidiſſe. Immo Ariſtoteles quarto de generatione animalium quarto, refert vaccam fuiſſe Perinthi, quæ non ſolum vixit cum hac impeforatione, verùmetiam quoties ope medici aperiebatur, toties iterum claudebatur. Cauſſa verò, propter quam poteſt in hoc infortunio vita protrahi, poteſt eadem eſſe, quam aſsignat Ariſtoteles loco citato, quia ſcilicet natura excrementa ſicca extenuans euacuat ea per veſsicam; addo ego etiam euacuari per ſudorem, ac inſenſibilem tranſpirationem. Sic vbi clauſa eſt via excrementi humidi, poteſt natura ea conuertere ad inteſtina, ſicut conuertit ſicca ad loca veſicæ. eſt autem hic affectus morbus inſtrumentarius, & in via; quia quæ deberent eſſe apertæ viæ, clauſæ ſunt. actio verò quæ offenditur in hoc morbo, eſt facultatis expultricis, quæ fruſtratur à ſuo fine, quia impeditur, non autem eſſentialiter læditur. Cauſſa nulla alia eſt, niſi error facultatis formatricis, qui contingit ab aliqua materiæ turpitudine, vel propter motum, vel propter alium caſum. Neque adeò arduum eſt hoc malum cognoſcere, vt valde difficile eſt illud curare. primum quidem quia nulla alia curationis detur via, niſi per nouam perforationem, & inciſionem; inciſio verò periculoſa eſt, quoniam periculum imminet, ne dum perforatur anus, lędatur muſculus ſphinter, atque ita nouum malum oriatur: præterea etſi abſque læſione muſculi fiat perforatio, adhuc tamen periculum imminet, ne iterum coaleſcat, atque vanus ſit omnis labor; & hoc eſt, quod dicit Ariſtoteles loco citato, periculum maximum imminere, vbi virgines non perforatæ curantur. Curandi ratio in hoc ſolùm poſita eſt, vt quia impedita eſt facultas expultrix à ſuo munere, ex toto huiuſmodi impedimentum auferatur, quod quidem non medicamentis fieri poteſt, ſed ſolùm operatione chirurgica, quæ nequaquam timenda eſt; propterea quòd ſit citra periculum, cum magna pars orbis circumcidat puellos teneros. Sed dicet aliquis: cur ergo Galenus nono ſecundum loca ſexto, proponit remedia ad eos, qui non ſunt perforati? Si enim ſolo opere chirurgico hoc fieri poteſt, cur hæc proponit? Dico perforationem, ad quam proponit medicamenta Galenus non eſſe hanc naturalem, de qua agimus, ſed eſſe adſcititiam, & phimoſin, quæ ſicuti facta eſt caſu, & morbo, ita medicamentis tolli poteſt. Vt autem modicum huius curationis tradamus, primùm de meatu primario clauſo loquemur, qui in viris dupliciter contingere poteſt; vel quia præputium coaluerit, vel quia glandis foramen ſit occluſum. Vbi morbus ſit propter præputium, ante cetera purgandum eſt corpus blandiſsimè; & præ ceteris, dicit Celſus, abſtinendum ab ambulatione. & hoc ſit perpetuum, ne videamur medici circumforanei, vt ſemper ante quamcumque operationem chirurgicam

cam corpus purgetur, &, ſi opus eſt, ſanguis mittatur. nam ad euitandam inflammationem nihil magis neceſſariũ eſt, quàm purgatio, vel ſanguinis misſio. Vbi autem purgatum eſt corpus, primo tentanda eſt facilior curatio, vt ſcilicet præputium ferro perforetur. Circa quam perforationem debent duo notari. Primum, vt ferrum ſit rotundum; ſecundum, vt ſit ignitum; quia ferrum rotundum facit vulnus rotundum, atqui vulnera rotunda, vt dicit Casſius medicus, & Alexander. 1. problem. diffi cillimè coaleſcunt, quod optatur in hoc caſu. Præterea vbi ferro ignito fit vulnus, duo bona fiunt. primò fluxio ſanguinis inhibetur, ſecundò vulnus dũ ſanatur, duriorẽ callum contrahit, vt non facilè iterũ coaleſcat, & hæc albo lapillo ſunt notanda, quia non ſunt vulgaria. Vbi ſic facta fuerit perforatio, habẽda eſt cannula plumbea, quæ in foramine tam diù eſt detinenda, donec ſanatum ſit vulnus, & callum contraxerit. Sed ſi hæc ars non iuuat, vt mihi Romæ non profuit in nobili iuuene, quid agendum eſt? nihil aliud, niſi vt incidatur præputium ferro ignito, vt fit in verpis, & in circumciſis. Vbi autem error eſt in ipſa glande, ſimiliter glans ipſa perforanda ferro rotundo ignito, atque detinenda eſt ibi cannula vel argentea, vel plumbea, quæ extrahantur vbi mingendum eſt, & iterum reponatur vbi nulla fit mictio; atque hæc eſt ratio, quæ ab Albucaſi Chirurgo data fuit. Ceterum Celſus lib. 7. cap. 25. præter hanc rationem demonſtrauit & aliam, ſed potius conuenientem phimoſi, quàm imperforationi. ſolent autem etiam puellæ hoc foramen clauſum habere, ita vt & ſi mingant, non posſint tamen concumbere, quas, vt dixi, vocant velatas. Sed ratio curandi has cùm tranſcendat tractum morborũ puerilium, ad nos non pertinet, niſi forſan etiam à principio natiuitatis hic morbus ſeſe oſtendat; quo in caſu non aliter agendũ eſt, quàm quo modo dixi etiam in maſculis. nam fuit ſententia Albucaſis debere obſtetrices ſtatim natos pueros accuratisſimè perſpicere, & ſi foramen clauſum habeant, digito blandisſimè, vel ferro aperire; & deinde lanam vino, & oleo perfuſam ſuperponere, tum vnguentis curare, ac prædictam cannulam plumbeam immittere, & retinere; Quod dico de meatu vrinario clauſo, idem dicendum eſt de ano. & primò diligenter notandum, numquid posſit anus perforari citrą periculum ſphincteris; quia ſi fortè fortuna coaluerit totus muſculus, atque facta ſit via à natura ad ipſam vuluam, vt in puella prædicta vidimus, non eſt tentanda perforatio, quoniam certisſimè muſculus læderetur, & ex vno malo aliud deterius ſequeretur. Sed ſi appareat aliqua ratione tantùm pellem ſupra muſculum eſſe obductam, tunc ſignato loco diligentisſimè, eſt ferrum rotundum immittendum: &, vt in alijs dixi, ſic etiam hic agendum eſt medicamentis, & cannulis.

De ani procidentia. *Cap. X.*

IN pueris etiam accidit malum à Gal. 9. ſecundum loca *προπτώσις* vocatum, à Latinis ani procidentia; quæ eſt exitus foras recti inteſtini vnà cum muſculo ſphinctere; eſtq; morbus inſtrumentalis, ſcilicet in ſitu, quia inteſtinum rectum, quod deberet intus perpetuò latere, foras progreditur; in qua egreſsione non modò læditur expulſio, ſed etiam ambulatio, & interdum ſenſus tactus propter dolorem, qui excitatur. Cauſſa huius eſt intemperies humida cum materia pituitoſa, & billioſa, vt dicit Hippocrates in libro de fiſtulis. Locus affectus eſt potiſsimùm muſculus ille, qui à natura fabricatus eſt ad retinendum inteſtinum rectum intùs. hic enim vbi intemperie humida relaxatur, ſi quando fœces cum impetu egerantur, nequaquam retinet inteſtinum, ſed permittit vt exeat, neque amplius reuertatur, quamquam etiam interdum ſponte redeat, vbi relaxatio muſculi non eſt inſignis; hæc ergo eſt cauſſa coniuncta huius mali, quò fit, vt inter cauſſas antecedentes iure ponatur ætas puerilis, & infantilis, quia huiuſmodi corpora vbiq; humida, & laxa ſunt, vt faciliter etiam muſculos prædictos languidiores, & laxiores habeant. Senes verò abundant & ipſi humiditate excrementitia circa omnes partes, ſed ita habent inteſtina, & muſculos illos exſiccatos, vt ab hac humiditate excrementitia circa omnes partes irrigentur, ſed non relaxentur. Humiditas porrò, quæ relaxationem facit ipſius muſculi, multas cauſſas habere poteſt & internas & externas. Inter internas primò ſunt abſceſſus, & inflammationes, propter quas cum materiæ humidæ, & copioſæ à toto corpore fluunt ad partes internas inflammatas, iure accidit vt muſculi imbibant hanc humiditatem, & ita relaxentur. Externæ ſunt humiditas, & frigiditas ani, quò ſit, vt pueri ſedentes ſupra ſaxa, ſeu ſuper locum humidum, huiuſmodi ægritudiue tententur. Sic etiam violenti nixus in egerendo fœces ſolent hunc morbum efficere, propter quod fit, vt poſt fluxus alui graues, & longos, ſoleant huiuſmodi nixus conſequi, & conſequenter egreſsiones ani, quæ ſatis ex ſeſe manifeſtæ fiunt, quia oculis conſpiciuntur; apparet inteſtinum rubrum, eſt anus modò paruæ, modò magnæ longitudinis, & vidi ego exiſſe longitudine palmæ vnius. Cauſſa verò externa ex relatione adſtantium, vel ægri habetur. Quòd ſi fiat ab inflammatione, & aliquo abſceſſu, cognoſcitur dolore, rubore, calore, & tumore; vt ſi neque cauſſa vlla externa acceſſerit, neque adſit vlla inflammatio, ſignum certiſsimum ſit fieri malum à ſola intemperie, & ab humoribus humectantibus. eſt vero malum hoc difficillimum curatu tùm ratione propria, tùm communi; propria, quia eſt ab humiditate, quæ ſolet difficile à pueris tolli; ratione communi, quia vt dicit Galenus nono ſecundum loca, omnia vitia ani difficulter curantur. Atque id multis de cauſsis. Primò, quia pars illa excellenti ſenſu prædita eſt, quò fit vt auſtera, & exaſperantia medicamenta non ſuſtineat,

L Secundò

Secundò accedit, quòd eſt via, per quam continuò tranſeunt ſtercora, vel fœces aridiores, quæ ſuo tranſitu locum affectum magis irritant, & exaſperant. Præterea medicamenta huic loco ægrè adhiberi poſſunt, & ſi adhibeantur, difficilimè detinentur, neque tempore debito retineri poſſunt, cùm ſæpè propter fæces egerendas auferri medicamenta neceſſarium ſit. Vltimò locus ille calidus, & humidus eſt, & ratione huius poſtulat remedia refrigerantia, & exſiccantia, quæ cum exaſperent, & irritent, difficillimè ab ægris ſuſtineri poſſunt. Dicit tamen Aetius lib. 14. cap. 16. partem illam extremam inteſtinorum, quæ prolabitur, admodum ignobilem eſſe, ac dum ſecatur, aut vritur, vel nullum, vel exiguum periculum inferre. Eſt autem omnibus facilior curatu ea ani egreſsio, quę eſt ſine vlla inflammatione, quæ non inueterata, ſed recens eſt, vt dicit Auic. 17. tertij tract. primo, cap. 17. Curatio tota poſita eſt in retractione ani ad propriam ſedem, & in retentione. quia verò hoc fieri nequit, niſi & intemperies, & materia tollatur, eapropter in primis neceſſarium eſt & inflammationem, & omnes humores, à quibus fit malum, delere: quapropter ſi ſit puer lactens, curetur nutrix in primis; ſi adultior eſt inſtituenda ante omnia victus ratio, atq; eligendus aer ſiccus, & calidus, potius quàm frigidus, & ſiccus. Si hic non habeatur, paretur ſuffumigijs ex roſa, cypero, lentiſco, cupreſſo; quæ omnia poſſunt eum, & ſiccum, & calidiorem parare. Dormiendum eſt, & curandum vt pueri ſemper tecti maneant: &, ſi fieri poteſt, vel ſupini dormiant, vel ſaltem cruribus, & coxis eleuatis, ac reliquo corpore humidiore. Abſtinendum omnino eſt ab vſu balneorum, quia relaxando malum augent. Hipp. in lib. de fiſtulis laudat vinum dulce, Aetius aquoſum; ſed vtrum adhibeatur, conuenit, ſiue aquoſum, ſiue dulce. Optimum eſt etiam abſtinere à vino, & eius loco vti aqua, cui ferrum candens ſit immerſum. Cibus ſit ſiccus, extenuans; & omnino abſtinendum eſt à fructibus, ab herbis, carnibus humidioribus, & ab his, quę ſolent aluum humectare, & laxare. Inſtituto victu diligenter videndum an pars prolapſa ſit inflammata, an muco aliquo obducta. Si ſit inflammata, inquit Hippocrates, & iure nutriendum eſſe ægrum cibis tenuibus, & leuibus, quia puer eſt, nec opus habet ſectione venæ; loco cuius vtendum cucurbitulis, præſertim dorſo adhibitis, & etiam frictionibus. Quòd ſi fuerit grandior natu, poſſunt ſcarificari cucurbitulæ. præter hæc erit blandiſsimè puer purgandus, exempli gratia, præparabuntur hoc modo humores. Rec. foliorum ſonchi, endiuiæ, polygoni an. m. 1. fiat decoctio ſecundum artē, deinde Rec. huius decoctionis vnc. 3. ſyrupi ex roſis ſiccis vnc. 1. miſce. hæc potio vtilis erit ad præparandum humores, & refrigerandum. De purgatione quid agendum? Si purgans exhibeamus, proculdubio inflāmatio magis incitabitur in exitu fœcum. In hoc ergo caſu, vt aluus fluat, blandiſsimè eſt prouidendum, & per vrinam potius eſt purgandum corpus, quàm per aluum. itaque pro purgatione laudo vt capiatur lib. 1. s. ſeri caprini optimè depurati, vel bubuli, & miſceatur vnc. 1. s. ſucci ſeminum melonum; hoc enim medicamentum purgabit maximè per vrinam, & ſi etiam aluum mouerit, id aget blandiſsimè, & ſine vlla mordicatione.

Interim

Interim danda eſt opera, vt quàm citiſsimè, & blandiſsimè dolor leniatur, quod fieri poteſt & inſeſsibus, & inunctionibus accommodatis. Inſeſsio fiat ex aqua fluuiali, in qua bullierit roſa, flos camomeli, meliloti, capita papaueris, althæa; nympheam præ ceteris laudat Auicennas, & aduertendum huiuſmodi inſeſſum non admodum calidum eſſe debere, ſed medium omnino, ſic vt neq; calore, neque frigore noceat. Vnctio fit ex oleo roſato omphacino lumbricato, ex oleo anethino lumbricato. Capitur etiam ueſica, & impletur aqua, & deinde ano prolapſo apponitur: vel accipitur etiam ouum, & in uino aliquo odorato, coctum apponitur loco dolenti. Sic fieri poteſt emplaſtrum ex oleo roſato lumbricato, modico uino, & ſemine lini. Vbi ſedata eſt inflammatio, conandum eſt digitis blandè pellere anum in ſuam ſedem, & hoc fit, ſi ſupinus collocetur puer, & paullulum coxis eleuetur. & quia nolunt hanc operationem perpeti, detineantur à nutrice. Sed ſi inteſtinum minimè ſit inflammatum, uerùm muco obductum fuerit, curandum eſt, ut ille mucus omnino eluatur; pro quo agendo laudat muriam Celſus, quam & ego laudo, ſi ſuſtineri poſsit, ac maiores cruciatus non inducat; poteſt fieri aqua huiuſmodi. Rec. aquæ communis lib. 10. ſalis unc. 1.s. uerbenæ, malicorij an. p. 1.s. bulliant omnia, deinde ſpongia immaceretur, & inteſtino apponatur. Vbi uerò eſt iam omnem mucum eſſe ablatum, intropellendus eſt anus digitis, & remedijs accommodatis, efficiendumq;, ut detineatur ſub muſculis; ad retinendũ anum parantur & lauacra, & inunctiones, & pulueres; lauacrum fit huiuſmodi. Rec. aquæ communis lib. 10. roſarum, foliorum rubi, lentiſci an. m. 1. corticum granatorum, acaciæ, lentium an. unc. 2. nucum cupreſsi, myrtillorum an. unc. 1. bulliant ſimul ad quartas, deinde ſpongia maceretur, & in loco affecto detineatur. Poſſunt etiã fieri ſuffumigia, ueluti eſt ſuffumigium ex cortice pineę, ex cortice granatorum, folijs rubi. Vel Rec. ſeminum hyoſciami unc. s. balauſt. nucum cupreſsi an. drach. 1. corticum pineæ unc. 3. terantur omnia craſſo modo, deinde prunis ſuperponantur ardentibus, & fiat ſuffumigium. Fiunt pulueres, & olea, vt Rec. olei myrthini, & olei roſati omphacini, & hoc anus illinatur, deinde aſpergatur modicum huius pulueris. Rec. ceruſæ, antimonij, gallarum, aluminis an. drach. 3. puluerizentur, & adhibeantur. Laudatur hic puluis à Raſe, & ego expertus ſum eſſe efficaciſsimum. Sed aduertendum eſt, quod admonuit Aetius, in infantibus, & in pueris tractandis tenerioribus minimè utendum eſſe iſtis pulueribus, maximè adſtringentibus, & efficacioribus; propterea quòd magnopere exaſperant, & dolores pariunt. quare niſi puer ſit adultus, prædicto puluere vti erit inutile. Habentur nono ſecundum loca multa medicamenta uehementiora, quàm conueniant pueris tenerioribus, ideò magis laudo conſilium Gal. 3. de facilè parabilibus, ſcilicet, ut utamur aqua fabrorum, & puluere cochlearum uſtarum. Scribit idem Gal. 2. de ſimpl. medic. à multis ſcriptum eſſe torpedinem appoſitam ano prolapſo utiliſsimam eſſe, ſed ſubdit ſeſe hoc remedium incaſſum eſſe expertum. puluis quoq; ex ſpolio ſerpentum maximè prodeſſe ſolet. Quòd ſi remedia hæc ex toto malum non auferant, Arabum

ſectatores commendant, vt fiant duo cauteria in fine ſpinæ, ideſt prope caudam; vnum ex vna, alterum ex altera parte. quod tamen remedium in pueris tantum adultioribus vſurpandum conſulo, & vbi cetera non conferunt.

De Intertrigine. Cap. XII.

SVPERSVNT inter morbos externos puerorum duo, qui eos frequentiſsimè exercent; intertrigo, & pernio, ſeu bugantia. Intertrigines à Galeno, Paulo, & alijs dici conſueuerunt paratrimata, & fortè ſunt eadem cum ijs, quæ à Theophraſto lib. de ſudoribus dicuntur enodia. Plinius modò appellat attrita, modò confricata membra. Vocat communi nomine Auic. excoriationes. Sunt autem hi affectus vlcera quædam cutanea, ſeu excoriationes quædam, quę infantibus inter fęmora contingunt; adultioribus verò pueris, & etiam viris non modò in coxis inter fœmora, ſed etiam in pedibus quandoque oboriuntur. Patet ergo hunc affectum eſſe morbum, & ſolutionem vnitatis, atque etiam morbum in intemperie; quandoquidem plerunque huiuſmodi exulcerationes iunguntur intemperiei calidiori. Lædit verò hic morbus non modò actiones naturales, ſcilicet coctricem, & alteratricem facultatem, ſed etiam impedit animales, præſertim motricem, & ſenſitricem; cum etiam dolor, & cruciatus ab eo inſignis fiat. Cauſſa exulcerationis & intemperiei duplex eſt, alia interna, alia externa. externa eſt lotium, fœces acres, & biliosæ, ſordities inuolucrorum; ab his enim omnibus tenerorum puerorum coxæ exulcerantur, & ad intemperiem ducuntur. Intrinſeca verò cauſſa eſt humor acris, & mordax, qui vel in ea parte generatur, vel à toto in eas partes fluit. Cauſſæ antecedentes ſunt vitioſum lac nutricis in lactentibus, in adultioribus victus prauus, præſertim ex cibis calidis, dulcioribus, acribus, & mordacibus. Sic etiam inter cauſſas externas huius mali eſt obambulatio, calceamenta ſtricta, panni aſperi, ſed præſertim eſt motus importunus. Nam, vt ſcriptum eſt à Theophraſto lib. de ſudoribus, vbi corpus eſt impurum, à motu facilè vlcera inducuntur, eò quia vel humores acres, & mordaces à toto corpore ad cutem trahuntur; vel quia excrementa, quæ in ipſa cute ſunt, motus, & caloris vehementia acriora redduntur, & mordacia; ita vt cùm nec perſpirare, nec difflari poſsint, neceſſariò cutem exulcerent; & nō modò has excoriationes, ſed etiā impetigines, ſcabies, & lepram inducant. Et hæc mala eſt facilè cognoſcere, quia oculis apparent. adhæc ſi partes manu, vel panno tractentur, ſtatim dolent pueri, ac gemunt. Si malum vitio lactis contingat, cognoſcitur his ſignis, quibus cognoſci lac nutricis docui. pariter ſi fiat ab vrina, vel à fœcibus, cognoſcitur, quia fœces ipſæ bilioſæ & ardentes videntur, atque panni, quibus inuoluuntur pueri vrina colorantur. adhæc ſi & diligentia adhibeatur in emundandis pannis, in auferendis fœcibus, aut malum aufertur, aut ſaltem

tem lenitur. Sic cognoſcuntur ceteræ cauſſæ relatu vel ægri, vel aſsidentium; quando ſcilicet ob vrinam, vel ob pannos malum euenit. Eſtq; hoc malum facilè curatu, propterea quòd ſi diligentia ſtatim adhibeatur, omnino ſaneſcere ſolet citrà periculum. dicit Gal. 2. de artic. 26. & Paullus lib. 4. cap. 14. quòd ſi huiuſmodi vitia oriantur ex immodica ſtrictione, ita vt vlcera profundiora, & rebelliora ſint reddita, difficilius curantur, quàm ceteræ aliæ intertrigines. nam præterquàm quòd huiuſmodi mala faciunt inflammationem, accedit quòd vlcera praua redduntur. Quare ſtudendum eſt, vt partes ſolutæ ad priſtinam vnionem reducantur; quod quia fieri nequit, niſi humiditates, & aliæ cauſſæ auferantur, danda opera eſt, vt in primis omnes cauſſæ externæ remoueatur. Et ſi puer lactens ſit, prouidendum eſt, vt mulier optimo victu vtatur, & abſtineat à motu, à vigilijs, ab ira, à vino, & cibis omnibus ſalſis, acribus, & mordacibus: & ſi nutrix cachochymica, & impura ſit, purganda eſt. Sic etiam danda erit opera, vt ſæpe pueri abluantur, ac mundentur à fœcibus, & excrementis; & panni omnes mundi ſint, & minimè aſperi. Quòd ſi adultior ſit, neque lacte amplius veſcatur, ſic & ipſe nutriendus eſt, vt de nutrice dixi, & purgandus, atque poſſunt præparari humores hoc modo. Rec. foliorum ſcabioſæ, epaticæ, cichorij, lapatij an. m. 1. s. fiat decoctio ſecundũ artem, Rec. dictæ decoctionis vnc. 3. ſyrupi de fumariâ, de cichorio an. vnc. s. Præparati humores hoc modo purgabuntur. Rec. rhabarbari infuſi, & expreſsi ſecundum artem ſcrup. 2. s. ſyrupi roſati ſolutiui vnc. 1. ſeri caprini vnc. 4. miſce. Purgato corpore nihil aliud agendum, niſi vt medicamentis externis pars excoriata curetur. Balneum optimum erit ex aqua fluuiali, in qua decocta ſit ſcabioſa, lapatium, iridis radix, & ordeum. Proponuntur multæ inunctiones à Paullo, & alijs, ſed ex omnibus magis laudo eas, quæ fiunt cum lythargirio, quod dicit Gal. 4. de ſimpl. medic. valere ad intertrigines, vt Rec. medullæ ceruinæ drach. 3. ceruſſæ lotæ drach. 2. s. butyri recentis, aqua roſacea abluti drach. 2. lythargirij abluti drach. 4. myrrhæ drach. 1. cum modico therebinthinæ lotæ fiat linimentum.

Item Rec. vnguenti de lythargirio vnc. 1. olei roſati omphacini drach. 1. miſce, fiat linimentum. Eſt etiam puluis, qui ad intertriginem maximè valet, & fit ex roſis, myrrha, malicorio, cypero, ſcabioſa, & lupini farina. Gal. 8. ſimpl. laudat etiam piceæ corticis puluerem: & 2. ſimpl. ſcribit coriorum vetuſtorum cineres excellenter intertrigines ſanare.

De

De Pernione. Cap. XIII.

HIS ſimilem, & alium pueri pati ſolent affectum, non mo-dò circa pedes, ſed etiam circa manus. Qui circa pedes oriuntur affectus, Gal. lib. de facilè parabilibus appellat intertrigines pedum, Barbari medici vocant bugantias, Latini perniones, maior pars Græcorum, vt etiam Ariſt. appellat maligna chymetla; quamquam ſi vſum huius vocis apud Græcos ſpectemus, videatur his tantum accommodata, quæ fiunt à frigore externo; quæ etiam Celſus lib. 1. cap. 28. appellat vlcera à frigore; Latini proprio nomine vocant ambuſta, quòd frigus inſtar ignis adurat. Eſt verò hic affectus vlcus ſiccum in pedibus, & manibus puerorum potiſsimùm naſcens. Appello vlcus ſiccum, quia tametſi præcedere ſoleat quidem tumor, cum tamen materia, à qua fit malum, ſit ſicca, acris, & mordax, rodit, aperit, & vlcus facit, quod plerumq; nulla humiditate ſolet manare; quamquam etiam Celſus dicat interdum exire materiam, quę videtur aut pus, aut ſaniem referre. Dixi potiſsimum in pueris, hi enim cum læſionem frigoris externi minimè ſentiant, fit vt has partes nullo modo defendant; iccirco paſsim, & frequentiſsimè aere frigido externo læduntur. Eſt hic morbus ſolutio continui, & intemperies frigida, & ſicca, quæ coniuncta eſt cum materia frigida, & ſicca, aut ſaltem ſicca; nam etſi tumor quàm ſæpiſsimè huic malo iungatur, eſt tamen is ſymptoma potiùs, quàm morbus; quia à tumore, vt tumor eſt; vix læditur vlla actio in hoc morbo. Læditur autem facultas naturalis ab intemperie, quia & alteratrix, & attractrix læſæ ſunt. impeditur verò facultas animalis, cùm & ambulatio læſa ſit, & ſenſus tactus, propter dolorem, & pruritum, quem inducit hic morbus. intemperies verò hæc, & etiam ſolutio continui fit potiſsimùm à frigore aeris externi, propter quod populi omnes Septentrionales magnoperè ſolent huius generis affectu infeſtari. Sed cupiet quis intelligere qui fieri poſsit, vt potiùs manus, & pedes hoc genere mali infeſtentur, & non aliæ partes? Dico complures huius rei eſſe cauſſas. in primis eſt, quoniam huiuſmodi partes longinquæ ſunt à caloris fonte, quamquã caput etiam recedat à ſimili fonte: illud tamen hoc habet, quòd cùm poſitum ſit in parte ſuperiori, calor ſuæ naturæ impetu facilè in caput attolitur, quod non contingit neq; manibus, neq; pedibus. præterea manus, & pedes ſunt excarnes, propterea nullo munimine defeduntur ab externis iniurijs; adhæc multis neruis, & oſsibus ſcatent, ob quod non modò, vt dicit Hipp. lib. de affectibus podagricis, dolor maximus euenit, verumetiam ſua natura redduntur torpidi, & frigidi; propter quam etiam rationem Ariſt. 6. problem. 6. dicit nos maximè torpere ſecundum manus, & pedes, propterea quòd hę partes excarnes ſunt, oſsibus, & neruis multis præditæ. Neque verò ſolùm magis torpemus ſecundum pedes, quàm ſecundum alias partes, ſed etiam ſepè fit vt pedes à frigore prorſus corrumpantur, & putreſiant. quemadmodum refert Xenophon 4. lib.

expedi-

expeditionis Cyri eueniſſe militibus ambulantibus per niuem: quare potiſsima cauſſa huius mali eſt frigus externum aeris. Sed præter hanc cauſſam ſunt etiam calceamenta, quando vel adſtrictiora, vel aſperiora ſunt, quàm conueniat. Sed oritur dubitatio hoc loco, quomodo dictum ſit à me oriri huiuſmodi morbum ab intemperie ſicca; nam omnino dubium eſt, quomodo dixerit Ariſt. pri. problem. 55. & 56. quærens cur perniones æquè curentur à frigida, vt à calida aqua, & cur æque ſanentur, & fiant à frigido. Reſpondeo ex eo eſſe, quia hoc malum oritur ex immodica humiditate, quæ & à frigore exprimitur, & à calore diſsipatur. Si ergo Ariſt. ſcribit fieri à nimia humiditate, quomodo verum eſt, oriri à ſicca intemperie, & ſicco humore? Dicendum eſt humorem vel concretum eſſe poſſe, vel fuſum; perniones autem non fiunt ab humore fuſo, ſed concreto. quem intelligens Ariſt. dixit fieri à nimia humiditate, nec inconuenit huiuſmodi humorem concretum appellare ſiccum, quia re ipſa patet hiberno tempore terram grauidam humore ita à frigore cogi, & concreſcere, vt ſiccisſima appareat, cùm tamen ſit plena humiditate; & non modò appareat ſiccisſima, ſed etiam findatur, & quodammodo exulceretur; vt hac ratione etiam contingat partibus his externis, quibus humores à ſummo frigore concreto ad ſimilitudinem terræ ſiccitatem faciunt, & vlcera ſicca. Ceterum non difficulter hoc malum cognoſcitur, quia, vt dicit Celſus, rubor adeſt cum inflammatione modò mediocri, modò paullò maiore, interdum puſtulæ oriuntur, deinde exulceratio; modicus eſt dolor, ſed pruritus multò maior; exit ichor, vel tabus quidam, qui vel ſaniem, vel pus referre videtur. Malum hoc minimè periculoſum eſt, niſi penitus negligatur; quia ſi negligatur, aut fortè ob neceſsitatem curari nequeat, poteſt & mortificationem pedum in ſummo frigore, & mortem inducere. Curatio non admodum diuerſa ab ea eſt, quam propoſui in intertrigine, id ſolùm videtur habere quaſi peculiare, vt maiore præſeruatione opus habeat, quàm intertrigo; quia ſunt aliqui & pueri, & adulti, qui vſq; adeo ſunt obnoxij huic malo, vt niſi magna diligentia ſeſe tueantur, ſingulis annis tententur. Quamobrem, quemadmodum dixi, cum potiſsima cauſſa ſit mali aeris externi frigus, aut calceamentorum aſperitas, vel ſtrictura, ante cetera curandum eſt, vt qui his malis facilè tentantur, latioribus calceamentis ſemper vtantur, &, quantum poteſt fieri, ſeſe ab externo aere defendant. Laudat Aetius pro præſeruatione ab hoc malo ſalem cum melle miſtum, & affricatum pedibus, quod etiam vtile eſt in principio, vbi tumor tantùm apparet, quem maximè quoque iuuat abluere aqua vel marina, vel ſalſa; vel decocto radicis betæ, vel cyclaminis. Laudat Dioſcorides ad hunc vſum decoctum ſerpentariæ. Celſus inter alia remedia, quæ proponit pro hoc malo vincendo, illud etiam habet, vt æs quàm calidisſimum ſuſtineri poteſt, ipſi parti affectæ apponatur. quod conſilium puto captum eſſe ab Hipp. lib. 5. & 7. epid. vbi conſulit vt perniones magna calefactione, & igne tractentur, & iuuentur. cuius rei rationem afferens Ariſt. problem. citato, & etiam problem. 50. ſcribit à calore ſummo curari perniones, quia humor concretus diſſoluitur, & diſſolutus diſsipatur; & eua-

& euacuatur. In qua re maximè videtur diſcrepare ab Hipp. & medicis, quia ſcribit etiam curari perniones à frigore, quod vt fieri poſsit, neque rationem, neque experientiam adhuc vidi. Sicuti puto etiam erraſſe Petrum Aponenſem, qui ea loca exponens, pro pernionibus intellexit tumores quoſdam valdè ab his diuerſos, vt morbillos, ignem perſicum, & alios affectus. Decoctum raparum etiam maximè valet ad perniones, necnon rapæ coctæ, & in emplaſtri formã applicatæ. Aetius lib. 14. laudat oleum roſatum in rapa magna excauata poſitum, & ad feruentem cinerem adhibitum. Sic furfur in vino decoctum maximè valet. Inuenio Gal. 3. de facilè parabilibus laudare ſalem, cyminum, & oleum; quod remedium potius vbi tumor adeſt, valet. item rubrica ſynapis, terra cymolia, ſuccus caprifici confert. iuuat etiam abluere pedes decocto ex althea, chamomelo, fœnu græco; ita tamen, vt poſtquam exſiccati ſunt pedes, inungantur, vel oleo amygdalarum dulcium, vel oleo vitelli oui; & deinde optimè tecti pannis, aut lana ſordida teneantur. hoc etiam vnguentum optimum eſt ad præſeruandũ. Rec. ammoniaci drach. 1. reſinæ drach. 2. diſſoluantur ad ignem, adde olei communis drach. 6. ceræ communis drach. s. cera diſſoluta fiat colatura, deinde adde farinæ fœnu græci, thuris, maſticis an. drach. 2. miſce. & hæc videtur eſſe præſeruatio, & curatio tumoris. Vbi factum eſt vlcus perpendendum eſt an id ſit ſordidum, vel purum. Si ſit valde ſordidum, omnino eſt emundandum, ad quod maximè valet vnguentum apoſtolorum; vbi mundatum eſt, ita vt in ipſo nulla ſordities relinquatur, ſtudendum eſt ad cicatricem perducere. Celſus laudat alumen æqua portione cum thure, vino adiecto. laudat etiam vinum, in quo malicorium ſit decoctum; hæc enim exſiccant, & adſtringunt, ita vt cicatricem inducere queant. Eſt apud Gal. 3. per genera. 4. medicamentum illud præſtantiſsimum, quod dicitur diacaltheos; hoc quoq;, vbi cætera non proſunt, poterit quis fęliciter vti. puluis etiam hic maximè valet, vbi mundatum ſit vlcus. Rec. myrrhæ, maſticis, thuris an. drach. 4. miſce, omnia trita inſpergantur vlceri, & deinde ſuperponatur ſtuppa in vino adſtringente macerata. Cancri fluuiatiles in cinerem redacti, & cum melle appoſiti valent. Refert Galenus 2. ſimpl. puluerem ex vnguibus aſinorum maximè etiam conferre ad hæc vlcera ſananda. Sed non eſt prætereundum illud experimentum, quod narrat Clarus Olaus in ſecundo libro rerum Septentrionalium, vbi ſcribit populos eos, qui frequentiſsimè ob frigus aeris hoc malum experiuntur, ſeſe non alio remedio ſanare, quàm puluere pellis leporinæ; nam & hoc experimentum rationem habet, quia vt notum eſt, pili leporini maximè valent ad vnienda vulnera. Hic eſt finis morborum puerilium externorum.

HIERONYMI MERCVRIALIS DE INTERNIS PVERORVM MORBIS.

LIBER SECVNDVS.

De febre Puerorum in genere. Cap. I.

VENIO ad internos puerorum morbos, ſed quia hi multi, atque multorum generum ſunt, vt poſſim præclariſſimum hunc tractatum perficere, deliberaui inſigniores, & frequentiores edocere; & erit hæc tractatio vtiliſſima, ſi quæ vmquam fuit, quoniam difficilior eſt internorum, quàm externorum cognitio. Sunt autem morbi puerorum interni, alij vniuerſales, alij verò particulares; particularium rurſus, alij pertinent ad ſuperiorem ventrem, alij ad medium, alij verò ad inferiorem; ſic enim veteres medicos partes noſtras diſtinxiſſe clarum eſſe poteſt. Vniuerſalis morbus internus, quoniam vnicus eſt primo loco à me tractabitur, atque hic eſt febris ipſa; quæ, quia in pueris accidens ſolet eſſe dentitionis, vt habetur apud Hippocr. 3. aphor. 25. alia verò eſt febris non accidens; de febre accidentali non eſt vt hoc tempore loquar, quia cum ſequatur dentitionem, tunc loqui poterimus, quando copioſè de hoc affectu verba faciemus. Loquamur itaque de ea febre, quæ ſponte in pueris oritur. Solet autem febris puerorum eſſe omnium generum, & quartana, & tertiana, & quotidiana; ſed quæ maximè propria huic ætati videtur, eſt febris ſynochos, ſiue ſit cum putredine, ſiue ſine putredine. Sed illud memoria reuocandum, cum de pueris loquor, me loqui de ea ætate, quæ vſque ad decimum quartum annum pertingit. Ratio, propter quam pueri hoc genere febris tentantur, ea eſt, quia eiuſmodi febris fit potiſſimùm in corporibus calidis, humidis, & ſanguineis. Iam verò nemo eſt inter Medicos, & Philoſophos, qui neſciat pueros maximè calidos, & humidos eſſe, vnde Gal. 3. prognoſt. 30. dicebat eorum temperamentum eſſe verè, & ex natura ſanguineum; & poſſu-

mus etiam huic rationi aliam adijcere, ſcilicet puerorum corpora admodum denſa eſſe; quò fit, vt præ denſitate cùm non poſſit calor liberè expirare, cohibitus augeatur, & febrem inducat. Eſſe verò illa huiuſmodi, teſtimonium eſt Ariſt. 10. ſect. problematum, problem. 4. vbi ſcribit pueros vitiligini minimè ſubijci, propterea quòd præ denſitate carnium vapores ad cutem penetrare non poſſint. Sed video dubitari poſſe, quomodo dictum ſit à me, omnibus febribus hanc ætatem eſſe obnoxiam; quandoquidem ſi quartanę generationem, & mores ſpectemus, ab ea omnino videtur aliena; nam fit, vt notum eſt ab humore melancholico, quem in temperamento ſanguineo, vel corporibus humidis, & calidis reperiri admodum difficile eſt. Accedit Hippo. in fine libri de natura humana dixiſſe, quartanam fieri ab ætate viginti quinque annorum, vſque ad quadraginta quinque; vt his rationibus comprobatum eſſe videatur pueros à quartana febre non debere tentari. Reſpondeo, quantum eſt ex temperamento ipſorum proculdubio hanc ætatem immunem eſſe ab hoc genere mali; ſed ſi res externas, atque etiam internas conſideremus, poteſt fieri, quemadmodum experientia docet, vt etiam quartana tententur. Primùm enim pueri materno ſanguine creantur, & aluntur, qui cum poſſit eſſe melancholicus, rationi conſentaneum eſt in eorum corporibus hunc humorem ità poſſe congregari, vt quartanæ occaſio præbeatur. His accedunt externæ cauſſæ, importuni motus, vſus ciborum craſſorum, & melancholicorum; ex quibus omnibus cùm in pueris colligatur copia inſignis crudorum humorum, conſequenter etiam fiunt humores melancholici, dùm ſcilicet humores crudi in iecinore non conficiuntur, ſed ex ipſis fęx copioſiſſima reſultat. Illud tamen veriſſimum eſt, quod ſcribit Hippo. in loco citato, ſcilicet febres quartanas illis ætatibus extra vigeſimum quintum, & quadrageſimum quintum annum admodum breues eſſe, niſi errorum copia, & frequentia diuturnæ reddantur. quamobrem clariſſimum eſt pueros omnes febres experiri, quarum cauſſæ aliæ ſunt internæ, aliæ externæ. Internæ ipſiſſimi humores ſunt, & pituita, & bilis, & ſanguis, & melancholia: Externæ verò complures ſunt, inter quas primum locum habet aer; de quo loquens Hippo. in lib. de aere, locis, & aquis, dicebat. Si hiems borealis, & ſicca fuerit, ver autem auſtrinum & humidum, pueris in æſtate fieri febres. cuius ſententiæ reddens cauſſam Ariſt. 1. problematum ſect. 19. dicebat, iccirco pueris fieri febres ſub his conſtitutionibus, quoniam humor collectus in corporibus eorum calidis, cum æſtate refrigerari non poſſit, flagrat, incenditur, & conſequenter febres inducit; cui etiam adijcitur aeris æſtus, qui tamquam ignis igni additus, vt dicebat 4. ſect. probl. 29. efficit, vt in æſtate corpora puerorum ſemper gracilia, & tenuia reddantur. Præter aerem, cauſſa febrium puerorum eſt importuna, & immodica corporis exercitatio; pueri enim omni tempore, & ſaturi, & ieiuni exercentur, vt non ſit mirum humores ipſorum incendi poſſe, & febrem induci. Sed præ ceteris in ipſis faciunt febrem cibi, & immodici, & praui ſumpti, ex quibus non ſolum crudi humores colliguntur, verum ij collecti obſtructiones, & putredines inſignes producunt. Ceterum ſunt penè omnes febres

bres in pueris ſalutares,& iure;quia cum febris,vt dictum eſt,maximè frangat, & lædat actiones naturales, in pueris huiuſmodi facultas vſque adeo vegeta, & robuſta eſt, vt maximè omnium reſiſtere poſſit cauſſis lædentibus, & febriculoſis. Id vnum ex febribus ſolet periculum impendere pueris,ne magnitudine earum,neve difficultate eos gubernandi conuertantur febres in hecticas; vt propter hoc potiſsimum, & propter alia debeat à medico cura haberi febrium ipſorum puerorum; qui quo tempore lacte nutriuntur, duo curationum genera requirunt; alterum in ipſis nutricibus,alterum in ipſiſmet pueris; Nutrices enim quo tempore pueri febricitant,maxima diligentia cuſtodiendæ & curandæ; & quo ad diligentiam ſpectat, pro ratione febrium, in victu tractandæ ſunt; vt ſi infans laboret quotidiana, victus nutricis ſit quotidianæ accommodatus; pari pacto ſi biliosa, aut alio genere. In omnibus autem ſemper debent nutrices à vino abſtinere, quia pueris lactentibus nihil eſt, quod magis obeſſe poſſit ipſo vino. quod Gal.8. & 9.Methodi dicebat febres in quibuſuis augere. Sed ne tempus inutiliter conteram,debebunt curari nutrices,& alterantibus,& purgantibus medicamentis,prout febris puerorum requirere videbitur. Ceterum de pueris ipſis lactentibus dubium eſſe poteſt, vtrum,cū febricitant,aliqua ratione ſanguis mitti poſſit.Raſes in lib. de peſte cap.4. poſt quintum ætatis menſem poſſe pueris cucurbitulas apponi, & ſanguinem extrahi manifeſtè teſtatus eſt. Ex aduerſo Auicennas 4. 1. doctr.5. cap.21.cauet ne pueris ante annum cucurbitulæ apponantur. Verùm in virorum horum diſſenſione tutior pars mihi eſſe videtur, vt conſilium Auicennæ ſequamur,ſcilicet ne cucurbitulæ apponantur pueris, priuſquam annum ſint tranſgreſſi,eo quia hæc ætas maxime vinci ſolet à doloribus,& moleſtijs; vt iure dixerit Diuus Plato, duos eſſe maximos Tyrannos, quibus trahuntur pueri, voluptate, & dolore; Iam manifeſtiſsimum eſt cucurbitulas inſignes dolores etiam grandioribus inducere, vt propter hoc maximè abſtinendum ſit ab hoc remedio. Poſt annum me vſum fuiſſe fateor,& feliciter,modò obſeruentur duæ,vel tres conditiones. Vna,vt ijs potiſsimum pueris adhibeantur, qui maximè ſanguinei, & robuſti videntur. Altera, vt non partibus ſuperioribus, ſed dumtaxat cruribus applicentur; ratio eſt, quia ab ea parte ſanguis miſſus non ita viribus incommodat, neque ita ſpiritus exhaurit,quemadmodum in partibus ſuperioribus. Tertia eſt, vt numquam vncia,vel altera tranſeatur. Præter hoc genus remedij ſunt quædam alia, quæ huic ætati à Medicis proponuntur, quæ & intus, & extra adminiſtrari poſſunt. Intus pro febricitantibus ab Auicen.laudatur ſuccus granatorum cum oxymelle,ſuccus citrinorum; poterit autem hoc pacto fieri. Rec.ſucci granatorum vnc.1. oxymellis ſimplicis vnc.s.miſce, cum cochleari indatur in os pueri vna, vel altera drachma,vſque ad vnc.s. & aduertendum me minorem præſcripſiſſe oxymellis doſim,quia hæc ætas omne genus neruorum maxime infirmum habet; acetum autem,& proinde oxymel neruis obeſſe vtique & Hippo. & Galen. docuit. Sinautem pueri aluum adſtrictam habeant, quid agendum? medicamentis purgantibus vti valde periculoſum eſt, quia cum ſint ſuapte

natura calida corpora,& à febre magis calefacta, addere etiam calorem medicamentorum periculoſum eſt; quare multò ſatius eſt vti vel clyſteribus, vel glandibus. Clyſter pro puero febriente hic erit. Rec. ſeri qualiſcunq; lib.s.mellis vnc.1.ſalis drac.s.miſce. Glandes autem multæ ſunt,quæ pueris accommodantur, præſertim verò ex ſapone,ex carne, & lardo porcino, glans etiam, quæ communis vocatur; nam alijs grauioribus vti in febre puerorum inutile eſt. Extrinſecus autem alia ſunt, quæ conueniunt, vt ſudorem prouocent;alia verò vt incendium remittant. Prouocare ſudorem in pueris laudarunt Auic. & Aetius, & iurè; quia corpora hæc, cum, vt dixi, ſatis denſa, & adſtricta ſint, ſi per ſudorem aperiri poſſint, non eſt dubitandum facilè præberi aditum, & egreſſum ipſis vaporibus, & putridis exhalationibus. Ad prouocandum ſudorem laudatur ſuccus radicum arundinum plantis pedum, & vertici inſperſus; nam vehementioribus vti valdè inutile eſt. Ad attemperandum autem feruorem conuenit applicare pectori ſubtiliſsimos pannos lineos madefactos vel aqua endiuiæ, vel roſarum, vel citrulli; quæ propter hoc ab Auicen. iurè commendantur. Renibus vero & dorſo vtile eſt aliqua applicare, quæ poſsint eius partis incendium remittere, vt eſſet iſtud. Rec. olei roſati vnc. s.ſucci endiuiæ drac. iij. aquæ roſarum drac. ij. aceti modicum, & ceræ fiat linimentum. Præ ceteris uerò in febrientibus pueris maxima cura habenda eſt, vt ventriculus, & iecur poſsint ſua munera obire, hoc eſt vt poſsint concoquere. Quod enim Gal. 11. Methodi 15. dicebat, ſcilicet perſpiciendum eſſe in omni febre,vt ventriculus,& iecur concoquat, eo magis ſtudendum eſt in febrientibus pueris, quo hæc corpora, quæ continuo augentur, & calida ſunt, alimentum commodum, & ſufficiens habeant, quo nutriri poſsint. ea propter cum corroborantia iecur, & ventriculum adſtrictionem habere debeant, iurè merito Galenus in his caſibus vtendum eſſe adſtringentibus docuit; vt malè videantur agere illi, qui in febribus extrinſeca remedia adſtringentia pro ventriculo, & iocinore abhorrent. Itaq; hoc vſurpari poterit. Rec. olei maſticini vnc. s. pulueris corallorum rubeorum, ſandalorum, rubi ana ſcrup. s. ceræ parum, miſce fiat linimentum. Si puer, qui febre laborat,ætatis fuerit inter ſeptimum, & decimum quartum annum, alia ratione tractandus erit,quàm de qua ſum ante loquutus; & quia omni febrium genere tentari poteſt, ne noſtra vagetur oratio,proponam exemplum alicuius febris, vt in ea exercitati poſsint deinceps eadem methodo ceteras curare.

Caput

De febre Synocho. Cap. II.

SI itaq; puer in hac ętate conſtitutus laboret febre ſynocho cum putredine: (huiuſmodi enim febre ſæpè pueros laborare certum eſt). Cum ortum ducat ex obſtructionibus factis à craſsis humoribus, atq; in corporibus calidis, & humidis, & ſanguineis, ſitq; putredo vel in vaſis omnibus, vel in maioribus, videtur rationi conſentaneum fieri propterea quòd tota ſanguinis maſſa putreſcat ſaltem ſecundum ichores. Ratio itaq; curationis poſita in eo eſt, vt totum ſtudium conuertamus ad tollend as obſtructiones, & ſimul ad tollendum feruorem febrilem; quamobrem inueni enda ſunt remedia particularia. & ut primum à viuendi ratione incipiamus, erit puer detinendus in aere frigido, omnes motus animi, & corporis vitandi; Si aluus non fluat, excitanda clyſtere, 'uel glande. Potus ſit aqua ſimplex, & aqua hordei. Victu, in ſimili febre Galen. 9. Methodi cap. 4. Satis tenui vtebatur; nam præter mulſam, & cremorem ptiſſanæ nihil ferè dabat vſq; ad perfectam morbi inclinationē. Similiter ergo etiam vbi dabitur hæc febris, prouidebitur ſuſtinere ægrum ptiſſana facta ſaltem in brodio pulli; & quia durum eſt temporibus noſtris apud populum ſuſtinere ægros hoc ſolo victu, poterunt indulgeri & alia, vt panis cum brodio, interdum vitellum oui, modo hoc obſeruetur, ne nimium nutriatur; quia vt dicebat Hipp. & Galen. ſæpè ſimul nutriuntur & vires, & morbus. Hora cibandi erit, quæ eſt conſueta tempore ſanitatis ipſi ægro. Inſtituto victu, inter remedia videnda ſunt primum chirurgica, numquid conueniant, & de ſanguinis miſsione habetur à Gal. lib. de curatione per ſanguinis miſsionem cap. 13. & 10. Methodi cap. 14. vbi ſcribit in pueris ante decimum quartum annum numquam eſſe ſecandam venam, eo quòd, id quod deberet facere ſanguinis miſsio, ſponte natura ipſa facit, quæ ſcilicet quotidie multam puerilium corporum ſubſtantiam conſumit; quare periculoſum illud eſt conſilium, quod videtur reliquiſſe Auenzoar, qui vt dicit Auer. 7. collect. 3. ſcripſit ſe filiolo ſuo trium annorum venam incidiſſe; loco autem ſectionis venæ, quia in his febribus præſtantiſsimum remedium eſt ſanguinis euacuatio licebit vel cucurbitulis, vel hirudinibus vti; nam hirudines cum oſculo ſubtiliſsimo venam rumpant, non ita cauſſam præbent, vt ſpiritus vitales exhalent; poteſt autem hirudo applicari cruribus, & melius erit & tutius; vel etiam ipſis brachijs. Sunt præter hirudines cucurbitulæ, quibus in hac ætate in febre numquam erit utendum in partibus ſuperioribus, ſed inferioribus, quia poſſent attrahere materiam à toto corpore & ad cor, & ad locos, vbi eſt poſita putredo; quare multò ſatius erit & lumbis, & natibus, aut etiam ipſis cruribus eas applicare: atque ſi Galenus poſt decimum quartum annum non concedit, vt ſanguinis pluſquam libra extrahatur, multo minus ſemper extrahendum erit infra decimum quartum annum, vt numquam plus extrahatur, vel ſemilibra, vel vnc. iij. aut v. Vnū memo

ria dignum adnotari debet, quod ſcriptum eſt & ab Hipp. in lib. de Medicina, & ab Oribaſio, ſcilicet cucurbitularum formam debere eſſe oblongam, nec admodum ventricoſam, atque poſſe habere vel os ſtrictũ, vel amplum. Cucurbitulæ, quæ habent os ſtrictum, vt ego obſeruaui apud Erronem in lib. de ſpiritalibus, vocabantur apud Medicos oua medica, eò quia referebant veluti ouorum formam; atque his monet Hipp. vtendum eſſe quotieſcunque medicus optat attrahere à partibus profundis. Quæ verò habent os latius, uſurpandæ ſunt, vt monet ipſe, quotieſcunque attrahendum à partibus vicinis, atq; remotis, ſecundum latitudinem; & hoc poſsit eſſe documentum, ut quotieſcunq; applicantur cucurbitulæ cruribus, debeant habere os latum, & amplum, ut poſsint à remotioribus attrahere; quemadmodum vbi applicantur & lumbis, & natibus debent eſſe ore ſtrictiore. Vbi itaq; conſtitutum erit vel cucurbitulas, vel hirudines applicandas eſſe, primo uidendum eſt an aluus ſit adſtricta, an verò ſoluta. Si ſoluta ſit, ſtatim deueniendum ad ſanguinis euacuationem. Si autem ſit adſtricta, lib. 1. tract. 8. cap. 18. Auenzoar iubet prius ſoluendam eam eſſe, hoc eſt fœces ab inteſtinis eſſe ducendas. Miſſo ſanguine deinceps incumbendum eſt deobſtructioni, quæ fit medicamentis & internis, & externis, incidentibus, & detergentibus citra tamen inſignem caliditatem. Intus poterunt humores attenuari, & incidi hoc pacto. Rec. hordei p. s. foliorum hyſſopi m. s. fiat decoctio ſecundum artem, deinde Recipe decoctionis vnc. ij. s. oxymellis ſimplicis drac. v. miſce, & fiat potus. Vbi erunt præparati humores, expurgabuntur; & cauendum eſt in ea ætate à vehementibus medicamentis omnibus; ea propter non erit pertranſeundum hoc. Rec. ſebeſten num. x. paſſularum drac. ij. foliorum hyſſopi, florum boraginis ana. p. 1. fiat decoctio ſecundum artem, deinde Rec. dictæ decoctionis vnc. iij. mannæ electæ, mellis roſati ſolutiui ana vnc. 1. s. miſce. Poterunt vero augeri, vel minui medicamenta lenientia, prout corpus ægri perſuadebit. Extrinſecus autem conueniunt, quæ poſſunt de obſtruere, ſed mitia, ut eſt farina hordei affricata cuti, atq; mulſa tepida; Pectori autem applicari ea poterunt, quæ poſſunt humectare, & refrigerare, vt aqua hordei, cui miſtum ſit modicum olei amygdalarum dulcium; nam huiuſmodi oleum & aqua ſimul miſta prouident ne partes pectoris alioquin excalefactæ accendantur magis. Poterimus etiam, vbi malum inclinare uidetur, vti balneo aquarum dulcium; quia ſi quod eſt corpus, cui balnea huiuſmodi conueniant, planè eſt corpus pueri; atq; modus hic, quem demonſtraui, poterit etiam obſeruari habita ratio ne humoris peccantis, & in febre tertiana, & quartana.

De

De Epilepſia. *Cap. 3.*

SVPEREST, vt dimiſſo vniuerſali interno puerorũ morbo aggrediamur particulares, qui ſcilicet & contemplatione, & ipſa magnopere praxi iuuabunt. & quia dixi morbos internos particulares vel pertinere ad ſuperiorem ventrem, vel medium, uel infimum, ordo poſtulat ut ordiamur à morbis ventris ſuperioris; ſed quoniam verſamur circa actiones capitis, cuius actiones vel ſunt animales, vel naturales; primum de morbis animaliũ loquar, cuius tria ſunt genera; aliæ.n.actiones ſunt ſenſuum, aliæ motricis facultatis, aliæ rationatricis. Vitia facultatis rõnatricis in pueris, & præcipuè antè 7. ætatis annũ, neq; medici tractarunt, neq; forſan nouerunt; nam neq; de inſania puerorũ, neq; de phrenitide, & præſertim de lactentibus quidquam tractarunt. Ratio clariſsima eſt, quoniam, vt dicebat Ariſt. 8. de hiſtoria animal. cap. 1. anima pueri nihil differt ab anima belluæ; dum enim infantes ſumus, brutalem vitam omnes degimus; propterea quod ratio ueluti obruta, & ebria multo humore non poteſt operari. Quare nulla quoq; fiunt circa ipſam uitia; fiunt autem quo tempore facultas ratiocinatrix emergens ex humore incipit operari. Itaq; dimiſsis his vitijs tractabo illa, quæ pertinent ad motricem facultatem; quæ trium generum ſunt, prout tribus modis hæc actio uitiatur; nam vel motus ex toto deperditus eſt, vt in apoplexia; vel deprauatus, vt in epilepſia, & in ſpaſmo; vel diminutus, ut in corpore, in balbutie, quemadmodum ſigillatim docebo. Incipiamus à motu deprauato, qui in pueris frequentiſsimè contingit, atque appellatur & conuulſio, & epilepſia. Epilepſia in pueris multa nomina apud medicos habet; uocata eſt enim primò morbus puerilis. Ariſt. 30. ſect. problematum problem. 1. appellat ecſtaſim puerilem. Magnus Hippocra. 6. epid. commen. primo. tex. 5. videtur appellaſſe fulgorem. Arabes medici non ſolũm appellarunt morbum puerilem, verum etiam barbaro nomine nuncuparunt matrem puerorum. Ratio propter quam uocatur morbus puerilis, nulla alia eſt, quam ea, quam propoſuit Hipp. lib. de ſacro morbo, & multi alij, ſcilicet, quia pueri frequentiſsimè hoc morbo capiuntur, & interimuntur. Sed quę eſt ratio, propter quam hæc ætas hoc morbo corripitur? Gal. 6. epid. com. 1. tex. 5. & Auic. lib. 3. capite de epilepſia, ſcribunt pueros maximè tentari hac ægritudine tum propter frigidam intemperiem cerebri, tum potiſsimum propter largam humiditatem. Vocatus eſt hic morbus etiam in pueris à nonnullis morbus ſacer, quemadmodum Hipp. teſtatur libro de aere, aquis, & locis cap. 2. Inuenio etiam uocatum eſſe lunaticum; nam, ſi licet ſacra prophanis miſcere, habetur apud Matthæum Euangeliſtam cap. 26. parentem quendam præſentaſſe Chriſto puerum lunaticum, qui, vt ſuo loco demonſtrabo ſuis ſignis, erat epilepticus. Cur autem epileptici vocati ſint lunatici, ratio habetur apud Serenum medicum in lib. de Medicina; vbi ſcribit, quòd qui oriuntur, ſeu concipiuntur in interlunijs, quando luna in

coitu

coitu eſt cum Sole ſine lumine,fiunt epileptici; Eſt verò hic morbus nihil aliud, quàm contractio, & retractio omnium muſculorum, & neruorum interpolata præter naturam, & præter voluntatem. Dico contractionem, & retractionem, quoniam, ut ſcriptum eſt à Galen. 3. de locis affectis cap. 6. quemadmodum in motu voluntario muſculi contrahuntur, & retrahuntur verſus propriam originem; ita quoque in conuulſionibus ipſis accidit. Dixi muſculorum, quandoquidem ſi rem ipſam omni auctoritate poſtpoſita expendamus, nerui non mouent partes, ſed ſunt muſculi; nerui autem ſunt veluti canales, per quos facultas mouet ipſos muſculos, ſiue enim per ſpiritus, ſiue inſtar luminis hoc fiat, non eſt locus diſputandi. Non eſſe autem neruos, qui moueant, hac vna demonſtratione conuinci poteſt, quòd ſi capiantur nerui ſtatim atq; mortua ſunt animalia, nerui inquam muſculis implantati, facillimè diſcinduntur, ut nō ſit rationi conſentaneum in motibus vehementibus animalium poſſe eos tanta vi conuelli, & commoueri. Sunt itaq; muſculi, qui uerè contrahuntur, & retrahuntur. Dixi omnium, propterea quòd in hoc morbo omnes muſculi mouentur, & conuelluntur, eo quia, vt dicit Gal. 5. de locis affectis cap. 7. principium neruorum totum ſe ipſum quatit, ut ſit neceſſarium ſe ſe quatiente cerebro, hoc eſt principio neruorum, omnes muſculos moueri, & conuelli. Dixi præter naturam, & voluntatem, quia à natura comparatum eſt, vt muſculi obediant voluntati; qui ubi præter voluntatis imperium mouentur, non ſolum hoc fit præter voluntatem, ſed etiam contra naturam. Addidi interpolata, quemadmodum addit Galenus, & Auicennas, quandoquidem hoc conuulſionis genus interpolatum eſt; ceteræ conuulſiones continuæ ſunt, & magis permanent. Patet igitur morbum hunc puerilem pueri eſſe ſymptoma in genere motus deprauati, & quia actio deprauata animalis eſt iuxta regulam Gal. 1. de locis affectis in fine, læditur huiuſmodi actio, vel læſa parte, vel læſo principio; cum autem actiones naturales ſemper lædantur, læſa prius parte, in hoc morbo non læduntur partes motæ; Itaq; læditur principium. eſt autem illud ipſum cerebrum, quod cum lædatur, lædi poteſt vel per eſſentiam, vel per conſenſum; vtro modo lædatur, læditur à morbo inſtrumentali, hoc eſt ab obſtructione, vt dicunt omnes; addo ego, & à ſolutione continui, quia moleſtia illa quæ impedit facultatem ad motum, nihil aliud eſt, niſi vel morſus quidam, vel diuulſio partis; quemadmodum etiam eſt in ſingultu, cui comparat epilepſiam Galenus. Sed cum conſtet apud omnes ad hunc motum efficiendum concurrere facultatem expultricem, quę irritata à morbo noxam depellere quęrit, hoc tamen incertum eſt inter veteres, numquid etiam præter expulſiuam ad hunc motum edendum concurrat facultas motrix. Ex una parte ſunt Galeni auctoritates, in quibus uidetur demonſtrare ad hunc motum edendum nihil conferre motricem. Primum enim Gal. 3. aphor. 39. demonſtrans differentiam inter apoplexiam, & epilepſiam; inquit in apoplexia penitus deſinere motum ipſum, in epilepſia motum eſſe, ſed præter uolutatem. Immò verò ponens differentiā inter motū uoluntarium, & cōuulſionem, inquit, motum uoluntarium fieri quidem eo pacto, quo fit motus

con-

conuulſionis, ſed uoluntarium fieri à facultate ciente: conuulſionem autem fieri ſine facultate ciente. Hanc eandem ſententiam videtur habere 3. de locis affectis cap. 6. ſed clarius 2. de ſymptomatum cauſsis cap. 1. dum ſcribit conuulſionem eſſe ſolius morbi opus; quam eandem ſententiam videtur ſequutus Auic. in capite de epilepſia, & Auer. 3. collectaneorum cap. 41. quaſi velint omnes hi, huiuſmodi motus conuulſionis à nulla alia vi effici, præter quàm ab expultrice naturali. Ex altera parte ſunt teſtimonia, & rationes; ea in primis ratio eſt, quòd vt præclariſsimè docuit Galenus in lib. de motu muſculorum, muſculi non mouentur niſi à facultate voluntaria; hæc enim inſtrumenta, vt fuſe docet ipſe, ad id ſunt à natura parata, vt ſecundum voluntatis imperium corpora noſtra moueant. Iam verò in epilepſia mouentur muſculi omnes, & eo pacto, vt dixi, quo mouentur à voluntate. igitur ſi mouentur eo pacto, quo ſcilicet naturaliter corpora mouentur, rationi conſentaneum videtur à nulla alia facultate fieri, quàm à motrice. Præter hanc eſt Galeni auctoritas, qui 2. aphor. 45. ponens differentiam inter apoplexiam, & epilepſiam, inquit, eundem locum eſſe affectum in vtriſq; , & eandem materiam; differre autem, quoniam in apoplexia perfecta eſt actionum facultas deperdita; in epilepſia motus deprauatus, ſcilicet facultatis; id enim neceſſariò vult phraſis Galeni, & ita ab Interprete tranſlatum eſt; quaſi velit dicere, differre apoplexiam ab epilepſia, quia in hac facultas nihil operatur, in illa deprauatè, mouet. Quid igitur dicendum eſt? Dicam breuiter quid ſtatuendum cenſeam. Duplex eſt conuulſio; alia cum motu euidenti & manifeſto; alia ſine motu manifeſto. Cum motu manifeſto & euidenti eſt epilepſia, quando ſcilicet principium motus eſt affectum; Sine motu euidenti eſt, quando pars aliqua contrahitur inſenſibiliter ob tumorem aliquem, aut inflammationem in muſculis obortam. Hanc poſtremam conuulſionem, ſeu contractionem fateor quidem fieri abſq; vlla facultate motrice, quia cum propter partis morbum ſecundum latitudinem augeantur muſculi, & ſimul nerui inſenſibiliter contrahuntur, quia inſenſibiliter diminuitur longitudo; & de hoc genere conuulſionis loquebatur Gal. 2. de ſymptom. cauſsis, cum diceret, conuulſionem eſſe ſolius morbi. Quæ verò cum motu manifeſto fit, epilepſia eſt, in qua tria tempora conſideranda ſunt. Vnum, quando ægri in terram cadunt: aliud, quando iam in terram proſtrati huc atq; illuc membra iactant, & ſpumam ex ore emittunt. Tertium, quando iam ſedatis omnibus motibus, remanent quieti, & veluti immoti. Primo tempore, & poſtremo feriatur prorſus facultas motrix; nam ſi operaretur in principio, in terram non caderent; quia ad hanc pertinet non modò mouere corpora, verum etiam erecta ſuſtinere. Dum verò membra iactantur, ſum huius opinionis, omnino cum virtute expultrice etiam operari facultatem motricem; atq; ita intelligendum eſſe Galenum, quando inquit, epilepſiam fieri propter deprauatum motum facultatis mouentis. Sed cum dicitur motus præter voluntatem, cur eſt quòd ægri non ſentiunt hunc motum? Dicitur præter voluntatem, quia licet fiat à facultate mouente voluntaria, fit ab ea coacta, non naturaliter operante. do exemplum. Nonne

ſæpè aliquem contingit riſu detineri etiam præter voluntatem, iſte motus fit à voluntate, ſed coacta ab obiecto riſibili, vt fiat præter voluntatem. Pari pacto non eſt mirum huiuſmodi motum non animaduerti, quia in ſomno pleriq; mouentur motu voluntario ſine vlla animaduerſione, & ſine vllo ſenſu. dicebat .n. Gal. lib. de motu muſculorum, ſe interdum dormientem, & nihil animaduertentem ambulaſſe per duo ſtadia, vſq; quo tandem excitatus à ſomno ſe ipſum animaduertiſſet. Quare, vt hanc rem breuiter definiam, morbus puerilis fit non ſolum à facultate expultrice, verum etiam à motrice; quæ irritata à re lædente, ſimul cum facultate expultrice monet principium neruorum, & conſequenter totum corpus. Cauſſa verò huius mali alia eſt interna, alia externa. Inter internas, aliæ ſunt mediatæ, aliæ immediatæ. De cauſis mediatis conſtat apud omnes eam epilepſiam, quæ fit per conſenſum, fieri vel propter vapores à parte aliqua inferna in caput elatos; vel, vt dicebat Pelops præceptor Galeni, propter malam aliquam qualitatem ab infernis partibus vſq; ad cerebrum propagatam. Sed de cauſſa immediata epilepſiæ, quæ fit per eſſentiam in cerebro, quandam inter veteres inuenio diſſenſionem. Auctor.n. libri de flatibus ſub nomine Hipp. eius fuit ſententiæ, cauſſam materialem epilepſiæ eſſe unum flatum. Maximus etiam Ariſt. in lib. de ſomno, & vigilia hanc penè ſententiam ſequutus, putauit eo pacto fieri epilepſiam, quo fit ſomnus; & ſicuti fit ſomnus à vaporibus ſurſum ad caput elatis, pari pacto fieri epilepſiam: propterea dicebat pueros maximè tentari hac ægritudine, quia cùm habeant partes ſupernas reſpectu aliarum vaſtiſsimas, ad eas neceſſario natura continuò inſignem copiam uaporum halibilium tranſmittit, vt propter hoc etiam pueri ſint valde ſomnolenti, & conſequenter epilepſiæ obnoxij. Auer. 3. lib. collect. cap. 40. placita perceptoris ſui ſequutus, non contentus fuit docere fieri hunc morbum à ſolo flatu, ſed ex propoſito contra Galenum diſputans, probat non poſſe fieri vlla alia ratione, neq; ab alia cauſſa, niſi ab ipſo vapore; hac potiſsimum ratione vſus, quòd cum cito fiat hic morbus, & cito ſoluatur, neceſſarium eſt fieri à materia, quæ cito abeat, & cito diſſoluatur, & redeat, cuiuſmodi eſt vapor; nam non poſſe humorem citò diſſolui probat Auerroes, quia diſſolutio fit per quandam coctionem: coctio autem fit tempore, non autem ſubitò. Gal. ex aduerſo 3. de locis affectis cap. 7. & 2. aphor. 45. & alijs in locis, quem etiam ſequuti videntur ferè omnes ſcriptores Græci, dicit, non poſſe fieri epilepſiam ab vlla alia cauſſa, quàm ab humore frigido, & craſſo; & quemadmodum Auerroes probat fieri non poſſe niſi à vapore, quia citò fit, & citò diſſoluitur, ſic ille inquit neceſſariò fieri ab humore frigido, & craſſo, quia citò fit, & citò ſoluitur. Et ne videatur rationem attuliſſe incongruam, fundata eſt in hoc, quòd oriatur hic morbus ob repletionem ventriculorum cerebri; qui vt omnia loca caua citius replentur à corporibus grauibus, quàm à leuibus, eo quia ſicuti humores ſuo pondere illico præcipitantur in loca caua, ita quoq; ex locis ſpatioſis ab impulſore cito educuntur. Fauere videtur auctoritati Galeni in primis auctor ille de ſacro morbo, qui cum ſcribat oues tentari hoc genere ægritudinis, ac multas perire, inquit,

ex diſſectione apparere uentriculos cerebri repletos muco,& pituita; vt ex hac vna demonſtratione videatur neceſſarium fieri hunc morbum ab humore. Fauet etiam eidem Auicennas,qui in capite de epilepſia ferè eadē uerba eius transferens, inquit fieri hunc morbum ab humoribus frigidis, & craſsis,interdum quieſcientibus,& obſtruentibus, interdum uerò motis.& addit non ſolum humores frigidos,& craſſos, verum etiam & ſanguinem, & bilem,& omnem humorem obſtruentem facere epilepſiam. In hoc diſsidio breuiter dicendum epilepſiā,quæ fit per eſſentiam in cerebro, fieri obſtructis non integre vel aliquibus,vel omnibus cerebri uentriculis; obſtrui autem hos ventriculos plerunq; ab humore frigido, & craſſo, cui permiſtus eſt flatus,qui & generari poteſt in toto cerebro, & quemadmodum dicit Auicennas,ex ebullitione,& motu humorum in ventriculis; qui flatus,& humores cùm,quemadmodum dixi,non integrè obſtruantur, mouentur in ſpatijs illis huc, atq; illuc;in quo motu cum percutiantur parietes ventriculorum, fit veluti quædam diuulſio, & quidam morſus; quos percipiens facultas expultrix,& motrix,excitantur,& excitatæ quatiunt totum cerebrum,præſertim autem principium neruorum, vnde ſequitur motus. Et hoc licet temporibus poſterioribus & Auic. & alij cognouerint, cognouit tamē Diuinus Plato in Thimæo,vbi ſcribit pituitam albam flatu plenam,ſi per ſuperficiem diffundatur,vitiliginem parere. Si humori melancholico permiſta ingrediatur cauernas cerebri,facere morbum ſacrum, hoc eſt epilepſiam. Inter cauſſas morbi pucrilis internas immediatas primum locum habet corporis puerorum habitus;de quo loquens Ariſt. 7. de hiſt.animal. 12. dicebat pueros εὐτρόφους,ideſt bene nutritos, & obæſos maxime conuulſionibus tentari. Secundum locum habet temperatura corporis frigida,& humida.dicebat enim Gal. 6. epid.com. 1. tex. 5. intemperiem cerebri maxime omnium hunc morbum generare, & ratio eſt, quia ab hac pituitoſus,& viſcidus humor generatur,à quo fit hoc malum. Tertio loco ſunt partes corporis affecti;ſcriptum enim eſt ab eodem Galen. 3. de locis affectis 3. fieri hunc morbum interdum per conſenſum ab aliqua parte interna affecta;Sed,ut ait ipſe,huiuſmodi epilepſia rariſsimè fit.Quare notandum eſt,ſi vera eſt hæc Galeni ſententia,plerumq; decipi medicos qui epilepticos ferè omnes exiſtimant ęgrotare propter alicuius partis conſenſum. vlt.loco eſt paterna,& hæreditaria diſpoſitio; Hipp. enim 2. proreth.multos eſſe dicit morbos, qui paterna hæreditate ingenerantur,inter quos epilepſiam enumerat. Sed dicet quis,quæ eſt ratio,propter quā epilepſia quaſi per hæreditatem acquiritur? Explicat rationem Hipp. in lib. de ſacro morbo, vbi ſcribit Phthiſicos fieri à phthiſicis,ſpleniticos à ſpleniticis,epilepticos,ab epilepticis; propterea quòd ſemen ab uniuerſo corpore ſecedit,ſanū à partibus ſanis,& morbidū à morbidis;& in toto.Vt intelligatur,ſciendū totā uim diſpoſitionis hæreditariæ nō modo in hoc poſitā eſſe,verū etiam in eo,quòd magna pars ſeminis à cerebro deriuat,non ſolū vt dixit Hipp verùm etiam,ut apparet ipſa experientia: quia qui immodica uenere utuntur,dicebat Ariſt. 4. ſectione problematū,& cito caluefcūt,& oculis laborant.Hoc,niſi fallor, cognouit etiam verum eſſe Timæus Locrenſis,

ſis qui in lib. de anima mundi ſcribit, medullam ſpinalem ſuppoſitam fuiſ ſe cerebro, vt per ipſam tanquam per pronum alueum deriuaret materia ſufficiens & ad ſemen, & ad generationẽ. quod cum ita ſit, facile eſt videre cur ij maxime capite laborent, qui à parentibus capite laborantibus oriuntur Signa morbi pucrilis alia Diagnoſtica, alia Prognoſtica ſunt. Diagnoſticorũ alia demonſtrant morbum futurum, alia præſentem. Inter ea, quæ demõſtrant futuram acceſsionem, primũ locum habet, ortum eſſe à parentibus epilepticis. Notandũ verò quod ſcribit Plutarchus de fera numinis vindicta, ſcilicet eos, qui oriuntur ex parẽtibus epilepticis, ſtatim debere curari; quaſi certum ſit indicium filios etiam futuros epilepticos; præterea in adultioribus futuræ acceſsionis præludia ſunt dolor colli, ſpondilium, cordis; pauores in ſomno, motus inordinati in ſomno, exſpuitiones frequentes; his omnibus ſignis poteſt iurè colligi futurã eſſe acceſsionem. Signa, quæ demõſtrant preſentem paroxyſmũ, illa ipſa ſunt, quæ infelix ille pater apud Matthæum cap. 17. propoſuit Chriſto pro puero ſuo epileptico, neq; medici alia ſigna proponunt. Nam, inquit ille bonus pater, Filius meus ſtridet, clamat, cadit in ignem, ſpumam emittit ex ore, ſine ſenſu eſt. hæc ſunt proprijſsima ſigna huius mali, & ut obiter dicam, dubitauit ſtudioſiſsimus auditor meus hac in re, nunquid ſcilicet ille puer fuerit epilepticus, an dæmoniacus; quia habetur ipſum fuiſſe à Chriſto curatum, eiecto dæmonio. Breuiter dico, duplici modo poſſe reſponderi. primò quemadmodum reſpondet Caietanus, ſcilicet puerum illum fuiſſe epilepticum, lunaticum, atq; etiam dæmoniacum; vel vt Origenes; fuiſſe epilepticum, ſed morbum factum in ipſo à malo dæmonio. Ad rem redeo, vt dixi, fit ſpuma in epilepſia, quoniam, vt ſcribit Galen. 2. aphor. 43. ſpiritus, & halitus, qui eleuantur ex pulmonibus, permiſcentur ſaliuæ, & pituitæ defluenti à capite; qui halitus, & pituita ſimul permiſti, deinde motu agitati, & confracti, euadunt in ſpumam, haud aliter atq; contingit aquam maris ſpumeſcere, quando à multis ventis agitata frangitur. Stridor qui fit in epilepticis, non eſt dubitandum quin ſit ſpecies quædam vocis. Vox autem à nulla alia fit facultate, quàm à motrice, & uoluntaria. igitur adijciatur hoc argumẽtum alijs, quod cum epileptici aliqui in ipſo paroxyſmo ſtrideant, ſignum eſſe hunc motum deprauatum fieri etiam à facultate ipſa motrice læſa. Morbus hic pucrilis acutiſsimus eſt, quemadmodum ex Auicennæ ſententia docui; & cùm ſit acutiſsimus, etiam exitialis eſt. Cauſſa vero propter quam hæc ægritudo in pueris exitialis eſt, explicatur ab Hipp. lib. de ſacro morbo, vbi ſcribit, pueros facile perire propter epilepſiam, eò quia venas anguſtas, ſeu, ut dicit Auic. ſtrictas habent; propter quam anguſtiam, cum pituita alioquin craſſa ab ipſis non recipiatur, permanens in cerebro, huic vitio originem præbet. Sed multo melior, & uerior huius rei ratio eſt, quòd cum pueri valde abundent humiditate ſecundum cerebrum, ſimulq; facultatem motricem, & neruos ipſos imbecillos habeant, non poteſt humor ſemel in vẽtriculo motus, atq; copioſius à facultate expultrice, & motrice aut diſſolui, aut longè propelli. Ceterum, dicit Hipp. eodem in loco, eos pueros, qui ſemel ab epilepſia ſunt curati, non amplius eo morbo tentari, ſi

ali-

aliquam partem eo morbo deprauatam habeant. Cuius rei ea eſt ratio, quia ubi ab epilepſia deprauatur aliqua pars, ex eo fit, quia materia morbifica à natura, & à facultate in eam partem ſemel detruſa eſt, vbi ſemel facultas viam inuenit, qua res noxias deponat, & à ſe ſe expellat, in poſterum eandem viam ſeruat, ita vt non ſinat amplius humores offendentes vel colligi, vel collectos in cerebri uentriculos præcipitari. Occurrit hoc in loco dubitatio, à nemine etiam propoſita, quia Hipp. 1. lib. proreth. enumerans quatuor morbos, qui videntur fieri hæreditate paterna, inquit eos, ſi ſint congenci, hoc eſt ſi à principio ſint congeniti, eſſe difficiliter mobiles, & iurè; quia quæcumq; fiunt cum ipſo animali, omnia ferè ſempiterna eſſe ſolent. inter hos autem morbos enumerat ipſam epilepſiam; quaſi hæc hæreditaria ſit difficilis curatu. Ex altera parte idem Hipp. 6. epid. com. 1. tex. 5. inquit, fulgores in pueris ętatis mutatione tolli; quod oraculum cũ Galen. interpretaretur, multa pulcherrima docuit, inter quæ alia illud vnũ reſpondendum eſſe, epilepſiam duplicem generationem habere; alterã ab ortu; alteram verò propter vitæ errata. Eam, quæ fit propter vitæ errata, inquit, opus habere medicis auxilijs. Eam verò, quæ fit ab ortu, ſponte ætatis mutatione curari, & non faceſſere negotium medicis. Ex quibus duobus locis uidetur apparens quædam contradictio, quòd in vno dicatur epilepſiam congenitam difficilem eſſe curatu; in alio vero ſponte curari, & medicis non faceſſere negotium. Cuius ſolutio poſita tota eſt in intellectu verborũ Galeni, quæ male sũt expreſſi ab Interprete, vt videre ſit quãti referat auctores noſtros legere propria lingua loquentes. hoc verum eſt, morbos omnes congenitos, nedum epilepticos, eſſe difficiles curatu Neq; huic ſententiæ contradicit Galenus, ſi eum rectè intelligamus; nam mens ipſius eſt, epilepſiam, quæ ſit propter errores in victu, ſpontè nunquam curari, ſed beneficio medicinæ, & iurè; quia ſicuti error fuit, qui fecit morbũ, pariter neceſſarium eſt, vt diligentia, & ſtudium medici curet eum. Ceterũ ea, quæ fit ab ortu, inquit Galenus, etiã ſponte curatur ſine medici auxilio. Ex quibus verbis nõ negat difficultatem curationis, ſed ſolummodo hoc aſſerit, quòd ſicuti alia opus habet medici auxilio ſemper, ita hęc curari poteſt ſine auxilio medici, ſed ſola mutatione ætatis. Verum dicet quis, quæ eſt ratio, propter quã mutatione ætatis potiſſimũ curatur hic morbus: & cur poſt mutationẽ ætatis, ſcilicet uigeſimum quintũ annum contingat, vt difficillimus, & impoſsibilis ſit curatu? Reſpondeo, curari morbũ puerilẽ cũ mutatione ætatis duplici de cauſſa. Vna eſt, quia larga illa humiditas, quæ cauſſa eſt huius morbi congeniti, ætatis mutatione mirum in modum diminuitur. Alia eſt, quia facultas motrix, & omnis facultas animalis mutatione ætatis robuſtior multò euadit, quo fit, vt diminuta materia, & creſcente robore facilè morbus ſuperetur. Ad ſecundum autem breuiter dicam, difficilem eſſe curationem, & impoſsibilem epilepſiæ poſt mutationem ætatis, propterea quòd cum eo tempore facultates animales ſint robuſtæ, cum etiam ſit diminuta humiditas congenita, ſignum eſt, ſi morbus hic fit, fieri eum à potentiſsima cauſſa; quæ ſicut apta fuit præter naturam quodammodo morbum inducere, ita quoq; potens eſt morbum ipſum fo-

uere, &

uere, & conſeruare; quòd quidem propterea eſt, quia humores illi, qui faciunt epilepſiam hanc, ſunt melancholici, & ſicci, vt non ſolum per ſe ſint difficiles ſublatu, ſed etiam quia in dies magis, ac magis propter ipſam ætatem augentur. Ceterum pueri, qui hoc morbo exercentur, vel lactentes ſunt, vel adultiores; quamobrem alia eſt curationis ratio, quæ debetur lactentibus; alia, quæ adultioribus. Et quia lactentes, vt aliàs dixi, gubernantur medicatione nutricum, ea propter una propè eſt ratio uictus in hoc morbo curando, quæ debetur & lactentibus, & adultioribus: ac poſita eſt in moderandis, & ſuperandis cauſsis externis; Inter quas primò occurrit aer, qui debet eligi, & parari calidus, atq; ſiccus. nam Hipp. in lib. de aere, aquis, & locis cap. 2. ſcribit eos, qui habitant plagas frigidas, pueros habere, qui frequenter epilepſia tentantur. Somnus etiam moderandus eſt, quoniam ſi, vt ſcribit Ariſt. lib. de ſomno & vigilia, epilepſia eſt ueluti quidam ſomnus, proculdubio vigiliæ moderatæ magnam vtilitatem præbebunt. Exercitationes quoq; importunæ ſunt ablegandæ, ſed præcipuè timores, & periclitamenta omnia; quò fit, vt etiam hac in parte ſit laudandus Plato, qui monet in 2. de Republica, ne matres figmentis, & fabellis filios terreant; & his diebus ſcriptum eſt ad me è Germania de puella quadam, quæ tantùm ex terroribus facta eſt epileptica. Damnat balnea in epilepticis Galen. lib. de ſectione venæ cap. 9. ſic quoq; damnanda eſt omnis repletio, nimia inanitio; & Galen. loco citato, inter alia, quæ conſentit Eraſiſtrato nõ conuenire epilepticis, eſt inædia, quam ait mirificè caput replere. De potu video nonnihil difficultatis, quia ex vna parte Aetius ex ſententia Poſidonij laudat propoſuiſſe epilepticis potum, & cibum calidum. Inter calidos potus non eſt dubitandum numerari vinum, ut hac ratione uideatur ex præcepto Aetij illud conuenire. Ex altera verò parte & omnes medici, & Ariſt. non ſolum pueris, uerum etiam ipſis nutricibus uinũ etiam, atq; etiam interdixere. Nec uolo latere, quod facit ad propoſitum, id, quod ſcribit Plutarchus in problem. Sapientes Romanos cauiſſe, ne in ſacrificijs nutricum adhiberetur uinum, ſed lac; ne ſcilicet ex uino ipſarum accederet pueris detrimentum. Hoc itaq; ſtatuo, pueris, & nutricibus omnino interdicendum eſſe vinum, & præſertim cum laborant epilepſia; quia tametſi calefaciat, verumtamen habet aliud malũ, quod ſcilicet neruos vehementer percellit: pueri verò neruos omnes valdè infirmos habent. Pro potu itaq; conueniet & nutrici, & pueris mulſa, vel decoctio facta eiuſmodi. Recipe aquæ communis lib. ij. foliorum bethonicę p. s. coriandri præparati drac. ij. fiat decoctio ſecundum artem: deinde facta expreſsione adde ad idem mellis optime deſpumati, uel ſacchari vnc. ij. s. & ſeruetur pro potu. Quare cum Aetius laudat potum calidum, intelligere debemus non de uino, ſed de huiuſmodi potu, qui uim habeat calefaciendi, nec detrimentum inferat capiti Cibi debent eſſe calidi, & attenuantes; & ita hi iuuant, ut dixerit Galenus ſe quandoq; ſolo attenuante victu pueros epilepticos perfecte curaſſe. Sylua habetur huiuſmodi ciborum in conſilio pro puero epileptico, modo tamen prudenter eo utamur: dico prudenter, quia illud conſilium multis, & mihi etiam fuit ſuſpectum, & forſan

non

non fuit Galeni; quia ſunt ibi multa, quæ ſi examinentur, non admodum conueniunt. Quare vitare debebunt epileptici, & nutrices legumina omnia, carnes animalium maiorum, & ſylueſtrium, piſces omnes lacuſtres & graues, & ſummatim debent omnia vitari, quæ ſuccos craſſos gignunt, quæ flatuoſa ſunt, & caput proprietate quadam offendunt, atq; hæc communis eſt victus ratio, ſeu moderatio cauſſarum externarum. Iam verò in perficienda hac ratione illud ſpectandum, ſi puer ſit lactens, vtrum fiat ex conſenſu alicuius partis: an verò per eſſentiam in capite; quia ſi fiat per cōſenſum alicuius partis in lactētibus, vix fieri poteſt ulla alia ratione, quàm propter vētriculum. Offenditur autem is in huiuſmodi ætate, vel qualitate, vel copia lactis. Si copia lactis offendatur, ſtudendum eſt, ut nutrix raro mammas præbeat. Si qualitate, quia ſcilicet lac ſit acre, totum ſtudium conuertendum ad emendandum nutricis lac; interim tamen non negligendus vētriculus puelli, quod fieri poteſt aliquo cerato, uel linimento. & ceratum, quo ego ſoleo uti, iſtud eſt. Rec. pulueris aloes, mirrhæ ana ſcrup. s. pulueris maſticis ſcrup. 1. ceræ cum modica reſina, miſce, fiat ceratū, & apponatur ori ventriculi. Si verò ſit per eſſentiam, quod frequentiſsimè contingit, dicit Aetius difficilem eſſe curationem; ea propter agendum eſt, quod poteſt fieri in hac ætate, & intrinſecis, & extrinſecis. Intrinſecus laudat Aetius vſū mellis ſoleo ego vti pulueribus, cuiuſmodi eſt iſte. Rec. ſeminis pæoniæ ſcrup. s. foliorum ſtęchados, betonicæ ana. p. s. ciperi ſcr. 1. terantur omnia ſubtiliſsimè. modus uero præbēdi medicamenta in hac ætate erit, vt accipiatur cochlear paruum, & accepto puluere immittatur in os, deinde ſtatim porrigatur mamma; puer enim dum ea porrigitur, facilè deglutit medicamenta. Extrinſecus alia conueniunt capiti, alia toti corpori: capiti quidem puluiſculi, qui ſuperſperguntur ceruici, cuiuſmodi eſt iſte, Rec. adianti, cyperi, iridis ana drac. ij. gariophil. ſcrup. 1. terrantur om̄nia ſubtiliſsimè, & miſceantur. In vſu eſt in pleriſq; Italiæ regionibus pueros non ſolum epilepticos, verum etiam quoſuis, ſtatim incendere, ut uocant, nam ferro ignito, aut ticione, quemadmodum ſæpè feci, poſteriora capitis in duobus uel pluribus locis uruntur: hæc enim uſtio mirificè ualet ad deſiccandam puerorum humiditatem. & uolo hic aliud docere. Refert Herodotus libro 4. Lybiæ populos quoſdam, conſueuiſſe omnibus pueris quadrimis ceruicem inurere, atq; hoc remedio eos liberare ab omni morbo pituitoſo, vt ſemper in poſterum ſaniſsimi viuant; quod ſi inter vrendum forte fortunà capti fuerint ſpaſmo, vel conuulſione, dicit conſueuiſſe eos curare aſperſione urinæ hirci. Totum corpus inungi poteſt vel oleo ſeſamino, chamomelino, vel irino. Laudatur etiam linteolum aſperſum decocto ungulæ caballinæ, & viſci quercini. Vel Rec. foliorum ungulæ Caballinæ m. 1. viſci quercini vnc. s. fiat decoctio ſecundum artem, in qua madefiat linteolum, & circumponatur toti corpori loco aliorum linteolorum. laudatur pæonia appenſa collo, ita vt contingat ventriculum. Albertus Magnus in libro de mineralibus laudauit ſmaragdum appenſum. Sed ſi puer ſit grandiuſculus, atq; epilepſia fiat propter conſenſum ab alia parte, primò expurgandum corpus prout patitur ætas, deinde parti illi, ſiue ſit

brachium,

brachium, ſiue crus, ſiue quodcumq; aliud, adhibenda ſunt medicamenta ea, quæ poſsint & intemperiem partis alterare, & materiam, quæ eleuatur, diſsipare. Fit autem hoc primò frictionibus, mox ſi eæ non proderint, deueniendum ad ceratum, quòd poſſit diſcutere, ut eſt ſacrum ceratum. demum ad ſinapiſmos deueniendum, ad uſum cantharidum; & ſi hæc non proſint, deueniendum ad ignem. nam memini me iuuenem curaſſe igne, à cuius coxa eleuabatur uapor, qui faciebat epilepſiam. Si ſit per eſſentiam, purgandus eſt puer, & primo immittendus eſt clyſter huiuſmodi. Recipe foliorum centaureæ minoris m. s. foliorum maluæ m. 1. furfurum in petia ligatarum p. s. fiat decoctio ſecundum artem: deinde Rec. dictæ decoctionis vnc. viij. mellis communis vnc. j. s. olei chamomelini vnc. ij. s. ſalis drac. s. miſce, & fiat clyſter. Poſt erunt præparandi humores hoc pacto. Rec. foliorum ſtœchados, betonicæ ana m. s. ſeminis peoniæ drac. 1. fiat decoctio ſecundum artem, deinde Rec. dictæ decoctionis vnc. iij. plus, minusve, prout fert ætas, oximellis ſimpl. ſyrupi de ſtœchade an. vnc. s. miſce. vbi erunt præparati humores, purgabuntur; & quamquam in hac ægritudine conueniant uehementia medicamenta, attamen ratione ætatis abſtinendum à grauioribus, aut utendum in exigua quantitate; aut ſi placebit uti pillulis, non tranſcendendi ſcrup. 2. pillularum de hiera Pachij, vel pillularum cochiarum. Si autem in potu accipiendum ſit medicamentum, hoc modo præſcribendum. Rec. agarici præparati ſcrup. 2. infundatur ſecundum artem in vnc. 2. aquæ betonicæ, & facta expreſsione, adde mellis roſati ſolutiui vnc. 2. electuarij de pſilio drac. 1. s. miſce, & fiat potus. Expurgato corpore, quia morbus contumaciſsimus eſſe ſolet, non eſt fidendum, etiam ſi per duos, vel tres menſes inducias trahat; quoniam hic morbus conſueuit diu latere, & tandem denuo reuerti, ea propter incumbendum grauiter ipſi curationi. Inter medicamenta, quæ ſolent euincere huiuſmodi morbum, eſt uſus decocti guaiaci ritè facti, & ut habeatur ratio ætatis, ſic faciendum. Rec ligni guaiaci vnc. 2. aquæ betonicæ lib. 2. infundantur ſecundum artem, deinde bulliant ad conſumptionem tertiæ partis; & in fine adde ad bulliēdum in panno lineo ſubtili ſeminis peoniæ drac. 2. viſci quercini drac. 1. s. coriandri drac. 1. deinde ſeruetur collatum pro syrupo. Rec. deinde idem lignum, aquæ communis lib. 4. bulliant ad conſumptionem quartæ partis, & in fine adde ad bulliendum ſeminis aniſorum vnc. s. coletur, & ſeruetur pro potu quotidiano. dabitur ſyrupi quantitas vnc. iij. vel iiij. qualibet mane. Victus erit tenuis, & attenuans. Perſeuerandum autem in hac medicatione per quadraginta, aut quinquaginta, vel plures dies. Interim extrinſeca medicamenta adhibenda, quæ poſsint caput calefacere, & exſiccare. Sinapiſmis utendum erit in capite, ſed etiam conueniunt cauteria in brachijs, & in cruribus; præſertim verò conferre nuchę facta. Sunt etiam aliqui pulueres, quibus ego uti ſoleo, vt Rec. ſeminis peoniæ, uiſci quercini ana drac. 2. cardamomi drac. 1. cantharidum præparatarum ſcrup. 2. puluerizentur omnia & cum melle conficiatur bolus, cuius poterit ſumi ſingula vice vel drac. 1. vel drac. s. ſumetur autem tribus horis ante cibum. Habetur apud Meſuem

ſuem confectionis genus, quod ab ipſo, & aliis mirifice laudatur. Sunt etiam infinita alia, ita ut pauci ſint morbi, qui plura habeant medicamenta à medicis laudata.

De Conuulſione. Cap. IIII.

SIMILEM alium epilepſiæ morbum incurrūt facillimè pueri, quemadmodum dicit Hipp. 3. prognoſt. 24. atq; Ariſt. 3. de hiſt. animal. 12. qui à Græcis nuncupatur σπασμὸς, noſtri uocant conuulſionem, quam dicebat Gal. 3. aphor. 28. & 3. progn. loco citato. & Auic. 2. tertij cap. 8. propter imbecillitatem partium neruoſarum fieri; propter quod fit, ut muſculi præſertim, & nerui facilè exponantur iniuriis morbificis. Similem autem dixi epilepſiæ, quoniam in utraq; hac ægritudine muſculi contrahuntur verſus propriam originem, ſed quanquam hi morbi ſimiles ſint, nihilominus in multis differunt quia epilepſia cito ſoluitur, ſpaſmus uero non ita cito. ad hæc in epilepſia amittitur ſenſus, in hoc autem cum cerebrum non ſit ita affectum, minimè ſenſus amittitur. poſtremo epilepſia eſt conuulſio totius corporis, ſpaſmus eſt conuulſio uel partis, vel partium corporis, vt Auicen. dixerit ſpaſmum eſſe epilepſiam partis, epilepſiam uerò eſſe ſpaſmum totius. Sed uideo dubitari, nunquid in hoc ſpaſmo contrahantur dumtaxat muſculi, an verò etiam nerui afficiantur. Ex vna parte Galen. 3 de ſymptom. cauſsis. capit. 2. videtur ſentire conuulſionem duntaxat eſſe muſculorum, & propterea uentriculum non conuelli, quia caret muſculo. Ex altera parte idem Gal. lib. 2. cap. 2. de conuulſio. & palpit. 8. manifeſtiſsimè ſcribit in conuulſione affici & neruos, & muſculos. Dicendum eſt in conuulſione duo ſpectari poſſe, & motum ipſum, & cauſſam motus. Si ſpectemus tantummodo motum, cum muſculi ſoli, vt aliàs dixi, moueantur ſecundum imperium voluntatis, eos ſolos poteſt dici affici in conuulſione; Sed ſi ſpectemus cauſſam mali, quandoquidem nerui in conuulſione vel replentur, vel exſiccantur, & malum conſequenter muſculis communicatur, hac ratiōne dici poteſt & muſculos & neruos in conuulſione affici. Cum itaq; hæc conuulſio ſit contractio muſculorum præter naturam uel unius, uel plurium corporis partium, videndum eſt quot genera, vel differentiæ huius mali fiant. nam partes noſtri corporis vniuerſaliter diuiduntur in anteriores, & poſteriores; quo circa conuelluntur vel anteriores, vel poſteriores, vel vtræq; Si conuellantur partes anteriores, vt contractio fiat colli verſus pectus, appellatur hic ſpaſmus ἐμπροσθότονος, ſeu cōtractio ad anteriora. Si conuellātur partes poſteriores dicitur ὀπισθότονος, ſeu contractio ad poſteriora. Sed ſi utræq; partes contrahantur, fit ſpecies cōuulſionis, quæ τέτανος appellatur. Cornelius Celſus, Marcellus medicus, & Plinius appellarunt rigorem, eo quod in ipſo rigida euadant & permaneant corpora. nam ſi effectum conſideremus, hæc ſpecies conuulſionis non poteſt appellari con-

O tra-

tractio, ſed ſi cauſam conſideremus, cum vtrinq; muſculi, & nerui æqualiter contrahantur, fit veluti contractio alternata, & continua: vt veluti in medio quodam ſitu corpora permaneant tenſa, & rigida. Eſt hic affectus ſymptoma in genere motus deprauati: Sequitur autem hoc ſymptoma morbum inſtrumentalem multiplicem, ſolutionem continui, auctam magnitudinem, ſitum mutatum, figuram nō mutatam. De cauſſis conuulſionis ſcriptum eſt ab Hippoc. 6. aphor. ſect. aphor. 39. fieri eam vel à repletione, vel ab inanitione. Et ut cauſſæ breuiter, & ordinatè habeantur, ſciendum eſt conuulſionem fieri vel eſſentialiter, vel per conſenſum. Per conſenſum, quotieſcunq; commorſum ventriculi os, vel alia pars communicant læſionem vel principio neruorum, vel nuchæ; atq; fit cōuulſio, quam appellant pleriq; medici ſpaſmum non proportionatum ad materiam. Per eſſentiam fit vel à cauſſis internis, vel externis. Internæ cauſæ duæ numeratæ ab Hipp. ſcilicet repletio, & exſiccatio; nam quemadmodum dicebat Gal. 3. de locis affectis cap. 6. ſicuti chordæ contrahuntur, & rumpuntur vel quando nimium humore replentur, vel quando nimium exſiccantur, haud ſecus nerui ipſi contrahuntur, vel quando largo humore nimis replentur, vel quando nimis exſiccantur; vt repletionis cauſſa nulla alia ſit, niſi humor imbibitus in ipſis neruis, qui cum faciat eos ſecundum latitudinem augeri, neceſſariò facit vt ſecundum lōgitudinem imminuantur. Exſiccationis cauſſa interna una penè ſola præter naturalis ab Hipp. 3. prognoſt. & ab Auic. loco citato proponitur, ſcilicet febris praua, & magna. A febre hectica, in qua corpora mirificè exſiccantur, non fit hoc genus mali, propterea quod in ipſa exſiccatio fit pedetentim, & æqualiter per vniuerſum corpus, vt non impetu magno nerui in ipſis exſiccentur. In febre autem praua, & magna cum non fiat exſiccatio vniuerſalis, cumq; fiat ſubitò, atq; magis depopuletur neruos, quàm carnes, propterea fit, vt in hac febre fiant conuulſiones, in alia nequaquam. Inter externas huius mali cauſſas. primum ponunt medici aerem humidum; propter quod Ariſt. 12. cap. 7. de hiſt. animal. dicit pueros maximè omnium conuelli in pleniluniis, eò quod tunc temporis aer humiditate grauidus facilè neruos puerorum alioquin infirmos malè afficiat. Vigiliæ inter has cauſſas ab Hipp. numerantur, & timor. Ratio, propter quam præ timore conuelluntur pueri, luculenter explicata eſt ab Auicenna, quod cum in timore magno impetu ab externis partibus ad intimas recurrant ſpiritus, eos quodammodo nerui ſequuntur, & inde fit contractio. Balnea etiam numerantur inter has cauſſas, vnde Michael Epheſius ſuper locum Auic. adnotauit inſtitutum fuiſſe apud veteres, ut nomina non imponerentur pueris ante octauam diem, quia dum imponebant nomina, lauabant pueros, quemadmodum faciunt Chriſtiani; & quia ex lotione periculum impendet, ne ſpaſmus fiat, idcirco noluerunt ut pueri propter hunc morbum ante octauam diem lauarentur. Alui adſtrictio in pueris mirabiliter hunc morbum excitare ſolet, id quod non ſolum Hipp. 3. prognoſt. verum etiam Ariſt. adnotauit. Potus vini nigri, & generoſi, inquit Ariſt. hunc morbum maximè facere, ſiue potum ab ipſa nutrice, ſiue à pueris. Sic lac vel copioſe ſum-

ſumptũ, uel craſſum huic morbo occaſionẽ præſtat, quemadmodũ etiã plo ratus, vigiliæ, vſus etiã ciborũ prauorũ in ipſa nutrice mirificè generationẽ huius mali inducit. Cognoſcitur conuulſio facilimè, quia ipſis oculis apparet corpus pueri contractum, vel in anteriorem, vel in poſteriorem partem, uel rigidum, & tenſum. Vtrum fiat per conſenſum, uel per eſſentiam, cognoſcitur ex eo, quod quæ fit per eſſentiam, perpetua eſt; ſed quæ per conſenſum, momentanea. quæ fit à repletione, cognoſcitur eo quod fit ſubitò, vel breui tempore; quę verò fit ex inanitione, paulatim, fit & longiore tempore. Duo ſcribit Ariſt. quæ ſunt hic conſideranda. Vnum eſt conuulſionem, quæ incipit à dorſo, eſſe exitialem in pueris; cuius rei cauſſa nec ab ipſo, nec à quoquam eſt propoſita. Sed puto ego eam eſſe, quia quæ incipit à dorſo, originem ducit à ſpinali medulla, quæ eſt maximè momenti in ſuſtentanda uita noſtra, & hæc pars in ipſis pueris infirmisſima ſemper eſt; vndè & propter infirmitatem, & partis dignitatem, morbus, qui fit in hac parte, exitialis eſt. Memini me legiſſe apud Platonem in Timæo morbum exitialem eſſe eum, qui fit in medulla. Alterum, quod ſcribit Ariſt. pueros ſub conuulſione vt plurimum perire antè ſeptimum diẽ, ſeptimus hic dies intelligendus eſt à die natiuitatis, non autem morbi; quẽadmodum pueriliter interpretatus eſt Albertus Magnus; nam ita eſſe interpretandum Ariſt. illud fidem facere poteſt, quod ab illo ſubiungitur; quia pereunt pueri ob conuulſionem ante ſeptimam diem, conſtituiſſe veteres, ut imponerentur ipſis nomina tranſacta ſeptima die, quia tunc certior eſſet puerorum ſalus. id quod non ſolum Græci factitant, verum etiam Romani; cum ſcribat Plutarchus in problematibus, Romanorum conſuetudinem fuiſſe, vt fœminis 8. die, maribus verò nono imponerentur nomina. Hæc Ariſt. ſententia occaſionem præbet dubitationi, quia ſcribit ipſe pueros ut plurimum perire propter conuulſionem; aduerſam huic ſententiam habet Galenus, Hippocrates, & Auicennas. Hipp. & Gal. 3. prognoſt. 34. & Auic. 2. tertij cap. 5. ſcribũt pueros faciliter curari à conuulſione, & triplicem huius rei rationem afferunt. Vna eſt, quia pueri facultatem iecoris naturalem robuſtam habent, meritò cuius ſuperantur cauſſæ morbificæ. Altera cauſſa eſt, quia habent robuſtam facultatem uitalem, propter quam etiam facilè diſſipantur humores facientes conuulſionem. Tertia eſt, quia humiditas qua abundant pueri, eſt aerea, tenuis; eiuſmodi vero humiditates facilè diſſipantur, ita vt inde uideatur manifeſta contradictio inter Ariſt. & hos ſcriptores. immo vero pro Ariſt. uidetur experientia teſtari, quantum enim ego obſeruaui, multo plures pueri iugulantur ab hac ægritudine, quàm ſeruantur. Ex hac vero dubitatione ſuboritur & alia, quod Gal. 5. aphor. 1. exponens oraculum Hipp. conuulſionem ex elleboro lætalem eſſe; dicit, ſpaſmum, qui fit ex ſiccitate, eſſe incurabilem. quam ſententiam omnes medici ſequuti ſunt. Sed ex altera parte eſt auctoritas Auic. 2. tertij. cap. 5. quã etiam ſententiã videtur habere Gal. 3. prognoſt. dicit enim Auic. ſpaſmum ex ſiccitate in pueris facilè curabilem eſſe; contra quam ſententiam uidetur facere ratio, quia ſi in morbis minus periclitantur illi, quorum temperaturæ ſimiles ſunt morbis, magis verò pericli-

tantur, quorum morbi ſunt diſsimiles, procul dubio ſpaſmus ex ſiccitate
diſsimillimus eſt puerorum temperaturæ, ut apertiſsima uideatur contra-
dictio inter medicos. Ad primam dubitationem reſpondendum puto ve-
ram eſſe medicorum ſententiam, ſcilicet conuulſiones in pueris faciles eſſe
ſolutu reſpectu earum, quæ fiunt in viris, ea ſcilicet ratione, quia ut ſcribit
Auic. puerorum humiditas aerea, & facile ſuperabilis eſt. Sed quid dicemus
ad Ariſt.? ſcilicet, quod pueri, qui pereunt ex conuulſione, ut plurimum
pereunt ante octauam diem ætatis, atq; hoc etiam non negabunt medici,
quamquam alioquin vniuerſaliter pueri facilius liberentur, quàm viri. Pro
ſecunda dubitatione dicendum eſt id, quod colligitur ex Gal. 5. aphor. 1. ni
mirum duplicem eſſe ſiccitatem, à qua fieri poſſunt conuulſiones; vel con-
ſummatam, & perfectam; vel non conſummatam. A conuulſione, quæ fit
propter conſummatam ſiccitatem, neq; pueri, neq; viri poſſunt curari,
neq; aliæ ætates. Cæterum quæ fit à ſiccitate non conſummata, adhuc
duplex eſt, vel maior, vel minor; quæ eſt à maiori ſiccitate, difficilis eſt cu-
ratu: quæ fit à minori facilior. Iam verò conuulſio facta ex ſiccitate in
pueris, fit dumtaxat à minori, in iuuenibus verò fit à maiori, & propterea
iurè dictum eſt ab Auic. conuulſionem puerorum à ſiccitate eſſe facilem
curatu, ſcilicet reſpectu iuuenum, in quibus fiunt conuulſiones à maiori
ſiccitate. Cur autem in pueris fiant à minori ſiccitate, & in iuuenibus à
maiori, cauſſa hæc eſt, quod iuuenes robuſtam neruorum uim habent, cu-
ius merito non poſſunt nerui offendi à parua intemperie ſicca, ſed dumta-
xat à vehementi; puerorum autem facultas neruorum imbecilla cum ſit, fa
cilè à quauis intemperie ſicca nerui læduntur; & quemadmodum leui de
cauſſa offenduntur, pari pacto leui de cauſſa liberantur. Sed quid dicemus
ad rationem ex Hipp. quod in morbis magnis periclitantur quorum com-
plexiones ſunt diſsimiles morbis? Reſpondeo diſsimilitudinem inter
morbos, & complexiones duplicem eſſe, vel ſecundum actum, vel ſecun-
dum aptitudinem, inter ſpaſmum ſiccum, & complexionem puerorum eſt
quidem diſsimilitudo ſecundum actum, ſed non eſt ſecundum aptitudi-
nem; propterea quod pueri propter tenuitatem humoris, quo abundant,
maximè apti ſunt, vt facile corpora ipſorum exſiccentur. Curatio huius
morbi alia eſt, quæ debetur conuulſionibus ex repletione; alia, quæ ex ſicci-
tate. Quæ fit ex repletione, ſiue ſit in pueris lactentibus, ſiue ſit in adultiori
bus, hoc præcipuum habet, vt diligenter ſtudendum ſit calefaciendis, &
exſiccandis corporibus. Quamobrem vna eſt victus ratio, quæ utriſq; con-
uenit, & non ſolum ipſis, ſed etiam nutricibus; & ne idem inutiliter repe-
tam, eadem erit ſeruanda uictus ratio, quam præſcripſi in epilepſia, quia
eadem materia eſt & idem morbus. Cæterum quædam ſunt, quæ circa
corpora puerorum ſunt agenda. ſi .n. ſint adultiores, erunt expurgandi, &
præparandi humores eo pacto, quo docui in morbo ſuperiori. Si verò ſint
lactentes, cum ipſis non debeatur purgatio, ipſorum nutrices erunt pur-
gandæ. Cura autem, quæ pueris debetur, eſt membra contorta, & ſpaſmata
diligenter, & blandè rectitudini manibus reſtituantur, & reſtitutis, ijs in-
ungantur & nucha, & vniuerſa membra conuulſione detenta. olea quæ
con-

conueniunt plurima ſunt;oleum vulpinum, oleum ſycinium, ideſt ex cucurbita ſylueſtri, oleum irinum, coſtinum; nam ſolent fieri capitibus puerorum,& præſertim ſecundum partès poſteriores perfuſiones ex eiuſmodi oleis. Laudatur à proprietate etiam eliotropion, & coquitur in aqua,cum qua lauantur corpora puerorum ſpaſmatorum;& poſtquam lota fuerint,& exſiccata,deinde inũgũtur prædictis unctionibus. Nicolaus parat quoddam olei genus, quod appellat moſchelinum, atq; hoc mirifice conducit ad conuulſiones puerorum ex humiditate ortas. In rigore ſeu tetano ſolent parari veſicæ,& impleri eiuſmodi oleis, atq; ita plenæ applicari modo anterioribus, modo poſterioribus partibus. Sed ſi ſpaſmus fiat à ſiccitate conuertendum eſt ſtudium ad contrarium; fugiendus aer calidus,& ſiccus; fugiendæ vigiliæ; tota victus ratio poſita eſſe debet, vt corpora humectentur. Pro potu conuenit aqua, pro cibis ptiſſana cum lacte amigdalarum dulcium; maluæ coctæ, lapatium coctum; iura pinguia & pullorum,& aliorum animalium. Omne genus medicamentorum frigidorum, quod exſiccare poſsit, cauendum; corpora ſpaſmata ſunt in balneo calido humectante ponenda, cuiuſmodi eſſet iſtud. Reci. foliorum maluæ,violarum,lapatij,nenupharis ana. m. ij. radicum altheę lib.j. capita caſtrati num.ij. bulliant in ſufficienti quantitate aquæ, in ea aqua mergantur corpora ſpaſmatorum; quæ demerſa, ſunt ad propriam rectitudinem trahenda,vt ſcilicet paulatim manibus corpora, quæ ſunt antrorſum reflexa, conuertantur retrorſum; quæ uerò rigida ſunt, in alterutra parte blande flectantur. tum inungenda ſunt in unctionibus,quæ poſſunt molle facere,vt oleo amigdalino dulci, butyro, pinguedine anſerina. Poterit linimentum tale parari Rec. pinguedinis anſeris,vrſi ana vnc. j. medullæ crurum vituli vnc.s. oeſypi drac.iij. maſticis drac.ij. olei amigdalarum dulcium quantum ſufficit,miſce,& fiat linimentum.

De Paralyſi, & Torpore. Cap. V.

HACTENVS vitia puerorum ſunt tractata,quæ poſita ſunt in motibus deprauatis. Sequitur nunc, vt tractemus de motibus imminutis, & ablatis; nam ſicuti pueris hæc actio motiua deprauari ſolet,ita conſueuit & ex toto aboleri, & magnopere imminui. Si ex toto aboleatur, vel in vna parte tantum id fit, vel in pluribus. In toto corpore aboleri hunc motum fieri non poteſt in pueris, quia ſicuti paralyſis particularis fit in ipſis,quoniam ſcilicet vel aliqua pars,vel aliquæ partes priuantur & motu,& ſenſu; ſic nequaquam contingit ut unquam ex toto aboleatur motus & ſenſus,ita ut fiat vniuerſalis paralyſis,quæ apoplexia uocatur. nam licet Raſes inter morbos pueriles connumeret etiam vniuerſalem reſolutionem puerorum, exiſtimandum eſt tamen ipſum loqui de ea reſolutione,quæ contingit in plurimis corporis partibus,non autem in toto;eo quia à nemine traditum eſt pueros apoplexia tentari,neq; etiam experientia

tia comprobatum eſt hoc mali genus in ea ętate fieri.Si diminuatur motus
vbicunque diminuatur in corpore puerorum,appellari poteſt torpor; ſed
vbi hic torpor generatur in lingua,fiunt alia vitiorum genera,quæ ad bal
butiem pertinent,de qua polliceor me tractaturum ſuo loco. Nunc itaque
duntaxat tractabimus de motu abolito,& diminuto in alijs corporis parti
bus; quorum motuum vitioſorum alter paralyſis,alter torpor appellatur;
& quia huiuſmodi morbi differunt tantummodo ſecundum magis, & mi-
nus,ſat erit vno capite de his tractare.Sed antequam id inchoemus, prius
examinandum eſt problema à paucis diſcuſſum; cur ſcilicet fiat, vt pueri,
qui adeò frequenter epilepſia tententur,nunquam tamen apoplexia corri
piantur.nam quod facit hanc difficultatem,eſt quia Galenus 2. aphor.49.
& 3.de locis affectis 7.& alibi inquit,epilepſiam,& apoplexiam habere ean
dem materiam,eundemque locum affectum; differre verò quia in apople-
xia motus eſt ſublatus,in epilepſia deprauatus.Si igitur tanta eſt ſimilitu-
do inter hos morbos,qui fieri poteſt,vt pueri altero tententur,altero ve-
rò nõ.Accedit his,quod Hipp.6.aphor.57.ſcribit apoplexiam fieri maxime
à quadrageſimo anno vſque ad ſexâgeſimum; vt & auctoritàs,& experien
tia perſpectum reddat pueros non tentari apoplexia.Ex altera tamen parte
videtur ratio exigere,vt etiam pueri tententur apoplexia.Hieronymus Car
danus,qui guſtauit hanc difficultatem in com.ad aphor.Hipp.lib.5.deba-
chans,vt ſui moris eſt,aduerſus Galenum,inquit non alia ratione pueros
expertes eſſe huius mali,niſi quod apopleſia fiat ab humore melancholico
quo cum careant,iurè merito immunes ſunt ab apoplexia; atque hanc rẽ,
& rationem,inquit vir ille,ignoratam eſſe ab omnibus medicis, præterquã
ab Hipp.& Ariſt.ab Hipp.quidem,quia cum ſcribat fieri apoplexiam ab an
no quadrageſimo ad ſexageſimum,nihil aliud vult dicere,niſi fieri ab hu-
more melancholico.Ab Ariſt.verò,quia is 30. problem. 1. ſcribit morbos
attonitos fieri à melancholia; ſed poſſumus addere ad has aliam auctorita
tem Hippocratis,qui in libro de glandulis ſcribit apoplexiam fieri ab hu-
more cerebrum rodente,cuiuſmodi eſt ipſe humor melancholicus. verum
pace huius viri,falſiſſimum eſt apoplexiam fieri à ſolo humore melancholi-
co; & vt primùm auctoritate Hipp.agamus,is lib.3.aphor.23. ſcribit hie-
me potiſſimũ fieri apoplexias,ſi hieme fiũt potiſſimũ,Hippoc.quẽ humorẽ
dixit exuberare hyeme,quos morbos fieri? ſane in lib. de Natura humana
tũc tẽporis pituitã abundare dicit, quemadmodũ autumno melãcholiã. Si
hieme abũdat pituita,& tũc fiunt frequentes apoplexię,ſequetur apoplexiã
fieri,ſi non ſemper,frequenter tamen,à pituita;quæ cũ ſit in pueris,alia eſt
quærenda ratio.Sed demus Cardano fieri hunc morbum ab humore melã
cholico,pueri non ne tentantur quartana? atque hæc fit à melancholia:po
terit igitur in ipſis ſimili ratione etiam fieri apoplexia ab humore melan-
cholico.Accedit his,in pueris ex materno alimento colligi ſæpè humorem
melancholicum,qui nihil prohibet,quin potens ſit apoplexiam excitare:
Quare alia,vt ego puto,ratio eſt,cur pueri non tententur apoplexia. & vt
mea ratio intelligatur,duo conſtitui debent. Vnum eſt, ſecundum genus
ſimilem eſſe materiam,ex qua fit epilepſia,& apoplexia; ſed differre poſſe
ſe-

ſecundum magis,& minus. alterum eſt facultates naturales in pueris vbique validas eſſe,& in cerebro,& in omnibus partibus; ſicuti facultates animales ſunt imbecilles. Cum igitur dicat Gal. apoplexiam,& epilepſiam eſſe ſimiles tum materia, tum loco; differunt autem, quia in apoplexia ex toto aboletur motus ipſius facultatis, in epilepſia fit vitioſus, oportet cauſſam quærere, cur in pueris ex toto facultatis motus non amittatur, ſed dũtaxat vitioſus reddatur. hoc autem vel eſſe poteſt reſpectu ipſius facultatis, vel materiæ. Dico ergo ego & reſpectu materiæ, & facultatis hoc eſſe. reſpectu materiæ, quia tametſi in apoplexia, & epilepſia materia ſit craſſa, tamen multo craſſior eſt ea, ex qua fit apoplexia, quàm ea, ex qua fit epilepſia; quia vbi fit epilepſia, copulatur pituitæ flatus; vbi eſt apoplexia ſola eſt pituita. propterea cum, vt dicit Auic. pituita puerorum ſit aerea, & flatulenta, clarũ eſſe poteſt ratione materiæ non poſſe eſſe apoplexiam, ſed epilepſiam: ratione etiam facultatis hoc ſit, quia facultas naturalis cerebri expultrix valida eſt, & cum ſit valida, efficaciter poteſt aduerſus humorem, ita vt ex toto humor non obſtruat ventriculos cerebri; quod quidem nequaquam contingit in illis ætatibus, in quibus humor craſſior eſt, & minus flatuoſus; & facultas expultrix cerebri imbecillior atque hæc fuit mea ſententia hac in re. Dixi torporem, & paralyſim affectus eſſe eiuſdem generis, ac differre tantum ſecundum magis, & minus; quia quemadmodum ſcriptum eſt 2. de cauſſis ſymptomatum 2. torpor eſt veluti imperfecta paralyſis, paralyſis verò eſt veluti magnus quidam torpor; vtriq; autem iſti affectus ſymptomata ſunt in genere functionum facultatis voluntariæ læſarum. læditur autem facultas voluntaria in his morbis, non quidem eſſentialiter, ſed per accidens, ſcilicet à morbo inſtrumentali, qui impedit facultatem, quo minus functiones proprias obire poſſit. Impedit autem hic morbus in paralyſi, & in torpore. In paralyſi impedit ex toto vel partem, vel partes, ne moueantur. In torpore autem non ex toto, & ratio eſt, quia in paralyſi ex toto obſtructæ ſunt viæ facultatum, in torpore non ex toto. & hoc eſt, quod dicebat Galenus 5. cap. 1. de ſymptomatum cauſſis, ſcilicet paralyſis, & torporis cauſſam continentem eſſe affectum illum, qui impedit facultatem, qui affectus nihil aliud eſt, quàm obſtructio viarum ipſius facultatis. Differentiæ autem eiuſcemodi impedimenti capiuntur ex parte, in qua propriè poſitus eſt affectus; in qua ſi morbus ſit in principio ſpinalis medullæ, omnes partes inferiores læduntur; ita tamen, vt ſi pars dextera ſolum afficiatur, partes dexteræ afficiantur, ſi ſiniſtra, ſiniſtræ. Si verò morbus poſitus ſit in oſſe ſacro, partes omnes ſuperiores incolumes remanent, inferiores verò læduntur; in omnibus autem, vt dicit Gal. cap. 2. ſecundi de ſymptomatum cauſſis, actio vitiatur & diminutè, & ablatè; atque opus eſt non ſolum facultatis, verumetiam morbi in torpore, in paralyſi autem ſolummodo morbi. nam dum membra torpent, hoc eſt debiliter mouentur, iccircò fit, quia facultas operatur quidem, ſed ægrè; ægrè autem operatur propter morbum. cuius aliæ ſunt cauſæ internæ, aliæ externæ. Internæ ſunt humores, qui in pueris vix alij poſſunt eſſe, quàm pituitoſi; & quamquam Hippocrates in libro de virginibus, & in 1. de morbis videatur tribuere cauſſam

tor-

torporis ipſi ſanguini,id tamen aliud eſt.& ſciendum qua ratione in para lyſi,& in torpore lædatur facultas, Gal. 5. capite primi libri de ſymptomatum cauſſis dicit facultatem animalem oculis diſtribui per ſpiritus,qui per foratos neruos pertranſeunt; in alijs autem partibus diſtribuitur facultas eo pacto,quo diſtribuitur per aquã,& aerem ipſa lux.Si aer purus, & ſerenus ſit,necnon aqua lympida,& clara,radij ſolares per corpora diffuſi egregiè illuminant.ſed ſi aer,& aqua ſint craſſe facta,quantò magis craſſe ſũt, tantò minus per ipſos diſtribuuntur radij, & conſequenter tanto minor fit illuminatio. Idem contingit,vbi animalis facultas diſtribuitur per corpus,quia ſi nerui ſunt liberi,& puri,integra fit facultatis diſtributio; ſin autem craſſefacti ſint,prout craſſefactio maior vel minor eſt;ita etiam facultatis tranſitus modò magis,modò minus impeditur. Iam verò in paralyſi nerui ſunt integrè craſſefacti,& præſertim ſecundum principium,hinc fit,vt ex toto impediatur animalis facultatis tranſitus; quemadmodum ſi non ex toto ſint craſſefacti nerui,ſed aliqua ex parte,ita vt facultati pateat aliquis aditus,licet non integer,fit torpor.Inter alias cauſſas,propter quas etiam craſſe fiũt, & condenſantur nerui,eſt ipſa frigiditas.ſiue ſit interna, ſiuè externa; verumtamen hac in re non videtur rectè Ariſt.ſenſiſſe 6.problemat. ſectionis 6.vbi ſcribit torporem nihil aliud eſſe, niſi refrigerationem,quaſi perpetuò fieri debeat à frigefactione.nam ſicuti fiunt aliquando ab ea torpores,ita fiunt etiam ab ipſo humore craſſefaciente ipſos neruos.Cauſſæ externæ ſunt compreſsiones,quæ fiunt ex caſu,vel aliqua percuſsione,vel ex ligaturis,uel à tumoribus comprimentibus, vel ab aliqua alia cauſſa,quæ ita poſsit dẽſare,& cõſtringere neruos,vt liber facultatis ingreſſus impediatur.Facile autem eſt cognoſcere hos morbos in pueris, & in alijs; cum qui paralyſi laborant,nullo pacto membrum paralyticum mouere poſsint; ſed ſi torpore fuerit occupatum,ambulant quidem,ac mouẽtur,ſed ægre omnino ſecundum partes affectas. Vtrum verò morbus ſit in initio medullæ ſpinalis,vel in oſſe ſacro,eo argumento cognoſcitur, quia ubi eſt in initio ſpinalis medullæ,& brachia,& omnes partes inferiores morbo occupantur.Si autem ſit in oſſe ſacro, ſolùm partes infra illud os laborant.Ceterum omnis paralyſis, præſertim vetuſta, aut incurabilis eſt,aut difficilis curatu etiam in pueris.Atque ſoleo ego dicere morbos omnes,qui Chriſto curandi fuerunt propoſiti, difficillimos ſua natura curatu eſſe.inter alios autem habetur puer paralyticus Centurionis,poſſumus ergo hoc argumento colligere paralyſim in pueris eſſe difficilem curatu,facilior verò eſt torpor, de quo loquens Auic. 2. tertij capite de paralyſi dicit,ſi paralyſi,atque torpori ſuperueniat febris,aut tremor, optimum eſſe, eò quia à febre materia morbifica diſſoluitur,à tremore eadem materia depellitur à neruis; hoc autem non ſolum verum eſt in paralyſi,verum multò magis in torpore,ſed eſt hoc loco pulcherrimũ problema nõ prætereundum,cur ſcilicet pueri penè omnes magnopere infirmi ſint omnibus neruis,bruta autem ſtatim ac ex vtero exeunt mouentur,& forſan magis quã cum ſunt paulò grandiores; nam videtur natura hac in re nouerca fuiſſe, quandoquidem homini,qui nobiliſsimus eſt omnium animalium, debuit

concedere,vt & ipſe ſtatim poſſet & brachia,& crura mouere, ſi nō magis, æquè ſaltem ac cetera quadrupedia. Cur homo ita corpore, & præſertim cruribus,& brachijs imbecillis naſcatur, atque perduret, cauſſa eſt ſitus, quem habet in vtero; nam cum deberet ipſe perfectionem aliquam nanciſci in vtero,& propterea in ipſo diu permanere,neceſſarium fuit,vt non rectis membris,ſed contortis,& conglobatis in eo loco iaceret; quemadmodum Hippocrates in lib.de natura pueri,& Ariſt.7.de hiſt.animal. cap. 8. ſcribunt;vt autem poſſet homo conglobatus, & totus flexus in vtero diu manere,neceſſarium fuit naturam totum corpus veluti cereum facere,atq; mollibus carnibus circundare; propter quod cum ex vtero corpus hominis veluti cereum exeat,& molle,atque flexibile,fit vt diu duret,priuſquā hanc mollitiem deponat,atque duritiem induat; id quod etiam tardius ſuccedit propter ſummam curam,& propter teporem, quo infantes cuſtodiuntur. nam certum eſt barbarorum infantes celerius exercere ſua membra, quàm nobilium, propterea quod tenera,& mollia ipſorum membra frigore aeris citius indurantur.Bruta verò,& præſertim quadrupedia,cum, vt Ariſt. loco citato teſtatur,in vtero paruo tempore maneant reſpectu hominis, atq; vteros ampliſsimos habeant, fit vt in ipſis ſitum erectum ſecundum membra poſsideant, ita vt brachia, & crura duriora ab ipſa natura in eo loco fiant, quod eo maxime contingit quod ſtatim atque exeunt,opus eſt ipſis, vt ſe ſe ſuſtentare poſsint, cum parentum cura non poſsint ita gubernari, quemadmodum homines. Curatio huius mali,ſcilicet torporis,& paralyſis tota poſita eſt in remotione cauſſarum externarum, ſi illæ faciant malum; ſed potiſsimum in exſiccatione,& conſumptione humiditatis totius corporis, & præſertim neruorum. In qua peragenda vniuerſa viuendi ratio ea eſſe debet,vt exſiccare poſsit, potiſsimum cuiuſmodi propoſita fuit in morbis ſuperioribus. Quo ad chyrurgiam, remedia quædam ſunt, quæ accommodantur, vt ſunt cauteria; quæ, ſi ætas patitur,fieri poſſunt in partibus ſuperioribus & inferioribus, præſertim tamen vſtiones factæ ſuper initium medullæ,ſiue ſuper os ſacrum proſunt vbicunque ſanè morbus fuerit poſitus.in reliqua autem medicatione id primum cogitādum eſt, quod cum paralyſis ſit morbus maior quàm torpor,maioribus etiam auxilijs indigeat; vt debeant quidem in his ambobus affectibus eiuſdem generis eſſe remedia,ſed efficaciora in paralyſi,mitiora in torpore. quamobrem purgādum corpus,vt ſupra dixi.vbi vero purgatum eſt,remedijs & internis,& externis agendum eſt; vt exſiccati nerui poſsint tranſmittere facultatem animalem.Intus,decoctum guaiaci,vt dixi de epilepſia, eſt præſentaneum remedium.ſunt etiam aliqua electuaria,quę cum exſiccent,conferunt pueris, vt eſt iſtud.Recipe mei,aſari, doronici, zeduarię ana ſcrup. 1 cinamomi, gariophilorum,calami aromatici ana drag.s.foliorum ſtęchados, iuæ ana ſcrup.2.terantur omnia,& cum melle deſpumato fiat electuarium; cuius puer pro ætate capere poterit modo ſcrup.1.modo plus,minuſve. Extrinſecus ſunt multa,quæ conueniūt.balneum artificiale,quod parari ſolet pro pueris ex lixiuio,cui incoctæ ſint baccæ lauri, folia ſtęchados, iua; nam in huiuſmodi decocto demerguntur corpora puerorū,atque in ipſo detinen-

tur dimidium horæ. vbi verò exſiccata ſunt corpora eorum ab hoc malo, inunguntur oleis, veluti oleo vulpino, de euphorbio, irino. Præter hoc artificiale balneum, eſt etiam naturale accommodatum, veluti ſunt aquæ omnes ſulphureæ, quales noſtræ Aponenſes, in quibus demerguntur corpora torpida puerorum, prout neceſsitas exigit: vſus etiam luti vtiliſsimus eſt, ſi pro more ſuperponatur ipſi dorſo, hoc eſt oſſi ſacro; nam & anno elapſo, & præſenti puellam, & puerum curauimus, qui habebant partes inferiores reſolutas, & torpidas. Hipp. in fine lib. de virginibus laudat vt ad torporem finiendum detineantur pedes in aqua gelida, vſque ad malleolum, cò quod, inquit, ſtatim reuertitur ſanguis; quæ Hipp. auctoritas mihi ad mentem reduxit quiddam, quod audiui à quibuſdam Nobiliſsimis Polonis, qui inquiunt, & eſt res notatu digna, in regione ſua, quæ gelidiſsima eſt, ſæpè fieri vt aures, nares, manus, pedes præ ſummo frigore ita rigeant, & torpeant, vt ſi vel tangantur manibus calidis, vel approximentur igni, ſtatim decidant; atque vnum eſſe in eo caſu ſummum auxilium, ſi priuſquam ſe ſe calori exponant, partes torpe factæ in aquam gelidiſsimam mittantur, cuius euentus breuiter ratio eſt proponenda. Nam definitum eſt ab Ariſt. 4. Meteor. corpora, quæ congelantur frigido, & ſicco, vel ſummè congelari, vel minus; ſi ſummè congelata ſint à nulla re, niſi à vehementiſsimo igne, & rarò etiam poſſunt diſſolui; cuiuſmodi eſt cryſtallus montanus, & adamas; quæ cum ſint ſummè congelata à frigido, nullo pacto diſſolui poſſunt. Sed ſi nō fuerint ſumme congelata, diſſoluuntur tū à calido humido actu, tum etiam ab humido, & frigido. Exemplum eſt de glacie, quæ & à calida aqua, & à frigida diſſoluitur. Sed differentia eſt, quia calida aqua citò diſſoluit, atque etiam conſumit; frigida diſſoluit tantummodo, non autem conſumit. Quamobrem cum partes externæ à gelu torpeſcant, & congelantur, ſi à calore ſtatim diſſoluantur, ſimul etiam ab eo calore conſumuntur, vt conſumptæ ſtatim decidant, veluti emortuæ; ſed ſi tractentur aqua frigida, fit quidem pedetentim illa diſſolutio, abſque tamen vlla conſumptione.

De vitijs locutionis in genere. Cap. 6.

SERMONEM, quo dicebat Ariſt. hominem ciuile animal eſſe, motum quendam, ſeu operationem facultatis imaginatricis eſſe, non eſt dubitandum; cum & voluntatis imperio, & muſculorum miniſterio efficiatur. Quare, vt de ſermone vitiato hoc tempore tractemus, ordo, & ratio noſtræ tractationis poſtulat. ſiue autem ſermonem ipſum à natura eſſe conſtituamus, vt diſputatum eſt apud Platonem in Cratilo, ſiue totum ex diſciplina, & hominum conſuetudine conſtare cenſeamus, aut nihil, aut parum ad negotium noſtrum pertinet, cum de vitiata locutione tractaturi ſimus, quippe quæ inter morbos pueriles frequentiſsima eſſe ſolet.

let. Eſt locutio nihil aliud, quàm vox articulata, qua homines inter ſe ſe loquuntur. quoniam Gal. 3. in 3. epid. tex. 74. dicebat veteres appellaſſe ſermonem, illum, quo homines inter ſe ſe loquuntur, quaſi bruta etiam quadam uoce articulata utantur, qua conceptus proprios exprimant; ſed quia homines eo inter ſe ſe minimè vtuntur, eapropter ſermo appellari non poteſt; vt iure dixerit Ariſt. 11. ſect. problematum, problem. 1. unum hominem ſermonis capacē eſſe, qui litteras omnes profert, cum bruta vix vnā, aut alteram proferre poſſint. Hæc itaque locutio multis modis in homine vitiari poteſt, vel enim ex toto aufertur, vel difficulter fit, vel deprauatè efficitur. Si ex toto ſermo auferatur, fit vitium, quod à Græcis communiter κώφωσις dicitur Hipp. vt docet Gal. 3. in 3. epid. ἀναρθίαν vocauit nos, qui hac ægritudine laborant, mutos appellare ſolemus. quo in loco adnotandū differentiam eſſe inter aphoniam, atque inter anaphtiam, quoniam aphonia eſt vbi vox ex toto amittitur ἀναρθία verò ſiue mutitas, vt ſic loquar, eſt quando ſalua voce, ſermo tamen amittitur, quod latiſsimè explicatum habetur à Gal. 4. de locis affectis 6. Sed dubitari poſsit, num quando infantes loqui nondum poſſunt, debeant propriè muti vocari, ita vt etiam in ipſis priuatio locutionis morbus ſit. nam Ariſt. 1. problemate ſectionis 11. ſolet appellare infantes mutos. accedit etiam, quod ſi cauſſas impotentię loquendi in ipſis expendamus, vt videbitur ſuo loco, omnes morboſæ ſunt; vt hac ratione videatur ſtatuendum eſſe etiam pueros mutos appellari debere. Sed ex altera parte non videtur hæc affectio morboſa in infantibus ante debitum tempus, quia pari pacto morbus eſſet, quando ſecundum rationem nondum operatur, quod tamen à nemine proditum habetur. Ita ſentio ſtatuendum eſſe, infantiam, hoc eſt loquendi impotentiam in pueris per ſimilitudinem tantummodo debere vocari mutitatem, neque morbum eſſe, quia omnes morboſi naſceremur, & conſequenter natura, quod non fecit brutis, hominibus feciſſet, vt vitam à morbo auſpicaretur. Si locutio difficiliter fiat, aliud genus vitij oboritur, quod apud Aetium li. 8. cap. 36. vocatur μογιλαλία dicere nos poſſumus loquendi impedimentum. Si ſermo deprauetur, fit tertium genus vitij, quod communi nomine ab Hipp. 6. lib. aphor. aphor. 32. nuncupatur τραυλότης, ſeu τραυλόσις nos quoq; com muni nomine balbutiem vocamus. Huius autem poſtremi vitij tres apud ſcriptores inuenio ſpecies eſſe. Prima eſt, quando non poteſt proferri oratio ſtatim, ſed cogitur homo, vel puer repetere aut primam, vel aliquā aliā ſyllabam cum labore. appellatur huiuſmodi vitium ab Hipp. & Ariſt. ἰσχνοφωνία, nōnulli latini vocant titubantiam linguæ, ſed melius omnibus Theodorus Gaza doctiſsimus, linguæ hæſitantiam dixit. inuenio etiam appellatum hoc vitium batariſmum à Bataro Cyrenarum rege, qui ſemper primā ſyllabam repetere cogebatur. Alterum vitium eſt, ſeu ſpecies, cum puer aliquam ſyllabam omittit, hoc eſt cum totum verbum, aut nomen minimè exprimere poteſt. Appellat Gal. & cum Gal. omnes alij τελλότητα vocat Ariſto. huiuſmodi ægrotantes blæſos; quamquam non deſint, qui inducti auctoritate Ariſt. 2. de partibus animal. cap. 17. exiſtimarunt blæſos propriè vocari illos, qui ob torturam oris etiam verba malè torquere, & flectere videntur

dentur,ad ſimilitudinem eorum,qui contortos pedes habent, quos ſcilicet Ariſt.14.particula problematum ait,vocari blæſos,quod habeant pedes cõ tortos,inſtar capillorum criſporum.quam affectionem tentare Aethiopes, & Aegyptios propter regionis feruorem,idem Ariſt.prodidit.Tertia ſpecies balbutiei eſt illa,quæ communi nomine aliorum vitiorum appellatur τραυλότης, & eſt,vt ſcribit Gal.6.aphor.cum homo, ſeu puer non poteſt proferre r, ſed mutat in l.vt fit quando quis vult dicere triticũ,& dicat tliticum; quo etiam eodem genere comprehenditur quando c. mutatur in t.vt cum volunt dicere præcium,dicunt prætium; & hæc eſt tertia ſpecies balbutici,qua memoriæ proditum eſt laboraſſe Demoſthenem & Alcibiadem.ex quo loco poteſt videri magnam eſſe differentiam inter blæſitatem, ſeu ψελλότητα & inter τραυλότητα, vt nõ poſſim excuſare virum doctisſimũ Leonicenum,qui contra commentarium Galeni aphor.22.li.6.dixit,& ita tranſtulit,vt dixerit inter hos duos affectus nullam eſſe differentiam;quod non ſolum eſt præter omnem rationem,& vſum ſcriptorum, verumetiam multum abeſt à littera græca ipſius viri. Sunt hæc omnia vitia ſymptomata in genere actionum animalium læſarum; læduntur autem hæ actiones, vel quia læditur facultas imaginatrix,vel quia læduntur inſtrumenta à natura fabricata propter locutionem.læditur facultas quotieſcunque propter aliquam intemperiem cerebri non poteſt facultas imaginatrix operari, & muſculos mouere,quemadmodum deberet.ſic in phrenitide vitiatur locutio & in letargo,& vt vno verbo dicam,in omnibus grauisſimis intemperiebus cerebri.læduntur autem inſtrumẽta,quando læditur vel lingua, vel muſculi mouentes linguam,vel labia,vel dentes,vel nares;potisſimum autem quando læditur lingua.ſiquidem Ariſt.2.de partibus animalium 17. & Gal.4.de locis affectis 6.docuerunt has omnes partes inſtrumenta eſſe locutionis,ſed potisſimum linguam,vt offenſa lingua maximè omnium offendatur ipſa locutio.Poſſunt autem hæc inſtrumẽta affici,prout ſunt partes ſimilares,vel prout inſtrumenta; vt partes ſimilares offenduntur quotieſcunque muſculi,nerui,immò ipſa lingua aliqua intemperie corripiuntur,ſiuè ſit ſicca, ſiue humida,ſiue frigida; quamquam multò ſæpius intemperies frigida,& humida lædat inſtrumenta,quàm ſicca.Afficiuntur autẽ veluti inſtrumenta,quando lingua vel nimis tumida fit,vel nimis lõga, vel nimis anguſta,vel nimis lata; nam ita fabricata eſt lingua à natura,vt dicebat Ariſt.vt & mollitie,& ſui magnitudine ad dentes,& palatum impellẽs poſſit vocem ipſam dearticulare. Pari pacto laborant hæ partes vt inſtrumẽta,quãdo muſculi vel reſoluuntur, vel tumore aliquo afficiuntur; ſic ſi dentes aut nõ debito ordine poſiti ſint,aut aliqui deficiãt.ſi labia ipſa mutilentur,ſi nares vel polypo,vel aliquo alio morbo detineantur,vt ſcribit Galenus,ipſa locutio impeditur; potisſimum autem quando cerebrum vt in ſtrumentum,& vt ſimilare ſimul patitur; quo in caſu cum mens magnopere offendatur,conſequenter neceſſarium eſt vt locutio magnum detrimentum incurrat.ſiquidem,vt optimè docuit Hipp.in lib.de carnibus,ſeu principijs,ſpiritus per corpus excurrit,caput verò reſonat,& lingua à mente, & intellectu gubernata appellens modò ad palatum, modo ad dentes, vo-

cem ipſam dearticulat, & conſequenter ſermonem parit. Hæc ſunt in vniuerſum genera omnium vitiorum, quibus locutio, & ſermo hominis offenditur.

De Mutitate. Cap. 7.

VT huius affectus natura magis percipiatur, vtile puto vniuſcuiuſque ſpeciei particulariter cauſſas indagare, & icirco incipiemus à mutis, quo affectu dicebat Ariſt. ſolum hominem tentari, quia ſolus ſermonis capax eſt. Cum autem mutitas ſit loquelę priuatio, & cõſequẽter actio lęſa, vt ſæpè docui, neceſſarium omnino eſt, vt ab aliquo morbo proficiſcatur, qui modò in principio ipſius facultatis eſt, modò verò in aliquo inſtrumento; in principio eſt in apoplexia, in percusſione ipſius cerebri, nec non etiam in ebrietate. In percusſione cerebri, quoniam vt dicit Gal. 7. aphor. 58. vbi percutitur cerebrum, eo concuſſo ventriculi omnino in ſe ſe conniuent, quo fit vt facultas minimè mitti posſit ad mouẽdam linguã; in ebrietate etiam idẽ fit, quoniam vt habetur 5. aphor. 5. in ſumma ebrietate ita repletur cerebrum, atque etiam nerui mouentes linguam, vt nõ ſolum deſtruatur locutio, verumetiam deſtruatur ipſa vox. vbi autem morbus lædens actionem hanc, eſt in inſtrumentis, vel eſt morbus ſimilaris, vel disſimilaris. ſi ſit ſimilaris, eſt ſumma intemperies frigida, quemadmodum contingit vbi nerui ob errores chirurgorum ita denudantur, vt maximè frigeant, & conſequenter vox tollatur. Fit autem morbus inſtrumentalis in paralyſi linguæ, nec non etiam in paralyſi muſculorum mouentiũ linguam; ſiquidem reſolutis his partibus, minime fieri poteſt locutio, quã quam interdum fiat vox. Dico quamquam interdum fiat vox, quia poteſt quidem amitti locutio, ſalua voce, ſed è conuerſo non poteſt locutio ſalua eſſe, ſi ex toto auferatur vox. Fit etiam morbus inſtrumentalis lædens loquelam in ſurditate, quæ plerunque ſolet eſſe cauſſa mutitatis. Immo verò Ariſtol. quarto. de hiſtor. animal. capitul. 9. ſcribit ferè pueris hunc affectum non ob aliud contingere, niſi quia ſurdi ſunt; fiunt autem ſurdi, eò quod, vt dicebat quidam Arabs, cum lingua crasſior facta ſit, quàm debuiſſet, auditorij meatus ex toto ſunt obcęcati; nec dubitandum eſt potisſimam cauſſam mutitatis eſſe natiuam ſurditatem; quoniam cum locutio ſit opus facultatis voluntariæ motricis, non poteſt ipſa excitari ad mouendam linguam, & dearticulandam vocem, niſi à phantaſmatibus ſimilibus locutioni excitetur. phantaſmata autem hæc non poſſunt recipi à facultate imaginatiua, niſi medio ſenſus auditus, propterea ſublato hoc ſenſu, neceſſariò locutio amittitur, & fit mutitas. Sed hoc in loco dubia duo occurrunt. vnum eſt, an verum ſit ſemper amitti loquelam, vbi amittitur vox; nam ex vna parte hoc videtur omnino abſurdum, quia locutio, ſeu ſermo nihil aliud eſt, niſi vox articulata, quare deſtructa voce, perit ſermo. Ex al-

tera

tera parte Auicennas,qui 10.tertij tract.2.c.1.ſcribit ſeruari interdum loquelam deſtructa voce. Dicendum eſt breuiter aut litteram Auicennæ cor ruptam eſſe,aut ab ipſo pro voce intelligi vociferationem ; alioquin niſi ita intelligendus ſit Auic.meras nugas dixiſſet.nam illud verum eſt, vſque adeo interdum hebetari vocem,vt exigua admodum fiat,& tamen ſermo, & loquela integra ſeruantur.Aliud dubium eſt circa dictum Galeni,qui 4. de locis affectis 6.ſcribit quinque eſſe actiones, quæ ſe ſe conſequuntur. Prima eſt exſpiratio ; Secunda exſuflatio ſine ſtrepitu ; Tertia exſuflatio cum ſtrepitu ; Quarta eſt vox ; Quinta eſt loquela.inter quas actiones ſcri bit hunc eſſe ordinem,vt læſa prima,ſcilicet exſpiratione,conſequenter lædantur aliæ quattuor ;læſa vero vltima ſcilicet loquela,non lædantur aliæ quattuor.item læſa ſecunda læduntur ceteræ tres; læſa tertia,reliquæ duæ; læſa quarta læditur etiam poſtrema neceſſariò.ita vt velit Galenus ſemper læſa voce,neceſſariò lædi loquelam.Sed hoc falſiſſimum eſt, in raucedine enim læſa eſt vox,vbi autem vox exilis fit,læditur vox, non loquela ; quia rauci etiam diſertiſſimè loquuntur. Quid itaque dicendum? Locus hic apud me ſemper difficilis,& ſalebroſus fuit,& niſi intelligamus apud Galenum pro læſione deſtructionem ipſius vocis,neſcio quomodo ipſum tueri poſſimus.Sed ſi intelligamus deſtructionem vocis, non ſimplicem læſionem,proculdubio verum dicit.

De Balbutie. Cap. 8.

SEQVITVR impedimentũ loquelæ,ſeu μογιλαλία, vel ἀγγιλογλωσσις,cuius affectus duplex eſt cauſſa,alia natiua, alia accidentalis,& morboſa.Natiua cauſſa, vt docet Gal. 11. de vſu partiũ 10.eſt colligatio innaturalis linguæ cũ ſubiectis partibus,quæ colligatio ſæpiſſimè in ipſis pueris contingit ; cauſſa verò morboſa eſt vel tumor ſubtus linguã, vt in ranula,vel cicatrix derelicta ex vulnere illius partis ; ita vt huius mali nullæ aliæ ſint cauſſæ,quàm propoſitę,relatæ etiam ab Aetio lib.8.cap.36. Sequitur tertium vitium,quod eſt balbuties,ſeu deprauata locutio, quæ cũ habeat tres ſpecies,vniuſcuiuſque ſpeciei cauſſa vel ad facultatis,vel ad inſtrumentorum læſionem pertinet.Læditur facultas quando vel cerebrum ipſum aliqua intemperie turbatur,vel quando ipſamet facultas detinetur quò minus tranſcurrere poſſit ad mouendum aptè linguam; fit intemperies in cerebro in ebrietate, nam Galenus 6. aphor.32. dicebat balbutire ebrios,propterea quod cerebrum magis humectatur,quàm conueniret,& conſequenter cum eo etiam inſtrumenta mouẽtia linguam,& ipſa lingua. Fit etiam intemperies in cerebro in phrenitide,in qua cum calefactum, & exſiccatum ſit cerebrum, facultas imaginatrix non poteſt operari, & linguam mouere,vt deceret.Impeditur autem facultas à ſuo munere in extaſi, & in melancholia ; in illa quidem,quia à phantaſmatibus alio auocata minimè

nimè regit linguam, quemadmodum deberet. In melancholia verò impeditur propter tres cauſſas: vna eſt timor, qui perpetuus eſt comes melancholiæ. vnde dicebat Ariſt. 11. ſect. problematum, problem. 30. metuentes balbutire, & hoc eſt etiam, quod dicebat Hipp. 2. epid. quando ſcripſit balbos fieri melancholicos. Impeditur alia ratione imaginatio, ſeu facultas in melancholia, quia vehementisſimè mouetur; quod proditum habetur ab Aetio lib. 6. cap. 9. ex ſententia Ruffi, & Poſſidonij. à magno etenim motu imaginationis fit vt ipſa erret, & propter errorem etiam linguam non ea ratione ac deberet, moueat. & hoc eſt, quod dicebat Hipp. in lib. perceptionum, ſæpè linguam balbutire propter mentis errorem. Tertia cauſſa eſt multitudo phantaſmatum, & imaginationum; nam Ariſt. 11. ſectione problematum, tradens cauſſam hæſitantiæ linguę, inter alias videtur ſtatuere varietatem, & multitudinem imaginationum, quia dum facultas hoc, vel illud phantaſma perſequitur, lingua minimè poteſt actionem facultatis diligenter perſequi, vnde errat, & fit hæſitantia. atque hæc ſunt genera cauſſarum, quæ pertinent ad ipſam facultatem circa balbutiem. Quæ verò pertinent ad inſtrumenta, vel ſunt vitia naturalia, vel præter naturam; ſeu, vt dicebat Gal. 4 de locis affectis 6. vel fiunt in ipſa formatione inſtrumentorum, vel poſt formationem. Quæcunq; autem ſint hæc vitia, aut ſunt morbi ſimilares, aut inſtrumentales. Morbi ſimilares ſunt intemperies præſertim frigidæ, & humidæ, tum ipſius linguæ, tum maximè muſculorum linguam, & laryngem mouentium; id quod voluit ſignificare Gal. 2. in 1. epid. tex. 68. cum ſcripſit ἰσχνοφωνίαν fieri ob imbecillitatem muſculorum laryngis, factam à caloris diminutione; id quod ante Calenū docuit nos Ariſt. 11. ſect. problematū, probl. 10. 30. 35. quibus in locis ſcribit balbutiē, & hæſitantiam linguæ fieri à frigiditate, & humiditate. Sed circa hanc ſententiā occurrit dubitatio, numquid ſcilicet à ſola intemperie frigida, & humida fiat balbuties. nam Gal. 6. aphor. 32. omnem balbutiem videtur omnino acceptam referre humiditati; immo verò ſcribit fieri non poſſe, vt numquā balbuties in pueris à ſiccitate oriatur; id quod etiam videtur voluiſſe ſignificare Ariſt. 11. ſectione problem. 30. quando dicebat, pueros magis balbutire, quàm viros, ſcilicet ob humiditatem. Sed contra eſt Hipp. 7. epid. circa initium, vbi narrans quandam hiſtoriam ęgrotantium, inquit, ipſis propter ſiccitatem linguam fuiſſe ſubalbam; ex quo loco clarè colligitur balbutiē etiam à ſiccitate fieri. quod idem Auic. 6. tertij, trac. 3. c. 16. manifeſtè ſcribit. Pro concilianda hac ſcriptorum diſſenſione, dicendum eſt, duplicem eſſe balbutiem, aliam naturalem, aliam accidentalem; naturalis non alia ratione fit, niſi qua dicebat Galenus, ſcilicet humiditate. innaturalis autem, hoc eſt accidentalis, poteſt etiam fieri à ſiccitate, & de hac loquutus eſt Hipp. & Auic. Modus autem, quod humiditas naturalis facit balbutiem, & cur ſit, quod alioqui non poſſint proferre r, nec c, eſt, quia ad proferendas has literas neceſſe eſt vt lingua validè impellatur in dentes, atque in palatū; lingua autem mollis, ſeu nimis humida, aut imbecilla propter humiditatem muſculorum non poteſt ita vehementer, quemadmodum par eſt, impelli ad dentes, propterea loco huius litteræ proferuntur illę, quę cum ſint ſimiles,

les,non opus habent tanta impulſione.vel dicere poſſumus balbutiem fie
ri plerumque ab ipſa humiditate,rarò autem à ſiccitate; id quod non ſo-
lum ipſemet Auic.expreſsis verbis dicere videtur,verumetiam Ariſt.idem
dixit 4.de hiſt.animal.9.vbi dicebat fieri balbutiem in pueris potiſsimum
ob linguæ humiditatem,& laxitatem. Fit autem balbuties quando lingua
vel longior eſt, quàm deberet,quemadmodum dicebat Gal.6.aphor.(licet
hoc raro contingat) vel quando craſsior,& tumidior euadit; vel quando
dentes aut deficiunt,aut ordine malo ſunt diſtincti;vel quando labia ſunt
mutilata;vel quando nares,aut gurgulio ſunt tumore,aut inflammatione
obſeſſæ.Ex cauſsis externis vitiatę locutionis in primis eſt frigidus aer. di
cebat enim Ariſt.11.problematum ſectione,frigus locutionem impedire
propter tres cauſſas.Primò quia frigidum condenſat.Secundò quia calorē
natiuum,& conſequenter motricem facultatem hebetat. Tertiò quia lin-
guam veluti ligat.nam ad peragendam locutionem dicebat idem auctor 2.
de partibus animal.17.magnopere neceſſarium eſſe vt lingua libera,& ex-
pedita ſit.ſic regio frigida poteſt populos impedire quo minus rectè loquā
tur; qua etiam ratione fit,vt in quibuſdam locis veluti hæreditaria quadā
affectione in hominibus locutio vitietur.Animi affectus præ ceteris balbu
tiem inducere ſolent.De timore,& experientia perſpectum eſt,& Ariſt. &
Galenus confirmauit.De ira ſimiliter,nam multos videre licet, qui dum
præ ira nimis excandeſcunt,interdum non ſolum balbutiūt, verumetiam
mutire coguntur.idem poſſunt profundæ cogitationes,nimiæ vigiliæ, im
moderata venus,quæ cum cerebrum,& neruos omnes vehementer lædāt,
conſequenter locutioni detrimentum inferunt.potiſsimum autem locu-
tionem impedit aſsidua ebrietas,vt Ariſt.3.ſect.problematum, & Gal. 6.
aphor.32.apertiſsimè docuerunt.Sunt etiam cibi,qui quadam proprietate
locutioni puerorum videntur officere.nam Raby Moyſes 20.aphor. parte
ſcribit arceñdos eſſe pueros ab eſu nucum, propterea quod loquelam ipſo
rum vitiant.Ceterum non eſt opus ſignis,vt cognoſcantur vitia ſermonis,
ſed ad cognoſcendas cauſſas neceſſarium eſt adhibere & ſigna,& induſtriā
magnam; nam qui fiunt muti à natiuitate propter ſurditatem, cognoſcun
tur,tum quia nullo ſtrepitu,nullo ſono mouentur,tum quia nullum defe-
ctum neque in lingua,neque in ore habent.quamquam Ariſt.2.problema
te ſect.11.ſcribit mutos naribus loqui,ſeu ſtrepitū edere; propterea quod
ſunt compreſſo ore; eſſe verò compreſſo ore,quoniam lingua nullo vſui ſi
bi eſt.Qui autem fiunt muti vel propter vulnus inflictum,vel propter mu
ſculorum linguæ reſolutionem,cognoſcuntur morbis ipſis anteactis, ni-
mirum apoplexia,aut eiuſmodi aliqua ęgritudine, quæ anteceſsit.Illi au-
tem,qui vix loqui poſſunt,& μογίλαλοι vocantur à Græcis, cognoſcuntur,
quoniam ſi lingua inſpiciatur, frenum illud,quod philetum vocant vulga-
res,admodum inconcinnum,& ineptum eſt.nam vt habetur apud Meletiū
de natura hominis,cum lingua deberet ſuo expedito motu modò in hāc,
modò in illam partem efformare litteras, conſtituit natura vt libere hoc
poſſet facere,ne nimis ſoluta, & vacillans eſſet,alligauitque eam ori per
quoddam frenum,quod ipſam contineat,ne labatur; quod ſi huiuſmodi
fre-

frenum maius ſit,quàm oportet, ita vt nimis linguã deuinciat,impeditur ne poſſit debitos motus in palatum agens,vocem,vt deceret,dearticulare. vbi vero exiguum eſt hoc frenum,cognoſcitur,quia lingua eleuata videtur veluti nulli rei alligata. quemadmodũ è conuerſo ſi frenũ hoc nimiũ ſit,cognoſcitur,quia multũ linguæ complectitur,atq; ipſam arctè detinet,ne moueatur.Hæſitantia linguæ,ſeu ἰσχνοφωνία quotieſcunq; fit à calore partis diminuto,cognoſcitur euidentiſſimè hinc,quia vbicunque loquuntur pacatè,& tardè,ſemper maius impedimentum apparet.vbi verò alta voce,& vehementer loquuntur,tunc expeditiorem ſermonem habent ; quia ex motu,& voce magna incaleſcũt muſculi linguam mouentes,& propterea facilius mouentur.Si balbuties ſiat ex larga partium humiditate,cognoſcitur quoniam ij ſomnolenti ſunt,hebeti ingenio , nulla penè memoria , & dũ loquuntur,multũ ſemper ſaliuæ emittũt.Si vitiata ſit locutio vel ob defectũ dẽtiũ,vel ob labia mutilata,vel ob naris aliquem morbum,cognoſcitur hoc faciliter ſuis ſignis.Muti,qui;& ſurdi ſunt,nunquam curantur ; & propterea ex miraculis,quæ fecit Saluator noſter,vnum fuit quando curauit illum mutum ſurdum apud Matthæum 15.Sed ſi mutitas,ſeu loquelæ priuatio oriatur ob nimiam reſolutionem muſculorum factam à larga humiditate,curatur huiuſmodi vitiũ nõ ſolũ opera medici,verum etiã interdũ ſponte naturæ.nã relatum eſt Maximillianum Friderici Tertij Imperatoris filiũ vſque ad nonum ętatis ſuę annũ prorſus elinguem,& mutũ fuiſſe,ſed tamẽ beneficio naturæ non ſolum ſermonẽ acquiſiuiſſe,verumetiam fuiſſe eloquentiſſimũ.nã in ipſo exiſtimandũ eſt vitium originem duxiſſe ex larga humiditate,quæ ætatis progreſſu conſumpta fuit.Sic quando legimus varios vel ob timorem,vel ob iram,dum muti eſſent,ſermonem ſubito acquiſiuiſſe,putandum eſt non caſu vllo,aut miraculo id fuiſſe factũ,ſed hac ratione,quia impedimẽtũ factũ ab humiditate ſubtractum eſt. Sic balbuties oris naturalis,quæcunq; ſit illa,difficilis eſt curatu; quemadmodũ illa,quę fit morbo aliquo aduentitio,non eſt ita difficilis curationis.Sed vt dixi de priuatione locutionis,quæ ſpontè naturæ curari poteſt, & curatur , ita de balbutie exiſtimandum eſt Circa hoc,priuſquã curationẽ aggrediar , tria problemata occurrunt. Quorũ primũ eſt,cur dictũ ſit ab Hipp. 2.apho.32. Balbos alui profluuio tentari.Secundum,cur idẽ Hipp.2 1.epid. in principio ſect.5.& 6.dixerit balbos bonos eſſe ; nam Ariſt.quoq; in phyſiogn. ſcribit ſignũ moderati animi eſſe ſermonẽ grauem,& tardum.Tertium cur in iiſdem locis dixerit Hipp.balbos morbis melancholicis eſſe obnoxios;id quod etiam confirmatum eſt ab Auic. 1.tertij trac.4.c.18. Nam hoc videtur ferè præter rationem,vt qui habent cerebrum humidiſſimum,cuiuſmodi ſunt balbi,tentari poſſint à melancholia,quæ eſt ſiccus humor. Ad primum reſpondendum eſt,nõ alia ratione,quàm vt interpretatur Gal.in cõ. illius Aphoriſmi,nimirum balbos neceſſario habere aut humidum cerebrũ aut humidam linguam.Si humido ſint cerebro,excrementa pituitoſa precipitata à capite in ventriculũ,& conſequenter in inteſtina,faciunt alui fluorem ; id quod etiam traditum habetur ab Hipp.in lib.de affectibus internis.Immò verò dicebat Auic.4.1.doct.5.c.5.etiã balbos propter hanc ratio-

tionem ſæpè tentari cholerica paſſione. Si autem balbi tales ſint propter linguæ nimiam humiditatem, cum lingua tunicam communem habeat cum ventriculo, neceſſariò habent & humidum ventriculum; humidi verò ventriculi familiaris affectus eſt alui fluor, vt dicit Gal. Ad ſecundum dicendum eſt balbos propterea bonos eſſe, quoniam illi, qui ſunt prauis moribus, propterea ſunt, quia calidos, & ſiccos ſpiritus habent; propter quæ cum animi eorum celeriter moueantur, fit vt rebus minimè, vt deceret, animum aduertant, vnde & prudentia carent, & conſequenter malis moribus ſunt; quo fit, vt in regionibus calidis, & ſiccis verſutisſimi, & praui ſint, in quibus etiam bruta immania, & fera naſcuntur. contra autem fit, vbi ſpiritus humidi ſunt, quia cum celeriter moueri non poſſint, cumque animũ magis aduertant, nec celeres motus habeant iure fit, vt & moderatis animis ſint, atque etiam probis moribus. Difficilius autem omnibus eſt tertium, & poſtremum problema, ſcilicet cur dictum ſit ab Hipp. balbos melancholicos eſſe, & melancholicis morbis tentari; facit autem hanc rẽ difficiliorem Galeni auctoritas, qui 7. ſect. aphor. 40. exponens ſententiam illam Hippocratis, qua ſcribit, ſi quis repentè linguæ incontinentis fiat, melancholicum eſſe, inquit, ſe neſcire qua ratione lingua incontinens melancholicum indicet; & tandem quaſi & ip ſe confugiens ad rerum proprietates, ſubiungit, forſan hoc eſſe, quia ſicuti ab humore melancholico fit paroxyſmus quartanarius, ita quoque à melancholia fit linguæ incontinentia. Hanc ſententiam cum difficilem quoque videret eſſe Hieronymus Cardanus, vanitate quadam ingenij ſui dixit, apud Hipp. pro linguæ incontinentia interpretandam eſſe procacitatem, & maledicentiam; quaſi illi, qui ſunt procaci lingua, & qui obſcęna loquuntur, ſint melancholici. Sed tantum abeſt Hipp. pro linguæ incontinentia huiuſmodi rem intelligere, vt ſi hoc dixiſſet, non minus vanus eſſet, quàm Cardanus. Nam Ariſt. qui penè iiſdẽ vocibus vtitur, quibus Hippocrates, dicit in pueris linguam fieri incontinentem propter humiditatem, & infirmitatem. Auic. 1. tertij tract. 4. c. 18. totam hanc cauſſam videtur attribuiſſe cordis calori, quaſi balbi omnes, qui ſunt cerebro humidisſimo, ſint etiam corde calidisſimo; & propterea vbi cor calidisſimum eſt, ex humiditate, in quam continuo agit calor, fieri humores melancholicos, & cõſequenter vbi humores eiuſmodi abundãt, facilè ſimul oriri melancholicas ægritudines. Sed neque hæc ſententia Auicennæ problematis difficultatem tollere poteſt. primùm, quia neque auctoritate vlla veterum compertum eſt eo, qui ſunt humido cerebro, ſimul eſſe corde calido; immò verò videretur contrarium eſſe debere, vt humidum immenſum cerebri quemcunque corporis calorem retunderet. Sed dato etiam quòd balbi eſſent calidi corde, non eſt neceſſarium vt fiat humor melancholicus, quia poteſt fieri bilis flaua, quemadmodum ſæpè compertum eſt corde calido eſſe bilioſos. quamobrem mihi videtur omnibus alijs melius hoc explicuiſſe Ariſt. 3. problemate ſectionis 30. quo in loco quærens cur hæſitantes lingua ſint melancholici, ſcribit melancholicos omnes habere celeres motus imaginationis, & propterea balbos quoque, cum huiuſmodi motus celeres habeant, melancholicos eſſe. habere autem celeres

mo-

motus balbos & hæſitantes ait idem quoniam cum infirma ſint inſtrumẽ ta ipſius linguæ, neque poſſint animi conceptus exactè ſequi, fit vt motus animi ſemper anteuertant motus linguæ, atque hinc fiat linguæ impeditio. Sed neque ex his Ariſt. verbis clarè colligi poteſt cur balbi verè melancholicis morbis tententur, niſi etiam & illud addamus, quod balbi cum nõ poſſint, vt optarent, & vt animus dictat, loqui, quaſi ſibi ipſis iraſcentes, & coram alijs loqui formidantes mœrent, qui mœror, & timor non eſt dubiũ, quin in ipſis melancholiæ prouentum magnum faciat, & conſequenter melancholicis ægritudinibus illos ſubijciat. Curatio locutionis vitiatæ adhibetur in pueris ſolummodo, quando iam ſunt ablactati; eò quia ante illud tempus ſciri non poteſt, nunquid ſit vitiata loquela, necne; & eò magis, quod ſæpè etiam contingit pueros vſque ad ſextum, & ſeptimum annũ balbutire, & tamen ſponte curari. quapropter vbi certum eſt morbum nõ eſſe ſpontè finiendum, aggredienda eſt alacriter hæc curatio. Muti, qui ſimul ſunt ſurdi, omnino dimittendi. Sed ſi remiſſa fuerit loquela propter linguæ reſolutionem factam à nimia humiditate, eadem curatio adhibenda eſt, quæ in balbutie adhibetur; & propterea quando de balbutiei curatione tractabo, ſimul etiam habebitur curatio mutitatis. Si puer impediatur in ſermone propter nimiam freni colligantiam, omnis cura poſita eſt in ſola manuali operatione. Galenus quidem ſcribit conſueuiſſe obſtetrices vnguibus abſcindere illam membranam, quæ frenum dicta eſt; ſed ſiuè ſit propter imperitiam noſtrarum obſtetricum, ſiue ſit quod interdum hæc ſola operatio non ſufficit, opus eſt aliam operationem adhibere. Cornelius Celſus rei chirurgicæ peritiſſimus lib. 7. c. 12. curationem proponit, quam etiam propoſuit Aetius lib. 8. cap. 32. eſt autem operatio huiuſmodi, vt lingua eleuetur verſus palatum, ita vt tangat eum, deinde vncino leuiſſimo diſtendatur illa membrana, poſtea cultello acutiſſimo tota diſcindatur, ita tamen, vt venę nullo pacto violentur. vbi hoc factum eſt, abluendum eſt os poſca, deinde inſpergendus eſt puluis manna, thuris: deinde curandum eſt vulnus, ſi opus ſit, vt cetera vulnera. addit vnum Cornelius Celſus, ſcilicet plerumque ſtatim abſciſſa hac membrana loquelam reſtitui, interdum tamen non reſtitui; quia cum perpetuum ſit, quod fieri debet, non eſt tamen perpetuum, quod ſequi conuenit; Ceterum ſæpè vſu venit, vt ex vena violata inter incidendum, timeatur ſanguinis profuſio; quod dum timetur, monet, & prudentiſſimè, Auic. vt membrana ipſa non abſcindatur, ſed circa radicem acu perforetur, & ipſo acu deducatur filum, atque ita ligetur. nam hoc filum, ſi quotidie ſtringatur, breui, & blande membranã illam amputat; atque hic modus iucundiſſimus eſt. vbi verò inciſa eſt mẽbrana, ne iterum coaleſcat, vel vnguento ægyptiaco, vel pulueribus exſiccãtibus reliquum membranæ conſumitur. In curanda autem omni balbutie diligenter ſpectãdum eſt quænam cauſſa præcipua ſit, quia ſi polypus naſi eam efficiat, ad illum curandum dirigi debet omnis cura. Si fiat ob labium mutilatum, nulla ſpes ſupereſt. Si fiat propter dentem exciſſum, hæc vnica ratio eſt, vt dens eburneus paretur, atque in loco deficientis ponatur, & reliquis dentibus alligetur; qui dens cum deinceps editur aufertur, nam ma

ximè inſeruit hoc remedium & pueris,atq; etiā viris.Si factū ſit vitium hoc propter vitium cerebri,vel linguæ,vel muſculorum , aut vitium oritur ex ſiccitate,aut ex nimia humiditate,& frigiditate.Si ex ſiccitate,vt contingit in febribus,& poſt phrenitides,danda eſt opera;vt omni ingenio humectetur & lingua,& initiū ſpinalis medullæ. Ad humectandam linguam lactis mulieris gargarizati vſus vtilis eſt,vtile eſt etiam ſæpè linguam madefacere aqua maluæ,cui admiſtum ſit oleum amygdalarum dulcium ; & ſi vnà in aqua coquantur folia nimpheæ, maximum iuuamentum afferetur. ſpinæ, ſeu principio ſpinalis medullę conueniunt linimenta,quæ poſſunt emollire partes illas.Reci.axungiæ porcinæ aqua maluæ lotæ,pinguedinis gallinæ ana vnc. 1. olei amygdalarum dulcium,nenupharini ana vnc. s.croci ſcrup. s.miſce, & in mortario fiat linimentum.Multò maius ſtudium adhibendū eſt,vbi ſit balbuties ex humiditate,& frigiditate linguæ,tum quia frequentius hoc vitiū accidit,tū quia vt expugnetur,opus eſt plurimis auxilijs, & quod dicā de huius curatione,idem putandum de mutis,qui fiunt ob reſolutionem à nimia humiditate.Scopus præcipuus in hac curatione eſt, vt lingua cerebrum,ac muſculi mouentes linguam exſiccentur & calefiant; quia verò exſiccari poſſunt linga, & muſculi,præſertim vel ſi diſſipetur humiditas,qua ſunt oppleti,vel ſi eadem humiditas in alias corporis partes deflectatur, eapropter omnibus his incumbendum erit,vt humiditates omnino exſiccentur. Ad hoc verò peragendū auxilia petēda ſunt & à materia dietetica,& à pharmaceutica , & à chirurgica. Primum igitur vbi curatio ſuſcepta erit, erit prouidendum vt æger curandus maneat in aere calido, & ſicco ; & forſan ob hoc apud Herodotum quando balbus ille conſuluit oraculum,qua ratione balbutiem ſuam curaret, reſponſum eſt ipſi,vt in Liuiā iret regionem calidiſſimam,& ſicciſſimam. plus vigilandum,quàm dormiēdum. De paſſionibus animi clarum eſt iram eſſe vitandam, quoniam, vt dicebam,relatum eſt multos ſola ira in balbutiem incidiſſe. Ceterum de timore pulcherrima eſt quæſtio,nunquid medicus in curanda balbutie debeat amare,aut fugere timorem ; nam ex vna parte eſt ratio,omnino fugiēdum eſſe,quia non eſt dubium timorem frigefacere. quare dictum eſt à me aliàs timentes interdum balbutire. Sed ex altera parte habetur apud Hiſtoricos exempla , quibus ſolo timore pueros , atque etiam viros cum prius muti eſſent,ſermonem acquiſiuiſſe fertur. nā narrat Pauſanias Batum quēdam mutum conſpecto in deſerto leone,maximo timore eſſe perculſum, & ſtatim loquelam comparaſſe. refertur etiam de Athi filio Cræſi , qui timens ne pater occideretur à Cyro, ſtatim conſpecto periculo ſermonem acquiſiuit. Quare cum hæc,quæ referuntur,videantur naturali curſu nullo miraculo eueniſſe, videtur etiam poſſe interdum cōtingere,vt à medico excitata formidine curetur mutitas,ſiue balbuties. Problema hoc à nemine propoſitum ita ſoluendum mihi videtur ; duplicem eſſe timorem, alterum à Græcis appellatum ἀγωνίαν à noſtris trepidationem. alterum verò eſſe,qui à noſtris propriè timor,à Græcis φόβος dicitur. Trepidatio eſt,cum homines aggrediuntur aliquam magnam rem , timent ; quod genus timoris eſt maius timore appellato; in trepidatione quemadmodum habetur apud

Ariſt.

Ariſt.11.ſect.problemate 32.& 53.eſt veluti ſpecies quædam pudoris; vnde ſicuti in pudore partes circa pectus,& faciem valdè incaleſcunt,vt iudicatur ex rubore,ſic,inquit ipſe,trepidantibus meritò fit calor circa pectus & circa faciem; propter quem calorem vox grauis fit. In timentibus autẽ ſecus,quia in ijs partes pectoris,& partes ſuperiores refrigerantur; calor autem partes inferiores petit.Vnde dicebat Ariſt.8.ſect.problem.4. illis, qui timent,ſponte fluere ſemen,vrinam,& fœces,eò quia calor detruſus ad partes infernas illas huiuſmodi excretiones excitat. Hac itaque reſolutione conſtituta,facile eſt hunc nodum ſoluere, ſcilicet timorem ſimplicem non ſolum non iuuare balbutiem,verum potius augere; eò quod ab illo refrigeratur & lingua,& pectus,& partes ſuperiores,vt cognoſcitur ex pallore.Ceterum trepidatio maximè iuuare poteſt & balbutiem,& mutitatem, quia calefacto pectore,& partibus ſuperioribus non eſt dubitandum poſſe tolli & humiditatem illam nimiam,& ſimul imbecillitatem,quæ oritur ex paupertate caloris natiui,vnde trepidationem hanc inducere pueris,omnino vtile eſſe poteſt Exercendũ eſt corpus,quantũ fieri poteſt,præſertim verò exercẽda eſt vox;& ſi quid eſt,quod poſſit prodeſſe balbis,& hæſitantibus,eſt continua locutio alta,& clara.habetur huius rei exemplum,Magni Demoſthenis,qui,vt narrat Plutarchus in eius vita,& in libello de decem Oratoribus,ſuperauit balbutiem ſola vocis exercitatione,& contentione. nam dedit decem millia drachmarum Neoptolemo Hiſtrioni, qui illum docuit verſus plures vno ſpiritu proferre; ſcilicet vt iniectis in os calculis aſcendens, & currens verſus continuò proferret. Abſtinendum eſt, ſi viri ſunt, à venere:pueris autem abſtinendum ab vſu balneorum; vnde matres, quæ balbutientibus pueris ſolent caput ſæpè abluere, malè agunt, cum augeant humiditatem,& cauſſam huius vitij.Curandum vt aluus fluat quotidie,ſi non natura,ſaltem arte.abſtinendum eſt à vino, vel vtendum eſt eo paucifero,& in pauca copia.Vtendum in cibis aromatibus, ſalitis, acribus edulijs; abſtinendum verò ab vſu paſtitiorum, à nucibus, à piſcibus; & vt vno verbo dicam, debet tota ratio victus exſiccare & calefacere. Qua ratione victus inſtituta puer erit purgandus. Primum enim ſi aluus ſponte nõ fluxerit,erit liquanda hac potiuncula,Recip.foliorum ſaluiæ,betonicæ ana m̃.s.coriandri drag.1.foliorum ſenæ ſcrup.2.fiat decoctio ſecundum artem,deindè Recip.dictæ decoctionis vnc.2.s.mellis roſati ſolutiui vnc.2.vel vnc.1.s.miſce,fiat potus. Erit deinde corpus præparandum ad expurgationem.Recipe foliorum ſaluiæ,origani,ſtœchados ana m.s. fiat decoctio ſecundum artem, deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. 3. oximellis ſimplicis drag.2. ſyrupi de betonica, de ſtæchade ana vnc. s. miſce, fiat potus. Poſtquam præparatum fuerit corpus, expurgandum erit & in hac expurgatione ſi licitum fuerit vti pillulis, erunt alijs medicamentis præferendæ.Recip.pillularum de hiera cum agarico ſcrup.1.s. pillularum cochiarum ſcrup.1.miſce, fiant pillulæ num. quinque, quæ vt facilius à pueris deuorentur, poterunt occultari vel in panatella, vel in aliquo iuſculo; ſed ſi pillulas recuſauerint, dabitur potiuncula hæc.Recipe agarici trociſcati ſcrup. 2. gariophilorum gr. 4. infundantur in aqua

ſtæ-

ſtęchados, vel betonicæ, deinde facta expresſione adde diacatholiconis drag.3.mellis roſati ſolutiui vnc.1.cum decocto cordial.fiat potus. Purgato corpore deinde prouidendum erit, vt adhuc magis illæ partes, vnà cũ cerebro exſiccentur; & ad hoc agendum conueniunt medicamenta, quæ naribus attrahuntur, & ſternutationes. Recip. ſucci radicum bethæ vnc.s. ſucci betonicæ vnc.1.aquæ coriandrorum lib.s. miſceantur, & naribus attrahantur. Vbi pauliſper purgatum fuerit pueri corpus, prouidendum eſt, vt & caput, & lingua continuò exſiccentur. Exſiccat continuò caput cauterium nuchæ factum, quo remedio in hoc genere nullũ ferè inuenitur præſtantius; pari pacto ad exſiccandum caput magnoperè valent veſicatoria poſt aures adhibita, & diu conſeruata. Exſiccandæ linguæ confert, ſi illa fricetur modò melle, modò ſale, ſępisſimè verò ſaluia; quam vſu probatum eſt magnopere vtilem eſſe ad tollendam balbutiem. atque hic ſi finis eorum affectuum, qui ſpectant ad motricem facultatem.

De vitijs ſenſus communis Caput.

RELIQVVM eſt vt ad ea tranſeamus, quæ pertinẽt ad ſenſus, & quia communis ſenſus alios antecedit & necesſitate, & ſede, ab hoc primò incipiemus. Solent autem duo vitia pueris circa hunc ſenſum cõtingere, quæ omnia ad ſomnum, & vigiliam reducũtur, nam ſomnus in pueris vel nullo modo fit, aut paucus; & vigilia immoderata puerorum nuncupatur. aut fit alio modo quàm fieri deberet. In pueris quidem ſomnus nunquam fit moderatus, quandoquidem, vt dicebat Ariſt. 5. de generatione animal. 1. fœtus quamdiu in vtero manet, perpetuo quodam ſomno opprimitur, vbi vterò egreſſus eſt, maxima ex parte dormit, tũ quia infans memor eſt perpetui ſomni, quem habuit in vtero, tum quia corpus habet humidisſimum. eſt inquam humidisſimum infantis corpus, nõ ſolùm quia abundat multis humiditatibus, verumetiam quia, vt dicebat Alexander 1. lib Medic. problem. 2. partes eius ſolidæ humidisſimæ, & mollisſimæ ſunt. quærens enim is eo in loco, cur ſenes, qui abundant humiditatibus, vigilantisſimi ſint, pueti verò ſomniculoſi, inquit id iccirco eſſe, quia etſi ſenes pluribus humiditatibus ſcateant, habent tamẽ ſolida capitis ſicca, infantes autem humida ea habent. Quare ex hoc diſcurſu colligi poteſt à natura cõparatum eſſe, vt infantes maximè dormiant, & propterea ſomnos immenſos in ipſis minimè morboſos eſſe. Morboſi autem contingunt pueris ſomni, quando fiunt diuerſo, ac prauo modo, atque aliter quam fieri deberent, cum enim ſomnus à natura animalibus ſit donatus, vt eo ſpiritus, & calor, qui in vigilijs conſumuntur, reficiantur, & recreentur; id vt fieri posſit, neceſſe eſt ipſum tranquillum eſſe. igitur vbi turbatur ſomnus, proculdubio naturalis eſſe non poteſt, ſed morboſus eſt, atque hunc ſomnum turbatum in infantibus, & pueris appellat Hipp. 3. aphor. 24. ſomnos terrificos.

Ra-

Raſes lib. experimentorum cap. 6 appellauit proprio ingenio matrem pue rorum. Eſt autem ſomnus hic perturbatus ſymptoma in genere actionum læſarum ipſius ſenſus communis. læſarum inquam deprauatè, eò quod vbi infantes pacatè dormire deberent, in ſomnijs quibuſdam terrificis vehemẽ tiſsimè turbautur. Sed priuſquam vlterius progrediamur, hoc in loco eximendus eſt ſcrupulus, qui forſan ingenia multorum turbare poſſet, eò quia Ariſt. 4. de hiſt. animal. 10. ſcribit infantes ante quartum ætatis annum non ſomniare, & poſt quartum annum paucis etiam inſomnia contingere, quæ ſententia non ſolùm aduerſa eſt communi medicorum ſententiæ, verumetiam quotidianæ experientiæ refragatur; quoniam compertum eſt infantes multo ante quartum annum ſomniare. Reſpondendum eſt, & no dus Ariſt. ex ipſomet Ariſt. ſoluendus, qui 7. de hiſt. animal. quaſi corrigens priorem ſententiam, inquit ſomniare quidem infantes, ſed tardè inſomnio rum memorias conſeruare; vt non ſit dubitandum, quemadmodum tradunt medici, turbari poſſe ab inſomnijs infantes, tametſi ipſorum ſomnio rum nullam apud ſe memoriam conſeruent. Symptoma hoc ſequitur ſuum morbum, qui morbus in ventriculo poſitus eſt, eò quia, vt copioſè docuit Gal. in com. aphor. 24. lib. 3. fiunt iſti pauores in infantibus non ob aliud, niſi propter debilitatem ventriculi, atque oris ipſius inſignem ſenſum; pro pter quæ omnia corrumpuntur cibi, & ex ijs corruptis fiunt iſti pauores. Modum autem, quo fiunt. præclarè propoſuit nobis Auic. li. 1. tract. 3. doct. 1. c. 3. vbi ſcribit ex corruptis cibis in ventriculo triſtitiam oriri, cuius phã taſma deferuntur ad imaginationem, quam neceſſariò deterrent, & conſequenter faciunt inſomnia terrifica; quæ nihil aliud ſunt, quàm operationes imaginationis circa phantaſmata à ſenſibus oblata. Nec refert quidquam quod Gal. ſcripſerit ſemper ita fieri, Auic. verò vt plurimum; quoniam hic ſpectauit totam ætatem puerilem, in qua forſan, & ob alias cauſſas poſſunt hæc inſomnia contingere. ille autem ſolummodo infantilem ætatem. Cauſſa interna itaque eſt corruptus cibus in ventriculo; externa verò, vt Galenus aſſerit, lac, aut cibus, qui ſcilicet copioſior ſumatur, quàm par eſt, ſiue ſit eius naturæ, vt difficiliter conficiatur in ventriculis infantium, & puerorum, ſeu facile corrumpatur; & corruptus acrimoniam quã dam acquirat, merito cuius vellicetur, & veluti mordeatur os ventriculi; ita vt duo affectuum genera exinde videantur oriri in ventriculo, nimium ſo lutio continui, & intemperies; quę facit imbecillitatem, à quibus poſtmo dum, quemadmodum dicebam, oriuntur triſtia illa phantaſmata; vt etiam ſit hæc vera ratio, qua ductus Gal. 6. libro de placitis Hipp. & Platonis & 2. de acutis tex. 45. dixerit homines fieri triſtes, & turbatos, quotieſcunque ventriculus grauatus eſt. Cognoſcitur autem hic affectus eo potiſsimum ſi gno, quoniam infantes inter dormiendum gemunt, concutiuntur; excitati verò vociferantur, clamant, nec vlla ratione ſedari poſſunt. adhæc color ipſorum prçternaturalis eſt, pariter etiam & calor; ab ore fœtidus manat halitus, quo ſæpè decipiuntur mulierculæ, exiſtimantes illud eſſe indicium vermium, cum tamen non ſit. Gal. loco citato 3. aphor. ſcribit ſe ſe obſeruaſſe huiuſmodi affectionem etiam in prouectioribus fieri, quod quidem veriſ-

veriſsimum eſt,& ſoleo ego dicere huic affectui infantium proportione reſpondere affectum illum,qui fit in prouectioribus,& qui incubus nuncupatur; ita vt ſicuti incubus in adultioribus paſsio grauis eſt, quippe quæ ſit veluti anteſignanus apoplexiæ, ſic ſomnia iſta terrifica ſolent eſſe argumenta epilepſiæ,& aliorum prauorum morborum. Ex quo ſicuti incubi habenda eſt ratio,pari pacto ſtudendum eſt; vt quamprimum huic affectui occurratur. Ratio verò occurrendi poſita eſt in hoc potiſsimum,vt diligẽter perſpiciatur,ne cibi,aut ſucci in ventriculo corrumpantur; & quia cõtingit corruptio tum propter ventriculi imbecillitatem,tum maximè propter errorem alimẽti,primum incumbendum eſt,vt omnis error alimenti euitetur; & ideo ſi puer lactens ſit,diligenter perſpiciẽdum erit numquid nutrix ſit proba,vel improba.quæ ſi fuerit improba,mutanda eſt.ſi probæ nutricis habeat notas,exiſtimandum eſt lac vitiatum eſſe aliqua ratione, aut ab ipſa plus offerri,quàm par eſt. Si plus offeratur lactis, ſtudendum eſt vt parcius mammas porrigat. Sed ſi vitium ſit in lacte, cum non habeat illud vitium ex nutricis intemperamento,neceſſarium eſt conijcere lac vitiari propter errores vitæ,ea propter prouidendum erit, vt nutrix optima ratione viuat,atque ea,quam ſæpius docui; quæ ſcilicet ſuccum, & lac inculpatum producere poſsit. Pari pacto ſi puer ablactatus ſit, videndum eſt an plus comedat quàm par ſit,an verò prauis edulijs nutriatur. Vtrum fecerit,prouidendum eſt,ne amplius vel in copia,vel in qualitate erretur. Id autem fiet,ſi fructus,cibos duros,& graues; nimis calidos,potum vini pręſertim meracioris fugiat. Sed quia nõ ſolet ſufficere victus ratio ad affectũ iam productum tollendum,opus eſt vt cibi corrupti è ventriculo, & inteſtinis tollantur. Ad quod agendum laudat Raſes loco citato, atque Auicennas,vt mel degluticndum detur infanti,quod ſua facultate deterſoria aluum eius mouet,& quidquid corrupti inuenit in ventriculo, & inteſtinis ſecum defert. Si mel non poſsit adminiſtrari,glandes erunt ſubijciendæ vel ex ſapone, vel ex axungia porcina, vel ex melle. Vtilis eſt & clyſter huiuſmodi, Recipe ſeri vnc.6.uel 8.mellis communis vnc.1.s.ſalis ſcrup.1. miſce,fiat clyſter,qui maximè poteſt abluere inteſtina,& humores corruptos ducere. Si vero ſit grandiuſculus,poterimus non ſolum vti vel melle, vel clyſteribus,vel glandibus, verumetiam hiera; quam laudauit mirificè Galenus ad educendos è ventriculo cibos corruptos. Vbi euacuati ſunt cibi,& ſucci corrupti,relinquitur vt proſpiciatur imbecillitati ventriculi & extrinſecus,& intrinſecus. Extrinſecus quidem inunctiones, formentationes,quæ fiunt ex abſinthio,roſis,& vino. Sunt etiam cerata, cuiuſmodi eſt iſtud. Rec foliorum abſinthij drag 1.s.polij montani drag. 1. ſchænanti, laudani ana ſcrup.1.s mirrhæ, aloes ana ſcrup.1.terantur diligenter,& cũ cera,ac modico therebentinę fiat ceratum,quod & ventriculo,& vmbilico apponatur. Extrinſecus vtile eſt geſtare collo appenſum corrallum rubrũ, quem experientia comprobatum eſt ſecreta qualitate corroborare ventriculum,ſi illum extrinſecus tangat. Vnde non malè faciunt matres,quę puerorum colla,& pectora corallis ornare ſolent. Intrinſecus laudat Raſes confectionem Diapliris arcont. laudat etiam ſi diamuſci ſcrup.s. infans deuoret,

ret,

ret,vel ſi tantundum Theriacę magnæ ſumat. Poteſt etiam parari aliqua ro tula,quæ ventriculum pueri confirmare poſſit,exempli gratia. Reci. ſpecie rum diamuſci ſcrup. 1. diacalamenti ſcrup. 1. s. ſacchari, & aquæ roſaceę quantum ſufficit,miſce,& fiant rotulæ paruæ,quarum ſingulo mane pote rit vna præberi,& paullo poſt exhiberi lac; aut ſi ſit ablactatus, modicum brodij,vel vini.nam aduertendum huiuſmodi rotulas eſſe in puluerem redigendas,& infantibus,vt monebat Raſes,vnà cum lacte exhibendas.

De immodica puerorum vigilia. Caput. 9.

SICVT in ſomno,quamuis immenſo,pueri nunquam morboſi fiunt; ſic vbi ſomnus exiguus eſt, vel nullus, neceſſarium eſt ipſos ægrotare,idque cum in viris perniciosum iu dicetur,non eſt dubitandum multò magis in pueris noce re; quos,vt fieri dicebam,natura comparatum eſt ſomnicu loſos eſſe. Cum igitur pueri neque motu, neque cantu, neque pannorum mutatione,neque vlla alia diligentia poſſunt ad dormiē dum cogi,fit in illis ea præter naturam affectio, quæ appellatur immodica vigilatio.Diuerſus tamen eſt ſic morbus à vigilijs adultiorum,quoniam ab ſurdum eſt exiſtimare poſſe hunc in infantibus oriri ab ea cauſſa, nimirū propter ſiccitatem,à qua fiunt vigiliæ in adultioribus. Eapropter iure hoc conſtitutum fuit ab omnibus medicis,vbi infantes nimium vigilant, id nō aliunde proficiſci,quàm à corruptis cibis in ventriculo,à quibus cùm vapo res acres iugiter in cerebrum ferantur, ij membranas pertundentes ſomnum impediunt.Sed dicet aliquis,cum & ſomnia terrifica, & immoderatę vigiliæ fiant ob corruptos in ventrienlo cibos, quæ cauſſa eſt, quod non ſemper vel vigiliæ,vel inſomnia producantur. Facile eſt huiuſmodi diſcri men intelligere,quoniam ubi à corrupto cibo non feruntur vapores,ſed triſtiuæ phantaſmata,quæ ſolam imaginationem percellunt,efficiuntur in ſomnia terrifica.vbi vero vapores efferuntur,atque illi acres,cum ſomnus impediatur,non inſomnia,ſed vigiliæ ſuboriuntur. Non autem eſt opus ſi gnis,vt hęc affectio in infantibus cognoſcatur; quia ferè ſemper aut plorant,aut clamant,nunquam dormiunt. Malum vero eſt hoc ægritudinis ge nus, non tantum quia Hipp. 2. aphor. 3. dicebat ſomnum,& vigiliam,ſi mo dum exceſſerint mala eſſe,verumetiam,quia eſt affectio valdè diſſentanea naturæ infantium,& iccirco danda opera eſt, vt omnino hæ vigiliæ tollan tur. Poſita autem eſt tota curatio in eo potiſſimum,vt ventriculus corrigatur,quo cibos non corrumpat,tum vt omni arte ſomnus procuretur. Pro vtriſque autem conſequendis magni intereſt lacti in primis proſpicere, vt ſcilicet,quemadmodum dicebam,& debita menſura præbeatur, & illud ſit debitis conditionibus præditum. Vnde nutrienda eſt nutrix cibis opti mi ſucci,præſertim verò lactucis, ſeminibus papaueris, amygdalis dulcibus,& id genus,quæ ſomnum conciliare apta ſunt. à vino præſertim ge-

neroſo abſtinendum erit,tum ſæpè curandum, vt puerorum corpora mun dentur,ac abluantur,vt dum clamant,vel motu,vel cantu demulceantur.nã, vt hoc obiter doceam,refert Seneca in libro de prouidentia, Mœcenatem tribus annis integris ſine ſomno permanſiſſe,& tandem ab hac ægritudine liberatum eſſe ſola placida , & leui harmonia . Ventriculo & linimenta & vnctiones,& fomentationes,vt monebant,erunt adminiſtrandæ. Puero verò extrinſecus diapopuleon temporibus inungitur,ſuccus etiã alterci cum oleo violato,ſuccus papaueris. Solent quoque mulieres aduerſus hãc calamitatem vti confectione quadam,quę vocatur requies Nicolai,qua vtẽdum ſaltem erit quando ſumma cogit neceſſitas.nam ore ſumitur, vbi autem hoc modo nimis frequenter exhibentur hæc opiata,ſolent & corporibus officere,& ingenium puerorum mirificè retardare.

Caput de Siriaſi.

POSTVLARET hic locus,vt vitia ſenſus auditus, & viſus proſequerer ; ſed quia nihil ferè peculiare habent infantes in his morbis,ſatius eſſe duco tranſire ad vitia capitis , quæ pertinent ad facultatem naturalem , quæve ſæpius pueros inteſtare ſolent,& quodammodo illorum propria videntur eſſe.ſunt aũt huiuſmodi vitia vt plurimũ intẽperies,& inter has vna eſt,quæ infantes,vt dicebat Alexander 1.problem.medic.98.etiam num perfectos exercere ſolet, & vocatur à Græcis Σιρίασις. Alexander loco citato appellat χαῦμα. Plinius imitatus Gręcos appellat modò ardorem capitis,modò deuſtionem.Auicennas de hac tractat ſub nomine eriſypelatis cerebri.Raſes pri.continentis nuncupat Σικάχιλον,ſed nolo præterire vnũ circa hoc nomen Σιρίασις :nam Aetius lib.4.cap.13. vult hanc ægritudinẽ propterea vocatam eſſe σιρίασιν, quia,vt videbitur ſuo loco,ſit in hac ægritudine quædam fouea in ſyncipite infantis. à Græcis autem fouea vocatur σίρος,atque inde ſiriaſis,alij voluerunt σιρίασιν vocatã eſſe à ſirio aſtro , hoc eſt à canicula,quod ſcilicet vt ſcribit Alexander , tunc temporis hæc ægritudo potiſſimum gignatur. Non deſunt etiam , qui exiſtimant hunc morbum eſſe illum,quem Plautus appellat morbum ſolſtitialem, quo ſcribit,tempore ſuo conſueuiſſe perire Syros omnes,ideſt ſeruos , qui è Syria veniebant.Sed vtcumque ſit,Aetius loco citato, & Paullus Aegineta lib.1. cap.13.definiunt hunc morbum eſſe inflammationem partium,quæ ſunt circa cerebrum,& membranas.ex quorum ſententia patet hunc affectum eſſe morbum in magnitudine. vel,ſi loqui placet ſecundum Galeni conſuetudinem lib.de differentijs morborum c.5.eſſe intemperiem cum affluxu materiæ.locum verò affectum eſſe cerebrum ex eo demonſtrat Alexander, quoniam medicamenta refrigerantia cerebro adhibita hunc morbum tollunt.Et quia dixi eſſe intemperiem cum affluxu materiæ, non nihil diſſenſionis inuenio inter medicinæ ſcriptores in docendo quodnam ſit genus

huius

huius materiæ. Alexander loco citato ſcribit proptere a ſiriaſim oriri tempore æſtatis, quoniam capita infantium pituitoſiſsima ſunt, propter quod pituita ipſorum facilè ſub immenſo aeris calore putreſit; quia putrefacta fiũt ardores, febres ardentes, & alui fluxus. Ex quo loco colligitur ſecundum Alexandrum hanc materiam eſſe pituitam, vel humorem pituitoſum. Contra Arabes ferè omnes ſtatuunt hanc materiam eſſe bilem, non quidem bilem illam deuſtam, ſed mitiorem, atque hanc ſententiam confirmare nituntur ex calore, ex dolore, & ex vultus pallore, quo infantes ſub hac ægritudine afficiuntur. Dicendum eſt pro hoc diſsidio tollendo, materiam, quæ verè facit hunc morbum, neque eſſe veram pituitam, neque puram bilem. Non eſt vera pituita, quia illa frigida, & humida eſt; humiditates autem puerorum ſunt calidæ. quod cum intelligeret Alexander 1. problem. 2. dicebat ſenes caneſcere, quia abundant pituita; non caneſcere pueros, quia in ijs pituita, quæ eſt frigida, & humida, non abundat. Non eſt etiam vera bilis, quia in capite humido, & penè aqueo excogitari non poteſt, quomodo calor ante morbum, vel etiam in ipſo morbo poſsit humorem feruidiſſimum producere. Quæ ergo eſt materia? Eſt humor, qui dum putreſit, quodammodo adumbrare videtur naturam bilis, nõ quod ſit vera bilis, aut vera pituita. Cauſſæ externæ ſunt aer æſtuoſus, pèrcusſiones, caſus lac. nã ſicuti dicebat, Lucretius in lib. 1. de natura fœtus teneros caprarum demẽtari à lacte mero, ſic non eſt dubitandum tenera cerebella infantium à lacte nutricis magnopere percuti, & offendi. Cognoſcitur hic morbus quoniam in ſyncipite apparet fouea facta, propterea quod ardor inflammationis exſiccat cerebrum, quo exſiccato craneum deprimitur ſuo pondere, & cauitatem facit. adhæc oculi caui ſunt eadem ratione, ardor totius corporis, adeſt febris continua, pallor vultus. addit etiam Alexander imbecillitatem quandam, vigilias, & alui fluorem. Ceterum malum hoc grauisſimum eſt, & ſi eſt illud idem, quod Hip. 7. aphor. aphori. 50. appellat cerebri ſphacellum, proculdubio exitialisſimus morbus eſt, quippè qui ſoleat infantes triduo iugulare; & Hipp. inquit, ſi triduum tranſierit, ſpem eſſe ſalutis, quamquam in coacis prænotionibus dicat etiam ſeptima die hunc morbũ infantes perimere. Curationis ratio in duobus potisſimum conſiſtit, in refrigeratione, & in materiæ fluxæ diſſolutione. Ad refrigerandum hanc cerebri intemperiem operęprętium eſt diligentia vti, quo nutrix ſolam aquam bibat, & ijs cibis vtatur, qui maxime refrigerare poſsint, vt eſt ptiſſana cum emulſione ſeminum papaueris, brodia ex lactuca, & endiuia; pręſertim verò in aere frigido nutrix, & infans tenendi, atque ſimul in ſumma quiete & animi, & corporis. Vſus pharmacorum omnino inutilis, & pernicioſus eſt, quod ſi tamen aluus pueri non reſpondeat, ſubducenda eſt vel glande communi, vel clyſtere facto hunc in modum. Recip. ſucci ptiſſanæ vnc. 3. ſeri caprini, vel qualiſcunque vnc. v. ſacchari rubei vnc. s. miſce. Extrinſecus laudant ferè omnes vitellum oui cum oleo roſaceo, exempli gratia; Recip. vitellum oui crudum num. 1. olei roſati vnc. 2. ſuccus quoque Heliotropij mirificè commendatur & à Dioſcoride, & ab aliis; conuenit etiam ſuccus ſolatri, lactucę; ſed præſertim ſuccus citrullorum, qui melones ab Ara-

bibus vocantur,& ſuccus cucurbitarum;nam poterunt capi cortex citrullorum,& caro cucurbitę,atque ſimul conteri,deinde ſuccus exprimi,necnō folia lactucæ in hoc ſucco immacerari, ac deinde capiti ſuperponi. etſi deſint folia,loco ipſorum panni ſubtilisſimi linei capi poterunt. Sed duo debent obſeruari.Vnum eſt,vt non tranſeantur hæc remedia refrigerantia, quia periculum eſt,ne vitantes ardorem,incidamus in glaciem,hoc eſt, ne ex graui morbo fiat alter grauior.Aliud obſeruandum eſt, vt hæc medicamenta,quemadmodum omnes monent, aſsiduò mutentur, atque ſemper vel tepida tempore hiemis,vel frigida actu tempore æſtatis vſurpentur;eò quod ſi diutius detineantur,ſolent exſiccare, & incaleſcere, unde poſtmodum tam obſunt, quàm iuuant. Ad diſſoluendam materiam fluxam, vbi ſedata erit inflammatio,erunt omnino auferenda medicamenta refrigerantia,& loco ipſorum vtendum erit primùm,quæ modicè diſcutiant, deinde quæ paullò efficacius; exemplum primi hoc eſt.Recip.vitellum oui num. 1.olei chamomelini vnc. 2.miſce.exemplum ſecundi.Recip.florum chamomeli p.j.foliorum pulegij,anethi ana m s.furfurum in petia ligatorum p. s.fiat decoctio ſecundum artem,deinde Recip.dictæ decoctionis lib.s.olei chamomelini,anethini ana vnc. 1.conquaſſentur omnia diligenter, deinde adhibeantur tepida capiti.

De Coryza, tuſsi, & anhelitus difficultate. Cap. 10.

CAPITIS intemperiem ſequuntur nonnulla alia ſymptomata,quæ ab Hipp.3.apho.34.inter affectus puerorum numerantur; atque ea ſunt,coryza,tuſsis,& anhelitus difficultas.nec ſolum Hipp.verumetiam Ariſt. 1.problem.16.ſcribit pueros tentari frequenter coryza,profluuio ſanguinis è naribus,& pediculis. Sunt autem omnes hi affectus ſoboles,& effectus deſtillationis.Sed forſan curioſum aliquod ingenium intelligere optabit,an quemadmodum dicebat Socrates 3.de Republica,deſtillationem tempore ſuo fuiſſe nouum morbum,& non niſi tempore Homeri innotuiſſe; ſimiliter deſtillatio puerorum eo tempore fuerit noua ægritudo.Breuiter puto ego huiuſmodi ægritudinem ipſis pueris ſi non naturalem,ſaltem perfamiliarem ſemper fuiſſe, quandoquidem conſequitur penè naturale.omnium puerorum temperamentum . Illud quidem verū eſt magnopere referre parentum morbidum ſemen,quia ſicuti tempore noſtro infantes,qui oriuntur ex parentibus deſtillationi obnoxijs , mirificè hac ægritudine ſollicitantur,pari pacto veterum tempeſtate cum homines minus deſtillationibus tentarentur,erat rationi conſentaneum pueros etiā multo minus tentari . Itaque deſtillatio cum ſit defluxus materiæ pituitoſæ in ſubiectas partes,ſi ad nares materia fluat,fit ille affectus, qui vocatur coryza; ſi ad partes pectoris deſcendat, & à ſpiritu exeunte repellatur,

fit

fit ille motus, qui tuſsis vocatur. Sed ſi eadem materia magna ex parte in pulmones præcipitetur, & vias ſpiritus obſtruendo, & corpus pulmonis grauando, anhelitus difficultatem inducit. rarò autem hæc materia facit in pueris raucedines, propterea quod lactentes, vſu lactis aſsiduo detergunt fauces, neque ſinunt in illis partibus pituitam firmari. in adultioribus autem fit etiam rarò raucedo, quoniam ſecundum partes illas pueri valdè calidi ſunt, cuius caloris ratione facilè exſiccatur pituita in illis partibus. Sunt vero hæc omnia, vt dicebam, ſymptomata partim in genere excrementorum mutatorum, partim verò in genere actionum læſarum. Morbis autem quem conſequuntur, nullus alius eſt, niſi intemperies ſemper humidiſsima cerebri, interdum frigida, interdum calida. Frigida eſt, quoniam, vt dicebat Raſes in practica ſua, infantes cum trahant aerem conſueto frigidiorem, neceſſariò ipſis cerebrum refrigeratur. Calida autem fit intemperies in pueris propter varias cauſſas. Primum ob proprium temperamentum, quod calidiſsimum eſt; deinde ob externas cauſſas, quæ æquè poſſunt intemperiem calidam, atque frigidam producere. Inter externas eſt aer frigidus, atque etiam calidus; ignis, fumus, integumenta nimia, præſertim capitis. & in hac re frequentiſsimè errant nutrices, quæ plus nimio calefacientes capita infantium, & integumentis, & igne, occaſionem præbent deſtillationibus validiſsimis. ſic etiam, nutricum importuna ingluuies, præſertim verò crapulæ frequentes puerorum deſtillationes faciunt. Iacobus de partibus in com. ad caput Auicennæ 3. doctr. 1. Fen 3. primi libri ſcribit, Gal. in com. aphor. 24. lib. tertij tribuiſſe cauſſam tuſsis infantium lactis nimiæ ſumptioni, quaſi lac hauſtum vehementi impetu prorumpat etiam in aſperam arteriam. Sed hæc ſententia non habetur eo in loco à Galeno, neque etiam mihi videtur digna, vt adferatur; quia illa tuſsis, quæ fit ex lactis hauſtu, non eſt morboſa, neque opus habet medici induſtria, quandoquidem ſponte curatur, vt vna, vel altera vice ſolo lactantis ſtudio extinguatur. Ceterum facile eſt cognoſcere pueros hiſce ſymptomatibus oppreſſos; ad cognoſcendum autem materiam peccantem, vtrum frigida, an calida ſit, opus eſt aliquibus ſignis. nam ſi calida ſit, frequenter ſternuunt infantes, color vultus floridus eſt, fauces rubent, & dum mammas ſugunt, eas magnopere calefaciunt, vt referant ipſæ nutrices ſe calorem ſentire. Contra, ſi materia frigida ſit, rariſsimè ſternutationes fiunt, nulla coloris vultus mutatio, nullus calor in ore percipitur. Malum hoc ſalutare eſt, ſed ſi negligatur, quod quidē fit & à nutricibus, & à pueris, ſolet interdum non ſolum aſthmata, verumetiam ramices, ſeu hernias, atque alia mala producere, præſertim verò ſolet mortem interdum adferre, quapropter diligenter infantes ſunt ab hoc morbo vindicādi; & tota curationis rō in his poſita eſſe videtur, vt prouideatur ne materia fluat ad partes infernas, & vt, quę fluxa eſt, omnino educatur; deinde vt cerebri intēperamētū corrigatur. quæ oīa vt pſtari poſsint, quod ſępiſsimè dictū eſt, magna diligētia adhiberi dēt, vt ſi infans ſit lactēs, nutrix omnino & ſe ipsā & puerū cuſtodiat ab omni aeris exceſſu, ab igne, à fumo; pſertim aūt dimittat vsū vini, vel eo parciſsimè vtatur. Sic ēt cibos

omnes

omnes vitet,qui flatulenti ſunt , qui craſſos ſuccos gignunt , & qui caput percutere ſolent,vt ſunt aromata omnia,& ea ciborum genera , quæ cum aromatibus condiuntur.& aduertendum eſt , licet vbi materia calida eſt, poſſint concedi aliquantiſper & aromata,& calidiores cibi ; verumtamen hoc parciſsimè agendum eſſe, eò quia omnia,quæ petunt caput,tum materias calidas,tum frigidas eliquare,& fundere apta ſunt; materiæ vero fuſę, & liquatæ omnes has ægritudines,atque etiam alias plures inducere poſſunt.Cum,vt memoriæ mandauit Auicennas,deſtillatio ſit mater omnium ægritudinum, atq; quod dixi,faciendum eſſe in nutricibus,eadem ratione faciendum eſt in pueris ablactatis ; qui ſępè importuna viuendi ratione & grauedines,& tuſſes,& anhelitus difficultates,ſi non inſanabiles,ſaltem valdè diuturnas reddunt.Præter victus rationem ſunt alia remedia ; quæ partim ad retinendam fluentem materiam,partim verò ad conſumendam iam fluxam conducunt.Paullus Aegineta lib.1.c.7.cuius auctoritatem produxit Auic.loco citato,ſcribit ad conſumendam humiditatem capitis prodeſſe,ſi capita puerorum perfundantur aqua calida ; quaſi hoc ſit efficaciſſimum remedium ad deſtillationes,& tuſſes puerorum finiendas. Sed pace Paulli,& Auicennæ huiuſmodi conſilium mihi probari non poteſt,quia calida aqua affuſa ſi nimium calida ſit,offendit,quoniam & materias magis liquat, & ſenſus infantis imbecillos vehementer percutit.Si autem tepida ſit,clariſsimum eſt eam magis relaxare,magis humectare, & conſequenter ægritudinem augere.Puto autem Paullum hac in re deceptum eſſe forſan ex malo intellectu ſententiæ Hippocratis,atque Galeni ; qui 5. aphor.22. dixerunt calidam capiti affuſam κεφαλαργίαν, ideſt capitis grauitatē tollere. & Galenus interpretans ſententiam Hipp. dicebat,calidam affuſam capiti diſsipare,& conſumere graues humiditates,à quibus capitis grauitas inducitur.Sed multum differt & capitis grauitatem curare, præſertim in viris, & curare vel tuſſes,vel grauedines,vel difficultates anhelitus in pueris.quocirca ſi eſſet aliquid capiti adhibendum in hac curatione,potius adhibenda eſſent ea,quæ cutim blandè exulcerant.quoniam ſicuti videmus vlcera in capite ſponte nata pueros à ſimilibus ægritudinibus vindicare , ſimiliter rationi conſentaneum eſt vlcera arte facta poſſe eaſdem curare. Ad euacuandam materiam,& diuertendam confert, vt aluus infantis ſit ſoluta , quod fieri poterit vel glande,vel clyſtere. Vomitus etiam maximè cōducit ad euacuandam pituitam,quę & fluit,& fluxa eſt. ac propterea Paullus, Auic. & omnes iure ad excitandum vomitum,& euacuandam materiam laudant,vt digito melle intincto lingua pueri deprimatur,atque ita vomere quodam pacto doceatur.Sic multa alia ſunt propoſita à medicis,ad euacuandam huiuſmodi materiam,cuiuſmodi eſt mel violaceum cum puluere Ocymi, exēpli gratia,Recip.mellis violati vnc.1.pulueris Ocymi drag.1.miſceatur,& ponatur in ore infantis,deinde mamma porrigatur.hoc enim debet eſſe perpetuum,vt quotieſcumque puer debet ore aliquid ſumere,ſtatim eo accepto porrigatur mamma.Mel ſimplex cum ſeſamo etiā laudatur.Raſes in materia frigida laudat myrrham cum melle ; in materia autem calida poterit hoc vſurpari,Recip.ſeminum papaueris albi drag.1.dragaganti drag.

s.ſemi-

s.ſeminum curcurbitæ drag.3.contundantur omnia,& cum decocto ſebeſten fiat liquor. Sic diadragagantum, quod nos parari iubemus cum ſucco farfare frequenter vſurpatum ad tuſſes finiendas mirificè valet. Vſus autē eſt,vt in puluerem redigatur,& pulueris ſcrup. s. miſceatur cum modico mellis violati,atque ita infanti lambendum porrigatur. Valet enim ad tuſſim ſedandam,& ſi difficultas anhelitus aderit, poterit adminiſtrari loco mellis ſyrupus de hyſopo.Extrinſecus etiam cura gerenda eſt, vt totus thorax infantis mollis conſeruetur,quo poſsit dilatari,& inſeruire eductioni materiæ; quare optimum erit vel butyro aqua maluæ loto,vel oleo amygdalarum dulcium,aut amararum & pectus, & dorſum inungere; immò verò poterit etiam offerri ad deglutiendum ipſi puero oleum amygdalarum amararum,ſi ſuſtineat,aut amigdalarum dulcium.

De dolore,& humiditatibus aurium. Cap.11.

INTER morbos pueriles numeratur ab omnibus medicis aurium dolor,qui à Græcis vocatur ὠταλγία.Hip.3.aphor. 24.numerat etiam aurium humiditates.Eſt autē doloriſte triſtis quædam ſenſatio,quæ partes circa meatum auditorium vehementer afficiat;fficit autem vehementer eò,quia aures totæ ferè ſunt neruex; & quemadmodum dicebat Hipp.in lib. de affectibus internis,cruciatus podagrę fieri acerbiſsimos propter multitudinem neruorum illius partis.pari pacto dicendum eſt dolores aurium eſſe atrociſsimos,quoniam hæ partes maximè nerueæ ſunt. Sed video dubitari,ſi nerueæ ſunt aures,qua ratione Ariſt.32.problem.ſcribat ipſas eſſe partes calidiſsimas,atque icirco maxime omnium corporis partium eſſe coloratas,& rubore ſuffundi? Dicendum eſt aures poſſe conſiderari & ſecundum partes internas,& ſecundum externas.Secundum partes internas frigidæ ſunt; ſecundum externas calidæ; quoniam hæ partes & cartilaginoſæ,& carneæ ſunt,& de his loquebatur Ariſt. quando dixit, aures eſſe calidiſsimas.Ceterum humiditates aurium ſunt ſymptomata in genere excrementorum mutatorum,quę oriuntur propter vitiatam coctionem cerebri.Vitiatur autem coctio ob intemperiem valdè humidam cerebri puerorum.Dolor vero ſymptoma eſt in genere actionum tactus depravatarum.Læduntur autem iſtæ actiones propter morbum communem,nimirum ſolutionem vnionis,& propter intemperamentum,quod plerumque cum materia eſt,quæ non ſolum fouet intemperiem,verum etiam continui ſolutionem efficit.Cauſſæ internæ,& contentiuæ harum affectionū ſunt ipſi humores,aut alia corpora,vt humores,ſeu humiditates uariæ, pituitoſæ præſertim,& bilioſę: pus, ſeu ſanies: flatus: & vermes. nam hæc omnia corpora intra aures detēta magnopere ipſis nocent,vt dicebat Hip. in lib. de glandulis.Sed priuſquam vlterius progrediamur, duo occurrunt dubia circa has cauſſas,cognitione digna.Vnum eſt,quoniam Galenus exponens

ponens verba Hippochra. 3. aphoriſ. 24. quærit quam ob cauſſam Hippocrates inter morbos pueriles recenſeat ſolas humiditates aurium, non autem humiditates palati, & nariũ; & reſpondens, inquit, hoc ideò factum eſſe à ſapientiſsimo ſene, quoniam excretiones humiditatum per nares, & per palatum naturales ſunt, excretiones autem per aures morboſæ. Fauere poteſt auctoritati Galeni etiam auctoritas Hippocratis in libello de ſtructura hominis, in quo recenſens vias, per quas natura excernit excrementa, nominat & oculos, & nares; aurium autem nullam mentionem facit, vt eo loco videatur prætermiſſa excretio per aures, quod non ſit excretio naturalis, vt dicebat Galenus. Sed aduerſus ſententiam Galeni eſt alia Hippocratis auctoritas, qui in aureo illo libello de glandulis enumerans vias excretionum naturalium, dum loquitur de auribus, explicitè dicit, excretionem per aures eſſe ſecundum naturam. Facit etiam aduerſus Galenum ratio, quoniam etiam excretiones narium, & palati interdum ſunt morboſæ: nam coryza eſt excretio humiditatum per nares, attamen, vt dixi, morboſa eſt; quo fit, vt quemadmodum hæc excretio interdum morboſa & interdum ſecundum naturam eſt, pari pacto aſſerendum ſit de excretione humiditatum per aures. Alia dubitatio eſt, an verum ſit vermes poſſe aurium dolores in pueris facere. nam ſi locum auris conſideremus, cum ſit totus nerueus, & anguſtiſsimus, minimè capax videtur generationis alicuius animalis. Si pariter conſideremus materiam, dicebat Ariſt. 32. ſect. problem. excrementa aurium eſſe amara, quamquam in reddenda cauſſa amaritiei multò inferior videatur eſſe eius ſententia, ſententia Galeni, de qua alias dixi: Ex materia autem amara non poteſt gigni vllum animal; nam ſolebat dicere Galenus in mari mortuo nullum animal adoleſcere, neque generari, quoniã ea aqua amara eſt. Pro reſolutione primi dubij, quod quidem grauiſsimum eſt, duobus modis reſpõderi poteſt. vnò modo, quod Hip. & Gal. 3. apho loquũtur tãtùmodo de naribus & auribus infantiũ, in quibus excretio per nares nunquam fit morboſa, ſed ſolummodo excretio per aures. Verum hæc reſponſio non mihi ſatisfacit, & idcirco accommodatius poteſt reſponderi naturam excernere humiditates vel ſpontè, vel coactè. Excernit humiditates per nares, & per palatum ſponte, propterea iure naturalis nominatur à Galeno hæc excretio. verum per aures facit quidẽ natura excretionem, ſed coacta; coacta inquam vel à copia humiditatum, vel à loci conditione. Vnde quando Hippocrates in lib. de glandulis ait, excretiones per aures eſſe ſecundum naturam, vult dicere fieri à natura, ſed non ſponte; nam eo in loco enumerat vias, per quas natura excernit, iam ſpontè, quam coactè. Ad ſecundam dubitationem dicendum eſt, vermes in auribus generari ex pituita dulciori, non autem ex parte amara; immò verò humiditates aurium puerorum non ſunt amaræ, quemadmodũ ſunt adultiorum, eò quod in ipſis non ea ſuperabundat bilis, quæ humiditati aurium permiſta, inducere amarorem queat. Neque obſtat loci anguſtia, quoniam anfractus illi aurium etſi ſatis arcti ſint, capaces tamen ſunt puſillorum animaliũ, quales ſunt vermes, qui in auribus gignuntur. Cauſſæ externæ ſunt frigus, & calor immoderatus aeris, venti, temperatura humida.

da. nam Ariſt. 5 de generatione animal. 2. dicebat aures vehementer affici ſub conſtitutionibus temporum humidioribus, à quibus replentur ſpiritibus, ſeu flatibus. Caſus, percusſiones, fricationes nimiæ aurium inter has cauſſas numerantur. atque eſt dolor aurium vitium ſatis graue, & moleſtum, immò etiam periculoſum; quoniam, ſi vt dicebat Hipp. in prognoſticis, & in coacis prænotionibus pertinax aurium dolor cum febre adultos ſeptima die interimit, multò magis poteſt interimere infantes, qui propter totius corporis teneritudinem, & propter ſenſuum imbecillitatem magnopere à quouis dolore affliguntur, & iccircò non eſt huius mali negligenda curatio. ac primo, quoniam iſti dolores ſuſtineri non poſſunt ab ipſis infantibus, neque etiam à pueris grandiuſculis, danda eſt opera, vt quamprimum leniatur, alioquin perſeuerante dolore ſuboriuntur vigiliæ continuæ, à quibus deinde exitioſa mala oriuntur. Modus ſedandi hos dolores, varius eſt, & in primis vtendum eſt mitioribus; huiuſmodi eſt aqua, & oleum roſaceum mixta ſimul, in quibus tepentibus immaceratur ſpongiola, & deinde ſupra aurem dolentem ponitur. Sic etiam iuuat lac tepidum pannis lineis acceptum, & ſuper aures poſitum; quibus ſi dolor non leniatur, ad alia tranſeundum eſt, vt eſt decoctum papaueris; nam accipiuntur capita papaueris, & decoquuntur in aqua, atque eo decocto tepido ſpongia tepida immacerata ſuper partem affectam detinetur atque hi ſunt modi, quibus ſtatim neceſſarium eſt lenire dolorem. Sed quia vera curandi ratio poſita eſt in cauſſarum doloris ablatione, diligenter in primis erit conſiderandum quæ ſint cauſſæ doloris. Cauſſæ autem cognoſcuntur aliquibus coniecturis; nam cum infantes res ſuas narrare non poſſint, coniecturis quibuſdam cum ipſis [illegible] eſt. itaque ſi a flatu fiat dolor, cognoſcemus, quoniam dolor modò [illegible] modò [illegible]; nam ſcire an dolor ſit [illegible] an pungitiuus impoſſibile eſt in pueris; immò verò dolor in vniuerſum aurium hoc ſolo ferè indicio cognoſcitur in hac ætate, quod dum contrectantur hæ partes, pueri vehementius clamant, & tactum auerſari videntur. Si fiat dolor a cauſſis calidis cognoſcitur rubore, & calore ipſarum partium. Si a frigidis, nulla erit mutatio coloris, deinde etiam calida, vel tepida demulcent, quemadmodum in calidis humoribus frigida. Si fiat dolor a pure, vel [illegible] bus, cognoſcitur, quoniam hæc exeunt, & ſponte [illegible] Itaque vbi dolor fit a flatu, victus ratio & pueri, & nutricis eadem eſſe, quæ flatus diſcutere poſſit, inter cetera vſus coriandrorum nutrici accommodatus eſt, debet autem vitari aer frigidus, & ventoſus, & puer ita iacere, vt ſuper aurem dolentem dormiat, quandoquidem hoc ſitu partis calor aucius diſſipat flatus. Extrinſecus verò poterit infundi in aurẽ vel oleum de piperinis, vel ſi hoc nimis calefacit, oleum chamomelinum, anethinum. Confert etiam hæc decoctio cum ſpongia auri adhibita. Recipe florum chamomeli p. 1. foliorum [illegible] maioranæ ana m. 1. aniſorum [illegible] ſimul ſecundum artem. Si fiat dolor à vermibus, vel à pure, ſtudendum eſt, vt diligenter aures detergantur continuò, quod quidem fit vel mulſa, vel ſolo melle; & ad euacuandos vermes

ea ſunt auri infundenda, quæ ſuo amarore ſolent hæc animalia enecare; vt eſt oleum amygdalarum amararum, puluis nitri, puluis abſinthij. poterit oleum hoc pacto parari. Recip. olei communis vnc. 2. ſeminum abſinthij vnc. s. nitri drag. s. bulliant in duplici vaſe, deinde fiat expreſsio, & vlurpetur. Si ſint humiditates, atque puer grandiuſculus ſit, ita vt expurgari poſsit, per tres dies ſumat hanc potiunculam. Recipe foliorum myrthi, bethonicæ, ſtœchados, violarum ana m. s. fiat decoctio ſecundum artem, deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. 2. s. ſyrupi de abſinthio, de ſtæchade ana drag. 2. miſce. Poſt acceptam hanc potiunculam purgabitur caput hoc pacto. Recip. pillularum de agarico ſcrup. 2. caſtorei gr. 1. gariophil. gr. 2. miſce, & cum melle roſato ſolutiuo fiant pillulæ num. quinque. Expurgato capite, deinde vtendum eſt medicamentis, quæ infunduntur, vt deſiccenter illæ humiditates. & ſi materia frigida fuerit, oleum irinum optimum erit, & oleum rutaceum, vel decoctum illud, quod præſcripſi in materia flatulenta. Sin aūt materia ſit calida, oleū roſatū cum oleo chamomelino conuenit, vel huiuſmodi decoctum. Recip. florum roſarum p. s. hordei, lupinorum ana vnc. s. contundantur omnia, & in ſufficienti quantitate aquæ fiat decoctio, in quo decocto immacerata ſpongia apponenda erit. Solent vero iſti cruciatus vſque adeò contumaces eſſe, & graues, vt opus ſit deſcendere ad aliquas operationes chirurgicas. Ideo, ſi ætas ferat, ad diuertendam materiam, quæ dolorem attrahit, conueniet vti cucurbitulis, primò natibus, deinde etiam ipſis ſpatulis [illegible]: & ego quandoque in extremo dolore expertus ſum mirificè contuliſſe vlcera in capite pueri excitata, tum quia retardatur fluxus materiæ ad aures, tum quia ipſæ humiditates cerebri, quæ alioquin ruerent ad aures, ferè per ipſa vlcera conſumuntur. Sed circa vſum horum omnium medicamentorum debet animaduerti, nunquam eſſe humiditates fluentes ex auribus retinendas, eò quia, vt dicebat Hipp. huiuſmodi retentio valdè incommodet. Præterea debet obſeruari auribus nunquam infundendam eſſe aquam, quantumcumque doleant, eò quia aqua maximè noxia eſt auribus. propter quod dicebat Ariſt. loco citato vrinatores, dum ſubtus aqua permanere debent, opplere aures oleo, ne lædantur. adhæc debent omnia medicamenta aurium tepida adminiſtrari, non frigida, non calida; non in magna menſura, ſed guttatim; & dum infuſa fuerint, proſpiciendum eſt, vt infantes aurem dolentem ſupinam habeant.

De tonſillis, ſeu pariſthmijs. Cap. 12.

QVICVMQVE de morbis puerorum tractarunt, copioſsimè de iis qui fiunt in ore, ſermonem habuere. & inter alios Omnibonius Ferrarius medicus id fecit in eo libello, in quo breuiter quidem, ſed eleganter, doctè, ordine & prudenter, tractauit. Quare & nos aliorum exempla ſequuti, vitia oris puerorum diligenter tractare conabimur. Initium

tium autem ſumam ab eo morbo,quem appellant tonſillas,ſeu pariſthmia;
cuius morbi natura vt perſpiciatur,ſciēdum eſt naturam ex vtraque parte
radicis linguæ glandulas quaſdam feciſſe,vt illæ generantes ſaliuam, irro-
rarent fauces,ne continua locutione exſiccarentur. Hippoc.libro de glan-
dulis exiſtimauit factas eſſe,vt ſuſciperent cerebri humiditates ; ſed puto
ego ob vtrumque eas eſſe à natura fabricatas.Inter os autem , & gulam eſt
quædam via quæ appellatur a Græcis ἰσθμὸς,& cur ita vocata ſit, luculenter
nos docuit Gal.3.aphor.26. in his partibus ob defluxum materiæ à capite
fiunt in pueris tumores quidam inflammatorij,qui vbi oriuntur in glan-
dulis,vocantur ἀντιάδες. Cornelius Celſus lib.6.medicinæ ſuæ,& Plinius ,
atque alij Latini appellarunt tonſillas.Vnus Serenus medicus, neſcio quo
ſpiritu appellauit tolles.Neque poſſum ſatis hac in re mirari oſcitantiam
Altimari in legendo Celſo,qui dubitauit nunquid apud Celſum tonſillæ
ſint illæ,quæ apud Græcos vocantur, ἀντιάδες quando quidē ipſemet Cor
nelius 7.c.12.expreſſiſſime dixit hæc verba.tōſillæ,quæ a Græcis ἀντιάδες
vocantur.Si tumores fiant in iſthmo,ſiuè fiant in muſculis,ſiue in tunica,
vocantur ab Hipp.παρίσθμια. Sed animaduertendum confundi ſæpè apud
medicos has voces παρίσθμια,& tonſillas,ita vt alter alterius nomine affe-
ctus vocetur.Adnotandum etiam ἀντιάδες ſeu tonſillas interdum ſignifica
re, vt apud Paullum Aeginetam,non ſolum tumorem inflammātorium ,
ſed tumores duros,& ſcirrhoſos , quos alias vocauit ſcrophulas.Et vt obi-
ter hoc dicam,quando Legislatores præceperunt,vt ſeruus laborans an-
tiadibus poſſit reſtitui,intellexerūt nō de antiadibus inflāmatorijs,ſed de
vetuſtis,& induratis,hoc eſt de ſcrophulis.Eſt hic morbus itēperies cū ma
teria,vt appellat Gal.oēs inflāmationes ; poſſumus ēt dicere eſſe morbū in
magnitudine aucta.atq; hoc intelligēdū eſt tū de tonſillis,tum de ipſis pa-
riſthmijs eo modo acceptis,quo accipit Ga.3.de ſymp.cauſis 4.& loco cita
to 3.aphor.Locus affectus eſt & glandula vtraq;,& tunica iſthmi,ſeu mu-
ſculus ſubtus tunicam Cauſſæ internæ horum morborum ſunt humores
omnes,& ſanguis,& melancholia , ſed potiſſimum pituita,(loquor autem
de pueris,quorum capita maximè omnium pituitoſa ſunt.) Inter cauſſas
internas poſſumus adnumerare ætatem;nam Hipp.3.ahor.26. videtur exi
ſtimaſſe tertiam ætatem,hoc eſt eam , quæ eſt inter tempus dentitionis,
& 14.annum,eſſe huius morbi feracem.Sed hoc in loco oritur dubitatio,
quæ mota fuit à Galeno in com.cur ſcilicet infantes vſque ad tempus den
titionis non tententur hac ægritudine; nam cum ſint capite humidiſſimo
& maxime repleto, rationi conſentaneum videtur,vt hic morbus,qui fit à
fluxione capitis,in ijs frequentiſſimè gignatur.Galenus,vt redderet huius
rei rationem,dixit ab Hipp.prætermiſſam fuiſſe hanc ægritudinem in pri
mis duabus ętatibus; quoniam vſque adeo ęgritudines graues ſunt in ipſis
vt prius iugulentur,quàm inchoet hæc ægritudo.Simili enim pacto dice-
bat Ariſto.& Galenus non tentari cor graui vllo morbo,quoniam ſtatim
atque inchoant ſimiles morbi,animalia , & homines intereunt. Sed pace
Galeni,non mihi ex toto videtur hæc reſponſio dubium tollere,propterea
quòd conuulſiones letaliſſimæ ſunt in pueris, quę ipſos ſtatim iugulant,

S 2 verum

verumtamen Hippocrates eas memorauit. Præterea non videtur mihi à ratione alienum, ſi fierent hæ ægritudines in pueris, aut, vt melius dicam, ſi inciperent, poſſe etiam vſque ad augumentum peruenire; quæ ſi iugularentur pueri, iugularentur propter prohibitam transſpirationem, quæ non ſtatim apparet, niſi tumores ſint inſignes. Non defuerunt qui alias rationes adferre conati ſunt, & inter alios Hieronymus Cardanus multis verbis quædam propoſuit. Ego autem exiſtimo fidem habendam eſſe rationi allatæ à Gal. quod ſcilicet ad generationem horum tumorum neceſſarium eſt vt materia impetu quodam & copioſe fluat, & vt retineatur. Iam vero ſi cõſideremus naturam infantium, & puerorum, hoceſt diſcrimen, quod in pueris attrahitur copioſa materia ad eas partes, & cum attracta ſit, non poteſt diſſolui vt par eſſet, vnde neceſſariò tumores ſuboriuntur. In infantibus autem vel non fit attractio ad eas partes, vel non fit copioſa; vel ſi fit copioſa, non retinetur. Attrahitur materia in pueris, & non in infantibus, quoniam clamant, currunt; partes inclinatas ad terram inter ludendum gerunt, ſoli ſe ſe exponunt, quæ omnia mirificè calefacere poſſunt partes internas, & ratione calefactionis attrahere copioſè, & attractam materiam tenaciter retinere. Contra vero infantes non loquuntur, non vociferantur eo pacto, quo pueri; partes capitis non gerunt humiles, ſed ſemper elatiores; quò fit, vt vel non fiat in illis vehemens ad facile fauces attractio, vel ſi materia attrahatur lubrica, defluat à partibus illis faucium; vt iure cum hoc ſpectauerit Hippocrates, accedente quotidiano rerum vſu prætermiſerit in prima, & ſecunda ætate hanc ægritudinem. Cauſſæ externæ ſunt aer & calidus, & extremè frigidus; manſio ſub ſole, exercitationes immenſæ, & præſertim capite in terram inclinato, vociferationes, potus meratiores; cibi calidi & actu, & potentia. Cognoſcuntur vero hæc mala, quia ſi os pueri aperiatur, apparent propè radicem linguæ tumores; immò verò ſi ſubtus aures extrinſecus tangantur, facilè ſe ſe offerunt tumores. his accedit color rubeus faucium, calor vigens, dolor etiam ad externum contactum, difficultas anhelandi, & deuorandi. Si à materia fiat calida, ſiue ſit ſanguis, ſiuè bilis, cognoſcitur potiſſimum colore, quem dicebat Hippocrates in libro de humoribus, & Galenus eſſe verum indicem dominantis humoris. Nam ſi ſanguis fuerit, color erit rubeus, calor magnus. ſi fuerit bilis, color flauus, ſeu pallidus. ſi pituita, ſubalbidus. Vitium hoc grauiſſimum eſt, quoniam terminari ſolet in alias graues ægritudines, in anginas, in peripneumoniam, vt dicebat Hippocrates in libro de dentitione. Si in tonſillis ſuperueniat alui fluor, tuſſim ſoluit, & cum tuſſi intelligebat præcipuum malum, hoc eſt tonſillas ipſas. Curatio eadem debetur, quæ omnibus inflammationibus; & quia tumores ſunt, qui fiunt à materia, totum ſtudium cõuertendum eſt ad materiam, nõn neglecta tamen ea intemperie, quæ inflammationibus perpetuò iuncta eſt. Iam verò materia partim in fluxu eſt, partim fluxa, & firmata; ea, quæ fluit, reuocanda eſt, quod fit duplici via, repulſione, ſeu repercuſſione, & reuulſione. Ea verò, quæ fluxa, & firmata eſt, euacuanda. euacuari autem poteſt vel per diſſipationem, vel per ſuppurationem. Modi verò, quibus his ſcopis ſatisfacere licet, capiuntur ex vſu ipſius

mate-

materiæ medicæ, in qua quoniam primum locum obtinet victus ratio, hęc ante omnia inſtituenda eſt, vt ſcilicet puer caueat ab omni aeris exceſſu, caueat à fumo, à ſole, ab omnibus corporis exercitationibus, à vehementibus animi motibus, præſertim ab ira, à balneo; & ſi aluus adſtricta eſt, prouidendum eſt vt fiat vel clyſteribus, vel glandibus, quemadmodum alias demonſtratum eſt. nam ſoluere aluum vllo medicamento per os ſumpto in hac ægritudine res periculoſa eſt. Abſtinendum à vino, & loco eius aqua ſit cocta vel hordei, vel cum ſucco mororum, citoniorum, granatorum; qui potus ſunt accommodatiſſimi. Cibi ſorbiles in vſu veniunt, ptiſſana, panis tritus cum brodio, cum ſucco ſeminum melonum; vitellus ouorum in brodio cum ſucco omphacino, vel cum ſucco granatorum; nam acetum, quod forſan in viris maximè prodeſt, in hac ætate maiorem quam par eſt cruciatum infert. Inſtituto victu, properandum ad ſcopum primum comparandum ad diſcutiendam, & reuellendam materiam; reuellere licebit frictionibus aſſiduis, ligaturis, præſertim verò cucurbitulis & ſcarificatis, & ſiccis. Sed hoc animaduertendum, Galeni conſilium, quod attulit lib. 12. Methodi c. 19. hac in re ſequendum eſſe, ne ſcilicet ſupernis partibus cucurbitulæ affigantur; quoniam cum in partibus ſupernis ſit morbus, & cum cucurbitulæ attrahant à capite, facillimè attrahunt ad affectum locum. vnde multò præſtantius auxilium eſt eas applicare & lumbis, & cruribus. Pro repellenda materia in vſu ſolent eſſe & gargariſmata, & pulueres. gargariſmata fiunt ex medicamentis refrigerantibus, & adſtringentibus, cuiuſmodi iſtud eſſet. Recipe hordei p. s. florum roſarum rubearum p. 1. myrtillorum, nucum cupreſſi, gariophi. ana vnc. s. aquarum plantaginis, endiuiæ ana lib. 1. bulliant ad conſumptionem quartæ partis; deinde adde diamoro. vnc. 4. miſce, fiat gargariſma. hac eadem intentione parantur pulueres, qui fiſtula inſufflantur in partes affectas; & aduertendum vt puluis ſemper ſit leuigatus, ne partem affectam, & dolentem vllo pacto exaſperet. fieri autem poterit hoc pacto. Rec. foliorũ rubi maior. m. s. florũ roſarũ rubearum p. s. gallarũ, nucũ compreſſi ana vnc. s. puluerizentur omnia, & leuigentur. Pro euacuanda materia fluxa vt diſſipetur, eligẽda ſunt ea medicamẽta, quę poſſunt moderato calore attenuare, & materiã in flatũ conuertere; vnde diſſipandum huiuſmodi gargariſma vtiliſſimum erit. Rec. foliorum anethi, florum chamomeli ana m. s. furfurum p. s. foliorum origani drag. vi. aquæ cõmunis lib. 1. s. fiat decoctio ſecundũ artem, deinde adde ad colaturam mellis depurati vnc. 3. miſce, & fiat gargariſma aduertendũ ẽt huiuſmodi gargariſmata debere ſemper eſſe potius tepida, quã frigida, præſertim verò quæ diſcutere debent Sed ſi materia diſcuti non poſſit, & natura ſuppurationẽ tentet, ipſi auxiliandum eſt & internis, & externis medicamentis. Inter externa eſt diachilon, & alia emplaſtra, cuiuſmodi eſt iſtud. Rec. foliorũ maluæ, violarum ana m. j. coquantur, & piſtentur; deinde Rec. dictarum herbarũ lib. s. butyri vnc. 3. farinæ tritici vnc. 1. s. croci ſcrup. s. miſce, & fiat emplaſtrum. Intrinſecus adiuuare poteſt ſuppurationem decoctum caricarũ, vel radicum maluæ, aut poteſt fieri hic gargariſmus. Reci. farinæ tritici in petia ligatæ vnc. 1. caricarũ vnc. 3. radicum maluæ vnc. 1. s. aquæ cõis lib. 2.

bul-

bulliant ad conſumptionem quintæ partis, deinde coletur, & fiat gargariſmus. Vbi ad pus tumores peruenerint, ſolent ſponte naturæ rumpi, & pus exire; id ſi non fiat, à dexterrimo chirurgo incidendi, & aperiendi ſunt, atque vbi aperti erunt, detergendi primum mulſa, deinde vino mulſo, & poſtea curandi vt alia vlcera curari ſolent.

De Aphtis. Cap. 13.

NVMERAT Hipp. 3. aphor. 24. inter morbos puerilcs quædam vitia oris, quæ à Græcis medicis appellantur aphtę. Cornelius Celſus lib. 2. capit. 1. vlcera oris ſerpentia; Arabes etiam, & præſertim Auicennas vocant alchota, & bothor, quemadmodum vocauit etiam Auenzoar. Aretęus medicus lib. 2. de acutis cap. 9. teſtatus eſt huiuſmodi vlcera vocata eſſe antiquitus ſyriaca, & ægyptiaca. Serenus, & cum eo Iſidorus lib. 4. vocarunt hunc affectum oſcedinem; ſed de oſcedine plura habetur in libro 5. variarum lectionum noſtrarum. Sciendum autem, quod tametſi vlcera oris communiter vocata ſint aphtæ, verumtamen hoc nomen ἄφθαι apud Græcos ſcriptores ſignificat vlcus etiam aliarum partium. nam Gal. lib. 9. de medicamentis localibus, & Paullus Aegineta lib. 3. cap. 54. ſcripſerunt etiam vlcera quædam teſtium vocata eſſe aphtas. immo verò Hippo. 2. libro de morbis monſtrat aphtas etiam in pulmonibus generari. Ceterum aphtæ de quibus nobis in præſenti eſt ſermo, vt definiuit Gal. lib. 6. de medicamentis localibus cap. 4. ſunt vlcera ſuperficiei oris cum ignea caliditate; & cum dico ſuperficiei oris, intelligenda eſt tota interna pars oris, quandoquidem in omni parte fit huiuſmodi morbus. Ex hac deſcriptione vnicuique manifeſtum eſſe poteſt eſſe morbum in mala intemperie, nimirum calida, & humida, atque in ſolutione continui, quandoquidem vlcus eſt. Quæ ſit pars affecta, non eſt vt diſputetur. quia verò in omni vlcere non ſolum continuum ſoluitur, verumetiam ſubſtantia aliqua partis deperditur; ſic exiſtimandum eſt in hac affectione aliquam partem amiſſam eſſe. Ceterum cauſſæ, quæ ſubſtantias, & particulas corporis conſumunt, vt habetur apud Galenum lib. 5. de ſimplic. medic. ſunt omnia ea, quæ acria, mordacia, & excedentia ſunt. quapropter cauſſæ huiuſmodi vlcerum neceſſarium eſt, vt res ſint acres, mordaces, atque excedentes; quæ ſunt vel humores, vel cibi, vel pharmaca. humores quidem, qui efficiunt aphtas, aut ſunt benigni, aut praui, & corrupti; quemadmodum colligere licet ex Gal. 3. ī 3. epid. com. 12. Benigni humores, hoc eſt, qui nulla inſigni prauitate corrupti ſunt, vel ſunt pituitoſi, ſalſi, vel ſanguinei, vel bilioſi, vel meláchoiici Cibi, à quibus efficiũtur aphtæ aut ſunt ex genere lactis, aut ex genere aliorum ciboru calidorũ, qui vel actu ſunt tales, vel potentia. Lac facit aphtas, vel quia acre, & mordax eſt, vel quia in ventriculo infantis propter immenſam ſui copiam corrumpitur; & corruptum cum ſit, veluti

ardens

ardens humores acres,& mordaces in os mittit; qui partes ipſius exedunt. Cibi calidi potentia auctores aphtarum ſunt,veluti alia, cepe,& quidquid eius generis eſt. Cibi autem actu calidi ſunt quicunque:reperiuntur enim, qui non poſſunt ferre,vt cibi calidi refrigerentur; quare ſolent non rarò pati aphtas, eò quod oris partes à cibis calentibus incendantur. Pharmaca pariter faciunt huiuſmodi vitia,tum ea,quæ purgant;tum ea,quæ venenata ſunt,atque corrodentia,vt eſt arſenicum,ſcamoneum. Poſſumus connumerare inter pharmaca etiam aromata; nam non eſt dubium piper diu ore detentum aphtas inducere,quemadmodũ & grana cataputiæ,& alia cõplura medicamenta,quæ ſua vi calida, & excedente vlcera oris faciunt. atque tot ſunt cauſſæ immediatę effectrices ipſarum aphtarum. mediatarum vero aliç internç ſunt, aliç externæ. Internarum aliç ſunt naturales, aliç preternaturales. Naturalis cauſſa eſt temperatura corporis calida, ętas puerilis, præſertim verò infantilis. Nam vt teſtatum habemus à Galeno 6. de medicamentis localibus 4.& 3. in 3. epid. comen. 12. atque etiam 3. aphor. 24. Tres ſunt cauſſę,propter quas infantes potiſſimum aphtis ſollicitantur. Prima eſt teneritudo,& mollities palati infantium. Secunda cauſſa eſt inaſſuetudo ſumendi cibum; nam cum in vtero,vt alias dicebam,infantes ore non nutriantur,ſed per vmbilicum; vbi in hanc lucem venerunt, vtentes ore & ad ſugendum lac,& etiam ad deuorandos cibos lęduntur, & vlcera hęc incurrunt. Tertia cauſſa eſt ingluuies ipſorum,propter quam fit, vt ſępè plus lactis ſugant,quàm par eſſet,quod deinceps in ventriculo corruptũ huiuſmodi vitium facit. Et hinc aduotandus eſt error noſtrarum nutricũ, quæ vt demulceant, plorantes infantes,frequentiſſimè mammas præbent; cum præceptum ſit veterum medicorum,vt lac non præbeatur niſi ter,aut quater in die. Cauſſæ præternaturales, ſed mediatæ aphtarum,ſunt febres ardentes,& peſtiferæ, quemadmodum colligitur à Galeno 3. epid. Cauſſæ externæ ſunt omnes illæ,quæ capita infantium incendere aptæ ſunt; manſio ſub ſole,tempus calidum,vt æſtas; regio calida. propter quod dicebat Aretæus in Aegypto,& in Syria abundare hæc vitia tum propter aeris incendium,tum propter vſum ciborum calidorum,quibus ea gens cõtinuò veſcitur. Exercitationes,& labores immodici hæc faciunt; crapulæ, & potus vinorum generoſorum atque tot ſunt cauſſæ. Differentiæ autem aphtarũ hæ ſunt,quod aliæ malignæ,aliæ verò benignæ ſunt. Cognoſcere aphtas nõ eſt difficile,quãdoquidẽ ipſis oculis cõſpiciũtur; & quę oculis nõ vidẽtur,veluti illæ,quæ oriũtur in partibus intimioribus,ſe ſe produnt dolore,& vorãdi difficultate. Ceterũ vt dignoſcãtur malignæ à benignis,opus eſt ſignis; nã malignæ,præterquã quod ſolẽt cõſequi plerũq; febres malas,& peſtiferas; habẽt & hoc,quod fętidę ſunt nigrę,vel liuidę;dolorem inferunt,& profundę ſunt. Ex aduerſo benignę ſunt ſine tumore, ſine profunditate; & ſi à ſanguine fiant,cognoſcuntur calore, & rubore Si fiant à pituita minus calidæ ſunt,minus dolent,colore albo ſunt. quę verò à melancholia,ſubfuſcę ſunt. Aphtę,quę fiunt à cauſſis externis,ſalutares ſunt ferè omnes; ſicuti illę,quæ ſunt albę,vel flauę,ſuperficiales. è contra,quę ſunt nigrę,fœtidæ,profundę,quę magnum dolorẽ inferunt, omnes valdè periculoſę ſunt.

Scri-

Scribebat enim Aretæus lib. 2. de acutis 9. miſerrimam, & horrendam mortem eſſe eorum, qui ab hoc morbo conſumuntur; eò quod vlcera hæc depaſcuntur partes oris internas; atque ſic & ingenti turpitudine, & inſigni cruciatu infantes, & pueros perimunt. Ceterum eſt hac in re contradictio inter Cornelium Celſum, & Galenum. Cornelius lib. 6. c. 11. ſcribit aphtas in pueris valde periculoſas eſſe, eò quod corpora horum ſæpè conſumunt; in viris autem, atque etiam in mulieribus minus eſſe periculoſas. Contra Gal. lib. 6. de medicamentis localibus cap. 4. & 3. in 3. epid. tex. 12. aſſerit aphtas in pueris faciles eſſe curatu, quippè quæ leuiter adſtringentibus curentur. Dicendum eſt pro conciliatione horum aphtas poſſe eſſe vel benignas vel malignas. Benignæ facilius in pueris curantur, quàm in viris, eò quia corpora ipſorũ, hoc eſt partes palati cũ ſint teneræ, & molles, ſicuti faciliter læduntur, ita quoque faciliter ſaneſcunt. Ceterum aphtę malignæ in infantibus periculoſiores ſunt quàm in viris, eò quia, vt Celſus ſcribit, hæc ætas non admittit ea remedia generoſa, quæ neceſſaria ſunt pro expurgandis his vlceribus. viri autem cum admittant remedia, iure fit, vt poſſint facilius liberari ab aphtis malignis quàm infantes. Scopus curationis varius, & diuerſus eſt, prout variæ ſunt aphtæ nam ſi ſint benignę, ſtudendum eſt ſtatim & intemperiem illam mitigare, atque cicatricem inducere, quæ inducitur medicamentis ſiccis & adſtringentibus Vnde ſi factæ ſint vitio lactis, videndum eſt an lac peccet qualitate, vel copia. ſi propter copiã fiant, prouidendum eſt, ne infantes plus aſſumant lactis, quàm par ſit. Sed ſi lac vitiatis qualitatibus præditum ſit, vel ſtatim mutanda eſt nutrix, vel corrigendum lac. Corrigitur autem, vt docui, & ratione victus, quam tenaciſſimè ſeruare debet nutrix, & purgatione corporis facta pro ratione peccantis humoris, quemadmodum monſtraui. vt autem vlcera ſaneſcant, duo ſunt medicamenta a Galeno propoſita. alterum, quod fit ex ſucco mororũ, & vocatur Diamoron; alterum quod fit ex ſucco malorum granatorum. vtroque licet vti, quia infantes dulcedine medicamenti attracti, facile illud admittunt Vſus autem huius eſt, vt nutrix, vel quiuis alius intingat digitos in hoc liquore, & aperto ore aphtas ipſas tangat. quod ſi contumax ſit vlcus, licebit commiſcere vel diamoroni, vel medicamento ex ſucco punicorum modicum pulueris aluminis combuſti; nam hic puluis coercet ſerpiginem vlceris, nec inſignem vllum dolorem facit. atque hæc eſt ratio curationis aphtarum benignarum in infantibus, quam etiam facilem dicebat Galenus. Si autem ſint grandiores pueri, & fiant aphtæ cibis, vel medicamentis, omnes cauſſæ efficientes externæ in primis tollendæ ſunt, deinceps præſcribenda victus ratio, vt ſcilicet abſtineant ab omnibus rebus, quæ caput calefacere poſſunt ab aere, ab exercitatione corporis; à vino, ab aromatibus, à ſalſis, à dulcibus. & quoniam ſolidi cibi ſolent exacerbare vlcus, vtendum eſt cibis ſorbilibus, cuiuſmodi eſt ptiſſana, panis tritus, oua cum brodio, & omphacio. Poſt videndum eſt an vlcera ſint magna, necne. & quia magnas ſępè ſolent inflammationes coniunctas habere, atque conſequenter humores à corpore attrahere, & malum augere; eapropter vtile erit cucurbitulas apponere, ſed natibus, aut in fine dorſi, per quas cucurbitulas licebit

eua-

euacuare tantũ ſanguinis,quantũ ętas,& corporis habitudo permittet.Poſt agendũ erit medicamẽtis purgãtibus,ſed blãdioribus,vt eſt caſſia,ſyrupus roſa.ſolu.& quo ad medicamẽta localia ſpectat,in hac ætate licet vti & gargariſmo,& linimentis. Linimenta fiunt,vt pręſcripſi in infantibus : gargariſmata aũt fieri poſſunt hoc pacto.Rec hordei torrefacti p.j foliorum plãtaginis m.j. foliorũ rubi,corticũ granatorũ, balauſt.an.vnc.j.fiat decoctio ſecundũ artẽ,deinde Rec.dictæ decoctionis libr.vnam, diamoron. vnc.iij. miſce.Si aphtæ malignę fuerint,atq; puer adhuc infans ſit,eſt quidẽ prauitati occurrendũ,verũtamen & ætatis,& teneritudinis corporis infantuli ratio eſt habẽda.Itaq; nõ licebit in hac ætate ijs remedijs vti,quæ ſuſtinentur à grãdioribus.poterit aũt medicamentum inſtitui aduerſus prauas aphtas, hoc modo,Recipe ſcordij ſubtiliter puluerizati drach. 1.corticũ granatorũ ſubtiliter puluerizatorum ſcrup.2. aluminis combuſti ſcrup.1.mellis quantũ ſufficit,miſce,& adminiſtretur vt docui. Ceterũ aduertendũ eſt,ſiue pulueres,ſiue quid aliud ſit adminiſtrandũ,neceſſariũ eſſe,vt cũ aliquo miſceatur,quod ſit ori gratũ:nã in palato poſita eſt facultas guſtatoria,vt maxima ratio ſit habẽda guſtus : propter quod, vt videri põt apud Gal,6. de medicamentis localibus veteres medici oẽs cõponebant medicamẽta ad aphtas, vel cũ ſapa,vel cũ melle.Et,vt hoc obiter dicã,in vita Hipp.relatũ eſt in eius ſepultura fuiſſe examen apum,cuius examinis mel ſingulari quadã ope curabat aphtas puerorũ. Sed ſi ſit grãdiuſculus,quoniã maximè refert, vt ſtatim mali prauitas cõpeſcatur,ne vlcera euadãt ſerpẽtia, ſtatim inquã ſtudẽdũ eſt medicamentis grauioribus.prauitatem omnẽ auferre,ad quod mirificè poteſt ſuccus granatorum,& præſertim acidorum : quẽ dicebat Theophraſtus,mirum in modum à putredine conſeruare. & aduertendum, ne apud Dioſcoridem quis decipiatur, quod Ruellius interpres in capite de malis punicis tranſtulit hanc vocem ἀσομον, perinde atque Dioſcorides dicere voluerit punica eſſe ori inimica, quod quidem falſiſſimum eſt. vnde ea vox interpretanda eſt ori ingratum,non inimicum ; & hoc experientia conſtat eſſe quid inſuaue,& ingratum,veruntamen maxime poteſt ad compeſcendas putridas aphtas. Sed ſæpè vſu venit,vt hoc medicamentum non ſufficiat,vnde ad valentiora deueniendum. In quo caſu in grandioribus licebit vti vel aqua aluminis magiſtral. vel vnguento Aegyptiaco, vel flore æris caſtigato cum diamorone : quæ omnia non ſunt vſurpanda niſi in maxima neceſſitate. Et ratio eſt,quia,vt docet Galenus lib.6. de medicamentis localibus in palato duę ſunt latiſſimæ vię,quarum vna ad pulmones,altera ad ventriculũ incedit,propter quod periculoſiſſimũ eſt,ſi medicamentum aliquod venenatũ ad eas partes præcipitetur. Id quod cognoſcẽs Gal, dicebat,in medicamẽtis ſtomachicis haud vtendũ eſſe calchanto ob periculum,quod imminet,ſi huius medicamenti aliqua pars vel ad ventriculũ, vel ad pulmones labatur.pręterea etiã quotieſcunq; vtendum erit his medicamentis,pręſtabit vti in ea forma,in qua nihil poſſit vltra palatũ ire; quẽadmodũ fit,quãdo aphtę malignę tãguntur vel oleo chalchãti,vel ſulphuris vel aqua ſublimata ; quę efficaciſſimũ remediũ eſt nõ ſolum aduerſus aphtas ſerpentes & prauas, verumetiam aduerſus praua, & inueterata vlcera,

atque fit hoc modo, Recipe argenti ſublimati gr. 12. aquæ roſarum, plantaginis ana vnc. ℥. ponantur ad lentum ignem in duplici vaſe ad conſumptionem medietatis. vſus eſt, vt guttula vna tangatur aphta, quæ ſi dolorem insignem faciat, deinceps lacte chalibeato dolor mulceatur.

De Batrachio ſiue Ranula. Cap. 14.

FIT in ore puerorum aliud genus vitij, quod à Græcis nuncupatur βάτραχος, interdum etiam βατράχιον. Latini appellant Ranam, & ranúculam; atque hic affectus non ſolum fit in pueris, verumetiam in pecoribus, & præſertim in bobus; vt habetur apud medicos veterinarios, & præſertim apud Columellam. Actius libro 8. c. 37. & Paullus Aegineta lib. 3. cap. 26. definiunt hunc morbum eſſe tumorem quendam inflammatorium partium ſub lingua, & præſertim venarum in pueris; quæ res, vt exactè intelligatur, ſciẽdum qua parte lingua alligatur palato, ſeu ſubtus ſummam partem ipſius linguæ adeſſe quaſdam venas admodum latas, quę repleri ſolent interdum ſanguine pituitoſo, interdum melancholico. & qui profitentur cognoſcere lepram futuram in corpore, ſolent à tumore, & nigredine harum venarum prædicere futuram lepram, aut elephãtiaſim. vbi igitur hæ venæ magnoperè replentur, ex ipſis humiditas pituitoſa, & ſanguinolenta vel reſudat, vel aperto orę exit; ac deinceps collecta intra carnis meatus ibi exiſtentes in tumorem eleuatur, atque hic tumor eſt ille, qui appellatur rana. vnde captum ſit hoc nomen, ignoro, niſi forſan propter ſimilitudinem aliquam, quam habet cum rana; ſic dictus eſt aut potius quod qui laborant hac ægritudine ſolent habere vocem parem voci ipſius ranæ. ſed vtcunque ſit, eſt morbus inſtrumentalis, & ſimilaris. ſimilaris quidem, quia eſt affectus inflammatorius; inſtrumentalis vero, quia & figura illius partis, & magnitudo aucta eſt, vt ſit etiam morbus in magnitudine, à quo læduntur operationes naturales, & operationes animæ, nimirum motus ipſius partis. Sed dubitabit aliquis, quomodo ſit morbus in magnitudine, quandoquidem Gal. lib. de cauſis morborum cap. 9. videtur ſtatuiſſe morbos in magnitudine fieri à materia vtili, & naturali. Iam verò hæc materia, quæ facit ranunculum, eſt materia excrementitia, & inutilis, vt non videatur poſſe facere morbum in magnitudine. Res hæc difficilis eſt, & altiorem diſputationem exigit. Sufficiat breuiter nũc dicere morbos in magnitudine aut eſſe ſimplices, aut alteri coniunctos morbo. Simplex morbus in magnitudine fit à materia vtili, & ſic mammarum magnitudo eſt morbus in ſola magnitudine, item corporis nimia obeſitas. atque hi morbi fiunt à ſola materia utili, & de his loquebatur Galenus. Ceterum morbi in magnitudine coniuncti morbo alteri, ſunt omnes tumores pręter naturam; quidem non ſunt ſimplices morbi, ſed vt dicebat Galenus lib. de differentijs morborum 5. ſunt intemperies cum affluxu materię, hoc

eſt

eſt morbi in magnitudine ex intemperie. Cauſſa immediata ranunculi eſt ſanguis pituitoſus, vel vt dicebat Auicennas eſt humiditas pituitoſa. Cauſſæ externæ ſunt & vociferationes, & inciſiones membranæ linguæ. nec nõ compreſſiones linguæ à dentibus, quando ſcilicet inter dentes lingua compreſſa veluti ſauciata eſt. Cognoſcitur autem hic affectus primum vſu, quoniam tumor apparet, & coloris tumor, vt dicit Auicennas, eſt veluti commiſtus ex colore linguæ, & venarum; adeſt feruor. addit etiam Cornelius Celſus lib. 7. cap. 12. adeſſe dolorem inſignem. Sed eſt etiam & aliud ſignum, quia qui laborant hac ægritudine, non poſſunt loqui, ſed inſtar ranarum coant. Ceterum hic affectus ſi prudenter, & tempeſtiuè à medico tractetur, eſt quidem moleſtus, ſed non difficilis curatu. Curatur autem primum recta victus ratione inſtituta, ſcilicet abſtinentia vini, vſu ciborum qui refrigerent, & quodammodo adſtringant; vt eſt vſus omphacij, aceti, ſucci granatorum, citoniorum; quibus poſſunt fieri edulia. Si aluus non reſpondet, clyſteribus agendum eſt; dico clyſteribus, quia medicamenta purgantia ore excepta minimè conueniunt, ſed magis conueniunt clyſteres. Si puer grandiuſculus ſit inter cetera remedia maximè conuenit vſus cucurbitularum, ſcilicet ad auocandum fluxum humorum à parte affecta, & cauendum eſt ne cucurbitulæ apponantur dorſo; quonia cum trahant à capite, vt à toto corpore, atque capita in pueris ſint valdè plena, facilè cõtingere poteſt vt materia à capite tracta facilè in parte affecta ſiſteretur; erunt itaque apponendæ vel natibus, vel cruribus, & pro ratione ætatis ſanguis mittendus. immò iuuabit interdum apponere cucurbitulas non ſcarificatas, fricare extrema, & vti ligaturis. His peractis, deueniendum ad localia, & in primis leuioribus vtendum. Sal armoniacus affricatus illi parti, apud omnes commendatur. origanum ſimiliter affricatum valet ad detergendam eam materiam. Si hæc non proſint, deueniendum ad valentiora, vt eſt flos æris, tragaganthum combuſtum, alumen; hæc enim redacta in puluerem, & parti affectæ applicata ſolent valere ad conſumendum eum humorem. Sed ſi hæc nullum emolumentum adferant, ſupereſt, vt deueniamus ad ignem, vel ferrum. Modus vtendi ferro, qui proponitur ab omnibus ferè chirurgis, eſt vt vncino capiatur ſummitas tumoris, & cultello abſcindatur radicitus vniuerſus tumor; dico radicitus, quia vt optimè adnotauit Cornelius Celſus loco citato, interdum hæc materia in folliculo ſita eſt, niſi autem huius folliculi radices prorſus euellantur, facilè poſſet morbus repullulaſcere. Vbi verò abſciſſus eſt tumor, tum vel ſale, vel puluere gallæ, & myrthi ſiſtendus eſt ſanguis; & ſi non poteſt ſic firmari, deueniendum eſt ad calchantum combuſtum. & vbi ſanguis firmatus eſt, vulnus deinceps curandum eſt, myrrha, aloe, thure, atque huiuſmodi alijs pulueribus, qui exſiccantes, vulnera eadem curant. Sed aduertendum eſt aloem amarum puluerem ſolere reddi, propter quod in multis non eſt facile vti hoc medicamento.

De dentitione. Cap. 15.

INTER morbos pueriles recenſetur dentitio,de qua opus eſt vt nunc tractemus Sed ſtatim occurrit nobis ſcrupulus non ſine animaduerſione prætereundus:eſt autem, quomodo dentitio poſſit eſſe morbus, compertum enim eſt naturam non intendere morbos,neque facere; ſed dentitio eſt purum naturæ opus,quare non videtur morbus eſſe appellanda. Dicendum eſt perfectionem,& generationem dentium eſſe quidem naturæ opus,atque hanc vnam ab ipſa intendi. Ceterum quia materia non patitur,vt hoc opus à natura fiat ſine moleſtia,& ſine dolore, hinc fit vt ad generationem dentium conſequatur morbus, non propter hoc tamen dicendum eſt hunc morbum à natura intendi. Ceterum quia hoc naturæ opus pulcherrima,& ſecretisſima problemata habet, priuſquã de morbo,qui ſequitur dentitionem,loquar,deliberaui nonnulla,ſed breuiter, & dilucidè proponere. Primum erit, quid ſit dentitio, & quid ſit dens. Secundum cur à natura fiant dentes. Tertium, cur animantia bruta naſcantur omnia cum dentibus, vnus autem homo in hanc lucem veniat ſine dentibus. Quartum erit,cur dentes decidant hominibus, & renaſcantur,atque toto vitæ tempore augeantur,conditio ſane quæ nullis alijs osſibus communicata fuit. Quintum erit quo tempore oriantur dentes,& vſque quo ipſorum ortus perduret. Sextum, quot ſint dentes, & quot ipſorum ordines.Septimum,& poſtremum,cur fiat vt vnus homo tot moleſtias,& tot perturbationes ſuſtineat,quo tempore dentes erumpunt, poſt quæ omnia modum curandi huiuſmodi moleſtias docebo. Dentitio à Græcis medicis duplici nomine vocata eſt ὀδοντίασις & ὀδοντοφυΐα nostri medici vno nomine dicunt dentitionem,quæ nihil aliud eſt,niſi dentium prius in alueolis proprijs conceptorum extra gingiuas eruptio; nam cum dentes deberent eſſe ſeparati,coacta fuit natura ſingulis ſingulas & proprias caueas præparare,in quibus primum conciperentur,qui conceptus appellatur à Græcis medicis ὀδαξισμὸς,vbi verò extra gingiuas iam concepti erumpunt,fit dentitio,quæ appellatur ὀδοντίασις, vtrumque autẽ fit magna cum moleſtia. Sed ὀδαξισμὸς, ſiuè pruritus gingiuarum fit cum minori moleſtia.eruptio autem dentium fit cum maximo cruciatu, ita vt dixerit Galenus perinde fieri,atque ſi gingiuæ paxillo pertunderentur. & quia diximus eſſe dentitionem dentis eruptionem, nunc videamus quid ſit dens;ſunt enim dentes oſſa ſentientia,quæ à Græcis appellantur ὀδόντες & nos dentes dicimus eo quod inſeruiant edendo,atque vtraque hæc ſententia,& Græco,& Latino vocabulo accommodatur. Nicander appellauit communi nomine dentes omnes κραντῆρας, quamquam ſic etiam appellati ſint duo poſteriores dentes. Et quia dixi dentes oſſa eſſe ſentientia,ſciendũ eſt inter veteres ſcriptores varias fuiſſe ſententias,vtrũ debeãt

dentes

dentes numerari inter oſſa, nec ne. Hip. 5. aphor. in eo aphor. vbi ſcribit frigidum eſſe inimicum oſſibus, & dentibus, manifeſtè videtur ſeiunxiſſe dentes, & oſſa. Ariſ. quoque pluribus in locis, & præſertim 3. de hiſt. anim. c. 9. ſeparauit omnino dentes ab oſſibus. Ceterum Gal. 6. de vſu partium, & alijs in locis appellauit, ſophiſtas illos, qui diſtingunt dentes ab oſſibus. In hac ſententiarum varietate ita puto ſtatuendum eſſe, quemadmodum docuit ipſemet Ariſt. 2. de generatione animal. c. 4. vbi ſcribit dentes, & oſſa ſecundum genus, & materiam idem eſſe; differre autē ſecundū ſpeciem, & nomen. Differentia naturæ, & ſpeciei, quæ eſt inter oſſa & dentes, in multis poſita conſpicitur; primùm enim oſſa omnia in primo hominis ortu ſiunt, dentes vero multis diebus poſt ortum. præterea oſſa vſq; ad certum quendā vitæ terminū augentur, ſiue ſit vigeſimus ſecūdus annus, ſiuè paullò poſterior; dentes autē toto vitæ tēpore augentur; oſſa ſecundum maiorē ſcriptorum partem ſenſu priuata ſunt, dentes nō modò ſentiunt, verum etiā exquiſitè interdum videntur ſentire. oſſa vbi ſemel è corpore extracta ſunt, nunquam renaſcuntur (nam fit quidem in fracturis ſubſtantia quædā oſſibus ſimillima, ſed nūquam fit verum os) dentes vero renaſcuntur poſt quam exempti ſunt è maxillis. Notat etiam Plinius lib. 7. c. 16. dentes ſolos inter oſſa igne cremari non poſſe, & tamen putris pituitæ tabe corrumpi. Poſſumus & illud addere, dentes inter oſſa corporis noſtri medulla, & pinguedine carere; propter quod à canibus roduntur quidem alia oſſa, dentes vero nunquam, eò quod nihil pinguedinis in eis inuenitur. ex quo patet ēt, vt dicebat Cornelius Celſus, eos eſſe corpora durisſima. Ceterum cū ſint dentes huiuſmodi, vt dictum eſt, non leuis eſt quæſtio pp quam rationem non videantur ſuſtinere poſſe frigidum. Quā rē prius quā explicē, videdum eſt, an verū ſit dentes offendi ab omni frigido. etenim Serenus medicus inter alia præcepta, quæ reliquit nobis ad conſeruandos dentes, fuit vt creberrimè abluantur frigida lympha; experientia etiā cōprobatā facit nobis hanc Sereni ſententiam, quandoquidem manifeſtisſimum eſt aquā calidam, ſi frequenter ipſa abluantur dentes, eos magnoperè corrumpere; ſicuti certum eſt experientia à frigido ſiue vino, ſiue aqua ablutos dentes mirificè cōſeruari. Quid igitur dicendū eſt? debemus ne exiſtimare Hippocratem nos fefelliſſe, quando ſcribit frigidum eſſe dētibus inimicum? Optarem ſanè, vt hanc rem ſatis arduam Galenus non pertranſijſſet ſilentio in eo comento, verumtamen quia id non fecit, ſum huius ſentētiæ verum dixiſſe Hippocratem, modò tamen accuratè & prudenter intelligatur. Nam frigidum duplex eſt, aliud, quod eſt potentia tale, aliud quod eſt actu. De frigido actu non eſt exiſtimandū Hippocratem loquutū eſſe, quia quis vnquam audiuit etiam ſub extremo gelu dentes vnquā aut friguiſſe, aut moleſtiam peperiſſe. quocirca non eſt exiſtimandum Hippocratē de externo frigore, & actuali ſermonē feciſſe, ſed tantummodo de frigido, quod eſt potētia tale, atq; non de omni tali frigido, ſed de eo tātummodò, quod ſummè frigidum eſt, & quæ ſit rō, cur huiuſmodi frigidū magnopere noceat dentibus, præclarisſimè expoſuit nobis Ariſ. 34. ſec. problematum, probl 2. & 3. quibus in locis quærens Philoſophus cur ſit quod à frigido magis lędātur

dentes,

dentes,quàm caro, inquit eam eſſe rationem, quoniam dentes cum ſint corpora duriſsima,maximè exiles poros habent,quo fit, vt ex ipſis omnis penè calor exſpirauerit; vnde cum priuati ſint calore,non poſſunt valido frigori reſiſtere.Contra autem carnes,cum in ſeipſis retineant multò plus caloris,cõſequẽter frigori multò magis reſiſtũt.Finis,ꝓpter quẽ geniti fue re dentes,hic cõmuniter ab omnibus aſsignatur,vt poſſet pręparari cibus; cum enim homo,& omnia etiam animalia deberent nutriri cibo valdè diſſi mili,neceſſe erat multas tractationes,& pparationes ſubire;& quia eſſe ple rumque debebat cibus ſolidus, fuit quoque neceſſe, vt aliqua inſtrumenta pararet natura, quibus ſolidiores cibos frangeret; & propterea fa bricauit dentes,quibus etiam deinceps in multos alios vtiliſsimos vſus vti voluit: nam vt docuit Gal.6.de vſu partium,& Ariſt.in lib.de animalibus vſa eſt natura dentibus in hominibus ad ſermonem formandum; quandoquidem vbi lingua varijs modis ad dentes ipſos appellit, varietatem ſer monis facit.vſa eſt etiam dentibus in alium non contemnendum finem, vt dicit Gal.6.de vſu partium cap.4.& 6.in 6.epid. tex. 23. nimirum ad diſcernendos ſapores, propter quem vſum,inquit Galenus,eos donatos fuiſſe à natura neruis mollibus. Naſcuntur autem dentes poſt ortum hominis,& in brutis in vtero,non ob aliud quidem,niſi quia in utero, bru torum ſuppetit excrementum ad generationem dentium, in homine nequaquam.Quæ res,vt exactè intelligatur,illud ſciendum eſt, quod ſcriptũ reliquit Hippocrates in libro de carnibus,ſcilicet oſſa capitis nutriri humido pingui,glutinoſo,& terreſtri; quo nutrimento cum oſſa prædicta ſatis ſuperque ſatiata ſunt,excrementum pingue,& aduſtum,quod ſupereſt, na tura ad generationem,& continuum augumentum ipſorum dentium vſur pat; qui dentes,vt dixi,in omnibus ferè animalibus ſeparati gignuntur; verum ſunt reperti aliqui viri,in quibus ita cõtinui erant geniti,vt videretur vnus dens; quemadmodum de Pirrho rege Epirotarum prolatum eſt, & Herodotus de quodam alio narrat. Cum itaque ex huiuſmodi materia generationem ſuam habeant dentes; in brutis,dum ſunt in vtero,ſuppetit huiuſmodi materia; quoniam ſanguis brutorũ multò terreſtrior eſt,quàm ſanguis hominis.qui cum non habeat eiuſmodi ſanguinem, quo alatur, fit conſequenter vt illi non ſuppetat excrementum,ex quo poſſint genera ri dentes.quod ſi aliqui ſint reperti,qui cum dentibus in hanc lucem venerunt,vt relatum eſt de Marco Curio dentato,& de quodam alio Romano,id fuit per accidens,quia ſcilicet contigit in eo particulari indiuiduo re periri materiam in vtero,ex qua potuerint dentes fieri. Sed etiam alia fuit cauſſa,propter quam natura animalium ſalutis amantiſsima voluit bruta cum dentibus naſci,& non hominem; ſiquidem cum deberent animalia ſtatim ac in lucem veniunt,deſeri à proprijs parentibus,opus erat,vt poſſent ſe ſe ſtatim ſuſtentare; id quod vt agere commodè poſſent,voluit eos dentibus armare; homo autem,quia debebat à parentibus ſuis & amari,& ſuſtentari,multò ſatius duxit ipſum armare dentibus multo tempore poſt ortum,quàm in ipſo vtero; eò maximè quod nulli vſui neque eo tempore,neque etiam aliquot menſibus poſt ortum eſſe poſſent. Democritus, à

quo

quo Hippocrates noſter multa bona didicit, eam ſententiam habuit, dentes animalibus, & præſertim homini decidere, quoniam præter tempus oriuntur, hoc eſt præter naturæ inſtitutum. Voluit enim hic Philoſophus ortus dentium naturale tempus eſſe ætatem vigentem. Sed quoniam hæc ſententia ſatis refutata fuit ab Ariſt. 5. de generatione animal. 8. id tantum dicendum eſt, quod & ipſemet Ariſt. & Hippocrates in lib. de princip. dixere, decidere dentes, quoniam oriuntur ex materia admodum fluxili, minimè tenaci, minimè dura; renaſci autem dentes dicebat Ariſt. eò quia fiunt ex oſſe adhuc naſcente; vt nulla etiam ſit cauſſa aſſignanda augumenti dentium, niſi ea, quod cum gignantur ex materia, quæ ſupereſt alimento oſſiũ capitis, cumque ſemper huiuſmodi materia ſuppetat, conſequenter fit, vt etiam dentes decidentes renaſcantur. Ceterum finis, propter quem natura comparatum fuit, vt dentes ſoli inter oſſa vſque ad finem vitæ augeantur, hic vnus fuit, vt repararentur, ne prius corrumperentur, quàm homo moriretur; nam quoniam continuo opus eſt dentium vſu in terendis cibis, neceſſarium fuit, vt ſubſtantia ipſorum imminueretur, & ob id niſi continuo augumento repararentur, fierent homines, & animalia ſine dentibus, priuſquam morirentur, atque ita male conſultum eſſet à natura. Tempus, quo dentes oriri incipiunt, ab omnibus definitum eſt ſeptimus ætatis menſis, ante quod tempus veteres in vſu habuerunt cadauera non cremare; verum quidem eſt nonnullis etiam infantibus ante ſeptimum menſem oriri dentes, cuius rationem ſcripſit Ariſt. loco citato, & 7. de hiſt. animal. c. 10. ſcilicet lactis ipſius caliditatem; vt quicumque infantes calidiore lacte veſcuntur, ijs properet ortus dentium. Tempus durationis ortus dentium definitum fuit ab Hippocrate primus ſeptenarius annorum, & ſecũdus, poſt ſecundum ſeptenarium; paucis enim amplius naſcuntur dentes, præterquam poſteriores gemini, à Plinio vocati, qui interdum oriuntur etiam octuageſimo ætatis anno. quæ forſan fuit ratio, propter quã & Hippocrates, & Ruffus medicus appellarunt hos dentes σωφρονιστῆρας, quaſi tunc oriantur, quando homines iam ſapiunt. Ceterum de numero dentium inuenio inter ſcriptores nonnihil varietatis. Hippocrates, & Galenus 2. de vſu partium 6. atque omnes ferè, immo verò ipſa experientia docet homini trigintaduos dentes innaſci. Referunt autem nonnulli de populis Turdulis vocatis, qui ſunt in Hiſpania, eos habere plures dentes, quàm trigintaduos, ſed forſan hoc etiam fabuloſum eſt. Ariſto. 2. de hiſt. animal. cap. 3. turpi quodam errore dixit, viros plures dentes habere, quàm fęminas; qui error Ariſt. fecit errare & Plinium & Albertum Magnum, & omnes qui ipſum ſequuti ſunt, immò verò auctor illius libri ſub nomine Galeni de ordine partium corporis auſus eſt affirmare viros trigintaduos dentes habere, fęminas autem ſolos triginta ſane, quomodo Diuinus Philoſophus in hunc errorem puerilẽ lapſus fuerit, ego intelligere non poſſum, niſi forſan, vt exiſtimauit Albertus Magnus, hac ratione deceptus ſit, quod viri ſint calidiores, fęminæ autem frigidiores; ſed hac ratione deberet mulier plures dentes habere quàm vir; quia cum debeant dentes inſeruire præparationi ciborum, mulieres, quæ ſunt frigidiores, & conſequenter minus cibos di-

ge-

gerunt,iure egent maiori præparatione,& conſequenter pluribus dentibus.Scio & Hippocratem,& Ariſt.prodidiſſe, quæ habent plures dentes animalia eſſe uiuaciora,ſed hoc etiam non ita vſu compertum eſt,cum elephas ſit viuaciſsimus,& paucos habeat dentes; niſi velimus dicere hanc ſententiam veram eſſe in genere humano tantùm; & iccirco inductum fuiſſe Ariſt.ad exiſtimandum fœminas habere pauciores dentes,quia ſunt minus viuaces.Sed vtcumque ſit,experientia oſtendit tot eſſe dentes mulieribus,quot ſint & viris. Ordo dentium hic eſt,anteriores ſupra, & infra quatuor ſunt, qui τόμιοι à Græcis vocantur,noſtri inciſores appellant; atque qui priores oriuntur, fiunt ex materia tenuiori, quæ citius ſuppetit quam materia terreſtris; & quia fiunt ex hac materia etiam infirmiores ſunt,vt & prius cadant ceteris, & facilius frangantur. Proximi his vtrinq; ſunt qui appellantur κυνόδοντες, noſtri caninos dẽtes vocant, quorum munus eſt frangere;& vt dicebat Ariſto.ſicuti prius eſt incidere, quàm frangere, ita quoque prius ſunt inciſorij,deinde fractorij. Proximi his oriuntur dentes molares,vocati à Græcis γομφίοι, ſicuti ortus ipſorum vocatur γομφιασμός, iſti enim quemadmodum naſcuntur ex duriori materia,& terreſtriori,fit vt tardius erumpant. Poſtremi omnium ſunt gemini, ſeu σωφρονιστῆρες,qui nunquam renaſcuntur. Cur autem tot mala ſuſtineant infantes,cum dentes oriuntur, iam ex diſcurſu colligere facile eſt.nam ſi orirentur dentes, dum infans eſt in vtero, expers eſſet huius moleſtiæ, quia igitur oriuntur poſt exitum ab vtero,& quo tempore adhuc gingiuæ tenerrimæ ſunt,ac certum eſt vbi partes corporis noſtri teneræ à re dura per tunduntur, ſuboriri magnos cruciatus, rationi conſentaneum eſt, vt etiam in pueris hoc tempore magni dolores fiant. Vnde ſi affectum ipſum ſpectemus, dentitio eſt ſymptoma in genere actionis tactoriç deprauatæ.Sed ſi cauſſam continentem ſpectemus,eſt morbus factus à ſolutione continuitatis,& ab ipſa intemperie calida; vt intemperies calida poſterius,ſolutio autem prius fiat.Solutionis autem continui cauſſa eſt motus,& impulſio rei duræ per teneras gingiuarum partes.aer etiam tanquã cauſſa quædam externa magnoperè confert ad generationem ipſorum dẽtium; propter quod Hippocrates lib.de dentitione dicebat, dentitionem, quæ fit hieme,ſalubriorem eſſe illa,quæ fit quouis alio tempore. Raſes autem lib. 10.continentis diuerſam paullò ſententiam videtur habuiſſe, cum ſcribat dentitionem,quæ fit vere,eſſe minus moleſtam; quæ fit autem æſtate, fieri cum pauco dolore.Sed multò potior mihi videtur ſententia ipſius Hippocratis, quamquam dicere poſsimus diuerſa ratione poſſe dentitionem meliorem eſſe verno tempore,& meliorem hieme; ita vt hieme quidem fiant minores dolores, ſed qui fiunt periculoſiores ſimul ſunt,quàm tempore æſtatis,& veris. Ceterum non eſt difficile cognoſcere quando pueri hoc affectu laborant,quoniam clamant, alui fluxu tentantur; dum mammas ſugunt,gingiuis arctè papillas ſtringunt; ora illorum veluti incenduntur,& cum gingiuæ fricantur,veluti demulcentur. Dicebat Hippo. lib. de dentitione minus moleſtari conuulſione pueros,quibus in dentitione aluus fluit, etiam ſi febre teneantur; eos autem,qui ſunt pinguiores,

guiores, magis turbari, quàm macilentiores. Illud tamen verum eſt, quod ſcribit Hipp. 3. aphor. 22. à dentitione fieri in infantibus conuulſiones, febres, & alia mala; propter quod non eſt opus negligere huius affectus curationem, quæ tota poſita eſt in hoc, vt dolor ſedetur, & reddatur facilis eruptio ipſius dentis, quod comparatur facillimè, ſi incendium, ſeu illa intemperies mitigetur; & ſi gingiuæ ita laxæ reddantur, vt poſſit citra inſignem perforationem dens extuberare. & ideò ſtudendum eſt, vt nutrix hoc tempore abſtineat ab vſu ciborum calefacientium, ab vſu vini, & vtatur cibis refrigerantibus; vt eſt lactuca, endiuia, pultes ex hordeo, & quicquid refrigerare poteſt. Quo in caſu debet nutrix curare, vt papillæ ſemper frigidæ ſint; id enim ſolet maximum eſſe refrigerium infanti ſugenti Vt autem prouideatur ipſis gingiuis, debent nutrices cauere, ne hoc tempore cibum vllum durum mandant; poſt prouidendum eſt ipſis gingiuis, vt refrigerentur, & vt laxæ reddantur. Inter refrigerantia eſt ſuccus maluæ, ſuccus lactucæ; & ſoleo ego huiuſmodi linimentum componere. Recipe ſucci maluæ vnc s. butyri aqua maluæ loti vnc. 1. dimidium vitelli oui, miſce, & fiat linimentum, quo gingiuæ perungantur. Sed quia ſępè fit, vt neque hoc remedio incendium extingui poſſit, ad magis refrigerantia accedendum vſque ad ſuccum ſolatri, exempli gratia. Recipe ſucci ſolatri vnc. s. olei roſati drach. 6. butyri aquæ lactucæ loti drach. 3, miſce, & cum hoc frigido actu inungantur gingiuæ. & aduertendum quo tempore inunguntur, eſſe etiam procurandum, vt gingiuæ digito pariter fricentur, hoc enim ſolet demulcere dolorem dentitionis. Ad laxandas autem gingiuas omnia ſunt in vſu, quæ nonnihil pinguedinis habent, non eius tamen, quæ ſit combuſtibilis, quemadmodum ſunt adipes; eapropter laudatur à proprietate lac caninum. Aetius laudat mel coctum. Galenus verò quem penè ſequuti ſunt omnes 11. de ſimplici medicina mirificè extollit cerebrum leporinum elixum, & ego hoc ſoleo vti; ſed vbi hoc non ſuppetit, cerebrum hædi, vel gallinarum confert. Præter hæc remedia, quæ intus adminiſtrantur, ſunt alia, quæ extrinſecus collo appenſa, & intus adhibita arcana proprietate proſunt; nam cinis dentis canis rabidi gingiuis affricatus, vt dicunt, facilem reddit dentitionem Sic dens apri collo alligatus exiſtimatur prodeſſe; dens etiam lupi. propter quod non ineptè faciunt noſtrates mulieres, quę vnà cum corallis infantium collis appendunt huiuſmodi dentes. Sic exiſtimatur prodeſſe iaſpis viridis collo appenſus, ita vt ſtomachum tangat. dens viperæ maris ſimiliter appenſus iuuat. dicunt quoque radicem coloquintidis ſylueſtris anulo, ſeu canali aureo, vel argenteo incluſam facilem efficere dentitionem Atq; hucuſque ſunt morbi ventris ſuperioris, qui gignuntur in pueris.

De Singultu. *Cap. 17.*

SEQVITVR vt ventris inferni morbos, pertractemus. Eſt autem infernus venter vniuerſus ille locus, in quo viſcera naturalia collocata ſunt; quæ tametſi complura ſint, tria tamen potiora ſunt, in quibus pueri ſolent morbos experiri. Primò ſtomachus, quem dicebat Hippoc. lib. 1. de dieta, inſtar maris dare, & accipere ab vniuerſo corpore. Secundò veſica. Tertiò inteſtina. De ſtomachi autem morbis primò loquar, qui duo præcipui ſunt, ſingultus, & vomitus. Singultus, ab hoc enim exordiar, à Græcis ſcriptoribus vocatus eſt modò λυγξ modò λυγμὸς, atque inter eos morbos recenſetur, qui frequentisſimè pueros inuadunt. Sed priuſquam vlterius progrediamur, ſciendum, hoc nomen ſingultus apud Græcos, & Latinos ſcriptores duos affectus deſignare. Vnum, qui fit in ventriculo, & de quo ſolum locus hic poſtulat, vt loquamur. Alterum in pectore, & in thorace; de quo loquitur Ariſt. 38. probl. ſect. 1. quiq́ue contingere ſolet plorantibus, præſertim verò pueris, & mulieribus; qui ſingultus nihil aliud eſt, niſi interceptio quædam ſpiritus, & vehemens eiuſdem eruptio. Cauſſæ verò, propter quam pueri omnium facillimè vtrumque hunc ſingultum experiuntur, variæ, & diuerſæ ſunt. Primum enim ſingultus ſtomachi fit frequenter in pueris, vt dicebat Gal. 6. aphor. 13. quod pueri inſtar brutorum & lacte, & cibis magnopere repleantur; ita vt vis ventriculi plenitudine coacta hunc morbum edere cogatur. Cur autem pueri potisſimum inter plorandum ſingultiant, ea vna ratio eſt, quod vehementes pasſiones habent, præſertim verò iram, & voluptatem; vt dicebat Plato. vbi autem vehemens fit pasſio, vehemens quoque fit in corde agitatio; ad quod confert maxime ipſius immenſa caliditas, atque vbi magna facta eſt agitatio, ſpiritus magno impetu emittitur; qui cum conſertim exire nequeat, intercipitur, atque interceptus quaſi ſubſultans, dum iterum egredi vult, ſingultus edit; quos etiam ſuſtinere mulieres faciliter ex eo puto, quod & ipſæ vehementer pasſionibus, & præſertim ira ſollicitantur. Sed de hoc ſingultu, qui eſt affectus thoracis, vt ait Ariſt. locus non poſtulat, vt dicamus. Sed de hoc loquemur, qui eſt affectus ventriculi, quiq́ue, vt docet Gal. lib. 3. de ſymptom. cauſſis cap. 2. & 6. aphor. 39. eſt motus conuulſioni ſimilis, quo ventriculus noxas ori eius infixas expellere conatur. Eſt enim ſingultus motus, & propterea res præter naturam; quandoquidem à natura comparatum eſt, vt ventriculus pro perficienda coctione in ſumma quiete, & tranquillitate degat, nec alio pacto vnquam moueatur niſi à circumferentia ad centrum, atque id blandisſimè ſcilicet, vt alimentum coquendum arctè complectatur. In ſingultu autem primum mouetur ventriculus, & motus eius eſt à centro ad circumferentiam, ſecus ſcilicet quàm à natura ſit comparatum, & quamquam dixerim eſſe motum

præter

præter naturam, attamen ſciendum eſt motum hunc non ab anima fieri, ſed à natura; à natura inquàm non legitimè operante, ſed coactè. Eſt motus ſimilis conuulſioni, quia vt dicebat Gal. loco citato, ſingultus nequaquam vera conuulſio eſt, quia vera conuulſio eſt opus muſculorum, iam vero ventriculus muſculis vndequaque deſtitutus eſt; ſimilis tamen eſt conuulſioni, eò quia fit hic motus eo pacto, quo fiunt ſpaſmi, & conuulſiones. Dictum quoque eſt fieri hunc motum ad expellendas noxas ori ventriculi affixas; dicit enim Gal. 6. aphor. 39. quæ moleſtant ventriculum, aut poſita eſſe in ſpatio, aut in ſubſtantia ventriculi ipſius. Quæ poſita ſunt in ſpatio, ſolo vomitu eijciuntur; quæ autem infixa ſunt ſubſtantiæ ventriculi, ſi ſuperficie tenus infigantur, præſertim in ore nauſeas cient; ſed ſi penitus infigantur, non nauſeas, ſed ſingultus inducunt. Ex his omnibus perſpicuum vnicuique eſſe poteſt hunc puerilem affectum ſymptoma eſſe in genere actionum læſarum, nimirum in genere motiuum deprauatorum. Læditur autem hæc actio proculdubio, quia vt fuit Gal. ſententia 3. de ſymptom. cauſſis cap. 2. læditur facultas, tum expulſiua, tum retentiua; quia facultates lædi ſolent à morbis atqui morbi ſunt in hoc affectu, & in mala temperie, præſertim frigida, & in continui ſolutione. Locus autem affectus eſt ventriculus, præſertim verò eius os. Sed video aliquem dubitare poſſe, qui fieri poſſit, vt facultas retentrix in ſingultu lædatur, quia eſt motus conuulſioni ſimilis, & in conuulſione perſpectum eſt ſolam expultricem lædi; atque ſcimus lædi retentricem, quando non retinet id, quod retineri deberet in ſingultu cum res ſit aduerſus materiam pernicioſam, ea propter non eſt vllo pacto res retinenda. ergo non videtur læſa eſſe retentrix. Explicat hunc locum Gal. loco citato, vbi docet in ſingultu primario, per ſe, & ſemper lædi expultricem: per accidens autem, & non ſemper lædi retentricem. nam vbi in ventriculo altè ſit quidpiàm infixum, quod ſtimulet materiam, ius expultrix inſurgit ad eam expellendam. Sed ſi interdum contingat, vt ventriculus, vel lacte, vel quopiam alio alimento plenus inueniatur, fit vt ex eo motu retentrix offenſa minimè alimentum retinere poſsit, & propterea illud reijciat. Vnde patet quomodo retentrix facultas in ſingultu non ſemper oblædatur. Cauſſæ ſingultus duobus generibus complexæ ſunt ab Hippoc. nimirum inanitione, & repletione. Ceterum in pueris fiunt ſingultus, vt teſtatur Gale. 6. aphor. 13. & vt colligitur ex 8. lib. de medicamentis local. cap. 3. à copia, vel qualitate lactis, aut nutrimenti. interdum autem, ſed rarò ob inanitionem. copiam lactis & nutrimenti offendere expulſiuam non eſt opus vt longo ſermone probemus. pariter etiam clarum eſſe vnicuique poteſt lac, aut aliud nutrimentum ſi frigidius reddatur, ſiue acre, & mordax, expulſiuam facultatem vehementer ſtimulare, & conſequenter hunc affectum efficere. Internæ autem cauſſæ præter naturales huius mali ſunt longæ febres ardentes, fluxus ſanguinis, vomitus creberrimi, inedia. Externæ verò cauſſæ ſunt aer frigidus, cibus acris, vt piper, pharmaca calida, & acria. Singultum cognoſcere non eſt arduum, quia ſtatim ipſo adſpectu proditur; nam eſt vulgare prouerbium, nec ſingultum, nec amorem celari poſſe. Sed ſi ſingultus fiat à plenitudine,

cognoſcitur, quia pueri voraces ſunt, vomitus ſuccedunt ſingultui, fluxus ſanguinis, & euacuatio ſanat ipſos. Si fiat à frigiditate cognoſcitur, quia nutrix frigidis edulijs veſcitur. adhæc cognoſcitur ex externis cauſis prægreſsis; & ſi ventriculi puerorum, vel fomentis, vel pannis calidis foueantur, ſtatim ſingultire deſinunt. Si fiat ab euacuatione cognoſcitur, quia, vel inædiæ, vel fluxus, vel vomitus præceſſerunt. Sed ſi fiat propter acrimoniam, cognoſcitur, quoniam vel cibi in ipſis corrumpuntur, vel cum ſit lac acre, & mordax, frequenter & dolere, & plorare conſueuerunt infantes. Ceterum eſt ſingultus in pueris maximè ſalutaris. Sed ſi fiat ex inanitione eſt exitialis, quia cum pueri ſint ſua natura humidiſsimi, & pleni, ſi quandoque vehementer exſiccentur, cum id fiat tantummodo ab excellenti cauſſa, difficiliter reſtituuntur. Pari pacto ſi fiat ſingultus, vel cum epilepſia, vel cum alio conuulſionis genere, nemo vmquam euadit. Si fiat à frigida intemperie, vnus debet eſſe præcipuus ſcopus, vt ventriculus calefiat tum internis remedijs, tum maximè externis. & quia vtraque remedia in hac ætate & iucunda, & facilia eſſe debent, interius propinandum eſt emodicum vel ſyrupi de mentha, vel de betonica; exterius verò agendum eſt & pannis calidioribus, & emplaſtris, & iniunctionibus. emplaſtrum hoc accommodatum erit. Recipe florum chamomeli, roſarum an. p. 1. foliorum ſiſimbrij, origani, calamenti an. m. 1. bulliant omnia in vino, & fiat emplaſma, quod ventriculi ori apponatur. Conuenit etiam huiuſmodi linimentum. Recipe olei anethini, de mentha an. drach. ʒ. croci ſcrup. s. vitelli oui dimidium, miſceantur omnia, & ori ventriculi illinantur. Si fiat vitio lactis, ſpectandum eſt, an copia malum faciat, an potius qualitas. Si enim fiat ſingultus ob nimiam lactis copiam, ſtudendum eſt vt infans modicum lactis ſugat. idem quoque agendum erit ſi propter nimium cibum pueri ſingultiant, ſcilicet vt parcius alantur. Si fiat ob lactis acrimoniam, purganda eſt nutrix, vt ſæpenumero docui. præterea ore adminiſtrari debet puero aliquid, quod conferat. Auicennas laudat nucis Indicæ medullam vnà cum ſaccharo. Ego ſoleo vti ſaccharo roſaceo cum bolo armeno, vt Recipe ſacchari roſacei vnc. s. boli armeni ſcrup. s. fiat mixtura, cuius modica quantitas in os infantis mittitur. Si ex euacuatione fiat ſingultus, balnea conueniunt ex aqua dulci, & ex brodio. cibus ſit in adultioribus ex vitellis ouorum, ex teſticulis gallorum, & ex omni ciborum genere, qui & nutriant accommodatè, & faciliter coquantur. Sunt etiam quædam medicamenta peculiaria, quæ ſecreta qualitate putantur finire ſingultus. Dioſcorides enim, & Plutarchus 3. Sympoſiacorum 1. ſcribunt eam herbam, quæ vocatur alyſſum, ſiue manu teneatur, ſiue adſpiciatur, ſiue odoretur, mirabiliter ſingultus finire; &, vt dixi, hoc facit proprietate ſubſtantiæ, ob quam dicebat Gal. 6. medic. ſimpl. huiuſmodi herbā ēt mederi rabiei canū. Raby Moyſes ſcribit eſſe quoſdā motus, qui ſi ab hominibus retineātur, ſolent finire ſingultus; nā quātò magis poſſunt ſe ſe abſtinere ab aliquo horum motuum, eò magis vtilitatē capiūt. Sic & à Plat. & ab Hip. & ab Ariſt. ſcriptum eſt ſternutamentum, potum aquę, ſpiritus retētionem ſingultus omnes curare; ſed hęc in pueris, & infantibus difficillima præſidia ſunt.

De

De Nauſea, et Vomitu.. Cap. 18.

PRAETER ſingultum ſcribit Hipp.3. aphor.24. frequentiſsimè fieri in pueris duo alia vitia, nimirum Nauſeam, & Vomitum; qui affectus motus ſunt facultatis expultricis ad depellendas à ventriculo noxas. etenim materia, quę infeſtat ventriculum, aut altè infixa eſt ori ventriculi, & ſingultum facit; aut eſt infixa quidem, ſed non adeò profundè, & vel in ore ventriculi, vel in tunicis eius, & nauſea fit, quę eſt vanus vomendi appetitus; aut materia continetur in ſpacio, atque ita vomitum efficit. Tam verò nauſea, quàm vomitus ſymptomata ſunt in genere motiuum deprauatorum; ſic enim magis libet appellare cum Galen.3. de ſymptom cauſsis 2. quàm recenſere inter excrementa mutata. Actio hæc læſa fit à facultate, vel eſſentialiter læſa, vel per accidens. Læditur enim eſſentialiter facultas, vt dicebat Gal.1.cap.3.de ſymptom.cauſsis, à morbo. Læditur autem per accidens, vel ab humoribus, vel ab alia re externa. Locus affectus eſt ventriculus totus, præſertim verò ſecũdùm os. Sed priuſquam cauſſas huius mali aggrediar, duo pulcherrima problemata diſſoluenda ſunt. Vnum eſt, quod maximè facit ad hanc tractationem, ſcilicet cur pueri, quemadmodum dicit Hippocrates, & Galenus, ita frequenter, & vomitu, & nauſea tententur. Aliud, quod quidem pulchrum eſt, ſed veluti obiter dictum, cur ſit, quod animalia bruta hos motus præter naturales ferè numquam ſuſtineant circa ventriculum; nam etſi ſine vllo delectu, ſine vlla ratione impleant ſępè ventriculum, attamen nulla bruta ſingultiunt, nulla penè rurſus emittunt, paucisſima vomunt. Et ſi enim Ariſt. in fine libri de hiſt.animal. ſcribat animalia, quę latum pectus habent, eſſe ad vomitum propenſiora, inter belluas tamen paucæ ſunt, quæ vomunt. immo verò Plinius lib.11.cap 37. ſcribit ſolos canes vomere, eò quod inteſtina ipſorum in extremis anguſtiora ſunt, ita vt retenta ob anguſtiam excrementa veluti reſtagnent in ventriculum. Sed hæc opinio Plinij falſa eſt, quando quidem etiam feles, & cati vomunt; & ſues, vt à Collumella lib.7. cap.10. ſcriptum eſt. Ariſt. etiam 5. de hiſt.animal.cap.5. hyenam dicit vomere; ſed vtcumque ſit, paucisſima ſunt bruta in hac animalium ſylua, quæ vomitu tententur. Pro primi problematis ſolutione dicendum veram cauſſam, & à Galeno propoſitam, cur pueri frequenter vomitu tententur, ęam eſſe, quod ventriculum maximè laxum, & humidum habent. ſicut enim ſiccitas mirificè confert ad retinendum, haud ſecus mollities, & humiditas valent ad non retinendum. Accedit etiam pueros nihil exſpuere, non emungere nares, & tamen caput excrementis, & humiditatibus refertisſimum habere, quo fit, vt huiuſmodi copioſa excrementa in ventriculum delabantur, eoq; delata huiuſmodi detrimenta inferant. Ad ſecundum autem problema à nomine forſan propoſitum, dicendum animalia bruta ventriculum,

lum,& duriorem, & robuſtiorem eſſe nacta. quod enim duriorem ventriculum habeant præclariſsimè indicauit Diuus Hip. 4. de morbis non longè à fine; vbi ſcribit Aphricanos populos conſueuiſſe pellibus animalium vti pro indumentis; ventriculis autem pro crumenis, ſcilicet ob eorum duritiem inſignem. Sed & illud etiam efficaciſsimum argumentum eſt eorum duritiei, quod cibis ſpinoſis, ſiccis, & duris veſcantur, quæ proculdubio ciborum genera, niſi ventriculos duros reperirent, eos neceſſariò ſauciarent. Habere etiam belluas robuſtos ventriculos poſſumus & alijs argumentis coniјcere; nam vacant curis, vacant animi paſsionibus, vtuntur plerumque ſimplici cibo, quæ omnia ſolent in homine maximè ventriculum violare; & præſertim curæ animi,& ſtudia. ob quę ſolebat dicere Cornelius Celſus maiorem partem Vrbanorum, & eorum, qui literis operam nauant, ventriculo imbecillo eſſe. His itaque de cauſsis animalia ratione carentia motus præternaturales in ventriculo non ſentiunt, quos ſentit homo, & præſertim infans. Peculiariter verò cur animalia non eructent, explicatum fuit ab Ariſt. 10. particula problem. 43. vbi ſcribit, quòd cum eructatio ſit motus quidam flatus ad partes ſupernas, bruta cum ſicca ſint, & collum longum habeant, ac propterea ventriculum remotiorem ab ore, fit vt minus flatuum gignant, & etiam flatus genitos potius ad inteſtina, quàm ad os ob itineris longitudinem mittant. Quo in loco non poſſum tacere oſcitantiam Ariſt. qui 33. particula problem. 15. dixit, homines magis dormientes, quàm vigilantes eructare; quæ res licet forſan non ſit ita rationi diſſentanea, eſt tamen aduerſus quotidianam experientiam; cum vigilantes innumeri, pauciſsimi dormientes flatus per os mittant. Ceterum cur canes, & feles vomant, longè alia ratio eſt, quàm quæ propoſita fuit à Plinio; ſi quidem huiuſmodi animalia cum ſiccum, & planè excarnem ventriculum habeant, neceſſe eſt, vt is ſit ipſis valdè imbecillis. Accedit etiam, quod hæc animalia vtuntur oſsibus, ſpinis pinguibus, quæ omnia in ventriculo imbecillo facere vomitum non eſt mirum. Sues autem vomere apud paucos, excepto Columella, reperio; id tamen ſi verum eſt, totum tribui debet & pectoris amplitudini, de qua loquebatur Ariſto. & quia ſemper os ad terram tendunt, & magna parte iacent ventre in terra poſito. De hyena verò ſcribit Ariſt. non hoc animal vomere, ſed vt venetur canes vomitum humanum imitari, quo maximè delectari ſolent canes; verum vt dixi, hæc obiter. Cauſſæ vomitus; & nauſeæ in pueris illæ ipſæ ſunt, quæ potiſsimum à Galeno proponuntur, ſcilicet laxitas, & humiditas ventriculi, copia frigidorum humorum delabentium à capite, copia lactis, vel cibi; acrimonia, & frigiditas ipſius lactis. Cauſſæ verò externæ ſunt aer grauis, fœtor, & ſapor ingratus; vſus rerum oleaginoſarum, & pinguium. Ariſt. 3. ſect. probl. dicebat vinum dilutum nimis excitare vomitum, magis quàm vinum, & aquam ſeparatim. Cognoſcitur autem vomitus ſuis ſignis, quoniam eſt motus manifeſtus ſuaptè natura; ſed ſi fiat à frigiditate, cognoſcitur ex vita antecedente nutricis, quæ vſa ſit victu refrigerante, aut potu aquæ nimio; cognoſcitur etiam, quoniam vſu calidorum malum leuatur. Sin autem fiat ob acrimoniam lactis, ex eo cognoſcitur,

quia

quia & ante vomitum,& poſt vomitum miſeri pueri languent,& affliguntur. Sin autem ob copiam vomitus efficiatur,cognoſcitur,quia facto vomitu malum leuatur; nam dicebat Ariſt. 5. ſect. problem. etiam laxitudinem vomitum finiri,quotieſcunque illo euacuantur illa excrementa, quæ laxitudinem inducebant. Pariter ſi fiat vomitus propter cauſſas externas, cognoſcitur,quia ipſæ nutrices,& alij referunt errata commiſſa, in quibus perquirendis laudo, vt diligentia adhibeatur. Ceterum vomitus facilis curatu eſſe ſolet in pueris,ſed ſi diu perſeueret,in atrophiam,& tandem in mortem deſinere conſueuit; quo fit, vt debeant medici vigilantes eſſe in comprimendo hoc affectu. itaque vomitus,& nauſea puerorum, quæ fit à copia lactis,& alimenti,potiſſimum curatur lactis, & alimenti diminutione, vt dicebam de ſingultu. Quocirca in huius affectus curatione inſtituenda, illud primum erit curandum, vt infans moderatam lactis copiam ſumat. Sed ſi fiat vomitus ob acrem lactis qualitatem, primum nutricis lac corrigendum erit victu, qui poſſit retundere lactis acrimoniam, deinde corporis purgatione,de qua ſæpè,ac ſæpius loquutus ſum.Sed ſi purgatio non ſufficiat lactis prauitatem corrigere, ſecundum erit, vt nutrix quãprimum mutetur: nam ſunt quædam lactis genera,quæ vſque adeo infantium ventriculis ſunt aduerſa, vt nulla induſtria, nulloq; ſtudio corrigi poſſint. Verum ſi ob ſtomachi imbecillitatem huiuſmodi vitium oriatur, paulò maiori cura opus eſt, vt confirmetur ventriculus infantis. Laudabat magnopere Auicennas vſum gariophilorum, coriandrorum; quocirca poterit nutrix mandere vel gariophilos,vel coriandrum,atque ita commanſum inſtillare in os infantis modò ſolum,modò permixtum, aut ſyrupo citoniorum,aut de granatis,aut myrthino. Extrinſecus multa adminiſtrari ſolent ad coercendos puerorum vomitus, in primis emplaſtrum de cruſta panis accommodatiſſimum eſt, fit autem hoc pacto. accipitur magna panis cruſta,& ſuper carbonem aſſatur, vbi aſſata eſt, immaceratur vel vino auſtero, vel aceto; deinde ita immaceratæ cruſtæ inſpergitur hic puluis. Recipe thuris, maſticis an.drach.s.coriandrorum, gariophilorum an ſcrup.1.pulueriȝentur ſimul,& inſpergantur. Hoc ſi non iuuat,fit pari pacto emplaſma ex albumine ouorum,thure,maſtice,& bolo armeno; exempli gratia.Recipe albumen oui,boli armeni,thuris,maſticis an.drach.1.miſceantur diligenter,& panno lineo excepta calida ori ventriculi apponantur.Soleo ego parare ceratum, quod continuò geſtet infans ſupra ventriculum.Recipe olei myrthini drach.2.ſucci omphacini drach.1.s.vini auſteri rubri drach.1.bulliant in duplici vaſe,ad conſumptionem vini; deinde adde maſticis,myrrhæ, acatiæ, thuris an.ſcrup.s. ceræ quantum ſufficit, & reſinæ, fiat molle ceratum. Commendatum etiam eſt corallium appenſum collo, ita vt tangat ventriculum, cuius vſum ego quoque non damno.

De

De vrinæ incontinentia. Cap. 19.

SEQVVNTVR vitia veſicæ, quæ omnia penè poſita ſunt in vitiata mictione. Vitiatur autem in pueris mictio dupliciter; vel quia ſponte omni tempore vrina fluit, ita vt contineri nequaquam poſſit; vel alio modo vitiatur, quoniam minimè reddi poteſt. Vrinæ incontinentia, de qua nunc ſum loquuturus, appellatur à Græcis ſcriptoribus ἐνούρησις, Latini dicunt modò immictionem, modò immingere, modò immeiere, & eſt affectus præter naturam, quo pueri inuiti vrinam reddunt omni tempore. Dixi non ſine ratione omni tempore, quia pueri, & præſertim adultiores quemadmodum etiam & ebrij, noctu ſæpè immingunt, hoc eſt ſponte urinam in lectum profundunt, quæ profuſio nequaquam morboſa eſt. nam Ariſt.3.probl.vlt.ſect. quærens rationem cur adoleſcentes, præſertim verò quando inebriantur, magis mingant, quàm ſenes, dicit duas ob cauſſas id contingere. Vnà, quia cum corpora adoleſcentium ſuaptè natura humida ſint, copiam potus nequaquam conſumunt, ſed totam in veſicam profundunt; quod quidem ſenibus minimè contingit, quorum corpora cum ſicca; &, vt ita dicam, bibula ſint, facilè quamlibet potus copiam conſumunt, & ob id minimum ad veſicam profundunt. Alteram cauſſam habet Ariſt. quoniam adoleſcentes natura ſomnolentiores ſunt quàm ſenes; vnde cum ſomno facillimè demergantur, fit vt copioſa collecta vrina in veſica ſponte profluat. Ex quo diſcurſu colligi poteſt mictionem factam noctu in ſtratis ſolummodò, & ex ebrietate nequaquam morboſam eſſe in pueris. Et in confirmationem huius notandum obiter apud Iuris peritos legem eſſe, vt ſi puer ſeruus venalis, qui immingat, vendatur, ſi hoc patiatur in ſomno tantummodo, aut ob ebrietatem non eſſe redimendum. Adferunt cauſſam prudentisſimi Iuris periti, quia hoc non fit vitio veſicæ. Habet itaque immictio, de qua loquor hic, vt fiat omni tempore; atque huiuſmodi affectus, vt ſcribit Paullus Aegineta, lib 3. cap. 25. pueris eſt familiarisſimus. Modus autem, quo morboſus hic affectus oritur, hic eſt. Natura muſculum circa collum veſicæ fabrefecit, non ob aliud, niſi vt retineretur vrina, ne ſcilicet veſica naturali expellendi facultate irritata vrinam continuò profunderet, atque ita & mores, & animum, & ciuilitatem hominis contaminaret. id quod intelligens Gal. lib. 6. de locis affectis cap. 3. dicebat mictionem eſſe actionem partim naturæ, partim animæ; eò quod à natura fit expulſio, ab anima fit retentio, & retentionis etiam omisſio. Quando itaque muſculus hic aliqua ratione ita oblæſus eſt, vt voluntatis imperio minimè obſequatur, fit vt ſemper natura operetur, & conſequenter hoc vitium mictionis fiat. Videri itaque poteſt hunc affectum eſſe ſymptoma in genere actionum læſarum, nimirum retentricis abolitæ. alij recenſent inter ſymptomata excrementorum immodicè; ſed ſiue hoc,

ſiue

ſiue illo modo cenſeatur non admodum curo. Sat illud ſit locum peculiariter affectum eſſe muſculum circundantem collum veſicæ, qui muſculus affici ſolet dupliciter, & præſertim in pueris. Vno modo per eſſentiam, quando ſcilicet aliqua inſigni intemperie, & præſertim frigida affectus eſt, ſiue illa intemperies nuda ſit, ſiue cōiuncta humoribus pituitoſis, & frigidis. Solet etiam affici per conſenſum, quando ſcilicet ad eum non mittitur id, quod mitti deberet, nempè facultas motrix. nam præclarè à Galeno indicatum eſt 3. de locis affectis, affici etiam dici partes per conſenſum, quando facultas debita non mittitur ad eas. Cauſſa autem propter quam non mittatur facultas ad muſculum huiuſmodi, eſt obſtructio neruorum, & præſertim circa ſpinalem medullam; vt morbus, ſeu morbi, à quibus hæc actio læditur, ſint modò malæ intemperies, modò obſtructio neruorum circa os ſacrum. Cæterum horum morborum internæ cauſſæ nullæ aliæ ſunt, quàm humores pituitoſi, & craſſi, quibus ſolet mirum in modum abundare puerilis, & infantilis ætas. Externæ cauſſæ huius mali ſunt aer frigidus, cibus frigidus, potus aquæ gelidæ, percuſsiones circa ſpinam, caſus, luxationes vertebrarum. Cognoſcitur autem hic affectus, quoniam pueri adultiores, & ſtrata, & caligas, & incluſia ſemper lotio madida gerunt; nam hunc affectum in lactentibus pueris cognoſcere perarduum eſt, quandoquidem illa ætas voluntariæ excretionis nulla teſtimonia edere poteſt. Si fiat ab intemperie muſculi, cognoſcitur ex complexione corporis pituitoſa, ex vſu calidorum, quia calida collo veſicæ adhibita iuuant, vel ſi hæc non iuuent, & perſeueret affectus, ſignum eſt cauſſam eſſe in neruis finis ſpinæ. Si fiat à cauſis externis, cognoſcitur relatione adſtantium, & ipſorum puerorū, qui vel errores victus, & percuſsiones, aut caſus commemorant. Accedit etiam, quod, vt dicebat Hipp. 2. prorrhic. affectus, qui fiunt à cauſis externis & procatarcticis & facilius, & citius curantur. Eſt verò hic affectus, ſi fiat ab intemperie, facilior curatu, quàm ſi fiat ab obſtructione, vt Galen. 6. de locis affectis 4. teſtatur. Sed ſi fiat ab vlla cauſſa procatarctica, ideſt externa, letalis eſt, quando præſertim vel caſui, vel luxationi aliqua ſigna copulantur letalia. Et quoniam plerumque hic affectus in pueris oriri ſolet ob humores frigidos, & craſſos, qui vel intemperiem, vel obſtructionem inducunt, ratio curandi in hoc potiſſimum poſita eſt, vt conſumantur huiuſmodi humores, & omnis frigida intemperies adimatur; propterea ante cetera pueri continendi ſunt in aere calido, & ſicco; potius vigilare debent, quàm dormire. Confert eos ad iram prouocare, confert quoque exercere, & præſertim poſt corporis purgationem. Aluus lubrica ſemper conſeruanda, vel clyſteribus, vel ſuppoſitorijs. repletio omnis fugienda, tam cibi, quàm potus. debet enim parciſsimè vti vino, & potius ſub adſtringente, & craſsiori, ne ſcilicet facilè in veſicam deferatur. Cibi omnes debent eſſe calidi, & ſicci; panis parandus cum furfure, & coriandris. carnes auicularum conferunt, ſalitæ; aromata etiam moderatè ſumpta. Abſtinendum eſt à piſcibus, à fructi-

X bus

bus,ab herbis omnibus,& ab omnibus edulijs,quæ vrinam prouocare poſ ſunt. Inſtituto victu quoniam chirurgicis auxilijs nihil opus eſt, tranſeundum eſt ad expurganda corpora puerorum. Primò itaque lenita aluo vel glande,vel clyſtere,exhibebitur ſyrupus huiuſmodi. Recipe foliorum calamenti,plantaginis,menthæ an.m.s.ſeminum ruthæ drach.ij.fiat decoctio ſecundum artem,deinde Recipe dictæ decoctionis vnc.ij s.ſyrupi de portulaca, ſyrupi roſati recentis, ſyrupi de abſinthio an.drach.s. miſce. Poſtquam præparati fuerint humores,purgabuntur vel drach.1.pillularum de hiera cum agarico; vel ſi puer pillulas non admittat, huiuſmodi potu. Recipe mirabolanorum chebulorum drach.1.ſeminum ruthæ drach.s.florum violarum,roſarum an.p.s.fiat decoctio ſecundum artem,deinde Recipe dictæ decoctionis vnc.3.,agarici præparati ſcrup.2.s.infundantur ſecundum artem: deinde facta expreſſione adde mellis roſati ſolutiui vnc.2. miſce. Purgato corpore, deueniendum ad localia medicamenta; & ſiue fiat malum ab intemperie,ſiue ab obſtructione,magnopere confert pueros immergere præſertim vſque ad medium dorſi in aqua thermali, quæ calefacere,& exſiccare valeat; cuiuſmodi eſt aqua noſtra Aponenſis. iuuat quoque adhibere lutum thermale, præſertim oſſi ſacro. Fiunt etiam inunctiones ex oleo coſtino,& vulpino; quæ ſi non ſufficiant,aſcendimus etiã ad oleum euphorbij,ad veſicatoria,atque etiam ad ignem, quamquàm corpora puerorum quanto teneriora ſunt,tantò etiam blandius,& mitius ſunt tractanda. Gal.9.de medicamentis localibus, & in libro de facilè parabilibus multa remedia proponit,& inter alia proponit cerebrum,& teſticulum leporis combuſtos,& potu datos; laudat etiam myrrham, calamentum,cochleam cum ſua teſta combuſtam, & potu datam. Adhæc laudat veſicam ouillam,& ſuillam ſimiliter in puluerem redactam,& potu datam.Dioſc.verò commendat ſemen rutæ in puluerẽ redactum,& exhibitũ. Sed duo hic notanda ſunt,vnũ eſt quod tametſi Gal.nominatim proponat veſicã ſuillã, & ouillam: Virtus tamen & facultas harum non eſt ex proprietate ipſius animalis,ſed potius ex proprietate mẽbri;quãdoquidẽ, vt docuit Auer.5. lib.collect.membra quæque ratione ſimilitudinis iuuare putantur ſimilia membra; vt quodlibet cerebrum cerebro humano, quodlibet cor cordi, & ſic de ceteris. Alterum adnotandum eſt lib.20.cap.13. Plinium latenter damnare Dioſcoridem,quod dixerit ſemen rutæ in hac ægritudine conferre; & damnat auctoritate Hipp.qui lib.2.de Diæta ſcribit illud prouocare vrinam; vt ſi prouocet vrinam,non videatur conuenire poſſe in ipſius incontinentia. Sed vehementer allucinatus eſt Plinius,primò quia Hippocrates non expreſſè dixit ſemen rutæ valdè vrinam prouocare, verũ quod magis prouocat vrinam,quàm aluum. Sed dato etiam quod prouocet vrinam, non inconuenit conuenire quoque in vrinæ incontinentia; quæ cum fiat à craſſis,& frigidis humoribus, proculdubio ſemen rutæ ſua vi calefactoria, & exſiccatoria valdè conuenire poteſt.

De Vrinæ ſuppreßione. *Cap. 20.*

CIRCA veſicam patiuntur pueri alia quædam vitia non contemnenda, & præſertim incurrere ſolent vrinæ difficultatem; qui affectus duplicem naturam ſortitus eſt. Aut enim nihil planè vrinæ redditur, & appellatur huiuſmodi affectus ἰσχουρία à Græcis; quam definiens quandoq; Galenus dicebat eſſe ſuppresſionem vrinæ cum mortis periculo. Alter affectus eſt, in quo guttatim vrina redditur, & vocatur à Græcis medicis στραγγουρία. Marcus Varro in lib. de re ruſtica appellauit lotium ſubſtillũ, & veteres Latini appellarunt quoq; ſubſtillationem. Differunt hi affectus inter ſe ſe dumtaxat ſecundum magis, & minus; quia in ſubſtillatione redditur paucum quid vrinæ, in Iſchuria verò nihil. Sunt autem ſymptomata in genere excrementorum immutatorum, cum excrementa veſicæ non reddantur, vt deberent. Excrementa verò mutata ſunt ſymptomata à Galeno ſecunda nuncupata, & propterea dependent ab aliquo priore ſymptomate, nimirum ab actione læſa. Læditur autem actio expulſoriæ facultatis, tum eſſentialiter, tum etiam per accidens. Læditur eſſentialiter ab intemperie frigida nuda, potisſimum autem humoribus coniuncta: etenim ab hac intemperie expultrix facultas imbecillis reddita, aut non poteſt expellere vllo pacto lotium, aut ſaltem non poteſt eo pacto, quo deberet. Læditur autem per accidens à morbo inſtrumentali, nempè ab obſtructione, quæ cum canalem veſicæ offendat, aut ex toto impedit vrinæ curſum, aut magna ex parte. Fit verò obſtructio in pueris, tum à lapide, de quo mox loquar, tum maximè ab humoribus viſcidis, & craſſis; atque hæ cauſſæ internæ ſunt horum affectuum. Cauſſæ verò externæ ſunt aer frigidus, cibi frigidi, & craſſi; vina craſſa, aquæ lutulentæ, potisſimum autem lac, ſiue nutricis, ſiue alterius animalis, nãm dicebat Hip. 4 lib. de morbis, quod quale eſt victus genus, quo nutrix alitur, tale euadit & lac; & quale eſt lac, tales fieri pueros qui illud ſugunt. Vt ſi lac ſit pituitoſum, craſſum, & terreſtre, ſimilia lotia in pueris gignantur. adhæc caſeus, lagana, ſeu craſſa edulia, legumina, & piſces præſertim lacuſtres, & paluſtres inter has cauſſas recenſentur. Facilè eſt hunc affectum cognoſcere, quia pueri, vel nihil vrinæ reddunt, vel illam guttatim, & cum gemitu emittunt. Quod ſi fiat propter intemperiem frigidam, ex eo cognoſcitur, quoniam ſi fricetur pecten, ſi calefiat, ſi comprimatur, vrina protinus redditur. Ex aduerſo ſi fiant hi affectus ex obſtructione, cognoſcitur, quia quantumcunque comprimatur pecten, nihilo ſecius vrina impeditur. Cognoſcitur etiam ex anteacto victu, & deinde ex eo quoque quod pueri antea aſſueti ſunt vrinas reddere turbidas, & lutulentas. Eſt verò vterque hic affectus grauis, & difficilis, quandoquidem in pueris omnia naturalium facultatum impedimenta valdè periculoſa ſunt, & iccirco feſtinandum eſt in horum

curatione. Primum itaque danda eſt opera, vt victus, aut nutricis, ſi lactés ſit puer, aut ipſius pueri, ſi ſit adultus, corrigatur. Vnde fugiendum eſt otium, omnis repletio, vina craſſa, aquæ impuræ, legumina, edulia craſſa, lac, caſeus; & præſertim fugiendus eſt aquæ mineralis potus, quam dicebat Auicennas efficere vrinæ difficultatem. Præter victum, cum ſcopus ſit vrinam omni ingenio prouocare, ſtudendum eſt in primis, vt excrementa, quæ ſunt in ventriculo, & in primis vijs expellantur; & propterea neceſſe erit primùm vnc. ij. vel iij. mellis roſati ſolutiui lenire aluum. Poſt præparandi erunt humores hoc liquore. Recipe mellis roſati ſimplicis, oximelli ſimplicis, ſyrupi de betonica an. drach. iij. miſce. hoc enim aut ſolo vti debebimus, aut admiſto modico brodij. ſat enim eſt, vt præparentur humores exiſtentes & in ventriculo, & in primis vijs; qui poſtquam præparati fuerint, euacuabuntur hoc bolo. Recipe floris casſiæ drach. v. ſpecierum hieræ drach. j s. miſce. vel ſi potus erit exhibendus, ita componetur. Recipe mellis roſati ſolutiui vnc. ij. electuarij lenitiui drach. iij. decocti cordialis vnc. ij. miſce, & ſiat potus. Poſtquam humores hunc in modum erunt blandè expurgati, nihil aliud ſupereſt, niſi vt ad diuretica, & ad prouocandum lotium omni ingenio properetur, tum medicamentis internis, tum externis. Intus maximè laudo decoctum ſenecionis, vel centinodij, vel ſaxifragiæ. decoctum etiam cicerum maximè laudo. poterit etiam hoc decoctum parari. Recipe radicum aſparagi p. s. foliorum ſaxifragiæ, capilli veneris an. m. j. cicerum rubeorum p. j. fiat decoctio ſecundum artem, cuius vnc. iij. exhibeantur cum modico ſacchari, & corpore ieiuno. Exterius, vbi vrina à puero reddi non poteſt, primò vnguibus oleo ſcorpionum perunctis fricandus eſt diligenter pecten, atq; etiam cõprimendus; ſi non iuuat, decoquenda eſt parietaria in oleo rutaceo, & factum emplaſtrum pectini imponendum. radix mei decocta in oleo rutaceo, deinceps contuſa, & impoſita pectini ad idem valet. Soleo ego accipere cucurbitam, in qua diu conſeruatum fuerit oleum, & eam curo poni in aqua feruente, ac deinceps virgam pueri iubeo conijci in os cucurbitulę, & huiuſmodi remedium efficacisſimum eſſe expertus ſum ad prouocandam vrinam puerorum.

De calculo Veſicæ, et Satyriſmo. Cap. 21.

INTER alias cauſſas, quæ faciunt difficultatem mictionis in pueris, dixi eſſe lapidem veſicæ, qui à Græcis vocatur λίθιασις Hipp. 4. de morbis appellauit litidam; noſtri medici communi appellatione modò calculum, modò lapidem veſicæ. De quo, priuſquam tractemus, videndum eſt an hic morbus ſit homini proprius, an communis cum ceteris brutis. Ariſt. 10. ſect. problematum probl. 12. ſcribit calculum veſicæ

ſicæ fieri tantummodo in homine, in brutis verò numquam; & affert rationem, quia bruta, vel non habent veſicam, vt piſces, & aues; vel ſi habent canalis veſicæ ipſorum amplus eſt, vt facilè vrinæ terreſtria excrementa exeant; homo autem, inquit Ariſt. anguſtum habet canalem veſicæ. Cui ſententiæ adſtipulatus etiam fuit Abſyrthus, & Geroes Medici veterinarij, qui, vt habetur in libro Medicinæ veterinariæ, cum diligentiſsimè perſcrutati ſint vitia mictionis in belluis, nullam mentionem fecerunt lapidis veſicæ; quo fit vt credibile ſit hos inſignes ſcriptores, nec experientia, nec ratione didiciſſe hunc morbum fieri in iumentis. Ex altera parte eſt Vegetius lib. 1. Medicinæ mulorũ cap. 12. vbi non ſolum commemorat hunc morbum in brutis, verumetiam & ſigna, & curationem edocet. Petrus etiam Aponenſis in com. problematis nuperrimè citati ſcribit ſe vidiſſe calculum in veſica ſuis. Sed eſt etiam & ratio, quia bruta continuò vrinam reddunt craſſam, lutulentam, & ſimillimam vrinæ hominũ laborantium calculo. adhæc compertiſsimum eſt bruta ſcatere excrementis terreſtribus, & craſsis; vt rationi conſentaneum videatur et ipſa tentari huiuſmodi ægritudine. Dicendum eſt breuiter ſententiam Ariſt. intelligendam eſſe, vt plurimum; eò, quod ſicuti frequentiſsimè homines calculo laborant, ita rariſsimè fit propter rationes antedictas, vt cetera animantia ſimili morbo capiantur; id quod intelligens Vegetius, noluit ſilere huiuſmodi affectum. Quod ſi vero obijciatur bruta vrinam habere craſſam, & excrementa terreſtria, non eſt mirum, quia excrementa, quæ in lapidem conuerterentur, partim per amplum veſicæ canalem exeunt, partim in cornua, roſtra, & vngues conuertuntur; adeò vt manifeſtum eſſe poſsit hunc morbum peculiarem eſſe homini. In genere autem humano peculiariter afficiuntur calculo pueri, vt prodidit Hipp. 3. aphor. 27. & cum Hipp. Galenus, Auicennas, & reliqui Medicinæ ſcriptores. Eſt tamen hoc intelligendum de pueris tantummodo maſculis, nequaquam autem de puellis, & mulieribus. nam diligentiſsimus Auic. 18. 3. tract. 2. cap. 12. ſcribit, neque puellas, neque mulieres faciliter tentari lapide veſicæ propter tres cauſſas; quia ſcilicet habent canalem veſicæ breuem, latum, & rectum; non autem anfractuoſum: adeo vt ſententia Hipp. ſit interpretanda de pueris maſculis, qui frequenter lapide veſicæ tentantur. Sed hac in re eſt dubitatio, nam omnes ſcriptores comparantes lapidem veſicæ, & renum tum in pueris, tum in ſenibus dixerunt pueros frequenter lapide veſicæ laborare, & frequentius quàm ſenes; lapidem verò renalem ſenibus eſſe magis familiarem. iam verò huic ſententiæ quotidiana experientia refragari videtur, quandoquidē multò plures conſpiciuntur ſenes, qui lapide veſicæ laborãt, quàm pueri. Alexander et ſiue Trallianus, ſiue Aphrod. videtur dubius hac in re fuiſſe; nã lib. 2. probl. 4. ſcribit & pueros, & ſenes æquè laborare calculo veſicę. Ceterũ lib. 1. probl. 109. & 110. quærens rationē quamobrē pueri calculo veſicæ magis tententur quàm ſenes, inquit ex eo eſſe, quia pueri poros vreteres habent anguſtiores, & facultatē expulſiuã robuſtã, quo fit vt materia non poſsit retineri in his locis; ſed cum ſtimulet vehementer facultatem expulſiuam à renibus exploditur in veſicam, vbi concreſcens in

lapi-

lapidem euadit. Senes verò inquit Ariſt. cum habeant meatus vreticos latiores, cumque habeant facultatem expulſiuam infirmam, fit vt vrinę craſſamenta detineantur in renibus, & conſequenter ibi in lapides concreſcāt. adeo vt videatur hæc res controuerſa, vtrum pueri magis, an ſenes calculo veſicæ laborent. Pro reſolutione itaque huius rei, dicendum eſt, calculum veſicæ duplicem generationem habere. Altera eſt, qua lapis primùm fit in renibus, deinde exploſus in veſicam per accretionem augetur; quem vnicum modum generationis omnium veſicæ lapidum cum Fernelius eſſe voluerit, longè, lateq; deceptus eſt. Alter modus generationis eſt, quo immediatè lapis in veſica generatur. His conſtitutis, dicendum eſt pro quæſtionis reſolutione, lapidē qui immediatè efficitur in veſica, frequentius in pueris fieri, quàm in ſenibus; atque de hoc interpretandum eſſe, tum Hippo. tum aliorum ſententiam. Lapidem verò, qui non immediatè fit in veſica, ſed primò in renibus generatur, hunc verum eſt frequentius in ſenibus reperiri, quemadmodum quotidiana experientia comprobatum eſt. Cur autem pueri potiſſimum laborent lapide, qui in veſica immediatè generatur, explicuit Gal. 3. lib. aphor. 26. & 3. in 6. epid. com. 15. Quibus in locis ſcribit propterea pueros huiuſmodi ægritudine magis infeſtari, quàm ſenes: quoniam vtraque cauſſa generationis lapidis multò maior, & efficacior in eis eſt, quàm in ſenibus. nam cum pueri voraciſſimi ſint, innumeros crudos humores cumulant, qui in veſicam delapſi, fiunt materia lapidis generationis. ad hæc pueri natiuo calore robuſto admodum valēt, qui materiam in veſica repertam faciliter in lapidem indurant; vt dicebat Hipp. 4. de morbis indurari ferrum igne. Senes autem etſi abundent crudis, & terreſtribus humoribus, quia tamen ipſorum calor imbecillis eſt, fit vt in veſica, vbi facultas caloris minor eſt, lapis minimè gignatur. Ceterum præter Galeni rationem Auic. loco citato attulit tres alias cauſſas. Vnam facultatis expultricis robur. Alteram vaſorum anguſtiam. Tertiam humorum tenuitatem. Eſt verò lapis in veſica morbus, & morbus in numero. Sed hoc etiam in loco dubitari poteſt, vtrum verè ſit morbus in numero; nam Gal. in arte medicinali. cap 91. manifeſtiſſimis verbis repoſuit inter morbos in cauitate, præterea videtur potius lapis eſſe cauſſa morbi, nempè obſtructionis, quàm morbus. Eſt enim regula Galen. 2. cap. lib. de differentijs morborum, quod non eſt ſubiectum ſanitatis, non poteſt eſſe ſubiectum morbi. atqui lapis in veſica non poteſt eſſe ſanitatis ſubiectū, igitur neque ægritudinis. Dicendum eſt prò ſolutione non inconuenire eundem morbum ſub pluribus generibus contineri; nam lapis in veſica poteſt eſſe, tum morbus in cauitate, ſi ſpectetur locus vbi poſitus eſt; tum morbus in numero. Eſt enim omnium medicorum receptiſſima ſententia morbos in numero fieri modò ex materia vtili, & naturali, vt eſt ſextus digitus; modò ex materia toto genere præternaturali, qualis eſt lapis. Itaque huius morbi cauſſæ internæ materiales ſunt humores craſſi, pituitoſi, atque tenaces. Cauſſa autem effectrix eſt caloris magnitudo, non quidem præſeruantis, vt videtur cenſuiſſe Paullus Aegineta, ſed naturalis. Cauſſæ etiam internæ, ſed mediatæ huius mali ſunt, in primis an-

guſtia canalis, deinde proprietas hæreditaria. nam Auic. in fine capitis prę citati docet hunc morbum etiam fieri paterna hæreditate. His cauſsis addere poſſumus etiam lac nutricis. Namque Hipp. lib 4. de morbis, loquens de hoc morbo, præclaram & memoria dignam doctrinam nobis reliquit, vbi ſcribit lapidis veſicæ originem vniuerſam ferè pendere ex lacte, quod homines in infantia ſugunt; quod lac ſi impurum ſit, non ſolum lapides, verũ etiã alios morbos inducit. Impurũ aũt ait fieri lac, qñ aut nutrix veſcitur cibis pituitoſis & craſsis; aut qñ ſuapte natura eſt vel pituitoſa, vel bilioſa, vel aquoſa, vel ſanguine. Et notandum eo in libro Hipp. ſub nomine aquæ ſæpius intellexiſſe humorẽ melancholicum; vt alias docui. Iá verò à nutrice huiuſmodi affectio imbibi poteſt, vt Hippocrates inquit, cum lac impurum ab infante exſugitur: ſi enim venas latas habeat, quæ à ventriculo in veſicam tendant. huiuſmodi impura materia in veſicá defertur, vbi cum vrina ſubſidet, perinde atque aqua turbida in vaſe aliquo conquaſſatur, & deinde quieſcens ſedimentum in medio facit; quod deinde ſedimentum vrinæ à pituita inſtar collis conglobatur, & tandem conglobatum indureſcit, haud aliter vt videmus indureſcere ferrum in fornace. atque hic eſt modus generationis lapidis ex lacte relictus ab Hippocrate. Cauſſæ externæ ſunt illę omnes, quas propoſui, dum tractarẽ de Iſchuria, & Stranguria. Quinque ſigna proponuntur ab Hippocrate, quibus cognoſcitur præſertim in pueris lapis veſicæ. Vnum eſt, quod cum dolore, & gemitu mingunt. Alterum, quod guttatim mingunt. Tertium, quod ſæpè vrinę ſanguis commiſtus exit. Quartum eſt ſabulum in vrina perpetuò ferè apparens. Quintum & poſtremum inflammatio veſicæ. poſſumus addere his & aliud ſignum, nempè præputium pruriens; ob quod videmus pueros hac ægritudine affectos frequentiſsimè ſcalpere genitalia. Ceterum in pueris hic affectus non ſolet eſſe exitialis, quandoquidem ſi non alijs remedijs, ſaltem exciſione curatur. Illud verum eſt, niſi curetur exciſione, pueros plerunque conſueuiſſe mori, eo quod in hac ætate mirificè augetur lapis, ita vt creſcentibus annis à natura minimè ſuſtineri poſsit. In curatione huius vitij inſtituenda, debent medici ante omnia alia diligenter animaduertere num pueri ſint orti ex parentibus calculoſis, quia quod dicebat Plutarchus in lib. de ſera numinis vindicta, filios Podagricorum eſſe ſtatim curandos, idem quoque dicere par eſt de filijs calculoſorum parentum. Eſt autem huiuſmodi curatio poſita in recta victus ratione, & propterea ſtatim prouidendum eſt, vt pueri abſtineant ab importunis motibus præſertim à cibo; vt fugiant omnes cruditates, crapulas, vina craſſa, aquas impuras, cibos viſcidos, & craſſos; vt caſeum, lac coagulatum, cerebella, & extrema animalium. præſertim verò incumbendum eſt, vt dum lac ſugunt, nutrix vtatur victu extenuante, & ab omnibus craſsis, & viſcidis abſtineat. Ceterum ſi præter paternam diſpoſitionem iam lapis in veſica eſſe appareat, diligenter cogitandum eſt vtrum lapis ſit tener, & vix inchoatus; an verò ſit diuturnus, & durus. Vbi malum in initio eſt, conandum eſt medicamentis manifeſtis, & arcanis lapidem comminuere, & expellere. plura autem ſunt, quæ ad hoc magnopere valere putantur, vt eſt

ſanguis

ſanguis hircinus, anonis, cetrach, ſaxifragia, radix petroſelini, fœniculi; lapis ſpongiæ, lapis Iudaicus, lapis qui inuenitur in felle bouis; nam redacti in pulueres, & cum vino tenui, aut decocto anonidis propinati, lapides recentes, & teneros comminuere conſueuerunt. Soleo ego exhibere pueris drach. 2. vel 3. therebinthinæ lotæ liquatæ, & cum vnc. 2. aquæ anonidis commiſcere. Alexander 1. lib. problematum medicinalium 108. quærens cur ſit, quod in lapide pueri, qui calore condenſatur, vtamur potius medicamentis calidis quàm frigidis, cum ſecus eſſe debere videatur, duas cauſſas adfert. Vnam quod exuſtio magnopere confert ad lapidum dimintionem, cum videamus omnia ea, quæ comburuntur in minutas arenas, & in cinerem plerumque comminui. Aliud, inquit Alexander, interdum medicos vti etiam refrigerantibus medicamentis, tum ad mitigãdum renum incendium, tum maxime ad facultatem expulſiuam corroborandam. Sed pace huius grauiſsimi auctoris nihil horum mihi ſatisfacit; nam etſi medicamenta calida aduerſus hanc ægritudinem adminiſtremus, non tamen ea adhibemus, quæ exurant, & ratione exuſtionis lapidem in minutas arenas conuertant; quia ſicuti videmus hoc opus fieri ab igne vehementiſsimo, & flagrantiſsimo; ita quoque eſſet neceſſe euenire in veſica, quod tamen citra exitiale detrimentum ſuſtineri non poſſent. Adhæc minimè fatendum eſt frigida conferre in hac ægritudine, eò quod facultatem expulſiuam corroborent; quoniam huiuſmodi facultas non frigore, ſed calore pro inſtrumento vtitur. Quamobrem multò ſatius eſt, vt dicamus non quælibet calida medicamenta in hac ægritudine exhiberi, ſed ea tantummodò, quæ tenuium partium ſunt, eò quod medicamenta huiuſmodi tenuia potentiſsima ſint ad lapides recentes frangendos; ut non ratione caliditatis hæc remedia quærantur, ſed potius gratia tenuitatis partium. Ad frangendum autem hunc lapidem proprietate valet guttur gallinæ combuſtũ, & in puluerem redactum cum vino exhibitum; eringij etiam decoctum à proprietate valet. Sed illud operæpretium eſt, vt intelligatur, quotieſcumque libebit vti huiuſmodi medicamentis, quæ vel manifeſta, vel occulta facultate proſunt, prius corpora puerorum aliquot diebus eſſe immergenda in balneo aquæ, in qua cocta ſit malua, aut lapatium, aut radix althee; vt ſcilicet emollita aliquantiſper materia faciliter obſequatur medicamentorum viribus. Si autem lapis magnus ſit, atque durus, ita vt nullis medicamentis vinci poſſit, deueniendum eſt ad exciſionem, & prius pedibus eleuatis agitandus eſt puer, ac deinceps eo pacto facienda eſt exciſio, quo docuit nos Paullus Aegineta; & aduertendum, vt etiam prædixi, huiuſmodi opus non vſque adeo verendum eſſe in pueris, vt in viris: quia tutius & facilius fit hæc ſectio; immo retulerunt mihi Nurſini lithotomi ſe non rarò accipere pueros è media via impurgatos, atque ab ijs lapides ferro extrahere citò, & tutò; vt non ſit vſquequaque audiendus Auenzoar, qui præcepit medicis, ne vmquam intereſſent huic operi. Fuit enim ipſe doctiſsimus, & exercitatiſsimus Medicus, ſed vt ipſemet de ſe narrat lib. 1. tract. 8. cap. 23. ita timidus erat, vt in ſyncopem incideret, quotieſcumque videbat aliquẽ vulnerari, ob quod dicebat ſe ſe chirurgiã exercere noluiſſe,

De

DE SATYRISMO.

Cap. 22.

PRIVSQVAM finem imponam tractationi de morbis veſicæ, optimum erit, vt ſcrupulum quendam adimam. Nam Hippocrates. libro tertio. aphoriſmo vigeſimoſexto, inter alios puerorum morbos, quos recenſet, adnumerat ſatyriſmum; quid autem per ſatyriſmum intellexerit, diuerſas video fuiſſe ſententias. Aliqui recentiores putarunt Hippocratem intellexiſſe priapiſmum, qui eſt morbus, ſeu tentigo præternaturalis ipſius pudendi. nam etſi ſatyriſmos apud Ariſtotelem tertio de generatione animalium. capite decimo. & apud Aretæum, atque Galenum ſignificet frequenter elephantiaſim, ſignificat tamen etiam priapiſmum; quamquam Paullus Aegineta videatur paullò diuerſam propoſuiſſe differentiam & priapiſmi, & ſatyriaſis. Et quia poterat aliquis objicere huic ſententiæ, non poſſe in pueris fieri priapiſmum, ſeu hanc tentiginem, quoniam ſemine carent, reſpondemus ex Hippocrate, in libro de genitura, pueros habere quidem ſemen, ſed illud non erumpere propter vaſorum, ſeu venarum anguſtiam. ad cuius rei confirmationem poteſt adduci illud, quod à Diuo Hieronymo memoriæ proditum eſt, nempè nutricem quandam prægnantem redditam fuiſſe à puero decem annorum, quem ipſa aluerat, & cum quo conuerſata fuerat. Alij exiſtimarunt ſub nomine ſatyriſmi ab Hippocrate intellectam fuiſſe ipſam elephantiaſim; & inter hos fuit Braſauola, & Fuchſius. Alij probare conati ſunt primùm non poſſe elephantiaſim ab Hippocrate intelligi, eò quod non ſit morbus proprius puerorum; deinde aſſeruerunt hanc vocem apud Hippocratem ſignificare tumores quoſdam, qui oriuntur in glandibus aurium, cuiuſmodi depinguntur in vultibus ſatyrorum; & ad hanc ſuam opinionem adſtruendam adducunt Galenum, qui in libro linguarum Hippocrat. hanc vocem proponens, eiuſmodi etiam ſignificatum adfert. Vnde cum ea vox nullibi vſurpata ab Hippocrate reperiatur, niſi hoc in loco, rationi conſentaneum videtur non aliud eam ſignificare, quàm quod dictum eſt. Ego verò cum videam Cornelium Celſum interpretantem hunc aphoriſmum, huius vocis nihil meminiſſe; cumque etiam Galenus, & Stephanus Athenienſis in ſuis Commentarijs ſatyriſmi nullam faciant mentionem, in hanc ſententiam venio, vocem illam potuiſſe forſan ab aliquo nimis diligenti ſcriptore inſertam eſſe. Verum ſi legitima eſt, magis mihi placet, vt interpretemur

ſatyriſmum priapiſmum, quàm vt interpretemur, vel elephantiaſim, vel illos tumores; eo quod etiam in pueris, vt nuper dicebam, verè efficiatur hic affectus, de quo mihi viſum eſt hæc pauca proponere.

De vitijs inteſtinorum. *Cap. 23.*

PLATO in Timæo dum fabricam inteſtinorum perſequeretur, inter alia dixit, ſummum Opificem hæc membra animalibus fabricaſſe, vt ciborum receptacula eſſent; hominũ verò inteſtina flexuoſa feciſſe, vt diutius in ipſis retinerentur & cibi, & excrementa; ne ſcilicet homo à contemplatione auocatus continuo ventri, & cibis indulgere cogeretur, haud ſecus & Ariſt & Galenus de inteſtinis ſenſiſſe videntur, vt ſit cõmunis omnium ſententia inteſtinorum munus eſſe, tum vt excrementa ciborum ſuſciperent, tum maximè, vt ea expellerent; propter quod non ſolum ampla, vacua, & capacisſima reddita ſunt, verumetiam & retentrice, & expultrice facultate prædita. Vtrum autem inteſtina facultatem etiam attractiuam ſortita fuerint, non poſtulat hic locus vt diſputemus. Illud quidem neceſſarium eſt ſcire, cum inteſtinorum functiones ſint, & retinere debito tempore, & expellere excrementa, huiuſmodi functiones vitiari, quando aut debito tempore non retinent, aut debito tempore, modo, & menſura non expellunt. Si debito tempore non retineant, fiunt fluxus ventris, de quibus ſtatim loquar. Sin autem nec debito tempore, nec debito modo, aut menſura expellunt, fit aliud genus vitij, quod à Medicis nuncupatur alui adſtrictio. hunc affectum non videtur recenſuiſſe Hippo. inter morbos pueriles, quemadmodum non omnes perſecutus eſt. Vrumtamen Auicen. etiam pueros hac affectione tentari, & curatione indigere docuit. quem nos ſequentes, dicimus hunc affectum in pueris nihil aliud eſſe, niſi diſpoſitionem quandam præternaturalem, qua pueri nec debita hora, nec debita menſura fœces corporis reddunt. Dixi debito tempore, quoniam fuit ſententia Hippo. 2. prognoſt. 15. debere omnes homines, vt plurimum mane fœces egerere, eò quod tunc temporis omnis coctio celebrata ſit; nec propter hoc inferendum eſt cibum, prout quotidie aſſumitur, ſic quoque quotidie exire debere; quoniam, vt idemmet Hippo. teſtatus fuit 4. de morbis non longè à principio, cibus altera quaque die exit, humores autem tertia die. Idem dum 2. prognoſtic. de vicibus, quibus fœces quotidie expelli debent, loqueretur, dixit aut bis, aut ter in die egerendum eſſe, ſemel autem noctu. Sed ſæpisſimè miratus ſum, quod huiuſmodi ſententiam nobis reliquerit, quemadmodum etiam Gale. videtur ipſum tamquam hac in re ſuperuacaneum damnaſſe; niſi, vt aliqui dicere voluerunt, aſſeramus Hippocratem loquutum eſſe ſecundum Græcorum morem, quaſi ipſi toties in die fœces excernerent. Sed vtcumque ſit, debent fœces quotidie exire, & ſecundum menſuram, & ſecundum qualitatem ciborum.

rum. Secundum menſuram, quoniam pueri, qui plurimum edunt, plus excrementorum egerere debent; qui minus edunt, pauciora quoque excrementa reddant neceſſe eſt. Pari pacto qui edunt, aut panes furfuraceos, aut herbas, aut radices, multas fœces egerere debent, & qui ex aduerſo, vel oua, vel carnes edunt, minus quoque excrementorum debent reddere. Summatim quo cibi, qui capiuntur, minus nutriunt, plures fœces facere debent; & ex aduerſo, qui veſcuntur maioris nutrimenti cibis, minus egerant opus eſt. Ceterum eſt hic affectus ſymptoma in genere excrementorum mutatorum, cum fœces pauciores reddantur, quàm par eſt; & quia hæc ſymptomata ſecundaria ſunt, & propterea ab aliquo primo pendent, primum ſymptoma eſt læſio actionis expultricis. nam huiuſmodi læſio fieri ſolet, vel quia primum offenduntur inteſtina, vel quia offenduntur per conſenſum. Offenduntur autem per conſenſum, quando, vel facultas expultrix non mittitur ob reſolutionem alicuius nerui, vel muſculi; quæ reſolutio fit, aut ob morbum in intemperie, aut ob obſtructionem. Vel fit hæc læſio, quia non mittitur bilis ad inteſtina, quemadmodum mitti deberet. nam, vt compertum eſt, natura ad hoc, vt inteſtina quotidie ſtimularentur ad deponendas fœces, conſtituit ductus, & canales quóſdam, qui à veſica fellis ad inteſtina perferunt bilem, quæ deinceps perlata ſui acrimonia ſtimulat facultatem expulſiuam. Vbi itaque huiuſmodi bilis non mittitur, actio expulſiua neceſſario labefactatur, non quod inteſtina primum patiantur, ſed quia facta eſt obſtructio in antedictis meatibus, cuius merito expulſio inteſtinorum vitiatur. Vbi autem expulſio hæc vitiatur ob protopathiam inteſtinorum, fit, vel quia expulſiua facultas offenſa eſt, vel quia adeſt aliquod erratum in inteſtinis, quod huiuſmodi actionem impedit. Læditur autem facultas inteſtinorum, aut propter morbum inſtrumentalem, nempè propter aliquem tumorem, aut cicatricem. Vel propter morbum ſimilarem, hoc eſt propter aliquam intemperiem. Sed priuſquam vlterius progrediamur, proponenda eſt contradictio in verbis Galeni. nam lib. 1. de tuenda valetudine cap. 13. dum luculentiſſimè perſequeretur cauſſas omnes adſtrictionis alui, poſuit inter alias intemperiem frigidam, & ſiccam, tum intrinſecus, tum extrinſecus factam. Ceterum 5. in 6. epid. tex. 27. explanans ſententiam illam Hippocr. refrigeratio quæ ſunt in ventre dura, inquit fieri nequaquam poſſe, vt intemperies frigida interna numquam aluum adſtringat. reddit rationem, quoniam vbi frigida eſt intemperies, vel in ventriculo, vel in inteſtinis, neceſſario vitiatur coctio, fiunt cruditates, & conſequenter potius aluum liquari, quàm ſiccari. Ex quibus verbis clariſſimè patet repugnantiam euidentem eſſe in verbis Galeni. Et cum hanc contradictionem à nemine propoſitam adhuc viderim, apud me non eſt admodum facilis ſolutu. puto tamen dicendum eſſe, intemperiem internam, aut inſignem eſſe, aut mediocrem; & aut fieri à ſola interna cauſſa, aut fieri etiam ab externa. Si intemperies frigida ſit valdè inſignis, dico eam facere alui ſiccitatem; & ratio eſt, quia tametſi vitietur coctio, & propterea fiant crudi humores, vitiatur tamen etiam expulſiua facultas, & propterea aluus retinetur; atque hoc pacto loquutus videtur

Gal. 1. lib. de tuenda valetudine. Sed ſi intemperies frigida non ſit vſque adeo inſignis, vt lædat virtutem expulſiuam inteſtinorum, fit alui potius ſolutio, quàm adſtrictio; quemadmodum 6. epid. ſignificaſſe videtur Galenus. Poſſumus etiam dicere intemperiem frigidam factam ab externo aere, licèt interna ſit, exſiccare aluum; factam autem intrinſecus abſque vlla occaſione externa aluum liquare. Sed alij etiam examinare hanc pulcherrimam contradictionem poterunt. Illud autem certiſſimum eſt, quod ſcribit Galenus eodem loco 6. epid. ſcilicet à frigore externo indurari fœces, non quod intemperies inſignis efficiatur in inteſtinis, q̃ eas induret, pinde ac videmus indurari lutũ ab immẽſo frigore, ſed qa muſculus anũ cingẽs, & cõſtrictioni ipſius famulãs vehemẽter refrigeratur. atq; refrigeratus vehemẽter adſtringit; ob quã adſtrictionẽ cũ fœces in inteſtinis diutius retineatur, neceſſariò duræ, & aridæ euadũt. Læditur quoq; expulſio, ꝑpter aliquod erratũ, qđ vel intra inteſtina fit, vel extrinſecus accidit. Intra inteſtina ſunt humores viſcidi, & craſſi, qui obuoluti fœcibus, eas inter ſe ſe colligant, vel inteſtinis affigunt, ita vt vel ægerrimè, vel nullo modo exeant. Erratum autem, quod extrinſecus accidit, eſt vel in aere ipſo, nam certum eſt aluos fieri adſtrictas magis tempore hiberno, quàm æſtiuo. atque ſic dicebat Hippo. 3. aphor. 10. flantibus Aquilonibus ventres durari; ſomnus etiam immodicus, otium conſummatũ, profundæ cogitationes aluum ſiccant. præſertim autem ad alui adſtrictionem faciunt errores, qui committuntur vel in potu, vel in cibo; nam ſi puer parcè bibat, ſi vinum craſſum, & adſtringens ſumat, proculdubio aluus adſtringitur. Pari pacto ſi plus, minusve cibi capiat, fœces non redduntur; ſi cibis adſtringentibus vtatur, ſi ordine præpoſtero, ita vt primum adſtringentia, deinde liquida ſumat. Similiter dicebat Hipp. 2. libr. de acutis, eos, qui prandere conſueti ſunt, ſi prandium dimittant, aluum ipſis adſtringi. atque hæc eſt ſeries omnium earum cauſſarum, quæ in pueris morboſam alui adſtrictionem facere poſſunt. Dixi enim morboſam, quoniam ſæpè vſu venit, vt pueri aluum adſtrictam habeant, & tamen ab illa nihil detrimenti capiant; cuius quidem Medicus nullam curam gerere debet. Sed video aliquem dubitaturum, qua ratione fieri poſſit, vt puer multum edens paucas fœces egerat, & ſimul tamen ſanus iuuat; nam videtur hoc, & præter rationem, & præter auctoritatem ſcriptorum eſſe. Præter rationem, quoniam excrementa retenta præterquam quod vim inferũt inteſtinis, ſolent etiam per vniuerſum corpus vapores mittere, à quibus vniuerſus ipſius ſtatus violatur. Eſt etiam præter auctoritatem, quoniam dicebat Hippocrates in libro de aere, aquis, & locis eos, qui aluum fluidam habent, nunquam morbis acutis tentari, & præſertim pleuritide. idem etiam in penultimo aphoriſmo libri ſecundi dicebat in ſenibus adſtrictam aluum meliorem eſſe, in iuuenibus verò liquidam; quam deinceps ſententiam mutuatus Celſus libro primo. cap. 3. dixit, in iuuene fuſa aluus, in ſene adſtricta melior. Et magnus ille Auenzoar in initio ſui libri dixit conueniſſe inter omnes Medicos ad tuendam ſanitatem maximè neceſſarium eſſe, vt aluus liquida ſit. quæ omnia ſi vera ſunt, quomodo

modò igitur fieri poteſt, vt puer cum aluo adſtricta ſanitate fruatur? Di-
cendum eſt, raró quidem vſu venire, vt pueri, qui ſunt aluo adſtricta, ſa-
ni viuant; verumtamen ſi id quandoque contingat, non alia ratione eue-
nire, niſi quia maxima pars excrementorum aridorum à natura, vel in hali
tus inſenſibiles euacuatur, vel per veſicam educitur. nam habetur apud
Ariſt. 4. de gener. anim. in fine cap. 4. vaccam fuiſſe in Perintho, quæ cũ a-
num natura occluſam haberet, & propterea fæces non redderet, vixit tamẽ
eò quod, ait Ariſt. per veſicam excrementa natura excernebat, id quod in
pueris fieri poſſe, non eſt rationi diſſentaneum. Cognoſcitur hic affectus,
quoniam pueri non egerunt quotidie, & tamen plorant, aut ſi grandiuſculi
ſunt, capite afficiuntur, & ſi quando fęces reddunt, id faciunt cum gemi-
tu, & dolore. Si verò pueri aluo ſint adſtricta propter aliquem errorem in
cibo, aut potu commiſſum non erit difficile cognoſcere ab adſtantibus ip-
ſis, vt non ſit opus multa ſolicitudine in ſignis huiuſmodi perquirendis.
Sed ſi vitium hoc ab internis cauſſis oriatur, paullò maiore diligentia opus
eſt. Cognoſcemus enim fieri malum ab intemperie frigida, ſi maciem in
corpore, pallorem, ructus & flatus adeſſe viderimus. Sin autem fiat pro-
pter humores viſcidos, & craſſos, cognoſcemus, quia fęces quandoq; cum
exierint, ſemper huiuſmodi humorib. obuolutę erunt. Pari pacto, ſi fiat, eò
quia bilis ad inteſtina non permeet, cognoſcemus, quia corporis color lu-
teus erit, fęces aũt aut albæ, aut ſubcineritiæ. Ceterum dicebam alui adſtri-
ctionem in aliquibus nihil ferè detrimenti adferre, in pluribus tamen, &
præſertim pueris voracibus admodùm periculoſum eſſe; quia etſi ſtatim
morbi non fiant, tamen longo tempore concipiuntur, & tandem erum-
punt. quandoquidem, vt prodidit Hipp. morbi in corpore noſtro non ge-
nerantur ſubitò, ſed longo tempore geniti, ſubitò expullulant. Quam-
obrem ſi diutius adſtrictio perſeueret, omnino prouidendum eſt; proui-
dendi autem ratio in pueris poſita eſt in duobus; in ipſius ſcilicet acciden
tis correctione, & cauſſæ ſublatione. habet enim hoc vitium eas conditio-
nes, vt vno, atq; eodem tempore liceat Medicis, & cauſſis occurrerę, & ſym
ptomata ſedare. Pro aluo itaque, vel quotidie, vel frequenter pueris mouen
da ſunt multa remedia, quæ (cum tenerrima corpora tractentur) blanda, &
mitia ſint oportet. In lactentibus pueris ſtudium Medici debet eſſe, vt nu
trix ijs cibis vtatur, quæ aluũ mollire poſſunt; vt maluis, ficubus aridis, paſ-
ſulis, iure cauliũ; & ne longus ſim, omnibus ijs ciborũ generibus, quæ aluñ
ſoluere poſſunt. nam ſicuti lac generatur ex ſanguine, ita ſanguis ex cibis; vt
non ſit dubitandum lac affici qualitate ciborum, quibus nutrices veſcũtur.
puero aũt lactenti quæ adhibenda ſunt, debent omnia eſſe potius externa
remedia, quàm interna. Inter externa fiunt ęnemata cum butyro, fiunt ẽt
glãdes ex lardo, melle, & radice maluæ; porrũ ẽt ſub cineribus aſſatũ, & ano
puerili inditũ, prouocat fęces. Soleo ego interdũ curare, vt coriãdra ſaccha-
ro cõdita imponãtur in anũ, q̃a titillãt facultatẽ expulſiuã, nec vllã vim infe
rũt Præter hęc fiũt medicamẽta, q̃ extrinſecus vmbilico appoſita, aluũ pueri
ſoluũt. nã ſoleo accipe, aut dimidiũ albuminis oui pcocti, atq; idurati, & re
plere butyro cũ modico, aut coloquĩtidis, aut granis duob. ſcamoneę. Fel bu

bulum

bulum illitum vmbilico valet ad idem. ſuccus cyclaminis cum æquali portione olei amygdalarum dulcium,& adipis gallinæ ſi illinatur vmbilico,ad idem quoque valet. Vbi verò puer grandiuſculus eſt, laudat Paullus vſum therebintinæ, cui ego adhæreo; caricæ etiam cum modico cnici ſumptæ iuuant. immo panis quoque multo furfure confectus,& paſſulis,in continuo vſu ſumptus, ex Hippo.ſententia ad fæces educendas prodeſt. Ius braſſicæ,maluæ pueris grandiuſculis adhiberi poteſt. Similiter etiam glandes,& œnemata perſcripta pueris lactentibus. Atque hic eſt modus, & ratio, qua ſtatim licebit occurrere ipſi alui adſtrictioni. Ceterum vt cauſſæ vincantur, illud primò addendum eſt,vt omnes errores externi aboleantur; id quod fiet,ſi in lactentibus pueris victus ratio nutrici præſcribatur, quæ nullo pacto adſtringere aluum valeat. Vnde arcenda erit ab otio, ab vſu vini adſtringentis,& acerbi,ab vſu ciborum craſſorum,& qui facultate ſint adſtrictoria; vt ſunt meſpila,citonia,ſorba,corna,berbere; & tandem quidquid adſtringendi facultate pollet. In pueris grandiuſculis itidem agendum erit, vt ſcilicet cibis vtantur aluum emollientibus; ab adſtringentibus abſtineant; in ſomno, & vigilia, in exercitationibus corporis moderatè ſe gerant, & aquilones ventos fugiant. Si fiat adſtrictio propter intemperiem inteſtinorum frigidam, erit inuigilandum in lactentibus, vt vel lac corrigatur cibis calefacientibus, vel mutetur nutrix. ad hæc ventriculus, & vmbilicus pueri erunt fouendi huiuſmodi fomento. Recipe vini optimi lib.s.foliorum calamenti,abrotani,menthæ,origani an.m.s. bulliant ſimul, & cum ſpongiola foueatur venter vniuerſus. iuuabit pariter huiuſmodi inunctio. Recipe olei nardini, ſampſucini, vel de menta an. drach.3. pulueris gariophilorum ſcrup.s. ceræ parum, miſce, & fiat linimentum. Si fiat propter humores viſcidos, & craſſos, vtendum erit ijs, quæ incidere, & attenuare poſſunt; vt eſt oxymel, ſyrupus de praſio; hæc enim & lambendo puero data, & à nutrice vſurpata maximè iuuare poſſunt. Vbi autem fit alui adſtrictio, eò quod bilis non penetret ad inteſtina, tota curationis ratio poſita eſt in tollendis illis obſtructionibus; & propterea ſi puer ſit grandiuſculus iuuabit decoctum erythrodani, citerum rubeorum, radicum fœniculi, vel aſparagi; vſus etiam cetrach, & capilli Veneris prodeſt. nam in ætate, & in corporibus puerilibus medicamenta fortiora non ſunt adhibenda.

De

De Aluo nimis fuſa. *Cap. 25.*

CONTRARIVS huic affectus fit & alter in pueris, nimirum quando aluus illis fuſa magis eſt, quàm conueniret, id quod pueris frequenter contingere ſolet, & præſertim quando dentes emittunt, vt ſcripſit Hippo. 3. aphor. 25. Eſt enim hic affectus alui nimia laxitas, qua pueri, & frequentius, & plus egerunt, quàm par ſit pro ratione cibi, & potus. Dico pro ratione cibi, & potus; quia pueri, qui plurimum comedunt, ſi plurimas fœces edant, non eſt in ipſis affectio morboſa. Eſt autem hic affectus ſymptoma in genere excrementorum immodicè, quod ſymptoma pendet à læſa actione, tum retentricis, tum expultricis facultatis. Læduntur verò huiuſmodi actiones, vel propter aliquam intemperiem, vel aliquod vitium inteſtinorum, vel quia ipſis inteſtinis accidunt quæ accidere non deberent. Intemperies inteſtinorum, quæ facit in pueris aluum laxiorem eſt, vt dicebam cum Galeno, frigida intemperies; ob quam vitiata coctio, & corrupti cibi faciunt huiuſmodi fluxum. Sed eſt etiam & intemperies humida, merito cuius facultas retentrix, quæ in ſicco poſita eſt, imbecillis reddita cum retinere non poſſit fœces, facit vt ab illis expulſoria facultas concitata expellat & magis, & frequentius quàm par eſſet. Quæ accidunt inteſtinis puerorum, & alui perfuſionem faciunt, plura ſunt. in primis enim eſt humiditas à capite ad ventriculum, & à ventriculo ad inteſtina delata; ſic enim crebrò fieri alui fluxum docuit Hipp. in lib. de affectibus internis. adhæc ſunt corrupti cibi, qui cum acrimoniam acquirant, ad inteſtina prolapſi expulſiuam facultatem irritant Sunt itē ichores acres, & mordaces; & hinc eſt quod pueri quo tēpore dentiunt fluxu alui ſolicitari ſolent; quandoquidem cum opus illud naturæ ſit, vt dicebat Democritus, violentum; ac gingiuæ veluti acubus terrebrentur, inſignes cruciatus fiunt, ob quos in illis partibus calor præternaturalis excitatur, à quo attrahuntur humores ad eas partes; qui inibi, putres, ſalſi, & acres redditi, necnon ad ſtomachum deinceps, & inteſtina præcipitati, mirificè expulſiuam facultatem excitant, & conſequenter alui fluxus inducunt. Pari pacto humores bilioſi ſolent aluos puerorum concitare; imò verò ſolent interdum inteſtina ipſa ſauciare, & dyſenterias facere. Ex externis cauſis auſtrinus aer magnoperè valet ad ſoluendam aluum; ſic immoderatæ exercitationes corporis, vſus ciborum nimium liquidorum, & eorum, qui aluum ſoluere apti ſunt. Facilè eſt cognoſcere huiuſmodi ægritudinem, quandoquidem non ſolum pueri frequentisſimè fœces reddunt, verùm eas ſemper liquidiores quàm conuenit. Si verò fiat ex ciborum corruptione, cognoſcemus, quia fœces fœtidisſimæ ſunt, apparent ibi inconcocti, ructus etiam creberrimos pueri edunt. Si fiat propter dentitionem, cognoſcemus ex ſignis ipſius dentitionis, quæ alias monſtraui. Si fiat malum propter ichores, & humores bilioſos, cognoſcetur

etiam

etiam,quia fęces bilioſæ erunt,flauæ; & ſi ſauciata fuerint inteſtina,fœces ſanguinolentæ erunt,& mucis ſanguineis oppletæ. Si autem ab aliqua intemperie originem duxerit malum,cognoſcetur,quia nulla alia ſigna cauſſarum aderunt; & præter hæc, ſigna aderunt vel intemperiei frigidæ, vel humidæ. Cognoſcetur verò malum fieri ex deſtillatione,ſi puer catarrho laboret,& ad pulmones non delabatur. ſiq; fœces ipſæ ſpumoſæ fuerint, nam ſpumoſas fœces capitis affectionem indicare aliàs docui. Si demum ab vlla cauſſa exteriore malum proficiſcatur, intelligemus per obſeruationem factam circa mores,& vitam puerorum; in qua obſeruatione facienda hortor vt ſollicitus,& diligens quiſque ſit. Ceterum dyſenteria omnis in quolibet corpore pernicioſa eſt,quare etiam in pueris ſemper eſt timenda. Dicebat autem Cornelius Celſus vna die fluere aluum, atque etiam pluribus, ſæpè pro valetudine eſſe,modò febris abſit,& malum intra ſeptimam diem finiatur. Vnde non ſtatim debebimus, vbi pueri aluus nimis fluit,timere, aut prouidere;quia ſæpè importuna diligentia in comprimendis fluxibus puerorum exitialis eſſe ſolet. tunc autem eſt prouidendũ huic morbo, quando nimis diuturnus eſt; quia ſi diutius fluxus perſeuerat, ſolet pueros in atrophiam, & ex ea ad mortem perducere. In inſtituenda curatione fluxus alui puerorum, primùm illud videndum eſt, an puer lacte adhuc vtatur, an verò adultior ſit. Si lacte vtatur, ſtudium totum conuertendum ad nutricem,quæ,ſi fieri poterit, omnino mutanda erit; quandoquidem in diuturnis infantium fluxibus nihil præſtantius reperi quàm lac permutare; id ſi fieri non poſſit, corrigendum erit. Si cauſſa fuerit calida, primùm curandum eſt, vt nutrix victu vtatur refrigerante; abſtineat à potu vini, & loco eius vtatur aqua chalybeata, vel vino ſubadſtringente,ſed paucifero. Cibis quoque ſubadſtringentibus vtatur, & refrigerantibus,vt ptiſana cum ſucco citoniorum,pulpa ex farre,ex oriza,ex milio,necnon berberis etiam meſpilis,& tandem omnibus, quæ refrigerare, & adſtringere valent. Infanti verò vtile erit huiuſmodi vnguentum illinire ſupra vmbilicum,& ventriculum. Recipe olei myrthini, citoniorum an.drach.iij. pulueris maſticis,corallorum rubeorum, acatiæ an.ſcrup.s. ceræ parum,miſce,fiat linimentum. Ex aduerſo ſi cauſſa effectrix fluxus fuerit frigida, nutrix vti debebit rebus calefacientibus; quemadmodum vino ſubadſtringente, aromatibus,carne optima; & cum brodijs incoqui poterunt menta, origanus, ſerpillum. Puero autem ordinabitur huiuſmodi inunctio. Recipe olei de abſinthio, maſticini an.drach.iij. pulueris abrotani,conſolidæ,boli armeni an.ſcrup.s.ceræ parum miſce,& fiat linimentum. Laudant plerique coagulum hædi. Ariſt.verò 3.de hiſt.animal. cap.21.ſcribit aduerſus alui profluuia magnopere valere coagulum leporis & cerui; quocirca poterimus etiam nos ſine periculo hoc remedio vti, ita vt nõ tranſcendamus vnquam in hac ætate ſcrup.s. ſed optimum erit quo tempore puer vtetur hoc genere præſidij, vt abſtineat à ſuſcipiendo lacte, & eius loco vtatur panatella cum lacte amygdalino. nam ſicuti coagulum extrinſecus lac condenſat, ſic ſi exhiberetur importunè, periculum eſſet ne idem faceret. Vbi verò puer grandiuſculus eſt, primum videndum

erit,

erit, an alui fluxus ſit obortus propter cibi corruptionem; quod ſi ita euenit, nihil facere debet Medicus, quò corruptos cibos retinere poſsit, ſed ſat erit pueri ventriculum corroborare huiuſmodi oleo. Recipe olei nardini, maſticini an. drach. v. pulueris corallorum rubeorum drach. j. s. ceræ parum, miſce. Si verò alia cauſſa fuerit, & præſertim fuerint humores pituitoſi à capite deſcendentes, prouocanda erit omni diligentia vrina decoctis ſeminum communium, aſparagi, petroſelini, ameos; parantur enim decocta, vel in brodio, vel aqua, & propinantur puero; quæ cum prouocent vrinam, diuertunt materiam pituitoſam ab inteſtinis. Sin autem oriatur malum ex confluxu humoris bilioſi, ſtudendum erit, vt humor ille attemperetur, & vt prouideatur, ne inteſtina ab eo humore vlcerentur. Iccirco arcendus erit puer à vino generoſo, à cibis acribus, & dulcibus: immo verò ab omni vino. Vtendum erit, vel pulte ex hordeo, vel ex millio, vnà cum ſucco granatorum acidorum, citoniorum; ſyrupus de ribes optimus eſt, ſuccus berberorum cum ſaccharo, miua citoniorum. Præ ceteris autē ſoleo ego vti feliciſsimè œnemate ex millio cocto, & per collum tranſmiſſo, vnà cum decocto myrabolanorum, exempli gratia. Recipe decocti myrabolanorum omnium vnc. vj. ſucci milij per colum tranſmiſsi vnc. iiij. miſce, & fiat clyſter. Soleo etiam vti huiuſmodi ſyrupo. Recipe tapſi barbati, conſolidæ maioris an. m s. fiat decoctio ſecundum artem, deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. ij. s. ſyrupi de ribes vnc. j. miſce. Serum chalybeatum præſtantiſsimum eſt, vbi fluxus alui fit ab humore bilioſo, & poteſt exhiberi pueris ad quātitatē vnc. vj. vel viij. pro captu. Si aūt inteſtina ſint vlcerata, ita vt iam dyſenteria ſit facta, ſtudendum eſt vlcera illa perſanare, & ſi ſordida ſint repurgare. Vſus Zedoariæ commanſæ diu, & deinde deglutitæ mirificè prodeſt. Valet etiam huiuſmodi confectio. Recipe conſeruæ de ribes, vel berberorum vnc. j. thuris drach. j. maſticis drach. s. pulueris conſolidæ ſcrup. ij. miſce & drach. ij. vel iij. ſingulo mane ſumantur. Brodium gallinæ antiquæ, in quo verbaſcum ſit coctum, prodeſt, & ad dyſenteriam, & ad quemlibet fluxum pertinacem. Nam dicebat Gal. 6. de ſimplicibus medicamentis gallinæ antiquæ ius aluum adſtringere, pari pacto iecur arietis, vel bouis aſſatum, & in puluerem redactum, ſi cum modico lactis chalybeati, aut decoctione verbaſci propinetur, vtiliſsimum eſſe ſolet. poterit autem exhiberi vel dimidium ſcrupuli, vel ſcrup. j. cum vnc. iij. vel iiij. lactis chalybeati. Eſt quoque neceſſe vti in his caſibus œnematibus, ſed aduertendum ne illa ſint acria, & mordacia, qualia ſolent fieri ex muria mirificè à Galeno commendata, quoniam hæc in pueris acerbiſsimos dolores faciūt, nec ſuſtineri in hac ætate ſine periculo poſſunt. Iuuabit autem in initio hic clyſter. Recipe aquæ hordei chalybeatæ vnc. viij. ſacchari rubei vnc. j. miſce, & fiat clyſter. hic enim valet in principio, quia modicè exſiccat, abſtergit, & mundat vlcera; quæ vbi ſunt mundata; poſtmodum ſiccanda, & curanda ſunt; atque tunc huiuſmodi clyſter valet. Recipe ſeri chalybeati vnc. ix. thuris, boli armeni, pulueris conſolidæ an. drach. iij. ſanguinis draconis drach. v. miſce, & fiat clyſter.

De Teneſmo. *Cap. 26.*

POST fluxus, immo verò in ipſis, & ex ipſis fluxibus ſolet pueris ſuboriri alter affectus admodũ moleſtus, qui à Grecis appellatur τυνεσμὸς Medici Latini vocant modo Teneſmum, modò Teneſmonem. Et eſt hic affectus quidam appetitus inanis egerendi fœces cum dolore, & moleſtia. Dicitur enim inanis appetitus, quia etſi continuò pueri deſiderent fœces egerere, atque etiam id conentur facere, tamen nihil propemodum expellunt præter mucos valdè exiguos. Dicitur etiam cum moleſtia, & dolore, quia numquam hic affectus eſt abſque aliqua moleſtia, & cruciatu; vt optimè docuit Cornelius Celſus. Vnde notandum hoc obiter, morbum, quo perijt Pomponius Atticus, non fuiſſe Teneſmum, vt malè Medici illius temporis perſuaſerunt; quandoquidem ille affectus fuit ſine dolore, vt legitur in illius vita, cum Teneſmus neceſſariò alicui dolori, vel moleſtiæ iungatur. Eſt verò huc affectus ſymptoma in genere actionis tactoriæ læſæ, & in genere expulſionis læſæ deprauatè, & diminutè. Læditur autem hæc actiò, quoniam hæc facultas eſſentialiter læſa eſt, nimirum, vel ab intemperie frigida, vel calida inteſtini recti, & vltimi cum materia frequenter, raró ſine materia. Materia verò eſt humor craſſus, viſcidus, adhærens, nec mordacitatis expers. nam cum huiuſmodi humor tenaciſſimè inhæreat extremo inteſtino recto, ſua illa acredine, & inimica qualitate ſtimulat facultatem expulſiuam, quæ excitata tametſi omni conatu nitatur eam expellere, cum tamen non poſſit ob tenacitatem, veluti diuellitur tunica ipſius inteſtini, atque in ipſa diuulſione fit & appetitus, & dolor. Cauſſæ antecedentes huius mali frequentiſſimè ſunt alui fluxiones præcedentes; fit enim, vt cum continui humores eas partes tangant, & percellant, deducantur tandem ad intemperiem, vel frigidam, ſi humores ſint pituitoſi, vel calidam, ſi ſint calidi. Vnde poſtmodum fiunt non ſolum intemperies, ſed & inflammationes. Vnde obſeruaui ego ſæpè pueros hoc malo fuiſſe tentatos, quod ſuper ſaxum frigidum, vel terram, aut herbam frigidam ſediſſent; nam ex huiuſmodi longa ſeſſione non eſt dubitandum intemperiem frigidam inteſtinum rectum contrahere poſſe. Eſt etiam quædam ſpecies medicamenti venenati, appellata dorichnium, à qua ſcribit Nicander in alexipharmacis huiuſmodi affectũ generari. Etenim Cognoſcitur hic affectus, quoniam pueri appetunt, & conantur ſæpè fœces egerere, ita vt interdum vi conatus extra propellant ipſum anum. Fœces, quas educunt in hoc conatu, pauciſſimæ ſunt, mucoſæ, ſanguinolentæ; & ſi malum fiat ab intemperie calida, calor percipitur à pueris in ano; rubor adeſt, iuuant remedia refrigerantia. Pari pacto ſi fiat malum ab intemperie frigida, multò minor eſt dolor, nullus adeſt calor, aut exiguus;

nullus

nullus rubor, ac demum calefacientia auxilia proſunt. Solet hic quidem morbus, ſi ab initio, & diligenter tractetur, tandem finiri feliciter. Sed contingit etiam interdum, vt propter continuos dolores, vigilias, & ploratus, pueros ipſos deducat, & in febres letales, & in corporis conſumptionem, & tandem in mortem; quapropter erit opus eos ſtatim curari. Et quia rarò pueri lactentes huiuſmodi vitio tentantur, opus erit, ſi quando tententur, nutrices, aut pueros adultos arcere ab omnibus cibis acetoſis, ſalſis, acribus, dulcibus; vtendum autem ijs, qui vrinam prouocare poſſint. & ſi malum fiat à cauſſa frigida, erit incedendum, quemadmodum in fluxu ſupra dixi. Pari pacto ſi materia fuerit calida, peculiariter autem ad dolorem ſedandum, & ad illum appetitum inanem mitigandum adhibentur pueris inſeſſus, fomentationes, ſuffumigationes, & glandes, ſiue ſuppoſitoria. Inſeſſus ex dedocto verbaſci, aut dictami Cretenſis, & tapſi barbati mirificè prodeſt ad Teneſmum puerorum ſedandum; vt etiam valet ipſum decoctum verbaſci. Fomentationes quoque fiunt ex vino adſtringente, in quo cocti ſint myrabolani chebuli, & folia verbaſci; nam accipiuntur ſpongiolæ, & imbutæ eodem vino apponuntur ano. Suffumigationes fiunt ex reſina, therebintina, ex pice colophonia, ex corticibus illis, in quibus manent nuclei pini incluſi. nam ſoleo ego curare, vt contundantur hæc, & ligna pini, & contuſa ſuper carbones conijciantur, ac deinde puer fumum ano attrahat; atque hic fumus mirificè valet, & ad appetitum ſedandum, & ad demulcendum dolorem. Sic etiam valet therebintina, ſi ſuper carbones iniecta ſupponatur ano, ita vt fumus ipſam ingredi poſſit. Si verò hæc non iuuerint componantur glandes, quæ in anum immiſſę dolorem tollunt. Rec. opij gr. iiij. croci ſcrup. j. thuris ſcrup. j. cum luteo oui aſſati formetur ſuppoſitorium, & in anum immittatur; huiuſmodi enim præterquam quod dolorem lenit, & tollit, habet etiam vim conſumendi, & exſiccandi humores illos, qui adhærentes extremo inteſtino faciunt malum, & præſertim ſi humores calidi ſint.

De torminibus inteſtinorum. *Cap. 27.*

FIT in puerorum inteſtinis alter affectus, qui non ſolùm homines, & bruta, verumetiam pueros magnoperè torquet; vt iure à Latinis vocatus ſit hic affectus nomine torminum. Sed dubitari meritò poſſet, qui fiat vt inteſtina vſque adeo ingentes, & ſæuos cruciatus ſuſtineant; quandoquidem cum deberent recipere excrementa dura, & aſpera; coacta fuit natura ea oblinire adipe, & muco, vt ſenſum obtuſum haberent; quod dixit Galen. 5. in 6. epid. 28. & alibi ſæpè. Si itaque inteſtina obtuſo ſenſu prædita ſunt, non videtur rationi conſentaneum, vt ingenti dolore affici poſſint; quandoquidem vbi dolor magnus eſt, ibi quoque, vt ſenſus ſit egregius neceſſe eſt. Nam etſi Plinius quandoque videatur etiam arboribus dolorem tribuiſſe, ea potius fuit ipſius ingenij luxuria, aut quia Pythagoricos ſequeretur, qui & dolores, & lacrymas in arboribus ponebant. Si itaque inteſtina non poſſunt ſuſtinere dolorem inſignem, cur eſt, quod & pueri, & homines ſæpè vſque adeo doloribus inteſtinorum vexantur, vt quod retulit Galenus ſecundo, de medicamentis localibus, inuenti ſint, qui ob doloris magnitudinem ſe ipſos interemerunt? Dicendum eſt id, quod videtur propoſuiſſe Galenus 5. lib. de vſu partium, cap. 19. vbi quærens qui fiat vt inteſtina dolores, & mordicationes ſentiant, atque interdum à bile atra exulcerentur, inquit hoc iccirco contingere, quia cum inteſtina ſint anfractuoſa, atque etiam valdè longa, diutius in ipſis humores retinentur; qui deinceps retenti, paulatim internas inteſtinorum tunicas denudant à mucis, atque ita ipſorum ſubſtantiam corrodunt, & dilaniant. Vt iam ſit aperta ratio, propter quam & inteſtinorum ſenſus ſit obtuſus, & tamen eximios cruciatus ſentiant. Eſt dolor hic, ſicut & reliqui omnes, ſymptoma in genere actionis tactoriæ deprauatæ. Deprauatur autem actio à morbo, qui eſt vel intemperies inſignis, vel ſolutio continui, vel vtraque. Cauſſæ porrò intemperiei, atque ſolutionis continui inteſtinorum, ſunt modò flatus, qui & refrigerantes inteſtina, & ipſorum tunicas diuellentes dolorem inducunt. Sunt etiam humores vel frigidi, vel pituitoſi & viſcidi, vel calidi; vt lac corruptum, humor linoſus, melancholicus; quamquam hos dolores à melancholico humore oriri per quam rarò contingat. Sunt etiam inter has cauſſas vermes, qui etſi omnem ætatem ſollicitare ſoleant, præcipuè tamen vexant pueros, interdum lactentes, ſæpiſſimè autem ablactatos. Externæ cauſſæ ſunt aeris frigiditas, frigiditas pedum, vſus ciborum frigidorum; cibi dulces, præſertim autem hos dolores in pueris facere ſolent fructus

omnes

omnes fugaces, qui hanc ætatem magnopere delectare conſueuerunt. Cognoſcuntur autem pueri dum his doloribus torquentur, quoniam plorant, mammas refugiunt, ſe ſe torquent, & inceſſanter perclamant. Sed priuſquam alia ſigna percurram, conuenit huic loco, vt proponam pulcherrimum problema propoſitum ab Ariſto. 27. problemate ſectionis 9. ſcilicet cur ſit, quod homines, & præſertim pueri dum dolent, maximè clamant: Vbi autem metuunt non ſolùm non clamant, immo verò alto ſilentio tenentur. Ratio huius verè Ariſto. digna eſt, homines dum dolent, magna vi ſpiritum retinere in partibus ſpiritui deſtinatis; vbi autem ſpiritus diu retenti ſunt, cum non poſſint capi, & ſuſtineri, magno impetu erumpunt, in qua eruptione cum aerem frangant, vehementem ſonum, & clamorem faciunt. Contrarium autem, inquit Ariſtoteles, contingit in metuentibus, quorum præcordia cum refrigerentur, atque pauci ſpiritus in ipſis ſint, toti vnà cum calore congregati circa cor ibi manent, nec extra vllo impetu proferuntur. Ceterum cauſſa propter quam in dolore homines, & præſertim pueri ſpiritum retinent, eſt, inquit Ariſtoteles, quoniam ſicuti natura comparatum eſt, vt bruta partim cornibus, partim vnguibus, partim dentibus indocta ſe ſe defendant, ſic ſponte naturæ, vbi aliquis dolor in corpore eſt, homines calorem natiuum ad locum dolentem trahunt, & conſequenter etiam vnà cum ipſo ſpiritus, qui huiuſmodi caloris, & vehicula, & domicilia ſunt. Si dolor efficiatur à flatibus, cognoſcetur, quia dolor modò vehemens eſt, modò remiſſus; modò abſcedit, modò reuertitur. adhæc erumpunt crepitus & ano & ore, qui ēt dolores leuant. Sin aũt fiat ab humoribus, cognoſcitur, quoniam dolor magis permanens, & magis continuus eſt. & ſi fiat ab humore pituitoſo fœces exiguæ egeruntur, atque illæ mucis oppletæ. quemadmodum ſi fiat dolor à biliosis humoribus, cognoſcitur, quia fœces croceæ exeunt. ſicuti ſi à lactis corruptione, vel acrimonia fiat, cognoſcitur, tum notis ipſius lactis, tum maxime quoniam fœces quæ egeruntur, corrupti lactis ſpeciem præ ſe ferunt. Porrò dolor omnis qui perſeuerat in omni ætate, periculoſus eſt, maximè autem in ætate puerili; quam dicebat Plato in lib. 2. de legibus, & alibi, à dolore, & à voluptate quaſi à quibuſdam tyrannis magnopere affici. Afficit autem maximopere dolor inteſtinorum hanc ætatem, & inter hos dolores ſæuiſſimi, & exitiales eſſe ſolent, qui fiunt à vermibus, & qui diu perdurant. quapropter diligenter, & ſollicitè debet etiam curatio huius affectus intelligi. Primum enim ſi dolor fiat à lacte corrupto, aut aliquo pacto vitiato, quamprimum eſt nutrix, mutanda ſi ſint lactentes, dico quamprimũ quia doloris, & ſymptomatis magnitudo tanti refert, vt non permittat corrigi lac; quia vſque quo hoc fieret, tormento poſſent pueri interimi. Si aũt fiat dolor à flatu, atque puer lactens ſit, ante cetera prouidendum eſt, vt nutrix abſtineat ab omni genere eduliorũ flatulẽtorũ, vitet legumina, lagana, herbas, fructus fugaces, præſertim verò caſtaneas, vina craſſa. præſtabit aũt vti coriãdris, fœniculo. & quod dico de victu nutricũ, idem quoq; dicendũ
eſſe

eſſe de victu eorum puerorum, qui iam grandiuſculi, & adultiores ſunt. Ipſis verò pueris ea ſunt adminiſtranda auxilia, quæ propriè anodina nuncupantur à Gal. 5. de ſimplici medicina cap. 18. & ſunt ea, quæ calefaciunt in primo gradu, quæque materiam dolorificam euacuant, incidunt, attenuant, & diſsipant; cuiuſmodi eſt oleum anethinum. quare poterimus in his caſibus, vel ventri pueri illinire largè oleum anethinum, vel habere omentum caſtrati, & incoquere, aut frigere in oleo anethino, ac deinceps ipſi ventri ſuperponere. porrò ſi flatus diſsipari, aut excludi non poſsint, duo remedia ſolent adminiſtrari. Vnum eſt, vt clyſter, hoc eſt inſtrumentum illud, quo imponimus œnemata, vacuum blandè in inteſtina inijciatur, atque lignum deinceps extra trahatur. ſolet enim aer in inteſtinis puerorum incluſus huiuſmodi artificio extrahi. Alterum auxilium eſt, vt clyſteres inijciantur; & ſi puer lactens ſit, ſufficiet vnc. ij. vel iij. olei anethini lumbricati inijcere per clyſterem. Sin autem grandiuſculus ſit, poterit ciminum, & anetum in oleo dulciſsimo incoqui, ac deinde olei huiuſmodi percolati vnc. vj. vel viij. pro captu, poterunt per clyſterem inijci. Et, quemadmodum aliàs monui, aduertendum eſt, vbi flatus excludi debent ab inteſtinis puerorum, illud fieri debere blandiſsimis remedijs; quandoquidem ſi calidiora adminiſtrentur, atque in inteſtinis fomes flatuum reperiatur, euenire ſolet, vt auxilij loco ſæpè dolores acerbiores euadant. Si fiat dolor in adultioribus pueris à materia pituitoſa, enitendum eſt huiuſmodi remedijs propoſitis blandè dolorem mitigare. interim verò ipſi cauſſæ occurrendum erit, vt ſcilicet humor pituitoſus, & craſſus incidatur, attenuetur, & euacuetur. Erit autem accommodata hæc potio: Recipe foliorum anethi, origani, cimini ana m. s. fiat decoctio ſecundum artem, deinde Recipe dictæ decoctionis vnc. iij. oxymellis ſimplicis, ſyrupi biſantini an. drach. iij. miſce. Vbi præparata erit materia, euacuanda eſt, & ad ipſam euacuandam nihil præſtantius reperitur vſu hieræ ſimplicis. quare ſi infans ſuſtinere poſsit, & ſine febre ſit, optimum eſſet exhibere drach. j. s. hieræ cum vino, quemadmodum faciebant veteres. Sed ſi puer auerſetur amarorem medicamenti, hoc exhiberi poterit. Recipe electuarij lenitiui drach. v. ſpecierum hieræ drach. j. miſce, & fiat bolus. Vbi autem dolor fit ab humoribus acribus, & mordacibus, cuiuſmodi ſunt biliosi, ſtudendum eſt ipſum ſedare, & per interna, & externa remedia. Exterius conuenit vſus olei roſati lumbricati, vel ſolius, vel admiſti cum pari portione aut olei anethini, aut chamomelini. Conuenit etiam omentum prædictum frigere in oleo roſaceo lumbricato, & apponere ipſi vmbilico. Iuuant etiam clyſteres parati primum ex ſero, vel ex aqua hordei, deinde ex lacte, ex ptiſana hordei. Soleo ego hoc parare tum in lacte corrupto, tum etiam in humoribus bilioſis. Recipe ptiſanæ vnc. vij. olei anethini vnc. ij. vitellum oui num. j. miſce, & fiat clyſter. Præter hæc remedia debet Medicus ſollicitus eſſe in euacuandis ipſis humoribus; quandoquidem cum ſint tenues, ſemper parati ſunt, vt faciliter euacuentur. Erit autem accommodatum ad euacuandum hunc humorem in grandiuſculis Recipe

dia-

diaphœnich drach. j s. rhabarbari puluerizati ſcrup. ij. pulpæ tamarind. drach. iij. miſce. Vel ſi potu erit vtendum, poterimus billioſos humores hoc pacto euacuare, Recipe decocti tamarind. vnc. ij. s. rhabarbari electi ſcrup. ij. ſpicæ grana ij. infundantur omnia ſecundum artem, deinde facta diligenti expreſsione adde electuarij lenitiui vnc. s. miſce, fiat potus. Sed ſi nulla ex his remedijs iuuerint, quid agendum, ne pueri crucientur, & intereant? deueniendum eſt ad ea medicamenta anodina, quæ ſenſum obtundunt, & adimunt; & quæ non propriè anodina vocari ſcribit Galenus. Solent nutrices offerre pueris requiem Nicolai, ſed ſicuti hoc medicamentum laudo interdum, & prudenter vſurpatum; ſic minimè laudare poſſum eas nutrices, quæ, vt ipſæ dormire poſſint, continuo hoc remedio infantes ſaturant; quandoquidem præter cetera mala, quæ in pueris facit nimius opiatorum vſus, ſolent quoque mirificè mentem, & intellectum hebetare· quare vel rariſsime erit vtendum, vel, ſi puer grandiuſculus ſit, multò ſatius erit alicui ex clyſteribus prædictis immiſcere modicum, vel eiuſdem requiei, vel phylonij Romani; ita vt non tranſcendatur horum medicamentorum, vel ſcrup. s. vel ad plus ſcrup. j. Sed, vt dixi, hæc cura coacta, & impropria, non niſi vrgente ſumma neceſſitate eſt efficienda.

Finis Libri Secundi.

HIERONYMI MERCVRIALIS DE PVERORVM MORBIS

LIBER TERTIVS.

De nomine, et definitione Lumbricorum. *Caput I.*

HVCVSQVE hæc doctrina in ſuperioribus omiſſa dilata de Lumbricis excepta eſt ex lectionibus ſupra ſecundum Epidem. pridem habitis. Supereſt vt de animalibus intraneis, hoc eſt de vermibus pertractemus; quandoquidem perfectio huius tractationis illud etiam poſtulat. Erunt autem, quæ tractabo de hac materia, quatuor. Natura, Differentiæ, Signa, & Curatio. Circa Naturæ contemplationem, & nomen, & eſſentiam, & cauſſas omnes primò adducam. Apud Græcos Scriptores vocantur hæc animalia ἕλμινθας, atque hoc nomen commune eſt ad omnes ſpecies, immo quandoque etiam aliquas ſpecies particulares ſignificat. Ceterum inuenire etiam eſt apud Hip. & 1. & 4. epid. ἕλμιγγας. Latini Medici, atq; etiã alij Scriptores vocarũt modò Lũbricos, vt Cornelius Celſus lib. 4. ſuæ Medicinæ, modò Vermes, modò intraneorum animalia, vt appellauit Plinius. Sed circa hoc nomen duo adnotanda ſunt. Vnum eſt nomen Lumbricorum etiam communicari ijs animalibus, quæ cum ſimilia ſit Lumbricis hominum, tamen naſcuntur ſub terra, & præſertim locis lutulentis, & aquoſis; atque ſic etiam Columella, & Plinius, & alij Auctores linguæ Latinæ, vocaſſe inueniuntur. Aliud aduertendũ eſt differentiam eſſe apud Scriptores Latinos inter vermes, & vermina, ſeu verminationem; quia vermes propriè ſunt hæc animalia, quæ & inter ipſa viſcera viuentium generantur, & etiã intra terræ viſcera. Vermina autem dicuntur tormina inteſtinorum, non vermes ipſi; ſic quoque verminatio appellatur torſio, quemadmodum apud Senecam epiſtola 97. Quare ſi quando apud Scriptores rei Latinæ, & apud Medicos iumentorum legere contigerit vermina, & verminationẽ,

ſecundum rem eſſe diſtinctam à lumbricis, de quibus agimus. Itaque lumbricus nihil aliud eſt, niſi animal, ſeu ſubſtantia animalis formam referens, in corpore hominis nata, variè lædens operationes. Dixi animal, vel res animal referens, eò quia latus lumbricus, vt apparebit quando tractabimus differentias, non propriè animal eſt; ſed, quemadmodum dicit Hippo. 4. de morbis, eſt quædam ſubſtantia adnata inteſtinis ipſis, quæ animalis formam repreſentat quodammodo. Dixi in corpore, quia licet oriantur præcipuè hæc animalia in inteſtinis, tamen oriuntur etiam in alijs locis, quemadmodum ſuo loco patebit. Addidi quoque hominis, eò quod animalia bruta maximè tentari ſolent hoc genere affectus vermium; verumtamen neque tempus, neque locus poſtulat, vt de ijs agamus. Dixi variè lædens operationes, quòd vt demonſtrabo latius, hæc animalia modò dolores, & cruciatus inducunt miros, modò corpora contabeſcere faciũt, modò epilepſias, modò phrænitides, variaq; alia mala inferunt ex hac deſcriptione clariſsimè licet colligere Lumbricum in homine eſſe morbum, quemadmodum docuit Gal. lib de differentijs morborum 8. & lib. 14. Methodi 19. atque toto genere præter naturam, & inter morbos in numero ipſum connumerandum eſſe; propterea quod ſubſtantia quædam eſt ſuperflua, partibus ſolidis corporis adiuncta, non tamen ob hoc inferendum eſt morbum eſſe de prædicamento ſubſtantiæ, quando non ea ſubſtantia verè morbus eſt, ſed præter naturalis diſpoſitio ab ea excedente ſubſtantia facta. Hæc itaque ſit eſſentia Lumbricorum, de qua tractaturi ſumus; quę eſſentia cum proficiſcatur à ſuis cauſsis proprijs, atque quatuor ſint genera cauſſarum, efficiens, formalis, finalis, & materialis; opus eſt diligenter circa vniuſcuiuſque cauſſæ ſpeculationem verſemur.

De cauſſa efficiente Lumbricos. Cap. 2.

QVo ad cauſſam efficientem ſpectat, fuit omnium rectè philoſophantium ſententia animalium duplicem eſſe cauſſam effectricem. alteram exrernam, alteram verò internam, & immediatam. Externa nihil aliud eſt, niſi ius quædam cęleſtis, quæ medio cauſſarum immediatarum animalia format, & fingit; quæ ſiue ſit facultas formatrix Galeni, ſiue ſit potens ille factor Caleodea Auicennæ, cuius mentio habetur 16. tertij. tract. 5. cap. 1. ſiue ſit anima mundi Platonicorum, non eſt quod hoc loco diſputemus. nam certum eſt nihil aliud per hanc voluiſſe Ariſtotelem intelligere, quando 2. lib. Phyſ. ſcripſit ſolem, & hominem generare hominem, quam etiam intellexit, quando 3. de generatione animalium cap. 11. mentionem facit cuiuſdam caloris vniuerſo inexiſtentis; qui prout à corporibus plus, minusve recipitur; ſic nobiliora, aut ignobiliora animalia producit. Eſt ergo cauſſa externa Lumbricorum effectrix calor iſte cœleſtis,

ſtis,

ſtis, proxima verò & per ſe eſt calor corporis internus; dico per ſe, quia tametſi ad generationem concurrat etiam frigus attemperans calorem, concurrit tamen per accidens, non per ſe, quemadmodum colligere licet ex Ariſtotele 2. de generatione animalium cap. 4. & lib. 4. Meteororum. Sed quia calor noſter duplex eſt, alter viuificus, alter verò igneus, & putrefactorius, ſciendum ad generationem animalium ferè concurrere hunc vtrumque calorem, ſed diuerſo planè modo; nam calor putredinalis, & igneus diſponit materiam, & putrefacit, non quidem immediatè ad recipiendam formam, ſed ad recipiendam diſpoſitionem caloris viuifici, qui calor deinde viuificus non ſolùm diſponit ad recipiendam formam, verumetiam informat, & efficit animalia ipſa; nam clarum eſt eundem factorē, & efficere, & præparare ſibi materiam. Vnde dictum eſt calorem hunc viuificum non ſolum inducere formam horum animalium, verumetiam præparare ſibi materiam; adeò vt calor putredinalis nihil aliud habeat, niſi quod putrefaciens materiam ipſam facit, vt facilius diſponatur, & tractetur à calore viuifico. Quod enim calor igneus, & putredinalis, neque generare animal, neque diſponere ad formam ſuſcipiendam poſsit, luculentiſsimum habetur teſtimonium Ariſtotelis 2. de generatione animalium cap. 3. quo in loco ſcribit ignem nullum animal generare poſſe. Sed video ſtatim ingenioſum aliquem dicturum, nonne Ariſt. 5. lib. de hiſtoria animalium 19. ſcribit in fornacibus Cypri, vbi vritur chalcitis, fieri quaſdam beſtiolas quæ volant, quod etiam habetur confirmatum apud Theophraſtum libro de igne, & apud Antigonum de mirabil. auſcult. Reſpondeo poſſe animalia in his fornacibus reperiri, ſed nequaquam generantur illic; verùm cum prius laterent in illa terra, quæ vritur, ignis deinceps vi exeunt ex ea, atque volitant. quod etiam intelligi debet de ea ſententia Herodoti, qui apud Aetium lib. 9. cap. 39. ſcribit in febribus generari Lumbricos, ſi quidem à calore febrili nequaquam generãtur hæc animalia, ſed quæ prius genita erant, & latebant, ob caloris febrilis vehementiam agitantur, & è corpore exeunt. Eſt ergo calor viuificus ille, qui Lumbricos efficit, quive blandus, & mitis eſt, non autem vehemens, aut mordax, & vorax; propter quod alucinatus eſt vehementer Montanus, qui dixit in pueris lactentibus non fieri lumbricos, quia in ipſis non eſt adeo calor viuificus vehemens, quemadmodum requiritur in generatione horum animalium; nam calor blandus, & mitis eſſe debet, non magnus. Et cur in lactentibus non fiant vermes, multò melior eſt aſsignata cauſſa 4. de morbis ab Hipp. ſeu à Polybo, quàm ab ipſo Montano, vbi ſcribit in pueris, dum vtero clauſi ſunt, generari vermes, eo quod fæces in ipſis retinentur, poſtquam verò exeunt in lucem, non generari, quoniam in ipſis fæces non amplius retinentur; & ob id ait ſagaces nutrices, & ſolertes matres conſueuiſſe ſtatim pueris exeuntibus in hanc lucem offerre medicamenta, quæ poſsint exonerare inteſtina, & depurare ab ijs excrementis, quæ retenta generant Lumbricos.

De cauſa formali Lumbricorum.

FORMALIS cauſſa horum animalium nulla alia eſt, niſi ea anima, vis, & forma, qua & viuunt, & mouentur; quamquam Albertus Magnus libr. 21. de animalibus videatur hoc aſſeruiſſe, quòd lumbrici nullum alium ſenſum habeât, pręterquam tactus, & guſtus, medio quorum radices plantarum rodunt, atque nutriuntur per quandam fiſſuram, quæ in ipſorum ventribus reperitur. Sed vt vera eſt ſententia ipſius Alberti in animalibus huiuſmodi extra hominem, pariter etiam vera inuenitur in animalibus, & lumbricis humanis, niſi quod hæc ore licet obſcuro nutriuntur.

De cauſſa finali Lumbricorum. Cap. 3.

CAVSSAM finalem nullam habere lumbricos non defuere qui opinati ſunt, ſed potior ſemper mihi viſa eſt ſententia Auicen. qui 16. tertij. tract. 5. cap. 1. duos fines omniū lumbricorum conſtituiſſe videtur. Vnum, vt materia huius mundi, & præſertim animalium, per generationem lumbricorum deputaretur; ſi quidem ſi materia putrida ita remaneret, & ex ipſa nullum animal fieret, adeò creſceret putredo, vt maxima detrimenta inferret. Alterum finem poſuit Auicennas horum animalium, vt ſcilicet tum ipſorum generatione, tum etiam nutritione excrementa copioſa corporum conſumantur. Et quamquam ſententia ipſius Auicennæ videatur eſſe de lumbricis, qui vbicumque naſcuntur, peculiariter tamen intelligenda eſt de animalibus genitis in corpore humano, quæ etſi interdum bonam materiam corporis cōſumant, id tamen eſt per accidens, ſcilicet propter multitudinem, & copiam immoderatam; eò quod vbi immodicè excreſcunt, & excrementa conſumunt, & etiam vtilia alimenta, ſed ſi non admodum creſcant, aut magnitudine, aut multitudine, ſuperflua tantum conſumere videntur. Verum hoc in loco duo oriuntur problemata. Vnum ſi eſt morbus lumbricus, quomodo fieri poteſt vt habeat cauſſam finalem; ſi quidem morbus cum ſit res præter naturam, proculdubio ab ipſa, neque vllo fine, neque vllo modo factus eſt, aut fit. Præterea cum dictum ſit & lumbricos mundi, & lumbricos corporum noſtrorum vtiles eſſe, nunquid tanta ſit vtilitas eorum, qui in nobis ſunt, atque eſt eorum, qui extra corpus generantur. Vt primo problemati ſatisfiat, ad memoriam reuocare nobis debemus duplicem eſſe naturam, aliam vniuerſalem, aliam verò particularem. Si vniuerſalem ſpectemus, pro-

proculdubio lumbricus non eſt præter hanc naturam, neque ſic morbus appellari debet; & propterea quando diximus duos eſſe fines lumbricorum, reſpeximus hanc naturam. Sed ſi ſpectemus naturam particularem, proculdubio lumbricus eſt præter intentionem ipſius,& vt talis, morbus eſt, ſimulq; nullum finem habet in corpore noſtro. Ad ſecundum problema reſpondemus nequaquam tantam eſſe vtilitatem lumbricorum in hominibus genitorum, quanta eſt eorum, qui in mundo ſunt propter tres cauſſas. Vna eſt, quia inteſtina ſortita ſunt à natura facultatem expulſiuam, merito cuius etiamſi non gignantur hæc animalia, tamen expelluntur ex corpore excrementa, & putredines, in mundo autem nequaquã. Vbi cum non ſit hæc facultas expultrix, quæ conſumat, & in alium mundum expellat putredinem, vtiliſſimum, ac penè neceſſarium eſt alia fieri, quæ huiuſmodi excrementa, & putredinem conſumant. Secunda ratio eſt, quia ſi proportionem animalium generatorum in homine ad ipſa corpora ſpectemus, & comparemus ad animalia genita in mundo, multò magis exſuperant animalia noſtra materiam corporis noſtri, quàm animalia mundi exſuperant corpus, & materiam vniuerſam; vt hinc fiat poſſe magis nocere hæc animalia in homine,quàm in mundo ipſo. Tertia ratio eſt, quia etſi & generatione, & nutritione ſua huiuſmodi animalia in homine abſumant excrementa, abſumunt tamen interdum alimenta vtilia, & neceſſaria; in mundo verò ſolummodo ſuperfluas, putridas, & excrementitias partes conſumunt; vt hinc apparere poſſit multò maiorem eſſe vtilitatem lumbricorum mundi, quàm lumbricorum animalium.

Dè cauſſa materiali lumbricorum. Cap. 4.

QVAE ſit materia ex qua animalia intraneorum gignuntur, opinionum diuerſitatem inter veteres inuenio. Hippocr. ſiue alius auctor 4. de morbis hanc ſententiam habuiſſe videtur, generari ea ex ſtercore Ariſt. autem 5. de generatione animalium cap. 19. cum enumeraſſet varia animalia, quæ gignuntur ex putri materia, dixit aliqua gigni ex excrementis animalium, atque hæc ipſa ἕλμινθας, ſeu lumbricos eſſe; quaſi cenſuerit ipſe ex omnibus excrementis corporis noſtri gigni lumbricos. Sed quod ad Hippocr. opinionem ſpectat, ſanè vera nequaquam videtur, quandoquidem ſi vermes gignuntur in varijs corporis noſtri partibus, ſequeretur ibi etiam reperiri ſtercora, quod abſurdiſſimum, & à ratione alienum eſt. Præterea ſtercora in corpore noſtro paruo tempore manent, vt dixit Hippo. interdum altera die abſumpto cibo exire, quo fit vt non ſit tempus idoneum ad huiuſcemodi generationem. Sed quod magis refert, ſtercora ſunt partes ſiccæ, & omni vitali humiditate exhauſtæ, propter quod idonea materia huius generationis nequaquam eſſe poſſunt. Sic etiam Ariſtotelis ſententia nequaquam firma eſſe videtur, quia cum nulla

ſint in corpore noſtro excrementa, planum eſt ex determinato aliquo genere gigni, quod genus cum non determinauerit ipſe, nequaquam eius ſententiam ſequi poſſumus. Oribaſius lib. 3. aphor. 30. quem inter poſteriores ſectatus fuit Montanus, habuit hanc ſententiam, ex omni humore corporis noſtri poſſe gigni, & verè gigni animalia intraneorum, immo quod peius eſt, exiſtimarunt hanc ſequutos eſſe & Ariſtotelem, & Galenum. Sed ratio potiſsima, qua ad hoc credendum impulſi fuerunt, eſt varietas colorum horum animalium; quia cum conſpiciantur Lumbrici modò colore fuluo, modò albo, modò ſubnigricante infecti, modò rubei, ſtatim arbitrati ſunt horum colorum varietatem nō aliundè proficiſci, quàm ex varietate humorum, ex quibus fiunt. Verum mea ſententia & Oribaſius, & Montanus ſunt alucinati. Primùm quidem, quia adſcripſerunt eam & Ariſt. & Gal. ſententiam, quàm nec vmquam ſomniarunt. Si enim verba Ariſtotelis videamus loco citato, nihil aliud ſonant, niſi fieri Lumbricos ex excrementis, tam intra animalia, quàm extra repertis. Similiter ſi videatur Gal. 3. aphor. 26. vbi tractat de his animalibus, multum abeſt, vt eo loco aſſerat fieri ex omni humore: At quod peius eſt, præter rationem, & abſurdum omnino eſt exiſtimare ex omnibus humoribus fieri hæc animalia: Quod enim non fiant ex ſanguine, ſatis compertum eſſe poteſt, quia ſanguis numquam ad tantam putrefactionem peruenit, vt ex eo gignantur animalia; immo verò Alexander Trallianus libr. 12. cum referat quorundam ſententiam, qui putarunt nullam fieri putredinem in venis; ex eo illud comprobabant; quia in venis, vbi eſt ſanguis, numquam animalia oriuntur. Non etiam poſſunt fieri hæc animalia ex humore melancholico, eò quia humor frigidus, & ſiccus eſt: vita autem animalium viuentium, vt vbique teſtatus eſt Ariſto. & Hipp. in calido, & humido poſita eſt, vt ſatis manifeſtum eſſe queat idoneam non eſſe materiam melancholicam, quia frigidus, & ſiccus ſuccus eſt, qualitatis nimirum contrariæ. Neque etiam fieri poſſunt ex flaua bile, quia eſt ſententia Ariſtotelis animalia ab iiſdem conſeruari, & nutriri, ex quibus fiunt; ſed hæc animalia interimuntur amaris rebus, igitur non poſſunt ex amaris gigni, quia ſic conſeruarentur potius ab ipſis. Accedit his, quod Galen 4. de ſimplicibus medicamentis ſcribit in mari mortuo, quod flumen Iordanis in ſacris litteris eſt appellatum, nullum animal generari, neque conſeruari; eò quia aqua illa propter bitumen eſt amarior. igitur fieri nequaquam poteſt hoc exemplo Galeni, vt ex ſimili humore amaro viuant, aut producantur illa animalia: Quam rationem cum Paullus Aegineta lib. 4. cap. 27. examinaſſet, addidit non poſſe hæc animalia gigni ex humoribus valis calidis; propterea quod cum non poſſint ipſi hæc animalia alere, non poſſunt etiam generare. remanet igitur, vt dumtaxat generari poſſint ex pituita. Sed pituita duplex eſt, alia eſt naturalis, quæ cum aliis humoribus conficitur, aut perficitur in iecore, & ſanguini miſcetur. alia eſt pituita, quæ communiter vocatur humor crudus, quod memoriæ proditum habetur à Galen. 3. de alimentorum facultatibus, atque etiam aliis locis. Ex pituita naturali exiſtente intra venas nequaquam fieri poſſunt hæc animalia,

malia, quamobrem remanet vt generentur ex ea tantum, quæ humor crudus vocatus eſt. Hac determinatione iam patet aditus ad conciliandos Galenum, & Auicennam, & poſteriores omnes; quandoquidem cum Galen. 3. aphoriſ. 26. ex humoribus crudis fieri Lumbricos aſſerit, & cum Auicennas 16. tertij. tract. 5. dicit fieri ex pituita inuoluta ſtercoribus, idem omnes dicunt, quia ea pituita nihil aliud eſt niſi humor crudus, & genitus, atque productus in ventriculo. Hanc ſententiam ſectati ſunt Alexander in epiſtola de Lumbricis, Paullus Aegineta loco citato, Columella inter Latinos etiam lib. 6. cap. 28. dixit Lumbricos generari ex materia cruda. Sed dicet quis, quomodo igitur Paullus, & Alexander interdum dixerunt generari hæc animalia ex cibis corruptis? Dico hoc etiam eſſe verum, quandoquidem alia eſt materia mediata, alia immediata. Immediata materia, ex qua fiunt Lumbrici, eſt humor crudus, ſeu pituita. mediata verò materia ſunt cibi corrupti, quia vbi cibi rectè in corporibus conficiuntur, non fiunt crudi humores, & conſequenter nec fit materia vermium; & propterea in iſtis nequaquam gignuntur, Vnde eos vehementer falli ſciendum eſt, qui falſa quadam opinione ducti crediderunt in omnibus hominibus etiam ſanis generari vermes; quandoquidem, vt ſæpè videtur ex Anatome, inueniuntur corpora, in quibus nulli vermes ſunt. Cum itaque materia mediata ſint cibi corrupti, ex quibus generantur ſucci crudi, ſciendum eſt eos omnes cibos aptiſſimos eſſe, vt ex ipſis fiant hæc animalia, qui ſunt faciles corruptu, & qui non poſſunt probè concoqui à ſtomacho. Sunt autem cibi tales, vel propter quantitatem, vel propter qualitatem; propter quantitatem clariſſimum eſt interdum contingere, vt cibi nequaquam coqui poſſint; & hinc eſt, quod & pueri propter immenſam voracitatem, & illi, qui gulæ, & ventri ſunt dediti, vehementer cruciantur, & tentantur his animalibus. Secundum qualitatem cibi ſunt facilis corruptionis illi, qui ſunt craſſiuſculi, & qui malos ſuccos gignunt; vti ſunt fructus omnes, cuiuſmodi etiam in pueris ſunt carnes. Auenzoar lib. 2. tract. 7. cap. 22. ſcribit fieri Lumbricos ex vſu frumenti, & farinæ non coctæ, eò quod huiuſmodi ciborum genera facilè corrumpuntur, & producunt crudos ſuccos. Verum poteſt dubitari hoc loco nunquid res dulces, quemadmodum exiſtimat vulgus muliebre, ſint aptæ ad generationem Lumbricorum. Fuerunt aliqui inter recentiores, qui opinati ſunt hanc vanam eſſe vulgi opinionem, adducti ad hoc credendum hac ratione, quia ſapor dulcis poſitus eſt in quadam partium, & ſuccorum temperie; vbi temperies adeſt, non poteſt, dicunt iſti, adeſſe putrefactio. Et quia iſti videbant ob frequentem dulcium eſum magnopere, & frequentiſſimè vexari ab his animalibus pueros, dixerunt non ob id eſſe, quod ex ipſis gignantur animalia hæc, ſed quia dulcedine tracti Lumbrici huc, atque illuc per corpus curſitant, vt hac dulcedine fruantur; in qua curſitatione non ſolum vellicant inteſtina, & pertundunt, verumetiam quandoque adſcendentes in ventriculum ipſum ni ferè cruciant, & lacerant. Sed huiuſmodi ſententia aliqua ex parte vera, aliqua ex parte falſa eſt. Eſt quidem vera, quod Lumbrici dulcedinē perſe-

queu-

quentes, infeſtant pueros, & homines; ſed eſt falſa, quod dulcia non ſint apta ad generationem vermium. quia etſi ſint optimè temperata, dulcia tamen temperata quando corrumpuntur eò maiorem contrahunt putrefactionem, quò ſunt temperatiora. Habemus exemplum in homine. Nam quod eſt inter animalia, quod temperatioribus rebus vtatur ipſo homine? nullum planè; erat enim æquum, & conueniens eius temperaturæ; attamen non inueniemus animal vllum, cuius ſtercora magis fœteant ſtercoribus humanis; eò quod temperata quando corrumpuntur inſigni putrefactione afficiuntur. Videamus modò an dulcia facilè corrumpantur, dico propter duo ea facilè in nobis corrumpi. Primum, quia cum ſint temperata, ſunt poſita in medio extremorum; quæ vero ſunt in medio facilè inclinant, & facilè deflectuntur ad alterum extremorum, quod quidem non contingit in corporibus intemperatis. Accedit etiam aliud, quod dulcia omnia ſupernatant facilè omnibus alijs cibis, & cum propter ſuauitatē copiosè ſumi conſueuerint, hac ratione etiam facilè corrumpuntur. Eſt & altera ratio, quia dulcia priuſquam bene coquantur in ventriculo, attrahuntur à vicinis membris; & propterea permanentia cruda, fiunt materia idonea generationi vermium. Neque eſt quod exiſtimemus per accidens hoc eſſe, ſcilicet ratione mali vſus, quia experientia quotidiana comprobatur, etiam illis, qui moderatè comedunt res dulces, & in alijs non delinquunt, abundare lumbricis; immo verò Hippo. 4. de morbis manifeſtè dicit ex vſu lactis propter dulcedinem hæc animalia fieri. fiunt itaque ex humoribus crudis, & pituitoſis. Sed quid dicemus ad argumenta Montani ex coloribus facta? Dico animalia hæc non fieri ſimpliciter ex ipſa putrefactione, ſed, vt colligitur ex Ariſto. 3. de generatione animalium 11. ex coctione, quæ coniungitur ipſi putrefactioni; putrefactio enim ex ſui natura deſtruit, non generat. Sunt diuerſiſſimæ, & contrariæ actiones generatio, & putrefactio; verum materia ipſa putrefacta coquitur à calore ſolari, vel à calore natiuo; ex qua deinde coctione fiunt animalia. Et quia poteſt huiuſmodi coctio modò maior, modò minor eſſe, ſic poſſunt ex varietate coctionis varij acquiri colores in animalibus. Experientia etiam comprobatum eſt, vel tantillo maiorem coctionem variare inſigniter colores rerum coctarum. Poſſumus & alio modo reſpondere, tametſi hæc animalia gignantur ex crudis humoribus, nihilominus ratione alimenti variari poſſunt colores ipſorum; ita vt ſi alimento nigro, aut flauo vtantur, ita & ipſi etiam inficiantur; ſi alimento rubro, ruborem contrahant, & ſic de alijs. Neque hoc mirum videatur, quandoquidem Ariſtotel. 3. de hiſt. animal. cap. 6. exemplis, & rationibus docuit, & propter aquas, & propter alios cibos colores pilorum animalium vehementer mutari. Præter cauſſas immediatas, quæ ad lumbricorum generationem concurrunt, ſunt & alia, quæ diligenter ſpectanda ſunt; veluti eſt temperatura, ſexus, ætas, locus, regio, & tempus. Inter temperaturas ea maximè eſt obnoxia lumbricis generandis, quæ ferax eſt humorum crudorum, & pituitoſorum, cuiuſmodi eſt temperatura frigida, & humida; nam quæ eſt ſanguinea, minimè omnium crudos humores producit. Biliosa autem, & melan-

lancholica prorſus inepta eſt generationi animalium, quò fit, vt ſola frigida, & humida quantum ſit ex ſe ſe, apta ſit generandis lumbricis. Dixi quantum ſit ex ſe ſe, propterea quia omnes temperaturæ poſſunt lumbricos facere, modò in ipſis propter errores externos gignatur materia illis apta. Atque hoc experientia quotidiana comprobatur, quandoquidem licet quotidie videre & bilioſos, & melancholicos lumbricis abundare, & tunc præſertim, quando propter ingluuiem cibi in ipſis corrupti vberem materiam ſuggerunt. Muliebris ſexus propter hoc maximè promptus eſt ad generandos lumbricos, quod propter vitiatas concoctiones plurimi humores crudi in ipſis fiant, ex quibus vermes producuntur. Inter viros vero et mulieres omnis ætas planè idonea eſt generandis lumbricis, ſed maximè omnium ætas puerilis, hoc eſt ab ablactatione vſque ad decimum quartum annum. Senes etiam poſt pueros infeſtantur vermibus ob vitiatas coctiones, memini enim, dum Anatome elapſis annis in hoc gymnaſio adminiſtraretur, viſum eſſe ſenis cadauer, cuius inteſtina tota lumbricis erant referta. Sed occurrit hoc in loco dubitatio. nam Gal. 3. aphor. 26. ſcribit pueros lactantes minimè lumbricis infeſtari, & adfert rationem, eò quod tametſi in hac ætate materia ſit copioſa, tamen ita calor ab humiditate ſuperatur, vt nequeat ea animalia producere. Sed aduerſus Galenum eſt auctoritas Hippocratis, & experientia. Hippocrates enim quarto de morbis libro ſcribit in pueris: dum adhuc ſunt in vtero matris, generari lumbricos, & propterea in vſu eſſe, vt mulieres ſtatim aliqua offerant ipſis in lucem editis medicamenta, vt per ipſa educantur excrementa, & huiuſmodi animalcula. Eſt & hoc contra experientiam, quandoquidem & qui medicinam faciunt, frequenter vident etiam in lactentibus pueris fieri lumbricos. Pro cuius rei reſolutione ſtatuendum eſt veram eſſe Galeni ſententiam vt in pluribus, & in illis ſolum, qui lacte ſolo victitant; nam ſi qui pueri reperiuntur, qui inter lactandum etiam lumbricis infeſtantur, eſt iccirco, quod preter lac etiã alia edulia aſſumunt; quo fit, vt morem noſtrarum fœminarum damnare ſoleam, quæ lactantibus pueris ſtatim etiam panem coctum offerre conantur. docuit enim nos Natura tamdiu eſſe procreatos lacte ſolo nutriendos, quouſque in vberibus pabulum ſufficit. Sed quid dicemus ad Hippocratem? fateamur etiam, quod ipſe dixit, verum eſſe, non propter hoc tamen eius ſententia contraria eſt ſententiæ Galeni, quandoquidem aliud eſt non fieri lumbricos in pueris lactentibus, aliud eſt eos fieri intra vterum maternum; quia vbi pueri lactant, vt ait Galenus, eorum calor nequaquam vincere, & informare poteſt humorem excrementitium. In vtero autem materno præter calorem fœtus cum adſit etiam maternus, ille quidem efficax eſt, & potens ad ſuperandum, & informandum excrementum, quo fit vt ſit ſtatuendum pueros ſolo lacte victitantes minimè omnium infeſtari lumbricis.

De loco vbi fiunt Lumbrici. *Cap. 3.*

DE loco vbi fiunt hæc animalia intra corpora noſtra, inuenio inter veteres Scriptores maximam controuerſiam. Galen. 1. de locis affectis cap. 5. tradens indicia, quibus cognoſcũtur affecti loci, inquit, eſſe morbos aliquos ita proprios vni parti, vt ſtatim ex ipſis dignoſcantur affectæ partes; & huiuſmodi aſſerit eſſe lapidem in renibus, in veſica, necnon Lumbricos in inteſtinis; quaſi velit ille in inteſtinis dumtaxat Lumbricos fieri. Aduerſus Galeni ſententiam Petrus Aponenſis Conciliator differentia 111. longa diſputatione contendit demonſtrare vbique in corpore noſtro generari Lumbricos exceptis vitalibus partibus. Atque ſententiæ huius viri multa placita, & ſcripta antiqua atteſtari videntur. In primis autem magnus Hippo. qui in lib. 2. de morbis mulierum non longè à fine apertisſimè ſcribit etiam in vtero Lumbricos generari, 7. etiam epid. in hiſtoria filij Dini monſtrat alibi quoque quàm in inteſtinis generari poſſe Lumbricos; ex quibus Hippocratis locis clarisſimè colligitur etiam in alijs corporis partibus generari poſſe Lumbricos. Eiuſmodi quoque ſententia videtur fuiſſe Ariſt. qui 5. de hiſt. animal. cap. 59. cum traderet generationem Lumbricorum, dixit, produci ex excrementis intra animalia exiſtentibus; quaſi voluerit maximus Philoſophus non vnum locum generationi horum animalium eſſe deputatum; id quod etiam clarisſimè confirmare videtur 2. de hiſto. animal. cap. 15. vbi ſcribit vermes generari in capitibus ceruorum; neque verò ſolus Ariſt. hanc ſententiam habuiſſe videtur, immo vero locus eſt præclarisſimus apud Alexandrum lib. 1. cap. 15. vbi narrans oraculum quoddam ab Apolline Pythio Democrati Athenienſi traditum, demonſtrat etiam in capitibus caprarum vermes generari, quos conferre epilepſiæ docuit oraculum; mirum fortaſſe non erit in alijs brutis generari vermes in capite, ſed magis eſt mirum, quòd Scriptores referunt etiam fieri in hominibus. Raſes lib. 1. cap. 9. & Auic. 1. tertij. cap. de ſoda, apertisſimè docent fieri capitis dolorem etiam à vermibus in capite humano generatis. Præter hos Scriptores ſunt etiam & aliorum teſtimonia. Plutarchus 8. ſympoſiacorum 9. ſcribit Ephebum quendam Athenienſem Lumbricum vnà cum ſemine reieciſſe. & Gentiles Fulginas Medicus ſatis nobilis ſe quoque vidiſſe teſtatur vermem vrina reiectum. Auẽzoar lib. 1. tract. 2. & Alzaraujus cap. de tusſi memoriæ prodiderunt etiam in canna pulmonis vermes generari. Paullus Aegineta lib. 4. ex inguinibus, & naribus ſe ſe reiectos vidiſſe Lumbricos apertisſimè teſtatus eſt; Ex quibus omnibus teſtimonijs perſpectum vnicuique eſſe poteſt non in vno loco corporis noſtri Lumbricos generari; & ideo ſententiam Galeni non eſſe veram, cum ſcripſit in ſolis inteſtinis fieri. Quid igitur dicendum eſt in hac dubitatione? Statuendum eſt, mea ſententia, Lumbricos,

aut verè tales eſſe, aut veris ſimiles; Lumbrici veri dumtaxat in inteſtinis generantur, cur id fiat dicam ſuo loco. Lumbrici autem non veri poſſunt generari in varijs corporis noſtri locis, quandoquidem potius vermes, quàm veri Lumbrici ſunt appellandi. Itaque quotieſcumque aut Hippocrates, aut Ariſtoteles, aut alius quiſpiam auctor tradiderunt fieri vermes in alijs corporis partibus, ipſorum ſententia intelligenda eſt non de Lumbricis veris, ſed de genere vermium, quod lumbricos æmulatur. Quod ſi vel ex inguinibus, vel ex vmbilico, vel ex naribus lumbricos eſſe reiectos ſcriptum eſt, exiſtimandum eſt non eos in illis partibus eſſe genitos, ſed ex inteſtinis in eas partes fuiſſe expulſos. Nam Hippo. 4. de morbis ſcribit interdum hæc animalia præ fame in iecur adſcendere, atque ibi incredibiles cruciatus excitare. Scribit etiam Alexander in lib. ſuo de lumbricis interdum hæc animalia præ inedia perforaſſe inteſtina, & per vmbilicum exijſſe. Idem etiam arbitrari debemus de lumbricis, qui exeunt ore non quod in ventriculo gignantur, quemadmodum malè exiſtimauit Petrus Aponenſis; quoniam præclariſſima eſt ſententia Ariſt. 4. Meteo. cap. 3. in ventriculo non generari lumbricos, ſed quòd ex inteſtinis in ventriculum reiecti, deinceps vomitu reijciantur. Verum video dicturum eſſe aliquem, Cur igitur Theodorus Priſcianus Medicus antiquus docuit nos etiam in ſtomacho fieri lumbricos? Dico, forſan huius viri eam ſententiam fuiſſe, vt materia quidem, ex qua fiunt lumbrici, gignatur in ventriculo, ſed non ipſi lumbrici. ſicuti hanc quoque ſententiam habuit Gal. 3. aphor. 26. Fiunt itaque veri lumbrici ſolum in inteſtinis, ſed differentia eſt, quia rotundi gignuntur in gracilibus inteſtinis. Aſcarides vocati procreantur in craſſioribus, latum autem lumbricum cum interdum longiſſimus eſſe videatur, ita vt duodecim pedum menſuram excedat, opitandum eſt in omnibus inteſtinis fieri. Cur autem in inteſtinis, & non alibi fiant hæc animalia, eſt multiplex ratio. Vnà, quia materia ex qua fiunt, nimirum ſuccus crudus in inteſtinis ita copioſus ſolum reperitur, vt poſſit ſufficere generationi, & nutritioni horum animalium; reperiuntur quidem ſucci crudi etiam alibi in noſtro corpore, ſed qui ita pauci ſunt, vt omnino inepti euadant ad generanda hæc animalia. Alia ratio eſt, quia ad generationem lumbricorum non ſolum requiritur materia idonea, verumetiam locus capax, & ſpacium idoneum; inteſtina autem ſunt huiuſmodi. Venæ vero cum ſint anguſtæ, nequaquam receptacula horum animalium eſſe poſſunt; ſimiliter nec aliæ cauitates. Tertia ratio eſt, quia natura ſollicita vitæ animaliũ voluit hæc, quæ ſæpè vitam tollunt, in ijs potiſſimum procreare locis, vbi & minimè omnium lædere poſſint, & facilè à corpore reijci.

De nonnullis concauſsis lumbricorum. Cap. 6.

PRAETER locum intimum confert quoque locus externus ad lumbricorum productionem: Nobiliſsimus enim auctor Theophraſtus lib. 9. de hiſtoria plantarum cap. vlti. ſcribit populos Aegypti, Armeniæ, Arabiæ, Siliciæ, Syriæ lumbricis infeſtari. Ex aduerſo Tracas, & Phryges populos prorſus huius mali immunes eſſe. Similiter inter Grecos, Thebanos eſſe lumbricis liberos, & quod magis mirum eſt, cum Boetij, & Athenienſes finitimi ſint, tradit Boetios laborare lumbricis, & Athenienſes nunquam eos ſentire; Quem locum dum in ſuos libros transferret Plinius, nonnulla eſt mentitus, ſed ipſius correctionem aliàs tradidimus in noſtris variis lectionibus. Tempus idoneum generationi lumbricorũ, vt ſcribit Hippocrates ſexto epid. & ſecundo epid. eſt Autumnus, aut, quemadmodum alibi dicit, anni occaſus, hora diei veſpertina. Cur in Autumno potiſsimum gignantur lumbrici, videtur Ariſtoteles cauſſam attribuiſſe paucitati humiditatis; ſcribit enim hic Philoſophus quinto de hiſtor. animalium cap. 15. Aſcaridas generari Autumno propter humiditatis paucitatem; Sed cum eo in loco loquatur de aliis Aſcaridibus, non de illis, qui gignuntur in corporibus noſtris, minime hoc loco eius ſententia alioquin dubia examinanda erit. Auicennas autem, cur Autumno fiant lumbrici, videtur cauſſam attribuiſſe fructibus; nam cum eo tempore homines, & præſertim pueri ſatientur fructibus, ex iis poſtmodum facile pituitoſi, ac crudi humores excrementitij fiunt, & facilè copioſi vermes gignuntur. De veſpere autem an fiant vermes, ſiuè infeſtent eo tempore, ſanè admodum ſum anceps, quandoquidem nequaquam experientia comprobatur eo tempore magis hunc morbum infeſtare quàm alio; nam & noctu, & meridie qui habent lumbricos, promiſcuè vexantur. Sed ſi ſententia Hippocratis defendenda ſit, dicerem ſuo tempore hoc verum fuiſſe, eò quod cum homines die ſemel ederent, atque hæc animalia in corporib. famelicis acerbiora euadant, iure veſpere potius infeſtari conſueuiſſe; quo ſcilicet tempore corpora magis famelica erant. Cur autem peſtilenti tempore, quemadmodum in præterita conſtitutione eſt viſum, frequentiſsimi lumbrici videantur, puto rationem eſſe, non quod potiſsimum eo tempore fiant; falluntur enim qui ſic credunt, quandoquidem cum morbi peſtiferi quam citiſsimè iugulent homines, quis credere poſsit ſpacio vnius, vel alterius diei tot generari vermes. Itaq; iccirco peſtilenti tempore vermes copioſi videntur, quia eadem corpora ſubiecta ſunt & peſti capiendæ, & lumbricis generandis. Nam corpora quæ peſti ſunt præparata, ſunt ea, quæ abundant crudis, & multis excrementis, atque etiam calida ſunt. eiuſmodi autem ſunt ea quæ apta ſunt ac diſpoſita gignendis lumbricis.

De

De differentijs Lumbricorum. Cap. 7.

DIFFERENTIAE lumbricorum dictum apud Scriptores reperiuntur eſſe generum; quorum alterum à figura deſumitur, alterum à colore. Quo ad figuram ſcribit Alexander in Epiſtola de lumbricis, in hoc côueniſſe omnes ſcriptores Medicinæ tria eſſe genera lumbricorû. Vnum, quod appellatur lumbricus rotundus. Alterum quod vocatur lumbricus latus. Et tertium quod vocatur aſcaris. atque vt à poſtremo incipiam, aſcaris, ſiue aſcarides ſunt lumbrici parui inſtar vermium, qui oriuntur in craſsis, & extremis inteſtinis. quos voluit Hippocrates ſecundo de morbis muliebribus etiam fieri in vtero mulierum. habent autem aſcarides hoc peculiare, vt fiant potius in iumentis, quàm in hominibus; propter quod Hippocrates quarto de morbis & Cornelius Celſus lib. 4. cap. 7. Hippocratis ſectator aſcaridas ſiluerunt, quaſi rarò fiant in hominibus, aut ſaltem rarius in hominibus, quàm in iumentis. Porro inter homines. vt teſtatur Hippocrates tertio aphor. 26. pueri adulti, & iuuenes magis infeſtantur quàm cæteri. immò verò Auicennas. 16. 3. tract. 5. cap. 2. videtur cêſuiſſe fieri potius in iuuenibus, atque in ijs excerni ſępenumero ſtercoribus inuolutos. Cur vero potius aſcarides fiant in iumentis quàm in hoib. diuerſi diuerſas attulerunt cauſſas. nonnulli exiſtimarunt ideo hoc eſſe, quia iumenta cum minus conficiant cibos, ij in ipſis magis corrumpuntur, ac propterea facilius gignuntur vermes. Corrumpi autem magis inde probatur, quia ſtercora fœtida magis egerût. Sed ratio horum minimè mihi probatur, quandoquidem ſi propter corruptionem, & propter fœtorem fierent in iumentis aſcarides, par eſſet vt magis fierent in hominibus, eò quia in ipſis fiunt deteriores corruptiones, & ex eo cognoſcitur, quia ſtercora humana peius olent quàm ſtercora brutorum. Alexander primo problemate 27. docet ſtercora hominum iccirco peius olere quàm ſtercora brutorum eò ꝙ hoîes cû varijs cibis vtantur, illi prôptius corrumpuntur, & conſequenter peius olent. Montanus êt cauſſam, cur aſcarides in iumentis generentur, adferre conatus eſt, vbi ſcribit iccirco fieri in iumêtis potius q̃ in hoîb. eò qđ calidiora bruta ſunt hoîe, eſſe aût calidiora probat, quoniam conficiunt paleas, & ſtramina, quæ minimè homo poteſt conficere; Igitur, inquit, Montanus, aſcarides cum gignantur à maiore calore, iure merito in brutis calidioribus potius fiunt, quàm in homine. Sed pace Montani, tres grauiſsimos errores commiſit. Primum enim falliſsimû eſt aſcaridas generari à maiori calore; nâ animalia maiora neceſſariò requirunt maiorê calorê, qui extendat in oêm dimenſionê, iâ vero lûbrici teretes, & lati ſunt multo maiores aſcaridibus, quare neceſſariò requirunt maiorê calorê. Præterea q̃ pluri indigêt calore aîalia in ſui gñatione, ea iure debuerût ꝓcreari î calidiori loco. Sed alij lûbrici ab aſcaridib. gignunt̃ i locis cali-

calidioribus, nimirum in inteſtinis ſuperioribus; quare iure in ſui generatione requirunt maiorem calorem. Adhæc fiunt alij lumbrici in ætate calidiore: Aſcarides verò in ætate minus calida; itaque etiam hac ratione videntur Aſcarides egere pauciore calore in ſui generatione. Eſt igitur primus error Montani, cum dixit, aſcarides fieri à calore maiori. Alter error nec minor eſt, cum ſcripſit bruta eſſe calidiora homine. Ariſt. enim 4. ſectione problematum, problem. 7. quærens de homine multa, clariſſimis verbis demonſtrat eſſe omnium animalium calidiſſimum, & humidiſſimum. Sectione etiam 10. problem. 55. quærens cur cetera animalia ſæpius capiant cibum ſiccum, quàm humidum; homo verò è contrario ſæpius capiat humidum, quàm ſiccum, inquit ideò eſſe, quia homo cum calidiſſimus ſit, opus habet refrigeratione; quæ refrigeratio præſtatur melius à cibo humido, quàm à ſicco. Præterea Ariſtoteles in lib. de longitudine, & breuitate vitæ, inquit hominem, & elephantem eſſe longioris vitæ præ cæteris omnibus animalibus, quia habent copioſiorem calorem, necnon purius, & viſcidius humidum. Si igitur cauſſa caloris eſt viuacior homo ceteris brutis, proculdubio neceſſarium eſt, vt ſit calidior; nam malè probaretur, & leonibus, & tauris eſſe homo viuacior, niſi certum eſſet calorem, qui eſt cauſſa vitæ, copioſiorem eſſe in hominibus, quàm in brutis. Tertius error commiſſus à Montano eſt, quia ex leuiſſimo argumento conatus eſt probare homine eſſe belluas calidiores, nimirum ex eò, quod bruta paleas conficiant, quas homo conficere non poteſt. Nam Ariſt. 10. ſectione problematum, problemate 9. tradens rationem, propter quam multa bruta vtuntur cibis ſiccis, inquit eſſe propter temperaturæ ſimilitudinē. Eſt enim ſententia Galeni in arte medica temperaturas conſeruari à ſimilibus. quare cum aſinus, camelus, equus, mulus habeant ſiccas temperaturas, propter earum conſeruationem opus habent alimentis ſiccis. Sed dicet aliquis. ſi hoc verum eſt, cur igitur Theophraſtus 2. de cauſſis plantarum cap. 6. inquit, corpora ſicca, & macra indigere pingui, & largo alimento, atque eò magis proficere in caloribus, in robore; cum ex aduerſo, vel nullam, vel minimam capiant vtilitatem ex alimento ſicco. Reſpondeo corpora ſicca, & macra, vel conſiſtere in latitudine ſanitatis, vel morboſa eſſe, quæ conſiſtunt in latitudine ſanitatis, vt conſeruentur opus habent ſimili cibo; ſi ſicca ſunt, ſicco; ſi humida, humido. quæ verò morboſa ſunt à contrarijs potius iuuantur. Et de his cum loqueretur Theophraſtus, dixit iure corpora macra, & arida indigere pingui, & largo alimento; atque propterea non eſt neceſſarium calorem maiorem eſſe in brutis quod conficiant paleas. Clarius verò adhuc demonſtrauit hoc Theophraſtus, qui 4. de cauſſis plantarum cap. 10. diſputans, cur ſit quòd cetera animalia melius nutriantur hordeo, quàm tritico; & ex aduerſo homo melius alatur tritico, quàm hordeo, inquit, cibum ferè vnicuique animali proprium eſſe datum, quem melius conficit quàm cibum non ſibi, ſed alijs animalibus datum. & hinc eſt, quod equi melius aluntur hordeo; muli ſimiliter, quos ſi nutrias tritico, facilè interimes. Ex aduerſo homo melius nutritur tritico, quàm hordeo, non ob aliud, niſi quia vt dicebat idē Theophra-

phraſtus, triticum eſt cibus homini à natura tributus. quapropter quod bruta melius conficiant paleas, quàm homo, non eſt propter caliditatem, ſed eſt propter proprietatem huius cibi; qui cum ſit brutis à natura datus, & proprius, iure etiam ab ipſis melius conficitur. Quæ eſt igitur cauſſa, cur aſcarides in iumentis potius fiant, quàm in homine? hæc ſanè nulla alia eſt, niſi quia bruta magis vitioſo vtuntur alimento, quàm homo; præterea frigidiora ſunt, & ratione frigiditatis fiunt in ipſis ciborum corruptiones idoneæ ad generationem aſcaridum. Ita namque eſſe, facit, vt credam auctoritas Aetij, & Paulli; qui omnes dixerunt aſcaridas generari propter vitioſum alimentum, propter frigiditatem, & propter corruptionem. Accedit etiam Ariſtotelis teſtimonium, qui libr. 5. de hiſt. animal. cap. 29. præter aſcaridas, qui fiunt in hominibus, aliud etiam genus eſſe dicit quod extra animalia fit, atque hoc etiam Theodorus Gaza potius bipulas, quàm aſcaridas vertere voluit, quas inquit Ariſtoteles generari ex humiditate, quę multum ſedimentum craſſum habet, & propterea gigni huiuſmodi bipulas Megaris, & in operibus. Ad ſimilitudinem aſcaridum generantur etiã in hominibus ex excrementis multam fœcẽ habentibus, (cuiuſmodi ſunt in brutis, potius quàm in hominibus ipſis) rotundi lumbrici, qui ſunt vermes longi, & teretes. Fiuntq; in inteſtinis ſuperioribus; quos etiam ſcribit Alexander, & iure, ſæpè in ventriculum adſcendere, & vomitu reijci; propter quod puto deceptum fuiſſe Montanum, & alios, qui exiſtimarunt lumbricos teretes in ſtomacho generari, cum hoc eſſe falſum ex Ariſtotelis ſententia docuerim. Ceterum duas conditiones horum docet eſſe Hippo. 4. de morbis. Vnam quod fiant in infantibus intra vterum; ſcribit enim ex lacte dulci, & pingui in pus feruidum conuerſo fieri lumbricos in infantibus intra vterum maternum. Aliam conditionem tribuit Hipp. lumbricis rotundis, ſcilicet eos parere; Quæ ſententia mihi ſemper ſuſpecta fuit admodum, quia ſi, vt mox videbitur, lumbricus latus ſecundũ Hip. parere non poteſt, multò minus videtur tribuendum eſſe hanc conditionem ipſis rotundis: quare niſi dicamus lumbricos teretes parere materiã, ex qua fiant alij lumbrici: & ideo dictum eſſe ab Hippo. parere, planè non video quomodo ipſum, vel Polybum tueri poſſimus; eò magis quod Ariſtoteles 3. & 5. de hiſt. animal. apertiſsimè dixit, omnes Lumbricos hoc peculiare habere, vt alia animalia non gignant. Vnde cum neque alia gignant, nec ſimilia, neceſſarium eſt fateri, aut falſam eſſe ſententiam Hippocratis, aut intelligendum eſſe, ita vt dicat præparare materiam ad ſuſcipiendam formam alterius. Latus lumbricus à Græcis dicitur κειρία, & præſertim ab Hippocrate, quemadmodum docet Herotianus in Onomaſtico Hippocratis. Latini verò imitati Græcos, potamias dixerunt, eò quod & longitudine, & forma referunt faſcias illas, in quibus inuoluuntur infantes. Dixi enim propter longitudinem, quandoquidem & ab Hippocrate, & à Plin. lib. 11. cap. 33. relatum eſt viſos eſſe interdum huiuſmodi lũbricos latos longitudinis tricenorum pedum, atque etiam plurium. Porrò Aetius quidem & Paullus Aegineta fuerunt eius ſententiæ huiuſmodi lũbricum latum nihil aliud eſſe, niſi corticem, ſeu membranam inteſtinorũ

inte-

interiorum conuerſam in figuram animalis; ſed quid voluerint Scriptores iſti docere, planè ignoro; nam ſi loquantur de pellicula illa, quæ neceſſario facta eſt ipſis inteſtinis à natura, proculdubio abſurdum eſſe videtur, vt ex ipſa poſsit fieri animal, tum quia materia arida eſt, vt ſunt omnes membranæ, & ideo inepta generationi animalium, tum præterea quod vbi gignuntur lumbrici lati, deberent ſtatim homines interire, aut ſaltem ſemper incredibiles cruciatus fieri; quia vbi pellicula illa abraditur, videmus excitari incredibiles cruciatus; ſin autem non intelligant de hoc cortice, ſed de humiditate oblita ipſis inteſtinis, hoc facilè concedo, verumtamen hæc nequaquam eſt membrana cingens ipſa inteſtina, ſed eſt humor crudus mucilaginoſus ad tuenda ipſa inteſtina ab aſperitate ſtercoris à natura ipſis oblitus. Puto autem & Aetium, & Paullum deceptos eſſe duobus; tum quia fieri poteſt, vt dum excernuntur lumbrici lati, ſimul ēt aliquid corrodatur ipſius tunicæ inteſtinorum. tum quia Hipp.4.de morbis de lumbrico lato verba faciens, inquit eſſe ὁκοῖον περὶ ἐντέρου ξύσμα λευκὸν ideſt veluti abraſionem albam inteſtinorum. in quibus verbis nequaquam voluit Hipp. ſignificare eſſe ipſam tunicam, ſed aſsimilari abraſioni albę inteſtinorum. Quare latus lumbricus fit ex eadem materia, ex qua fiunt & ceteri, ſed rarisſimè fit, propter quod dicebat Gal.5.aphor.26. ab Hippo. ipſum ſilentio prætermiſſum eſſe, quia rarisſimè hoc genus animalis fit in homine. Cauſſa autem, ob quam rarisſime fiat, eſt, quia & longo tempore, & multa materia in ſui generatione, & augumento opus habet; vnde cū non facilè ſuppetat copia materiæ, & cum etiam prius excernatur à natura, quàm adoleſcat, fit vt quam rarisſimè conſpiciatur hic lumbricus in hominibus. Ceterum fuerunt inter veteres Medicos, qui exiſtimarunt latum lumbricum parere alia animalia, atque hi ducti ſunt hac ratione, quod qui laborant hoc genere mali, emittunt quædam cucurbitæ ſeminibus ſimilia, quæ etiam animalia videntur. Atque huius opinionis volunt aliqui fuiſſe Ariſt.5.de hiſt.animal.cap.19. eò ἀποτίκτειν, ſeu parere neſcio quid ſimile ſemini cucurbitæ. Sed ſi Ariſtotelis verba conſiderentur, potius videtur contrarium voluiſſe; quandoquidem ſcribit nullum genus lumbricorum aliud animal aliquod efficere. quod ſi ſcribit latos lūbricos aliquid parere, non intelligit quod animal pariat, ſed aliquid aliud. Manardus Medicus lib.4.epiſtolarum medic.cap.1.refert ſe audiuiſſe à quadam muliere, quæ dicebat ſe lumbricum latum eieciſſe, in quo alij vermes inerant; quaſi hoc exemplo demonſtraret iſtud lumbricorum genus parere. Ceterum Hippo.4.de morbis falſam eſſe horum ſententiam tribus rationibus oſtendit. Vna eſt, quod fieri nequaquam poteſt, vt animal vllum tot fœtus edat, quot apparent ſeminibus cucurbitæ ſimiles; Altera ratio eſt, nequaquam locum inteſtinorum capacem eſſe tot fœtuum, quot dicunt. Tertia eſt, quod ſi laboranti lumbrico lato præbeatur medicina, aut potio purgatoria, vel exit lumbricus in formam globi redactus, & figuratus; vel ſi non educatur, ſed reſiſtat medicamento, tamen longus erit, & abruptus; Ex quo loco colligitur etiam, cur ſit, quod appareant excrementa illa ſeminibus cucurbitæ ſimilia, quoniam lumbricus latus, aut vi medicamenti,

aut

aut inter exeundum confractus in ea minima ſegmenta diuiditur, quæ poſtea excrementa emulantur formam ſeminum cucurbitæ. Atque hinc poteſt colligi nugas eſſe, quas dicunt Arabes de lumbricis cucurbitinis, quandoquidem nulli ſunt tales. Habentur itaque tres ſpecies lumbricorum apud Græcos Medicos. Sed dubitatur numquid Auicennas 16. tertij. tractatu 5. habuerit eandem ſententiam de ſpeciebus lumbricorum, eò quod ferè omnes interpretes exiſtimarunt ipſum feciſſe quatuor ſpecies; verũ, & ego huius ſum ſententiæ, cuius eſt Manardus loco citato, verè tria ſolum eſſe genera lumbricorum, videlicet rotundos, qui ab Auicenna longi, & rotundi nuncupantur; aſcaridas, qui ab eodem Auicenna parui, & minuti vocantur; necnon lati, qui ab eodem longi, & lati nominantur; ita vt dicendum ſit lumbricorum alios eſſe longos, alios eſſe paruos; rurſus longorũ alios rotundos eſſe, alios latos; paruos autem eſſe aſcaridas ſolos. Sed dicet aliquis, quomodo aſcarides parui appellari debent, nam Gale. in lib. de linguis Hippocratis ſcribit aſcaridas vocatos eſſe ab Hippocrate lumbricos tenues, & longos; ſi ſunt tenues & longi, ergo non parui. In hac difficultate à nemine propoſita duplex reſponſio eſt. Vna apud Galenum loco vocis μακρους, ideſt longos, legendum eſſe μικρους mutata vna litera, ideſt paruos. Alia reſponſio eſt, aſcaridas, vel poſſe comparari ad alios lumbricos, vel ſibi ipſis, ideſt longitudine, & craſſitie ſui corporis. Si comparentur lumbricis rotundis & latis, proculdubio parui ſunt appellandi, atque ita exiſtimandum eſt eſſe loquutum Auicennam; Sed ſi conſideretur ipſorum craſſities, & latitudo, proculdubio longi ſunt vocandi; atque ita poſſumus exiſtimare loquutum eſſe Galenum ex Hippocratis ſententia. Porrò differentiæ lumbricorum, quæ ſumuntur à coloribus, hæ ſunt; quia alij ſunt albi, alij rubri, alij liuidi, ſiue cineritij, alij flaui, ſiue, vt dicebat Celius Aurelianus, felloſi; Alterius verò coloris vermes in nobis naſci non eſt facilè reperire. Varietas autem horum colorum vario modo oriri poteſt; nam fieri poteſt, aut propter cruditatem, vel ex coctione materiæ, ex qua fiunt; aut propter varietatem nutrimenti; aut propter diuerſitatem ciborum corruptorum, ex quibus gignuntur.

De ſignis Lumbricorum. *Cap. 8.*

SEQVITVR vt ſigna proſequamur, quorum inuenio apud Medicos tres claſſes, alia ſunt communia generibus, alia particularia, & quaſi propria vnicuique generi, alia, quæ diſtinguunt hunc affectum ab alijs ſimilibus affectibus. Signa communia plurima ſcriptis tradita ſunt ab Alexãdro, & Auicenna, quæ omnia reduci poſſunt ad tres fontes ſignorum; ſcilicet ad actiones læſas, ad excrementa mutata, & ad accidentia mutata. Quod ſpectat ad læſas actiones, in primis in hoc genere morbi functiones animales penè omnes læſæ conſpiciuntur, nam delirant ſæpenumero qui lumbricis vexantur, malè diſcurrunt, peſsimè imaginantur, & interdum offenſam vehementer memoriam habent. Motiuæ quoque offenſæ ſunt facultates, quia videmus à lumbricis vexatos non rarò motibus quibuſdam conuulſorijs, & ſpaſmaticis tentari; ſenſus omnes exteriores valdè turbati ſunt, & in primis viſus, & auditus; non dormiunt, ſed vigilant, ſtrident dentibus, labia conterunt, maſticant, gemunt, atque ſine vlla occaſione magnopere clamant; nares perfricant, & quaſi loco ſtare nequeant, huc, atque illuc modo pacate, modò impetu magno vertuntur. Quæ omnes functionum læſiones maiori ex parte oriuntur à vaporibus acribus, & mordacibus, qui in caput ab his animalibus attolluntur. Functiones pariter facultatis vitalis non parum offenſæ conſpiciuntur in hac ægritudine, eò quia ægri iraſcuntur, inconſtantes ſunt. adhæc, vt dicebant Alexander, & Auicennas, pulſus paruos habent, obſcuros, atque difficiles. Addit Themiſon 9. libro epiſtolarum, inæquales eſſe pulſus vt plurimum, eò quod cor ipſorum magnopere eſt occupatum. Naturales quoque functiones læſæ inter ſigna lumbricorum non minima ſunt: nam ſi ſpectes appetendi actionem, ſæpè laborantes lumbricis ſine vllo prorſus ſunt appetitu, immo videmus quandoque experientia cogi matres vi maxima offerre cibum. Contingit quoque interdum, vt appetitus caninus in laborantibus lumbricis excitetur, non ob aliud, niſi quia hæc animalia interdum vſque adeò voracia ſunt, vt ſtatim rapiant alimenta ex ventriculo, quo tempore, vt dicebat Galenus in lib. de Theriaca ad Piſonem, & Raby Moyſes in aphor. ex ſententia Galeni, corpora vehementisſimè emaciantur. Retentricis functio etiam læditur ſæpè in hac ægritudine, quandoquidem rarisſimè contingit, vt vel vomitu, vel nauſea laborantes lumbricis non exerceantur. Sitis quoque maxima contingit adeò vt facilè appareat non minimam partem inter ſigna lumbricorum habere functiones naturales offenſas. Ceterum ſigna, quæ capiuntur ab excrementis mutatis, & ipſa ſunt complura. Dicebat enim Auicennas fœces duras, & ſiccas eſſe: & adfert rationem, quia vermes cum humores omnes exſugât, reddunt fœces aridas, & duras. Sed hæc ſententia Auicennæ non eſt ex to-

to vera, cò quod experientia compertum eſt, rariſſimè contingere, vt qui tentantur lumbricis, non habeant aluum ſolutam: niſi dicamus non ſolui aluum ratione vermium, ſed potius ratione cruditatum, quæ eo tempore plurimæ gignuntur in ægris. Vrinæ ſpumoſæ ſunt, albæ, interdum obſcuræ, ferè ſemper perturbatæ. Sudores fœtidi, & frigidi, vt dicebat Auicennas. ſaliua etiam fluit plurima ex ore, labia nocte humeſcunt, & die ſiccantur: cò quod in die vermes magis infeſtant ventriculum, & propterea deſiccant. Fœtorem demum, aut ſpiritum quendam fœtidum ex ore ipſorum manare experientia compertum eſt. Accidentia autem, quæ indicant lumbricos, alia ſunt externa, alia interna. Inter externa in primis numeratur tempus anni: iam enim dictum eſt eſſe Hippocratis ſententiam confirmatam & ab Auicenna, & ab omnibus Autumno maximè lumbricos fieri: adhæc etiam regio numerari poteſt. Nam, vt aliàs dixi, ex Theophraſto, & Plinio; Arabia, Armenia, Syria, Silicia, Boetia, Thebana regio maximè obnoxiæ ſunt lumbricis. Poſſumus etiam nos adnumerare patriam noſtram, in qua regione frequentiſſimè hæc mala conſpiciuntur. Victus ratio præcedens eſt etiam ſignum lumbricorum. Dicebat enim Alexander Trallianus, ſi ægri vtantur cibis corruptibilibus, fructibus, balneis, facilè generari lumbricos. Inter intrinſeca verò accidentia in primis hæc ſunt ſigna, calor pallidus, extremorum frigiditas, tumor ventris, punctiones, dolores coli, iactationes corporis. atque tot ſunt ſigna communia omnium generũ lumbricorum à Scriptoribus memoriæ nobis prodita, præter quæ ſunt & alia vnicuique generi peculiaria. In primis autem rotundorum ſignum eſt inappetentia, cò quod hoc genus animalium ventriculum ſæpè ingreditur, vbi appetitum proſternit: adhæc delirium, ſtridor dentium, morſus ventriculi, maſticationes, tuſſes ſiccæ exiguæ, partium pruritus, color pallidus, aut rubens. De lumbricis latis ſcribit Aetius, & Paulus, eos interdum abundare in febricitantibus, interdum in morbis diuturnis; ſed id ferè perpetuum habent, vt inducant ſtomachi morſus, appetitum caninum, & animi deliquia, pulſusq; inæquales faciant, imbecilles, & deficientes. Pueris autem dormientibus, ſi latos lumbricos habeant, os figuratur ad ſimilitudinem lactantis, aliena loquuntur, ac etiam ſtare loco nequeunt. Certiſſimum verò indicium eſt, quod & Hippoc. 4. de morbis, & Galenus, & Ariſtoteles 5. de hiſto. anima. 19. & alij omnes teſtantur, ſi inter excrementa alui appareant veluti ſemina cucurbitæ; hæc enim cum ſint veluti ſegmenta ipſius lumbrici lati, proculdubio certiſſima ſigna ſunt. Aſcaridum propria ſigna ſunt vehemens infernarum partium pruritus, atque aſſidua egerendi cupiditas: cum enim hæc animalia in extremis partibus gignantur, ibi adhærentia vellicant inteſtina, atque ita pruritum potius inducunt, quàm cruciatum: quoniam, vt notum eſt, inteſtina illa ſunt craſſa, & minimè omnium ſenſus participantia. adhæc ab egeſtione ſemper fœtor maximus percipitur; quo ſigno ſolent Hippiatri cognoſcere, quando iumenta laborant hoc genere mali. Sunt porrò & aliæ ægritudines complures, quæ accidentia ſimilia habent accidentibus lumbricorum. Eapropter Celius Aurelianus 4. de morbis diuturnis cap. 8. diligens fuit in demonſtran

dis ſignis, propter quæ diſtinguuntur ſimiles paſsiones à lumbricis:& auctor ille, quamquam fuit Medicus Methodicus, non tamen eſt negligendus, & præſertim in tractationibus ſignorum, in quibus diligentiſsimus fuit. Signum itaque, quo laborantes epilepſia, & apoplexia diſcernuntur à laborantibus lumbricis, eſt ſpuma, quæ non apparet in pueris, dum vexantur lumbricis, ſed ſolùm dum laborant vel apoplexia, uel epilepſia. Et quia ſæpè continget medicos vocari ad pueros, qui modo epilepſia, modo lumbricis vexantur, ſi hoc ſignum præ oculis habuerint, ſcilicet ſpumam, facile poterunt diſcernere an hoc, uel illo morbo vexentur. In præfocatione matricis etiam accidentia contingunt ſimilia lumbricis; ſed diſtinguntur præfocatæ à laborantibus lumbricis, eò quod in præfocatis vox ex toto amputatur, & neceſſario præcedunt querelę vteri; Quod ſi lumbricis laborant mulieres, neque vox ex toto perit, neque vteri præcedit mala diſpoſitio, ſed ventris. In laborantibus catalepſi febres ſunt maiores, pulſus quoque maiores; quos pulſus, & paruos, & obſcuros eſſe in laborantibus lumbricis iam docui. Qui laborant Ileo, ventrem adſtrictam habent. qui laborant lumbricis, fluidam potius habent, aut ſaltem non adſtrictam. Adhæc pallent lumbricis tentati, dormitant, & inter dormiendum gemunt, atque clamant; quorum nihil ſuſtinent, qui Ileo tentantur. Stomachici, humores habent in ventriculo, lumbricis tentati etſi nauſeant, vomunt; vix tamen vnquam conſpiciuntur euomere humores pituitoſos, aut bilioſos; ſed plerumque aut cibos corruptos, aut quidquid potant, & edunt. Cæterum reperire eſt nonnullos, qui proprietate quadam naturæ id habent, vt in ſomno deducant labia, corrodant, clament; non aliter atque faciant illi, qui lumbricis vexantur; ſignum autem, quo diſtinguntur illi, vnum adfertur à Cęlio Aureliano, & eſt, quod iſti vtilitatem percipiunt ex cibi parcitate; cõtra aũt faciunt, qui exercẽtur lũbricis; nempè qui ſi eſuriant, ſi ieiunent, multo vehementius, & multo atrocius turbantur.

De prognoſticis Lumbricorum. Cap. 9.

PROGNOSTICA indicia, quæ in ægritudine lumbricorum feruntur, à diuerſis locis capi poſſunt, ſeu potius à diuerſis conditionibus, quæ circa hæc animalia ſpectantur; poſſunt enim capi vel à differentiis ipſorũ, vel à quãtitate, vel à qualitate, vel à tẽpore exitus, vel à mõ. A differẽtijs, q̃ capiũtur indicia, ſunt ea, quæ in primis reliquit nobis Hippocrates 4. de morbis; vbi ſcribit laborantes lato lũbrico nequaquã debiles fieri; & ſi fortè debiles fiãt, minimè cõualeſcere addit ẽt hoc genus aĩalium minimè è corpore ſpõte exire, ſed ſolũ vi medicamẽtorũ, atq; minimè letalẽ hãc ægritudinẽ eſſe, ſed cõſeneſcere. Quo Hippocratis indicio intellecto, nõ arduũ eſt intelligere q̃d voluerit Cornelius Celſus Hippocratis ſectator lib. 4. ſuæ medicinæ ca. 17. vbi ſcribit latos lũbricos cæteris eſſe deteriores; ſiquidẽ nõ ſũt deteriores lati lũbrici, eò q̃ inferãt mortẽ, ſed potius q̃d hoc genus morbi ferè in homine fit ſẽpiternũ. Aſcarides aũt oĩum minimè ſunt

praui

praui propter tres cauſſas. Vna eſt, quia ſunt aĩalia exigua, & tenuia; quarũ conditionum meritò ſit vt vel nullum, vel perexiguum detrimentum inferre poſsint; Altera cauſſa eſt, quia oriuntur in inteſtinis craſsis, quæ cum ſint ignobilia, atque etiam à locis nobilibus maximè remota, vix fieri pōt, vt ullum inſigne periculum ſecum ferant. Tertia cauſſa eſt, quia cum ſint in extrema inteſtinorum ſede, per quam excurrũt dura, & grauia ſtercora, facile fit, ut à ſtercoribus ſecũ rapiantur, atque proinde facilè exeant; ſicut & medicamentorũ operationibus facilè cedũt. A quãtitate capiuntur prognoſtica indicia, quia ſi exeant lumbrici graciles, parui, & extenuati, multò melius eſt, q̃ ſi exeant magni, pingues, craſsi, & præſertim ſanguine repleti; & rõ eſt, quia vbi exeunt graciles, & parui, argumentum eſt in corpore nõ benè fuiſſe nutritos propter materiæ inopiam; ex aduerſo ſi corpore craſſo & magno exeant, eſt inditium abundare multam materiam in corpore, qua hæc animalia ita creuerint, & adoleuerint. Pari pacto ſi ſanguine pleni exeant, indiciũ eſt corroſiſſe venas, atq; ex ipſis ſanguinem exſuxiſſe. Haud ſecus & à quantitate diſcreta capiuntur indicia, qñ quidẽ multo melius eſt, vt lumbrici pauci numero exeant, q̃ vt multi. A qualitate hæc ẽt indicia ferre poterũt, nã ſi exeant albi, ferè res ſine periculo eſt. ex aduerſo ſi exeãt vel flaui, vel liuidi, vel rubri, ſunt multò deteriores; deterrimi verò ſunt, ſi ſanguineo colore ſaturati fuerint. A tpe exitus feruntur indicia de lũbricis, eò quod, vt dicebat Hippocrates 2. prognoſticorũ, & libro de internis affectibus, ſi exeant circa tempus iudicij optimum eſt. & Hippocratis ſectator Apollonius dicebat bonum eſſe, ſi dum morbus iudicatur, lumbrici reijciãtur. In initio verò morborum ſi exeant, ſignum eſt magnarum, & multarum indigeſtionum, porrò Herodotus apud Aetium ſcriptum reliquit. Si lumbrici in inclinationib. & declinationib. febrium exeãt, nihil mali indicari; ex aduerſo malũ eſſe, ſi exeãt in ſtatu, & augmẽto, eò quia ſignũ eſt fieri in corpore turbationẽ. q̃q̃ Cælius Aurelianus 2. de acutis paſsionib. dixerit rarò in initiis morborũ apparere lũbricos; qui Cælius 4 long. paſsionũ cap. de lũbricis ſcribit. Si appareãt in augumẽto febriũ, malũ eſſe, in declinatione verò laxamẽtũ adferre A mõ exitus hæc poſtremò capiuntur indicia, quia, vt dicebat Antiphanes apud Cæliũ Aurelianũ, & vt ſcribit Auicẽnas, multò melius eſt, ſi lũbrici exeãt ſoli, & per aluũ, q̃ ſi exeãt aut per vomitũ, aut cõmiſti ſtercoribus. Ceterum dubitatũ inuenio apud veteres medicinæ ſcriptores, vtrũ melius ſit vt exeãt lũbrici viui, an ut exeant mortui? Cælius quidẽ Aurelianus auctoritate Hippocratis in Prognoſticis ſcribit mortale eſſe, ſi lumbrici mortui exeãt, Hippocratis ſñiam ſectatus: Apollinius verò Melphitanus dicit oĩa interanea aĩalia aptabilius eſſe vt exeãt mortua, q̃ viua, Chryſippus ẽt Aſclepiadis ſectator in eadẽ ſñia fuiſſe vi ſ. magnũ exitiũ portẽdi, ſi lũbrici exeãt mortui, & adferebat rõnẽ, qm̃ argumẽtũ eſt magnũ eſſe impetũ morbi, quo non mõ exeãt lũbrici, verũ etiã interimãtur. Ex altera parte Diocles medicus ſentit ſiuè ſupra, ſiuè infra exeant lũbrici, nullũ ferè bonũ, aut malũ portẽdi ex ipſis; melius tñ eſſe, ſi mortui exeãt, q̃ ſi viui. Dioclis ſñiam videtur quoq; ſectatus Herodotus apud Aetiũ. Apollonius horũ ſententiam ſectatur, & ipſe videtur potius damnaſſe viuos lumbricos

excun-

exeuntes, quàm mortuos. Vt conciliaret hos ſcriptores antiquus Chryſippus, dixit Hippocratem, atq; alios iccirco dixiſſe mortale eſſe ſi exeant lumbrici mortui, quia loquuti ſunt de febribus ſtricturæ. alios verò contrariam ſententiam habuiſſe, quod loquerentur de febribus laxitatis. Puto enim neminem ignorare Methodicam Sectam omnes morbos reducere conſueuiſſe ad duo genera, nimirum ad ſtricturam, & ad laxitatem. Sed quia Chryſippi reſponſio eſt ſolùm Methodica, melius erit, vt nos dogmaticè hanc rem reſoluamus. quare dicendum eſt, quemadmodum dicere viſus eſt Auicennas, lumbricos exeuntes aut ſine febribus exire, aut cum febribus; Rurſum ſi cum febribus exeant, aut cum febribus malignis, & peſtiferis; aut cum benignioribus; atque tunc vel in augumento, vel in ſtatu, vel in declinatione Si exeant ſine febre, nullum ferè malum portenditur, verumtamen multò optatius eſt vt exeant mortui, quàm viui; & ratio eſt, quia ſi mortui exeant, ſignum eſt non alia ratione fuiſſe interemptos, niſi propter alimenti inopiam. Si cum febre exeant peſtifera, & maligna, exitiale eſt eos mortuos exire; quemadmodum magis ſalutare eſt, ſi exeant viui; atque hæc potiſsimum verificantur in augumẽto, & in ſtatu; Ratio autem huius eſt, quia ſignum eſt tantam eſſe materiæ prauitatem, tantumque venenum, vt ipſi lumbrici interimantur priuſquam fugiant; Ex aduerſo ſi viui egrediantur, ſignum eſt quidem prauitatem materiæ eos expellere, ſed indicium eſt etiam & vim expultricem fortem eſſe, & materiam non vſque adeo prauam, vt ipſos interimat: Dixi potiſsimum vera eſſe in augmento, & ſtatu; quandoquidem in declinatione non ita eſt. nam etſi mortui exeant declinante morbo, argumentum eſt eos potius fuiſſe mortuos propter inopiam nutrimenti, quàm vlla vi morbi, quæ iam tranſiit. Si cum febre benigna exeant lumbrici, etiam in hac multò melius eſt, ut exeant mortui, quam viui; quia inde quoque iudicari poteſt eos lumbricos eſſe interemptos inopia potius materię, quàm vllo veneno. Ex hac itaque reſolutione poſſunt facilè conciliari antiqui, qui hac in re diuerſi fuiſſe videntur.

De curatione Lumbricorum. Cap. 10.

SEQVITVR modo, vt curationem aggrediamur, quæ facilè inuenietur qualis eſſe debeat, ſi ad naturam ipſius morbi conuertamur. Eſt enim lumbricus, vt ſcriptum eſt à Galeno libro de differentiis morborum cap. 8. & in fine 14. Methodi, & vt ſupra explicuimus morbus in quantitate, & eſt toto genere præter naturam; quò fit, ut ſtatim indicatio curatoria oriatur, lumbricos omnes penitus è corpore eſſe extirpandos. Sed quia lumbricus eſt animal, & propterea huc, atque illuc facile mouetur, neque ita expelli poteſt quemadmodum alia excrementa, propterea qđ refugit, & reſiſtit; neceſsariò ſequitur vt poſsint è corpore expelli, prius

E, prius eſſe interimendos, aut ſaltem ita hebetandos, & ſtupefaciendos, vt nullo modo reſiſtere poſsint, ſed expellantur. atque hinc ſurgit alia indicatio, vt interimantur lumbrici in corpore, vel ſaltem ſtupefiant. Et hæ ſunt omnes præcipuæ indicationes curatoriæ, quæ dogmaticè, & ex rei ipſius natura comparantur in lumbricis curandis. Sed præter indicationes curatorias habentur & alia, quæ reſpiciunt oblationem cauſſarum, potiuſque præſeruatoriæ indicationes ſunt, quàm verè curatoriæ. Cauſſam autem, quæ lumbricos facit, fouet, & auget, cum duplex ſit; vel efficiens, nimirũ calor internus; vel materia, nempè cibus corruptus, atque humor crudus; Ea propter indicationes, quæ comparantur in hoc genere, totæ ſumuntur & à cibis ipſis corruptis prohibendis, à prohibenda humorum cruditate, & à temperando calore illo, qui genitalis eſſe ſolet. Et quia natura ſemper præcedit præſeruatio curationem ipſam, & tota hæc ratio præſeruationis poſita eſt in ratione victus, & in aliquibus medicamentis, quæ euacuant humores diſpoſitos ad generandos vermes, iccirco prius vitæ recta ratio inſtituenda eſt in omnibus ſex rebus non naturalibus. Aer itaque eligendus erit temperatus in actiuis, in paſsiuis verò ſiccus, eò quod ſiccitas non ſolùm confert ad abſumendam materiam vermium generationi idoneam, verumetiam ad enecandos, & conſumendos lumbricos. Somnus & vigilia moderati eſſe debent, & ante cætera monitum eſt à medicis magnoperè nocere, ſi ſtatim dormiat à cibo, & multò melius eſſe duabus horis à cibo ſe ſe ad dormiendum conferre. Exercitium moderatum eſſe debet, præſertim verò ante cibum; nam otium, & quies cum maximè conferant ad cumulandas indigeſtiones, conſequenter etiam conducunt ad cumulandam, & conſeruandam materiam vermificam. Aluus inter cætera maximè lubrica eſt ſeruanda non ſolum ad prohibendam lumbricorum generationem, verùm etiam ad ipſos iam factos enecandos; quare niſi ſponte fluat, erit cienda vel communi aliquo ſuppoſitorio, vel clyſtere aliquo. Sed in præſeruatione quodlibet ſuppoſitorium, & quilibet clyſter vſui eſſe poteſt, modò ſufficiat ad leniendam aluum. In curatione verò debent clyſteres omnes parari ex rebus dulcibus, minimè autem ex amaris, & acribus. ratio eſt, quia hæc animalia ſicuti proſequuntur dulcia omnia, quibus delectantur; ſic refugiunt acria, & amara. Et ideo huiuſmodi clyſteribus plerunque efficitur, vt vermes, qui per aluum exire deberent, ore reuomantur. Materia autem idonea ijs clyſteribus erit in primis lac, mel, ſaccharum rubrum, brodia pinguia, exempli gratia. Recipe lactis cuiuſcunque libr. I. mellis depurati vnc. 3. miſce, & fiat clyſter. Vel Recipe brodij pinguis lib. I. butyri, ſacchari rubei an. vnc. j. s. miſce, fiat clyſter. Dubitari poſſet hoc in loco, an huiuſmodi clyſteribus liceat inijcere ſales, & oleum. Sanè ſi ſpectemus facultatem ſalis, & facultatem ipſius olei, ſal poteſt quidem ſua acrimonia, & ſiccitate interimere lumbricos, vt ideo videatur conuenire; ſimiliter etiam & oleum; oleum inquam cum omnia inſecta enecet, iccirco videtur etiam conuenire ad enecandos lumbricos in clyſteribus. Sed, ſi ex aduerſo conſideremus omnia animalia, quæcunq; ſolent quadam naturæ proprietate, & promptitudine refugere ea, quæ ſunt ſibi ipſis inimica, etiam conijciendum

dum eſt lumbricum refugere oleum, & ſales; & ideo nequaquam conuenire, vt clyſteribus miſceantur, præſertim verò oleum. nam ſalis poteſt quidem paucum quid adijci, vt excitetur facultas expultrix. Potus, ſi ſint ægri ſine febre, debet eſſe vinum oligophorum, ſubadſtringens potius, & amariuſculum, aut acre, minimè verò dulce. Acetum cum aqua etiam conuenit, & hac ratione vinum acidum minimè inutile eſt. Sed ſi ægri laborent febre, loco vini poteſt fieri decoctum, aut myxarum, aut granatorum, aut prunorum acerborum, aut ceraſorum acidorum. Fiunt enim ex his varia decocta, quæ & per ſe ſola, & vino granatorum permiſta maximè conueniunt. Cibi verò. qui conueniunt in curatione lumbricorum, ſunt omnes illi, qui faciles concoctu ſunt, qui attenuant, qui incidunt; & icc irco accommodati ſunt omnes cibi acerbi, adſtringentes, acidi, amari, & oleoſi. Noxia verò ſunt omnia dulcia, craſſa, viſcida, & pinguia. Ex carnibus commendantur aues omnes, carnes vitulinæ, agninæ; bubulæ maximè damnantur. Quæ autem non conueniunt, aut ipſis miſcendum eſt acetum, aut omphacium, vel ſuccus granatorum, vel aliquis alius liquor acidus. Vitanda ſunt omnia legumina, omnia lacticinia, & piſces. Inter fructus verò ij ſolum conueniunt, qui acidi ſunt, vt granata, aurantia poma, citria, meſpili, pruna acerba. Atque inter cetera omni ſtudio vitandæ ſunt cruditates, & indigeſtiones; quod quidem fit non ſolum perſpecta qualitate eduliorum, verumetiam quantitate. quare media quædam via tenenda eſt in quantitate ciborum præſcribenda; quoniam ſi parciſsimè nutriantur ægri, ſolent præ inedia effrenari hæc animalia, atque huc, & illuc percurrentia pertundere inteſtina, & incredibiles cruciatus excitare. Ex altera parte ſi plus quàm par ſit ſaturentur infirmi, fiunt indigeſtiones, & cruditates, ex quibus non ſolùm nutriuntur. & augentur magis interanea animalia, verumetiam iugiter noua gignuntur. quare præſtat parum cibi offerre, ſed ſæpè, ita vt neque ieiunent, neque etiam vltra æquum ſaturentur. Medicamenta, quæ in præſeruatione à lumbricis conferre debent, id habeant neceſſe eſt, vt ab ipſis materia idonea generationi lumbricorum penitus conſumatur. Et quia hæc materia tota in ventriculo, & in inteſtinis continetur, eapropter medicamenta debent exſiccare, & conſumere materiam in his locis exiſtentem. Vt hinc colligere liceat pharmaca Eccoprotica, ideſt ſtercoraria accommodatiſsima eſſe ad præſeruandos à lumbricis homines. Quare vſus Senæ, tamarindorum, myrabolanorum vtiliſsimus eſt; ſed præ ceteris vtiliſsimus omnium eſt aloes vſus, & quidquid componi ex ipſo ſolet. Conſueui ego vti in illis, qui facile corripiuntur hoc morbo, huiuſmodi pillulis. Recipe aloes ſuccotrinæ drach. ij. myrrhæ, ſcordij, dictami albi an. ſcrup j. cum ſyrupo de abſynthio fiant pillulæ: quarum quauis vice ſumatur drach. j. &, ſi puer ſit tenerior drach. ſ. aut ſcrup. ij. Percunctabitur aliquis à me, nunquid etiam medicamenta, quæ euacuant inſenſibiliter, conueniant in his caſibus, veluti eſt inter cetera decoctum ligni: proculdubio ſi ſpectemus locum, vbi materia lumbricorum poſita eſt, nequaquam conuenire videtur huiuſmodi medicamenti vſus, eò quod ipſum euacuat materiam in

ambitu

ambitu corporis exiſtentem. lumbrici autem gignuntur in inteſtinis, veruntamen cum lignum amarorem habeat, & eius decoctum,& acre, & amariſsimum ſit, puto ego inter alia remedia ipſum eſſe vtiliſsimum, eò quod non ſolum exſiccando poteſt conſumere crudos humores ventriculi, & inteſtinorum, verumetiam amarore illo inſigni, & acrimonia potens eſt ipſa animalia iugulare; vt ob hæc omnia tam in curatione, quàm in præſeruatione decoctum ligni vtiliſsimum ſit. Tot igitur agenda ſunt ad auertendam lumbricorum generationem. Supereſt vt rationem curandi edoceam, & primò nonnulla præcepta adferam, maximè conducentia ad vniuerſalem curationem daturus, demum cuiuſque ſpeciei propriam curationem. Dixi ex ſententia Gal. 14. Methodi, ſcopum in curandis lumbricis præcipuum eſſe, vt ipſi è corpore educantur. Sed quia educi non poſſunt faciliter dum viuunt adhuc, ideo prius neceſſarium eſt ipſos interimere, aut ſaltem ita hebetare, vt medicamentis reſiſtere nequeant. Iam verò quæ vel interimunt, vel hebetant animalia interanea, ſunt amara omnia, acria, incidentia, adſtringentia, acida, & oleoſa; quæ omnia ſiue intrinſecus, ſiue extrinſecus adhibeantur, conferre conſueuerunt. Sed in recto horũ omniũ vſu adminiſtrando nonnulla ſunt intelligenda. Et primò, quia hæc animalia ſunt fallenda, & cum dulcibus rebus delectentur, præſentaneum eſt remedijs interimentibus ſemper delectantia commiſcere, & ideo malè agunt, qui amara ſola, aut acida exhibent, eò quod lumbrici non fugiunt, neq; trahunt venenum apertum. Sed ſi venenum commiſceatur rebus dulcibus, ludificãtur lumbrici, vt dicebat Lucretius de pueris; & ideo venenum cum melle, & dulcibus trahunt. Quare ſemper medicamenta, quæ offerentur in vermibus, immiſceantur ſaccharo, aut lacti, aut melli, aut mulſæ; & domi meæ pro pueris iubeo parari oxymel factum ex melle, & aceto acerrimo, & decocto abſynthij: huiuſmodi enim oxymel conſeruat mirificè pueros à lumbricis. Alterum admonendum eſt, in ijs medicamentis, quæ per aluũ infunduntur, ſemper dulcia aut ſola eſſe debere, aut valdè præualere alijs: ratio eſt, quia facilè hæc animalia tracta dulcedine, inferiores regiones petunt. Ex aduerſo in his medicamentis, quæ ore capiuntur, debent ſemper præualere medicamenta acria, aut amara ipſis dulcibus: ratio eſt, quia ſi plus dulce eſſet, quàm amarum, traherentur facilè hæc animalia in ſtomachum, nec commodè interimi poſſent. Tertium eſt obſeruatione dignũ, medicamenta lumbricis interimendis accommodata, nequaquam vehemẽtia eſſe debere; ratio eſt, quia ſi vehemẽtia ſint, pręterquã quod ab ipſis ventriculus offenditur, fit etiam, vt lumbrici agitati vehementer acerbiores, & crudeliores euadant. Quartum eſt, horam vtendi medicamentis omnibus eſſe, vbi ventriculus exinanitus eſt, eò quod ſi pleno ventriculo offerãtur medicamenta, facilè eorum vis alioquin imbecilla obtunditur, & penè extinguitur. Quintum eſt, nullam eſſe medicinam, quæ communiter omnibus lumbricis enecandis conueniat, nullumque eſſe magis præſentaneum remedium, quàm corallina vocata, vt eſt muſcus marinus: hac enim in puluere vtuntur Medici iſti foranei, & miracula faciũt. Adeo vt viderim

incredibilem copiam lumbricorum interdum deiectam hoc ſolo medicamento. Poſtremò obſeruandum eſt ægros, qui affliguntur hoc morbo, plerumque pueros eſſe, atque omne genus medicamentorum auertere; ea propter ſicuti auerſantur medicamenta ita etiam cogendi ſunt omni ingenio, vt ea ſumant, loquor de medicamentis, quæ ore capiuntur, quoniam extrinſeca facilè admittunt. Modus cogendi pueros indicatus eſt à Paullo Aegineta lib. 4. cap. 55. vbi inſtrumentorum mentionem facit, quibus vtendum eſt ad cogendum pueros. Et eſt cochleare, quod primum intra dentes ponitur vi, quo ſcilicet dentes à ſe inuicem abſcedant, deinde fiſtula anguſta quidē ex vna parte, latiſsima verò ex altera parte, & longa; hæc qua parte anguſta eſt, mittitur in os vſque ad fauces, & qua parte latiſsima eſt, infunduntur medicamenta; ſic enim fit, vt nolint, velint, ſorbeant pueri medicamenta. Poteſt his addi, interdum ægros febre tentari cum lumbricis, interdum verò eſſe ſine febre. Vbi febricitant, quantum fieri poteſt, eligenda ſunt medicamenta frigidiora. Vbi autem ſine febre ſint, licebit vti etiam calidioribus. Atque hæc vniuerſaliter erunt obſeruanda in curatione lumbricorum. Sunt etiam, vt dicebam, propria remedia vniuſcuiuſq; ſpeciei; & primò rotundi cum ſint in locis ventriculo proximis, nequaquam exigunt ea medicamenta generoſa, quæ poſtulant cæteri; quare in his, vt habemus apud Galenum multis in locis, ſat eſt adhibere vel abſinthium, vel abrotanum, vel coriandri ſemen, vel decoctum calamenti. Laudatur etiam ab Aetio lapis Gagates amygdalæ amaræ, lupinus amarus aqua non maceratus; quæ omnia varijs modis poſſunt vſurpari. Poſſunt etiam vſurpari & in decocto, & in puluere; exempli gratia ſi decocto placebit vti, poterit ita componi. Recipe Lupinorum p. s. abſinthij p. j. brodij quantum ſufficit, bulliant ſimul, & facta colatura addatur ſaccharum vſquequo dulcoretur, & poterit pro captu pueri etiam quantitas metiri interdum ad duas, tres, & quatuor vncias. Sic etiam poſſunt fieri decocta ex aqua, & mel miſceri, vt dulcoretur. Puluis etiam ſic vſurpari poterit. Recipe lapidis Gagatis drac. j. Scordei, ſeminis abſinthij an. ſcrup. 2. teratur omnia ſimul, & cum modico mulſæ offeratur. drac. s. vel ſcrup. 2. laudauit etiam Auicennas copiam olei potatam; nam, vt docui ex Ariſtotele, inſecta omnia interimuntur oleo. Ariſtoteles 9. de hiſtor. animalium 6. ſcribit canes, dum laborant lumbricis, à natura doctos eſſe, vt ſumant tritici vel ſpicam, vt antiquus interpres tranſtulit, vel vt Gaza herbam tritici. Sic poterit quis ad enecandos vermes aceto acerrimo in potu vti, ſucco citri acido, & ſimiliter aurantiorum ſucco. atque hæc intus conueniunt. Extrinſecus verò conueniunt & vnctiones, & cataplaſmata; ſed animaduertendum varium eſſe debere locum extrinſecum remediorum in applicando in lumbricis rotundis, & in aſcaridibus; quia cum aſcarides infeſtent extrema inteſtina, infra ombilicum applicanda ſunt remedia, & circa podicem. In lumbricis rotundis applicanda circa ombilicum, & paullo ſupra, eò quia propria ſedes ipſorum eſt in primis inteſtinis, quæ circa eam regionem ſunt collocata. Pro inunctione conueniunt hæc. Recipe ſucci

ci abſynthij, ſucci abrotani an.drach.j.s.pulueris ſcordei, aloes an.ſcrup.ij. olei communis vnc.j.ceræ parum miſce, & fiat linimentum. Si ceratum facere placeret, ſic illud componetur. Recipe myrrhæ, aloes an.drach.j. pulueris ſcordij, ſeminum abſynthij, ſeminum citri an.ſcrup.s. cum cera, & reſina quantum ſufficit fiat ceratum. Fiunt quoque emplaſtra veluti eſt iſtud. Recipe foliorum abſynthij, abrotani an.m.j. lupinorum contuſorum craſſo modo p.j.s. bulliant ſimul in aquæ lib. vj. & aceti ſquillitici lib.j. deinde omnia ſimul piſtentur diligentisſimè, & loco prædicto apponantur. Theriaca quoque ſucco citri, vel aceto liquata, & appoſita locis dictis maximè confert; nec ſolum vtilis eſt extrinſecus, verumetiam intrinſecus; ſicut etiam & ſemen vrticæ à Celſo valdè commendatur, ſemen fœniculi, cimini, menthæ; ſiue extrinſecus, ſiue intrinſecus adhibeantur; conferunt ad enecandos lumbricos rotundos. Contingit verò vt lumbrici, etiamſi enecentur, non exeant, quare neceſſarium eſt, vbi non exeunt, medicamenta offerre, quæ mortuos educant; & in hoc caſu laudatur rhabarbarum præ ceteris, hiera, aloe, agaricus etiam; quorum hoc, vel illo vti licebit, prout videbitur ægrum ipſum, aut pituitoſum, aut bilioſum eſſe. Quare ſi fuerit bilioſus, hoc medicamento vtendum erit. Recipe ſeminum citri, ſeminum vrticæ an.drach.s myrabolanorum citrinorũ ſcrup. ij.paſſularum vnc.s.fiat decoctio in aqua abſynthij ſecundum artem, deinde Recipe dictæ decoctionis vnc.iij. rhabarbari electi ſcrup.ij.s. ſeminum fœniculi, calami aromatici an.gr.j.s. infundantur ſecundum artem, deinde facta diligenti expresſione adde mellis roſati vnc. j. s. ſucci citri vnc. s. miſce. Hoc medicamentum efficacisſimum eſt ad educendos & viuos, & mortuos lumbricos; addidi mel roſaceum tum vt dulcoretur medicina, tum etiam quia Alexander Trallianus in epiſtola de lumbricis commendat illud; quamquam exiſtimem veteres mel roſaceum habuiſſe amariuſculum magis, quàm nos. Sin autem ęger potius ſit pituitoſus, aut etiam melancholicus, poterit loco rhabarbari vſurpari vel ſena, vel agaricus; atque cetera iam prædicta, & hæc dixi agenda eſſe, dum ſponte vermes ipſi enecati non exeunt. Sed ſi, vt ſæpè vſu venit, huic malo ſit etiam iunctus fluxus alui, dicebat Aetius ſtudendum eſſe, vt fluor alui craſſeſcat, & addit rationem, quia quanto magis fluit aluus, tantò copioſiores fiunt lumbrici; qua in re ſuſpecta eſt mihi hæc ſententia Aetij. Primò quia non video, quomodo ſtante alui fluxu posſint lumbrici copioſiores generari; etſi enim concedam fieri in his plurimas cruditates, contingit etiam, vt ſecundum quod fiunt humores crudi, ita excernantur priuſquam ex ipſis posſint generari lumbrici. Accedit etiam, quod Auicennas, qui videtur accepiſſe hanc Aetij ſententiam, non dicit generari vermes ex maiori fluxu, ſed copioſiores educi. aliud eſt enim quod fiant lumbrici in fluxu alui, aliud quod exeant. Quare niſi fluxus ſit immodicus, numquam eſt cohibendus vlla ratione, ſed ſinendus potius; quandoquidem animalia nocentia ſic exeunt felicius. Sed ſi fluxus alui immodicus ſit, ita vt vires penitus deijciat, tunc ſanè, vt docuit Aetius, erit ſatagendum vt non violen-

ter, ſed blandè coerceatur; Quo in caſu decoctum plantaginis, & portulacæ in brodio commodisſimum eſt. Puluis etiam vermium terreſtrium, ſi cum ſapa, vel melle exhibeatur, vtilis eſt. Extrinſecus quoque conueniunt vnctiones, & cataplaſmata adſtringentia moderatè. exempli gratia hæc inunctio erit accommodatisſima. Recipe olei roſacei omphacini, de abſynthio an.vnc.s. olei myrtini drach. ij. pulueris boli armeni, corticum granatorum an.ſcrup.j. ſucci limonum parum, cum cera quantum ſufficit fiat linimentum. Emplaſtrum etiam hoc accommodatisſimum eſt. Recipe corticum granatorum, corticum citoniorum, foliorum abſynthij, rutæ, plantaginis an.m.j. coquantur omnia, deinde piſtentur diligenter, & cum modico olei roſati omphacini fiat emplaſtrum. Vſus autem horum emplaſtrorum eſt, vt in linteamine ſubtilisſimo ponantur, & parti affectæ applicentur; ſiq; refrigerentur, recalefiant, ita vt ſemper ſaltem tepentia conſeruentur. Lati lumbrici curatio parum eſt diuerſa à curatione rotundorum, quemadmodum dicebat Aetius, & Paullus. Sed ſi vlla differentia eſt, ea propoſita fuit à Gal. 14. Methodi, & ante etiam ſignificata à Cornelio Celſo, ſcilicet latos lumbricos vehementioribus egere medicamentis quàm rotundos. Ratio eſt, cum hoc animal ſit ſatis magnum, proculdubio maioribus armis confodiendum eſt. Tradita tamen ſunt à Medicis, quædam remedia huic malo peculiaria; & inter cetera Gal. 8. de ſimplici Medicina ſilicem ſcribit propriè necare latum lumbricum. Sic Alexander Trallianus ſcribit hoc animal interaneum interimi à nucibus regijs, à Cardamomo, & Coſto; ſuccus quoque centaurij, ſiue eius decoctum mirificè in hac ægritudine confert. Celſus, & Alexander laudant corticem morum, ſi in puluerem redactus cum modico hyſopi, aut piperis exhibeatur. Pari pacto ſcammoneum à Celſo laudatur. Theriaca quoque mirificè valet ad enecandum lumbricum latum. Porrò aſcarides adhuc maioribus medicamentis indigent, quàm vllum aliud lumbricorum genus, quod traditum habetur à Gal. in fine 14. Methodi. Atque huius rei quinque afferuntur rationes ab Auicenna, quarum vna eſt, hæc animalia, vt diximus, remotisſima eſſe à ventriculo, & ab ore; & ideo ſi medicamenta eò penetrare debent, neceſſarium eſt, vt ſint valida ſatis. Altera ratio eſt aſcarides ferè ſemper conuolutos eſſe humoribus lentis, & viſcidis; propter quos fit, vt etiamſi medicamenta eò penetrent, tamen niſi valida ſint, eorum vis penitus infirma ſit. Tertiam adfert cauſſam Auicennas, quod aſcarides ſæpè vſque ad monoculum inteſtinum adſcendũt, ibique firmati magno labore inde auelluntur. Quarta cauſſa eſt quod aſcarides, qui ex materia craſſa, & viſcida gignuntur, ſimiliter medicamentis vehementioribus indigeant, quæ conterere huiuſmodi materiam valeant. Poſtrema eſt, materiam, ex qua fiunt aſcarides, venenoſam ferè eſſe; cum autem medicamenta ſint ferè venenoſa, atq; ſimile à ſimili non admodum patiatur, ideò fit, vt à medicamentis, niſi ſint vehementia, parum, aut nihil ferè offendantur. Ceterum aſcarides habent quoque peculiaria remedia ſua, quorum aliqua adminiſtrantur per aluum immediatè, ali-